

Sabir
MƏMMƏDOV

**TARİXİ
SAXTALAŞDIRMAQ
CİNAYƏTDİR**

86708

63.3(5Aze)
51

Məmmədov S.

Partiya xətalaşdırmaq cinayətdir.

5.00 AZN

ab-2016

86708

63.3(5 Aze)

M 51

050.364.27.22,

Sabir MƏMMƏDOV

Bakı - 2015

TARİXİ

SAXTALAŞDIRMAQ

CINAYƏTDİR

F. Köçərli adına
Respublika Uşaq
KİTABXANASI

INV. № 86708

II hissə

76

Redaktor: *Sevda Mikayılqızı*

Sabir Məmmədov.

TARİXİ SAXTALAŞDIRMAQ CİNAYƏTDİR

(II hissə). Bakı, “Ziya”, 2015. 256 səh.

Kitab, 1990-ci ildə Daxili İşlər Naziri M.Əsədovun əmri ilə Xocalı Polis Bölməsinin (Şöbəsinin) ilk və sonuncu rəisi təyin edilmiş milis (indi polis) mayoru Sabir Məmmədovun Qarabağ müharibəsi ilə bağlı cəbhə xatirələri və işlədiyi müddətdə göstərdiyi şücaətdən bəhs edir.

Əsərdə Xocalıdan üzü bəri bütün cəbhə boyu Ağdam, Goranboy cəbhəsində gedən döyüşlərdə fəal iştirak etmiş müəllif həmin vaxt Xocalıda tüğyan edən hadisələrdən, xocalıların başlarına gətirilən müsibətlərdən söhbət açır.

Polis rəisi Sabir Məmmədovun əmr kimi səsələnən “Əvvəl qocalar, qadınlar, uşaqlar və yaralıları çıxarda. Kişilər isə döyüşsünlər!” təklifini Xocalılar unutmayıblar.

Rəis S.Məmmədov 13 fevral 1992-cü ildə 280-300 nəfər dinc əhalini “Mİ-26” vertalyotu ilə Xocalıdan əvvəl Gəncəyə, sonra isə avtobuslarla Ağdama gətirmişdir.

Sabir Məmmədov nümunəvi xidmətə görə nazir M.Əsədovun əmriylə “Əla xidmətə görə”, “Milis əlaçısı” döş nişanlarına, “I dərəcəli “Məharət dərəcəsi”, “Xocalı yaddaşı” diplomuna və bir sıra təltiflərə layiq görülmüşdür. Qarabağ müharibəsi veteranıdır. 1998-ci ildən təqaüddədir. Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları İctimai Birliyinin üzvüdür.

İnanıriki, kitabda dərc olunan, həmin dövrdə baş verən real hadisələr barədəki materiallar tarixi həqiqətləri bir daha ictimaiyyətə çatdıracaqdır. Mətbuatda dərc olunmuş məqalələr həmin dövrdəki prosesləri saxtalaşdırmağa cəhd edənlərin qarşısına doğru olanları güzgü kimi qoyacaqdır.

Bütövlükdə Azərbaycan xalqına qarşı yönəldilmiş Xocalı soyqırımı öz ağılasıgmaz qəddarlığı və qeyri-insani cəza üsulları ilə bəşər tarixində tayı-bərabəri olmayan bir vəhşilik aktıdır. Bu soyqırım eyni zamanda bütün bəşəriyyətə qarşı tarixi bir cinayətdir.

Heydər Əliyev,
Ümummilli Lider

Xocalı faciəsi iki yüz ilə yaxın bir müddət ərzində erməni millətçilərinin xalqımıza qarşı apardığı etnik təmizləmə və soyqırım siyasətinin davamı və qanlı səhifəsidir.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

QƏDİM TÜRK TAYFASI KƏNGƏRLİLƏR

IV-V əsrlərdən Naxçıvanda

Kütləvi İnformasiya Vasitələrinə Dövlət Dəstəyi Fondunun dəstəyilə "Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin və mədəniyyətinin təbliği" istiqaməti üzrə layihə çərçivəsində hazırlanıb.

Azərbaycan xalqının formalaşmasında, soykökündə iştirak edən qədim türk tayfalarından biri də kəngərlilərdir.

Araşdırmalar göstərir ki, Naxçıvandakı məşhur Kəngərlilər türk tayfası olub, çox qədim tarixə malikdir. "Kəngər" sözü Aral və Balxaş gölləri arasında yerləşən qədim Kəng ("Avesta"da Xənxoy, Çin mənbələrində - Kəngquşu) dövlətinin III əsrdə hunlar tərəfindən işğalından sonra ortaya çıxmış və həmin dövrdən etibarən yerli əhali ilə hunların qaynayıb qarışmasından təşəkkül tapmış hundilli etnos özünü kəngər adlandırmağa başlamışdır. Kəngərlinin şimal qonşuları olan pəsəng qəbilələri də hunlarla qaynayıb qarışdıqlarına və Kəngərli ilə eyni eyni dövətdə birləşdiyinə görə onlarla tayfa ittifaqı yaratmışlar. Tarixi sənədlərə istinadən qeyd etmək olar ki, VIII əsr-

dən etibarən bu tayfa ittifaqına daxil olan etnoslar daha çox peçeneq adlandırılırdılar.

IX əsrin sonlarında ruslarla ittifaqa girən guzlar (oğuzlar) kəngərliləri özlərinə tabe etmiş, peçeneqləri isə öz yerlərindən qərbə - Don çayının sahillərinə qədər qovmuşdular. Güman edilir ki, kəngərlilərin bir hissəsi hələ IV-V əsrlərdə Şimali Qafqazdan Azərbaycana gələn hunlara qoşulmuşdur. Kəngərlilərin həmin dövrdən etibarən Naxçıvan ərazisində yaşamaları haqqında məlumatlar vardır. IX-X əsrlərdə Cənubi Qafqazın ərazisində yaşayan kəngərlilər Xarəzmşahların icazəsi ilə bu ölkəyə köçüb İslam dinini qəbul etdikdən sonra tarixi mənbələrdə “Kəngli” adı ilə tanınmağa başlamışlar. IX əsrdə Səlcuq türkləri Qərbi İrani və Cənubi Qafqazı tutduqdan sonra “Kəngli” tayfaları da bu yürüzlərdə iştirak etmiş və oğuz-səlcuqların tərkibində Azərbaycana gəlmişlər. Səfəvilər dövlətinin yaradıcısı və banisi Şah İsmayıl Xətəinin 1501-ci ildə hakimiyyətə gəlməsi ilə (qeyd edək ki, Səfəvilər dövrü 1501-1736-cı illərdir) Kəngərlilər ölkənin siyasi həyatında mühüm rol oynamışdır. XVII əsrdə Azərbaycan vilayətinə daxil olan Naxçıvan kəngərlilərin irsi torpağı idi. XVII əsrdə Naxçıvan xanlığının yaradıcısı olan Hacı xan, Rəhim xan, Kəlbəli xan Kəngərlilər mühüm rol oynamışlar Araşdırmalara və arxiv materiallarına əsaslanaraq belə qərara gəlmək olar ki, kəngərli tayfasının xan nəslindən olan nümayəndələri Naxçıvan tıməninin hakimi, bəy nəslindən olanlar isə hakimin vəkili kimi fəaliyyət göstərmişdir. Xanlıqlar dövründə kəngərlilərin bir qismi (XVII-XVIII əsrlərdə) Qarabağa köçürülmüşdü. Ağdam və Tərtər rayonlarındakı Kəngərli kənd adları da bununla bağlı idi. 1828-ci il Türkmənçay müqaviləsinə (2-ci İran-Rusiya müharibəsi – 1826-1828) görə Naxçıvan xanlığı Rusiya tərəfindən işğal olunsa da, kəngərlilərin ən nüfuzlu nümayəndələri 1840-ci ildən “Naib” titulu ilə vəzifədə olmuşlar. Kəngərlilər arasında bir sıra görkəmli dövlət, ictimai, siyasi, hərbi və elm xadimləri olmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, eramızın əvvəlindən başlayaraq Naxçıvanda məskunlaşan qədim türk Kəngər tayfasının adı ilə bağlı “Kəngərli” məhəlləsi olmuşdur. Vaxtilə indiki Qala məhəlləsinin bir hissəsi Kəngərli məhəlləsi adlandırılmışdır.

Döyüşkən qəhrəmanlar

Rusiyada oktyabr çevrilişinə qədər bütün müharibələrdə Kəngərli nəslinin oğulları döyüşkənliyi ilə xüsusi fərqlənirdi.

Tarixi romanlar müəllifi Yusif Vəzir Çəmənəminli XVIII əsr hadisələrindən bəhs edən “Qan içində” romamnda yazır ki, birdən uzaqdakı bir bağın arxasından toz qopdu. Bu - Kəngərli süvariləri idi ki, o zaman öz igidlikləri ilə məşur idilər.

1829-cu ildə Kəngərli nəslinin igidləri ancaq beşinci alay yaratdılar. Kəngərlilərin beş yüz nəfərdən ibarət suvarisi və yüz nəfərlik köməkçi dəstəsi bir döyüşdə düşmənin iki bayrağını ələ keçirib, yüz nəfərini öldürüb, əlildördünü isə əsir almışdı. Həmin döyüşdə şəxsi igidliyi ilə fərqlənən sırası Baba bəy Cəfəroğlu, Ağakərim Fətəli oğlu, İmamqulu Əli oğlu və başqaları “Üzərində qızıl medal olan Georgi lenti” ilə təltif olunmuşdular. “Döyüşkənliyi ilə bütün Qafqazda məşur olan kəngərlilər Zaqafqaziya sakinlərindən geri qalmaq istəmədilər. Onlar ağa və bəylərin rəhbərliyi ilə xüsusi süvari dəstələri təşkil edib, bütün döyüşlərdə bizim qoşunlarla çiyin-çiyinə mərdliklə vuruşurdular”.

Azərbaycan Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü Mahmud İsmayılov Kəngərlilər nəslinin hələ miladdan qabaq Zaqafqaziya və Azərbaycanda təşəkkül tapmasını, bu soyun adına miladdan qabaq birinci və eramızın birinci yüzilliklərində yaşayıb-yaratmış Strabonun və Böyük Plininin əsərlərində rast gəldiyini yazır: “Kəngərlilərin adına biz ”Kitabi Dədə Qoqud»da “Kanqalı” formasında rast gəlirik. Zaqafqaziya ərazisinə gələndə yüz iyirmi min ailədən ibarət kəngərlilər onun müxtəlif regionlarında məskunlaşmışlar. Kəngərliləri hun soyuna aid edənlər də yox deyildir. Beşinci yüzillikdə kəngərlilərilər o qədər güclü olmuşlar ki, Sasanilər imperiyasını lərzəyə salmışlar».

Heydərqulu xan Kəngərli - Kəngərlilər soyunun bir nümayəndəsi. Nadir şah Əfşar əyanlarının sui-qəsdinə nəticəsində öldürüldükdən (1747) sonra kəngərli tayfa başçısı Heydərqulu xan Kəngərli şahın naibi Ağahəsəni hakimiyyətdən uzaqlaşdırıb, özünü Naxçıvanın

müstəqil xanı elan etdi. O, xanlığı möhkəmlətmək, xəzinənin gəlirini artıran ticarəti, həmçinin sənətkarlığı inkişaf etdirmək məqsədilə bir sıra tədbirlər həyata keçirdi: xanlıqda və şəhərlərdə rabitə vasitələrini qaydaya saldı, köhnə körpülərin təmir olunması, yenilərinin inşası haqqında əmr verdi.

Naxçıvan xanlığının hərbi gücü az olduğundan Heydərqulu xan Kəngərli daha qüdrətli xanlıqlara arxalanmağa çalışırdı. Bu məqsədlə qarabağlı Pənahəli xanla müttəfiq oldu, onunla və gürcü çarları ilə birlikdə 1752-ci ildə Şəki xanı Hacı Çələbiyə qarşı yürüşdə iştirak etdi.

Uğursuz qurtaran bu yürüşdən sonra Heydərqulu xan Kəngərli xanlığın iqtisadiyyatını tənzimləməklə məşğul oldu. Ölümündən sonra yerinə Hacı xan Kəngərli keçdi. Şeyxəli Xan Kəngərli-Kəlbəlixanov – Kəngərlilərin bir nümayəndəsi, hərbi, Azərbaycan xanlıqlarından biri olan Naxçıvan xanlığının sonuncu xanı Kəlbəli Xan Kəngərlinin oğlu, Ordubadın naibi.

Nəslin daşdığı yüksək rütbələr

İkinci Rusiya-İran müharibəsi dövründə (1826-1828-ci illər) Naxçıvan ərazisində qızğın döyüşlər olub. “İranda A.P.Yermolovun elçiliyi” adlı kitabda Berje göstərir ki, Naxçıvan xanları ilə İran şahlığı arasındakı ziddiyyət baş verir. Ehsan Xan və qardaşı Şeyxəli xan rus təbəəliyini qəbul edib hərbi xidmətə girir. Qraf Paskeviç Ehsan xanı Naxçıvana, qardaşı Şeyxəli xanı isə Ordubada naib (canişin) təyin edir.

Ehsan Xan Kəngərli (1789-1846) - Çar-Rus ordusunda general-mayor, Naxçıvanın sonuncu xanı Kəlbəli Xan Kəngərlinin oğlu, general-leytenant İsmayıl Xan Naxçıvanskinin, Kalbalı Xan Naxçıvanskinin və Qönçəbəyimin atası Ehsan xan Kəngərli 1826-1828-ci illər Rusiya-İran müharibəsi zamanı Abbasabad qalası qarnizonunun hərbi rəislərindən biri, İran ordusunda sərhəngi (polkovnik) olmuşdur. Sonradan o, rusların tərəfinə keçmiş və qalanın alınmasında onlara kömək göstərmişdir. Tarixi mənbələrə görə, Ehsan xan Kəngərli naxçıvanlılardan və ruslardan ibarət on minlik qoşuna başçılıq etmişdir.

Azərbaycanın şimalı Rusiyaya birləşdirilməsindən sonra general-mayor rütbəsi alan Ehsan xan Kəngərli İrəvan və Naxçıvan xanlıqlarının, Ordubad dairəsinin səlahiyyətli nümayəndəsi kimi Türkmənçay müqaviləsini (1828) imzalamış, xanlıq ləğv edildikdən sonra Naxçıvan əyalətinin ilk naibi təyin olunmuşdur. Ehsan xan abadlıq, quruculuq işlərinə, dünyəvi təhsilə böyük diqqət yetirirdi. Çeşməbasar kəndində çeşmələr qazdırmış, Ərəzin kəndinin yaxınlığındakı tərədən keçən tunel vasitəsilə Nehrəm kəndinə su gətirtmiş, Naxçıvanda ilk rus-tatar (Azərbaycan) qəza məktəbi açdırmışdır.

1840-cı ildə süvari dəstəsinə başçılıq etmək şərti ilə naiblikdən imtina etmişdir. Sonralar Krım müharibəsində (1853-1956) də şücaətlə vuruşmuşdur. “Müqəddəs Georgi” ordeni ilə təltif edilmişdir. Abbasqulu ağa Bakıxanov və Aleksandr Qriboyedov İrana gedərkən Ehsan xan Kəngərlinin Xan dikindəki sarayında qonaq olmuşlar. A.S.Qriboyedov “İrəvan yürüşü” yol qeydlərində bu barədə bəhs etmişdir. Ehsan xan Kəngərlinin adı Kremlin Georgi salonunda qızılı hərflərlə yazılmışdır.

Məmmədqulu bəy Kəngərlinski 1864-cü ildə Naxçıvan şəhərində doğulmuşdu. İlk təlim-təربiyəsini atasından, ibtidai təhsilini xüsusi müəllimdən almışdır. O zaman təbii məktəb olan ev təربiyəsini lazımınca qurtarıb, xaricdə oxuyacaq yaşa çatan vaxt atasının sinfinə daxil olaraq Tiflis hərbi məktəbinə - kadetlər korpusuna daxil olur. Sonra təhsilini davam etdirmək üçün Sankt-Peterburq hərbi Mixaylovski ali topçu məktəbinə girir. Burada 1882-ci ildə unter-zabit rütbəsinə yüksəlir.

“Azadlıq»ın Araşdırmaçı Jurnalistlər Qrupu

KİV-ə Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyilə çap edilir

LEYLA ƏLYEVA
HƏR KƏSİ “XOCALIYA ƏDALƏT!” KAMPANİYASINA
QOSULMAĞA ÇAĞIRDI

Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə “Xocalıya ədalət!» beynəlxalq kampaniyası çərçivəsində yeni toplu nəşr olunub. Xocalı faciəsinin 23-cü ildönümü ilə əlaqədar hazırlanan “Xocalıya ədalət!” adlı bu topluda dünya ictimaiyyətinə 1992-ci il fevral ayının 25-dən 26-na keçən gecə baş verən cinayət barədə həqiqətlər çatdırılır.

Topluya Leyla Əliyevanın “Xocalıya ədalət” kampaniyası ilə bağlı videomüraciətinin, Ermənistan silahlı qüvvələri və keçmiş sovet ordusunun Xankəndi şəhərində yerləşən 366-cı motoatıcı alayının dinc əhalini qətlə yetirməsindən, Xocalı şəhərində soyqırımını törətməsindən bəhs edən sənədli filmdən ibarət 2 DVD, kitab, buklet, eləcə də Xocalıdakı hadisələrin fotoları, “Xocalıya ədalət” kampaniyasının yeni loqosu və promo məhsullarının olduğu fleşkart daxildir. Həmçinin topluda Xocalı soyqırımını ilə bağlı tərtib edilmiş elektron təqdimat da var. Hazır formada olan bu təqdimatdan müxtəlif maarifləndirmə tədbirləri zamanı, xüsusən də xarici auditoriya üçün geniş istifadə edilməsi nəzərdə tutulub. Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın videomüraciətində XX əsrdə dünyada baş vermiş və dünya ictimaiyyətinin qarşısını almaqda çətinlik çəkdiyi faciəvi hadisələrdən biri kimi Xocalı soyqırımına diqqət yönəldilir və Ermənistanın azərbaycana qarşı təcavüzü çərçivəsində törədilmiş bu hadisənin təfərrüatları, baş verfiyi şərait və fəsadları barədə məlumat verilir. Müraciətdə törədilmiş əməllərə görə ədalətin təmin edilməsinin vacibliyi vurğulanır və son illər Xocalı soyqırımının tanınması istiqamətində dünya ictimaiyyətinin səylərinin artmasının, o cümlədən bir çox dövlətlərin qanunverici orqanlarında soyqırımını ilə bağlı qəbul olunan qətnamələrin bu baxımdan əhəmiyyəti qeyd edilir.

“1990-cı illərin əvvəlində Azərbaycan qonşu Ermənistan tərəfindən hərbi təcavüzə məruz qalıb və bunun nəticəsində bu gün də torpaqlarımızın 20 faizi işğal altındadır. Müharibəyə gətirib çıxaran

bu təcavüz 30 min insanın ölümünə, 1 milyona yaxın azərbaycanlının qaçqın və məcburi köçkün, minlərlə insanın isə itkin düşməsinə səbəb olub. Ermənistanın təcavüzü nəticəsində bir sıra cinayətlər törədilib, Xocalı şəhəri isə ən amansız və dəhşət dolu cinayətlərin qurbanı olub”, - deyərək, Leyla Əliyeva dünya ictimaiyyətinə videomüraciətində bildirib.

«Xocalı soyqırımını həm də öz həyatı naminə olsa belə qonşusunu, yaxınını, dostunu qırğınlardan müdafiə edən insanların mərdliyinin nümunəsidir. Hazırda biz bütün əzmimizi, dəyanətimizi cinayətkarların məsuliyyətə cəlb olunmasına, belə kütləvi vəhşilik və soyqırımının bir daha təkrarlanmaması istiqamətində səfərbər etməliyik. İyirmi ildən artıq müddət keçməsinə baxmayaraq, Xocalıda törədilən soyqırımına görə heç kəsin məsuliyyətə cəlb edilməməsi doğru hal deyildir. Baş verənlərə görə cəzasızlıq regionda sülhün əldə edilməsinə və ədalətin bərpa olunmasına əsas maneədir.

Müsbət haldır ki, Xocalıda ermənilərin törətdiyi soyqırımının beynəlxalq səviyyədə tanınması uğrunda başladığımız kampaniya son illər bir sıra dövlətlər tərəfindən dəstəklənib. Eləcə də bir sıra ölkələrin qanunverici orqanları Xocalı soyqırımını tanıyıb. Bu dəstək bizi ədalət uğrunda mübarizəni davam etdirməyə sövq edir. Bu, bizdə ədalətin bərpa olunacağına, günahkarların məsuliyyətə cəlb ediləcəyinə ümid yaradır. Kampaniyaya göstərilən dəstəyə görə təşəkkür edirik və inanırıq ki, bu faciə barədə daha çox insan eşidəcək və bu ədalət kampaniyasına qoşulacaq.

Hər kəsi bu faciə barədə məlumatları öz ölkəsində yaymaq üçün bizim kampaniyaya qoşulmağa çağırıram. Hesab edirəm ki, sizin dəstəyinizlə Xocalıda ədalət bərpa olunacaq”, - deyərək Leyla Əliyeva qeyd edib.

Topluya daxil olan sənədli filmə isə izləyicilərə Xocalı soyqırımının dünyada tanınmış digər soyqırımları ilə oxşarlığı göstərilir, soyqırımının törədiiməsi, miqyası, nəticələri barədə məlumatlar və xəritələr təqdim olunur.

“Xocalıya ədalət” adlı kitabda və bukletdə də faciəyə dair fotolar, hadisənin törədildiyi gecə yaşanan qanlı cinayətlərə dair faktlar təqdim edilir. Kitabda, həmçinin Xocalıda törədilmiş əməllərin

hüquqi qiymətləndirilməsi, Ermənistanın və onun rəsmilərinin məsuliyyətinin beynəlxalq hüquqi əsasları izah olunur. Bundan əlavə, kitabda Xocalı soyqırımını işıqlandıran beynəlxalq mətbuat vasitələri, bu cinayəti soyqırımını kimi tanıyan ölkələr, həmçinin “Xocalıya ədalət!” kampaniyası çərçivəsində görülən işlər təqdim olunur.

Nəşr olunan topluda “Xocalıya ədalət!” kampaniyasının yeni loqosu da təqdim edilmişdir. Kampaniyanın loqosu Xocalıda yarımçıq qalmış taleləri simvolizə edən, fevral ayında çiçək açan badam ağacının qopmuş çiçəyini özündə əks etdirir. Qeyd edək ki, badam çiçəkləməyə başlayan ilk ağacdır. Badam ağacı qış fəslinin sonunda çiçək açır və bu səbəbdən çoxları ona yazın müjdəçisi kimi baxır. Loqodakı badam çiçəyi Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ regionunun qədim yaşayış məskəni olan Xocalıda 1992-ci ilin fevral ayında törədilmiş soyqırımına münasibətdə ədalətin təmin edilməsinə və bu cür qəddar əməllərin təkrar olunmamasına ümidi əks etdirir. Qopmuş ləçək həm də Azərbaycan ərazisinin 20 faizinin işğal edildiyini göstərir.

İngilis və rus dillərində hazırlanan “Xocalıya ədalət” toplusu gələcəkdə digər dillərdə də təqdim olunacaq. Bu toplu Xocalı faciəsini dünyada tanıtmaya istəyənlər üçün həm də bir əyani vəsait rolunu oynayacaq.

Xatırladaq ki, “Xocalıya ədalət!” kampaniyası 2008-ci ildə Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə başlanılıb. Kampaniyanın məqsədi Xocalı soyqırımını haqqında həqiqətlərin dünyada yayılması, bu faciənin Azərbaycan xalqına qarşı soyqırım kimi tanınmasına nail olmaqdır. Bu günədək Avropa, Asiya, Afrika, Şimali və Cənubi Amerikanın 70-dən çox ölkəsində bu faciə ilə əlaqədar tədbirlər keçirilib. Tədbirlər çərçivəsində müxtəlif ölkələrin parlamentləri və dövlət qurumları qarşısında etiraz aksiyaları, piketlər, habelə seminarlar, konfranslar keçirilib, kitablar nəşr olunub, filmlər çəkilib. “Xocalıya ədalət” kampaniyası sayəsində Xocalı faciəsi bir sıra dövlətlər və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən tanınıb.

“Xocalıya ədalət” adlı yeni sənədli filmə bu linkdən baxmaq olar: <https://www.youtube.com/watch?v=EXF-VQBJAIAU>

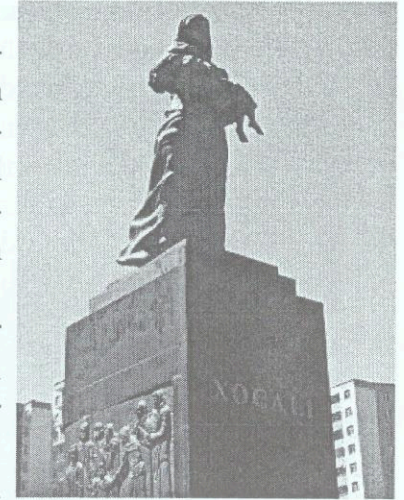
XOCALI

Xocalı Azərbaycan Respublikasının ən qədim insan məskənlərindən biri, şəhər və rayon mərkəzidir. Xocalı şəhəri - Bakı - Şuşa avtomobil yolunun üstündə Kiçik Qafqaz dağlarının Qarabağ silsiləsində, əsasən dağlıq ərazidə yerləşir.

Xocalı rayonu 1991-ci il noyabr ayının 26-da yaradılmışdır. Ərazisi 0,97 min kv. km, əhalisi 24417 nəfər olmuşdur (ermənilərlə bir yerdə). Rayonda 1 şəhər, 2 qəsəbə, 52 kənd var idi. Mərkəzi Xocalı şəhəridir. Rayonun ərazisi 1991-1992-ci illərdə Ermənistan Respublikası tərəfindən işğal edilmişdir.

7000-dən çox əhalisi olan Xocalı şəhəri Azərbaycan türklərinin tarixən məskunlaşdığı yerdədir. Tarixi abidələrlə zəngin olan Xocalı b.e.ə. XIV-VII əsrlərə aid Xocalı - Gədəbəy arxeoloji mədəniyyətinin mərkəzlərindən biridir. Burada son tunc və dəmir dövrünə aid tarixi abidələr - kurqanlar, nekropollar və daş qutu qəbirlər aşkar edilmişdir. Həmçinin burada memarlıq abidələri - türbə və movzoleylər yerləşirdi. Arxeoloji qazıntılar zamanı müxtəlif növ daş, tunc, bəzək əşyaları və gildən düzəldilmiş məişət əşyaları aşkar edilmişdir. Toplanmış arxeoloji nümunələr içərisində Assuriya carı Adadnerinin (bizim e.ə. 807-788-ci illər) adı yazılmış əqiq muncuq vardır.

1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə erməni hərbi birləşmələri Xankəndi şəhərində yerləşən keçmiş Sovet ordusuna məxsus 366-cı motoatıcı alayın zirehli texnikası və hərbi heyətinin köməkliyi ilə Xocalı şəhərinə hücum etdilər. Fevralın 25-i axşamdan başlayaraq şəhər toplardan və ağır zirehli texnikalardan şiddətli artilleriya atəsinə tutuldu. Şəhəri yerlə yeksan etmiş erməni silahlı dəstələri və motoatıcı alayın hərbiçiləri dinc əhaliyə divan tutdu.

Həmin gecə 613 nəfərdən artıq Xocalı sakini məhv edilmişdir:

- Onlardan 106 nəfəri qadın, 63 nəfəri uşaq, 70 nəfəri qocadır.
- 8 ailə tamamilə məhv edilmişdir;
- 27 ailənin yalnız 1 üzvü qalıb;
- 56 insan işgəncə ilə öldürülmüşdür;
- 25 uşaq hər iki valideynini itirmişdir;
- 130 uşaq valideynlərindən birini itirmişdir;
- 230 ailə öz başçısını itirmişdir;
- 487 insan şikəst olmuşdur:
- onlardan 76-sı həddi-buluğa çatmamışlardır;
- 1275 insan əsir götürülüb;
- 1165 nəfər girovluqdan azad edilmişdir;
- 150 nəfər itkin düşmüşdür;

Məcburi köçkünə çevirilmiş və Azərbaycanın 48 rayonunda müvəqqəti sığınacaq tapmış Xocalı sakinləri Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsini ədalətli həllini, Respublikamızın ərazi bütövlüyünün bərpa olunmasını səbirsizliklə gözləyirlər. Onlar dünya ictimaiyyətini, dünya dövlətləri və beynəlxalq təşkilatları haqq və ədalətin bərpasına səs verməyə, XX əsrin ən dəhşətli faciələrindən biri olan Xocalı soyqırımının təşkilatçıları və icraçılarının layiq olduğu cəzanı almalarına rəvac verməyə çağırırlar.

Ermənistan Respublikasının işğalçılıq siyasətinə məruz qalan bir milyondan çox insan qaçqın və məcburi köçkünə çevrilmişdir. Onlar ağır şəraitdə - çadır şəhərciklərində, yığma evlərində, yük vaqonlarında və yaşayış üçün uyğun olmayan digər yerlərdə yaşayırlar.

BMT Təhlükəsizlik Şurasının Azərbaycan Respublika ərazisinin Ermənistan ordusu tərəfindən işğal ilə bağlı qəbul etdiyi 822, 853, 874, 884 sayılı qətnamələri hələ də yerinə yetirilmir. Ermənistan Respublikası beynəlxalq təşkilatların qərar və qətnamələrinə məhəl qoymur.

Biz hamımız bir planetin sakinləyirik və bizim ümumi evimizi ölüm və qanla hədələyən kəslərə qarşı birlikdə və qətiyyətlə mübarizə aparmalıyıq. İnanırıq ki, XXI yüzilə qədəm qoymuş xalqların xoşbəxt yaşamaları naminə, yüksək insani dəyərlərin təntənəsi naminə sülhpərvər dünya ictimaiyyəti dünya dövlətləri və beynəlxalq təşkilatlar ədalətin bərpasını dəstəkləyəcəklər.

“ŞUŞASIZ, AĞDAMSIZ, ÜMUMİYYƏTLƏ, QARABAĞSIZ AZƏRBAYCAN YOXDUR!”

Qarabağ ətrafında sözsöhbət, mitinqlər başlayanda Sabir Məmmədov Özbəkstan respublikasının Buxara vilayətində Daxili işlər orqanlarında çalışırdı. Vəziyyəti pis deyildi. İş, evi, ailəsi, xətir-hörməti. Hər şey yaxşı idi. Azərbaycandan gələn olanda Qarabağdakı vəziyyət barədə dürüst məlumat almaq olurdu. Televiziya-da, radioda və mətbuat orqanlarında verilən məlumatlar qərəzli olduğundan, etibarsız idi. Vətəndən gələn xəbərlər ürəkaçan deyildi. Dağlıq Qarabağ muxtar vilayətində və ətraf rayonlarda yaşayan azərbaycanlıların, o cümlədən Ermənistan ərazisində öz ata-baba yurdlarında yaşayan həmvətənlərimizin erməni təcavüzünə məruz qalması, xalqımızın min illərdən bəri yaşadıkları tarixi yurd yerlərimizin işğal olunması ürəyini ağrıdırdı Sabir müəllimin. 1990-cı ilin 20 yanvarında Bakı şəhərində rus hərbiçilərinin törətdikləri dəhşətli qırğın isə onun bütün vücudunu silkələdi.

Məmmədov Sabir Surxay oğlu 1945-ci ilin dekabr ayının 28-də Ağdam rayonunun Göytəpə sovetliyinin Kəngərli kəndində anadan olub. Atası Surxay kişi nəinki öz kəndlərində, eyni zamanda Ağdamda və Azərbaycanda tanınan və sözü keçən bir kişi idi. Uzun illər Budyonni, sonralar VII sovxoz adlanan və bir neçə kəndi özündə birləşdirən Göytəpə sovetliyində kənd sovetinin sədri işləmişdi. Zəhmətkeş, qanunpərəst və insanpərvər bir adam olan el aşısaqqalı Surxay Məmmədov 1990-cı ildə 88 yaşında vəfat elədi. Onun ölümündən sonra qədirbilən Göytəpəlilər onun adını əbədiləşdirmək

məqsədi ilə sovxozun adını dəyişdirərək Suxay Məmmədov adına qoydular.

Sabir Məmmədov ilk təhsilini Göytəpə kənd orta məktəbində alıb. Eyni zamanda həftədə bir neçə gün rayon mərkəzinə musiqi təhsili almağa gedirmiş. Sonra yol uzaq olduğuna görə (12 km) Ağdamda yaşayan yaxın qohumugildə qalıb, musiqi təhsilini başa vurur və 1962-ci ildə Ü. Hacıbəyov adına Ağdam orta ixtisas musiqi texnikomuna (uçilişə)

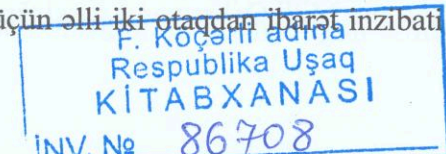
daxil olur.

Azərbaycanın musiqi mədəniyyətinə çox böyük sənətkarlar vermiş bu sənət məbədində Məşədi Nəriman Mehrəliyev, Nadir Rüstəmov, Cəlal Əliyev, Lentrüş Orucov kimi böyük tarzənlərdən təhsil alır. 1966-cı ildə ucilişanı bitirdikdən sonra Gəncədəki (o vaxtlar Kirovabad) H. B. Zərdabi adına pedaqoji instituta daxil olur. Təhsilini başa vurduqdan sonra bir il hərbi xidmətdə olur. Sonra özündən bir neçə yaş kiçik olan qardaşı Sadir Məmmədovun təklifi ilə 1982-ci ildə Özbəkstan respublikasına köçüb, Buxara vilayətində milis orqanlarında işə düzəlir. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi Sabir müəllim bir neçə il ərzində özünün məsuliyyəti, işgüzarlığı və hörmətçilliyi ilə işlədiyi kollektivin hörmətini, rəhbərliyin rəğbətini qazanır və yaxşı işinə görə dəfələrlə təşəkkürnamə və mükafatlara layiq görülür. Lakin Vətəndən gələn xəbərlər onun təəssübkeş qəlbini çox incidir, onu rahat oturmağa qoymur. Nəhayət o, qəti qərarını verir və 1990-cı ildə növbəti məzuniyyətini götürüb, Bakıya gəlir. O vaxtkı daxili işlər naziri olan general Məhəmməd Əsədovun qəbuluna girən Sabir Məmmədov Vətənin çətin günlərində həmvətənləri ilə bir yerdə olmaq, onlarla birlikdə düşmənlərə qarşı mübarizə aparmaq niyyətində olduğunu bildirir. Nazir bu vətənpərvər mayorun arzusunu alqışlayaraq onu Əsgəran rayon Daxili işlər şöbəsi nəzdində yeni yaradılmış Xocalı milis bölməsinin rəisi vəzifəsinə təyin edərək, deyir:

- Qardaşınla əl-ələ verib, təcavüzkar erməniləri yerinə oturdarsınız.

Məlumat üçün deyim ki, Sadir Məmmədov Özbəkstandan qayıtdıqdan sonra əvvəlcə Şuşa şəhər daxili işlər şöbəsinin rəisi, sonra isə Dağlıq Qarabağ muxtar vilayəti Daxili işlər idarəsinin rəis müavini vəzifəsinə təyin edilmişdi. Rəis isə Kovalyov idi. Stepanakertdə yerləşən bu idarədə ermənilərin və rusların içərisində yeganə azərbaycanlı insan olan bu qorxmaz polis zabiti öz cəsarəti ilə ad çıxarmışdı. Ermənilərin hazırladığı neçə-neçə əməliyyatın üstünü açıb, qarşısını alan Sadir Məmmədov otuzdan artıq ekstrimist erməni polisinin işdən azad olunmasına da nail olmuşdu. Ermənilər öz aralarında «zəhmli polkovnik» adlandırdıqları bu cəsur insanı aradan götürmək üçün sui-qəsd hazırlasalar da, Sadir Məmmədov öz çevikliyi sayəsində vəziyyətdən çıxaraq sağ qala bilmişdi. Qarabağın işğalından sonra bir müddət Bakıda yerləşən Nəqliyyatda baş polis idarəsində məsul vəzifədə çalışan Sadir Məmmədov bir neçə ildir ki, istifadə olan polis polkovnikidir.

05 iyun 1990-cı ildə təyinatını Xocalıya alan Sabir Məmmədov hər şeyi sıfırdan başlamalı idi. Çünki milis bölməsinin yaradılması barədə əmr yenicə verilmişdi. Bölmənin nə binası, nə şəxsi heyəti, nə lazım olan avadanlıqları yox idi. Sabir müəllim qollarını çırma- layıb, işə başladı. İşin ən çətin cəhəti isə o idi ki, bölmə Əsgəran rayon Daxili işlər şöbəsinin tabeliyində olduğundan hər işi ya Əsgəran, ya da Stepanakertin Daxili işlər şöbələrinin razılığı ilə etmək lazım gəlirdi. Ermənilər isə hər vasitə ilə işə mane olmağa çalışırdılar. Sahir müəllim çox böyük çətinliklə iki vaqon əldə edib, Xocalıya gətirə bilir və milis bölməsinin idarəsini hələlik həmin vaqonlarda yerləşdirir. Hər tərəfdən erməni kəndləri ilə əhatə olunan Xocalıya cəmi 58 nəfərlik polis ştatı ayırılır. Bu şəxsi heyətin də bir-bir yığılıb, işə təyin edilməsini rəis özü şəxsən həyata keçirməli olur. Çünki hər an düşmənin təcavüzünə məruz qala biləcək bir rayonun əsəyiş keşikçiləri ən cəsur, ən çəvik, ələixusus da Vətənin mənafeyini öz şəxsi mənafeyindən üstün tutan insanlar olmalı idilər. Bu insanların qarşısında duran birinci vəzifə rayonun və rayon əhalisinin təhlükəsizliyini təmin etmək idi. Sonra milis rəisi az bir müddət ərzində rayon milis bölməsi üçün əlli iki otaqdan ibarət inzibati binanın ti-

kilməsinə nail olur. Təcrübəli milis mayoru kiçik bir heyətlə Xocalının müdafiəsini qurmağa çalışır. Bu işdə ona Xocalı özünümüdafiə batalyonlarının komandirləri Tofiq Hüseynov (ölümündən sonra Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı), Aqıl Quluyevin (ölümündən sonra Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı) və Xocalı aeroportunu qoruyan polis dəstəsinin komandiri Əlif Hacıyevin (ölümündən sonra Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı) çox köməkləri dəyir. Və hətta DQMV Dİİ-nin rəis müavini polkovnik Sadir Məmmədov Xocalıları və Xocalı polisini həmişə nəzarətdə saxlayırdı. Sabir müəllim həmin komandirlərlə hər gecə postları gəzib, döyüşçülərə lazımı məsləhətlər verən rəis vəziyyətin son dərəcə kəskin oldu ğunu başa düşürdü. Hər gün Ermənistandan ermənilərə silah, yardım və canlı qüvvə daşıyan və Xocalı aeroportunda yerən enən 30-32 təyyarə reysi özlüyündə artıq çox seydən xəbər verirdi. Sabir Məmmədovun təşəbbüsü ilə bu reyslər minimuma endirilir. Rəis bölgədəki vəziyyət barədə Bakıda əyləşən yüksək çinli məmurlara çox böyük əhəmiyyət kəsb edən məlumatlar ötürürdü. Amma Bakıda əyləşib, güllə səsi eşitməyən məmurlar ona kömək əvəzinə söz verirdilər. Və hətta DQMV Dİİ-nin rəis müavini polkovnik Sadir Məmmədovun verdiyi məlumatları da eşitmək istəmirdilər. Elə buna görə də Qafqaz hərbi dairəsinin 4-cü ordusunun qərargahında hazırlanan hücumun qarşısını almaq mümkün olmadı. Xocalıda dinc əhalini qoruyan, silahı avtomat, tapança və ov tüfəngindən ibarət olan iki yüz nəfərlik müdafiəçilərin və çoxu qoca, qadın və uşaqlardan ibarət olan dinc əhalinin üzərinə dişinəcəm müasir silahlarla silahlanmış nizami ordu gəlirdi. 40 tankın, 60-dan artıq digər texnikanın, iri çaplı döyüş sursatının və 3000-dən artıq təlim keçmiş erməni və rus hərbiçilərinin iştirak etdiyi bu döyüşdə kiminsə sağ qalması fantastik bir iş idi. Amma sağ qalanlar oldu. Xocalını əvvəlcədən tərk edənlər və həmin gecə (1992-ci ilin fevral ayının 25-dən 26-na keçən gecə) əvvəl Allahın, sonra isə Ağdamlıların köməyi ilə özünü Ağdama çatdıra bilənlər. Bir də AXC Ağdam rayon şöbəsinin sədri, 845 sayılı Eldar Bağırov adına Ağdam özünümüdafiə batalyonunun komandiri Allahverdi Bağırovun (ölümündən sonra Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı) şəxsi təşəbbüsü və qeyrəti he-

sabına erməni əsirliyindən azad edilmiş 1200-dən artıq dinc Xocalı sakini. Xocalı müsübətindən xeyli əvvəl Xocalının belə bir hücumu məruz qalacağı məlum idi. Buna görə də şəhər rəhbərliyi vertalyot əldə edib, dinc əhalini şəhərdən çıxarmağa çalışırdı. Bu işdə rəis də çox böyük cürət və rəşadət göstərdi. Öz şəxsi əmlaklarını və yaxın qohumlarını çıxarmaq istəyən vəzifəli şəxslərin qarşısını kəşib, onların insanlığa sığmayan hərəkətlərinə mane oldu və 300-dən artıq qoca, qadın və uşağın vertalyotla Gəncəyə, oradan isə avtobuslarla Ağ dama gətirilməsinə nail oldu. Özü də Xocalı camaatı ilə birlikdə həmin vertalyotla Gəncəyə uçmuşdu. Uçmuşdu ki, vertalyotu geri qaytarıb, Xocalıda qalan köməksiz insanları oradan çıxarmaqla qırğından qurtarsın. Bu fevral ayının 13-də olmuşdu. Lakin uçuşun təhlükəli olduğunu bəhanə edib, vertalyot vermədilər. Bu, Xocalının ətraf ələmlə sonuncu əlaqəsi oldu. Hər tərəfdən əli üzülən Xocalı camaatı düşmənlərin mühasirəsində, Sabir Məmmədov isə Ağdamda qaldı. Nə qədər çalışsa da Xocalıya qayıda bilmədi.

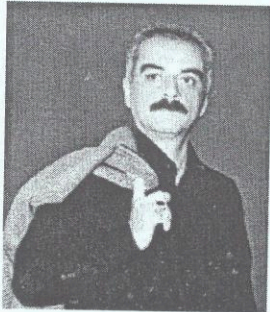
Xocalı müsübətindən sonra Sabir Məmmədovun başçılıq etdiyi Xocalı milis bölməsi Ağdam rayon Daxili işlər şöbəsinin milis batalyonunun tabeliyinə verildi. Xocalı müsübətindən sağ çıxan milislər Cinli, Fərrux, Yeddixırman və s. ərazilər uğrunda gedən döyüşlərdə igidliklə vuruşdular.

1990-92-ci illərdə Xocalı rayon polis bölməsinin rəisi işləyən Sabir Məmmədov 1994-cü ildə Goranboy rayon Daxili işlər şöbəsinə qərəgah rəisi vəzifəsinə təyin edildi. Bu Sabir müəilimin Goranboya ikinci gəlişi idi. O, Ağdamda musiqi texnikomunu bitirdikdən sonra 1966-69-cü ildə Goranboy rayon 1 №-li uşaq musiqi məktəbində müəllim işləmişdi. İndi isə bu yerlərə 1994-96-cı illərdə milis işçisi kimi qədəm qoyurdu. Məsuliyyətinə və tələbkarlığına görə onu irəli çəkib, rəis müavini təyin edirlər. 1996-cı ildə Daxili işlər nazirinin əmri ilə Dəvəçi (Şabran) rayon Polis mühafizə şöbəsinə rəis göndərilən Sabir Məmmədov kimi təcrübəli polis işçisi, savadlı hüquqşünas 1998-ci ildə heç bir xəbərdarlıq edilmədən, vaxtından əvvəl təqaüdə göndərilib. Qeyd etməliyəm ki, Sabir Məmmədov Özbəkstanda işlədiyi vaxtlarda təhsilini və peşəkarlığını artırmaq məqsə-

di ilə 1988-ci ildə Daşkənd ali milis məktəbinin hüquq fakültəsinə daxil olmuş və 1993-cü ildə qiyabi yolla təhsilini başa vurmuşdur. 1998-ci ildə müharibə şəraitində yaşayan, müstəqilliyini yenidən qazanmış birdövlətdə ixtisaslı və peşəkar bir kadının, ələlxüsus da müharibə veteranı olan əlli üç yaşlı bir insanın işdən kənarlaşdırılması təəssüf və haqqı suallar doğurur. Sabir müəllimin özünün dediyinə və yazdığına görə onun işdən azad edilməsi şəxsi ambisiyaların nəticəsidir. Hal hazırda ailəsi ilə birlikdə Bakı şəhərində məskunlaşan Sabir Surxay oğlu Məmmədov deyir ki, altmış səkkiz yaşı olmasına baxmayaraq Ali baş komandan İlham Əliyev cənabları döyüş əmri verərsə, müharibəyə getməyə, işləmək lazım gələrsə, cəmiyyətin gərəkli bir sahəsində xalqa xidmət etməyə də hazırdır.

Sabir Məmmədov üç sanballı kitabın müəllifidir. Sonuncu kitabı - «Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir» - adlanır. Həmin kitabda Sabir müəllimin həyatı və fəaliyyəti, xatırladığı insanlar, Qarabağ müharibəsi, Xocalı müsübəti və bir sıra maraqlı və bu gün də çoxlarına bəlli olmayan hadisələr, tarixi həqiqətlər öz geniş əksini tapıb. Əldə edib, oxumağa dəyər. Ən azı Qarabağ müharibəsinin müəyyən bir hissəsini şərh etdiyinə görə, bu gün özlərini qəhrəman kimi təqdim edən bəzi insanların müharibə vaxtı özlərini necə aparmalarını bilmək üçün...

Sabir müəllim, öz-özümə fikirləşirəm ki, 1990-cı ildə vətənpərvərliyin səni çəkib, Özbəkstandan Azərbaycana gətirməsəydi və sən orada qalıb, fəaliyyətini davam elətdirsəydin, indi yəqin ki, mayor yox, general olardın. Həm də vaxtından əvvəl təqaüdə göndərilmək əvəzinə yerliçiliyə görə deyil, bacarığına və qabiliyyətinə görə irəli çəkilən Özbəkstan respublikasında Daxili işlər nazirliyində böyük bir idarənin rəisi olardın. Amma...

German Hüseyinov

*“Qeyb olmuş şəhərin oyaq yaddaşı”,
IV cild, Bakı-2014*

TARİXİ SAXTALAŞDIRMAQ CİNAYƏTDİR...

Bu sözlərin müəllifi çoxlarının tariximizin canlı ensiklopediyası və ən yeni tariximizin canlı şahidi adlandırdığı, bəşəriyyətdə misli görünməmiş «Xocalı faciəsi»nin təsədüfdən sağ qalan şahid qəhrəmanı, Qarabağ müharibəsi veteranı, Xocalı Polis bölməsinin sabiq rəisi, İnsan Hüquqları İctimai Birliyinin üzvü Sabir Surxay oğlu Məmmədovdur.

....Xocalı soyqırımından sonra faciənin baş vermə səbəblərini, şahid ifadələrini əks etdirən çoxlu kitablar yazılıb. Bunun üçün mən həmin müəlliflərə öz minnətdarlığımı bildirirəm. Ancaq elə kitablar yazılmışdır ki, burada həyat həqiqətləri, tarixi faktlar bilərəkdən saxtalaşdırılmışdır. Bu kitabların bir çoxu sifarişlə yazıldığı üçün vəzifəli şəxslər təriflənmiş, bu faciənin yaşaması, tarixləşməsi üçün görmədikləri işlər onların adına yazılmışdır. Və vaxud, şahid ifadələri voxlanılmamış, hadisəni hərə öz istədivi kimi danışmış, bəzən vuruşmayan adamlar igid qəhrəman kimi qələinə verilmişdir. Hətta bəziləri orden və medallar da almışlar. Bu da camaatın haqqı olaraq narazılığına səbəb olmuşdur. Əlbəttə, söhbət qəhrəmanlıqla vuruşaraq həlak olanlardan yox, sağ qalıb indi vəzifə tutan özü, fəaliyyəti haqqında geniş məqalələr, kitablar yazdıran, faciə ilə manipulyasiya edən şəxslərdən gedir. Doğrudur, Xocalı faciəsinə həsr edilmiş hələ çox məqalələr, kitablar həsr ediləcək, həmin məqalələri, kitabları yazacaq şəxslərdən xahişim budur ki, yazıları faktlar əsasında yazsınlar. Bunun üçün onlar «Yaddaş» muzeyinə də müraciət edə bilərlər. Faktları saxtalaşdıran adamlar kimliyindən asılı olmayaraq, tarix qarşısında cavab verməli olacaqlar. Çünki, Xocalı bizim tariximizdir. Tarix isə saxtakarlığı sevmir. Bax, budur həqiqət!

Bəkir Məmmədov,
*Azərbaycan Dövlət Arxivinin ekspert-yoxlama
komissiyasının sabiq sədri*

Sabir Məmmədov 28 dekabr 1945-ci ildə Ağdamın Kəngərli kəndində anadan olmuş, 1962-ci ildə Göytəpə kənd orta məktəbini bitirmişdir. Orta məktəbdə oxuduğu illərdə Ağdam yeddiillik uşaq musiqi məktəbində tar ixtisası üzrə təhsil almış, həmin ildə Üzəyir Hacıbəyov adına Ağdam orta ixtisas musiqi texnikumuna qəbul olub, 1966-cı ildə təhsilini başa vurmuşdur. Təkcə musiqi ilə deyil, həm də idmanın voleybol və futbol növləri ilə məşğul olmuşdur. 1965-66-cı buraxılış ilində Ü. Hacıbəyov adına Ağdam Dövlət orta musiqi məktəbinin, 1972-ci ildə H.B. Zərdabi adına Gəncə Pədoqoji İnstitutunun, 1981-82-ci buraxılış ilində Kirovabad (indiki Gəncə) şəhər 2 №-li musiqi məktəbinin və Özbəkistan DİN-nin nəzdində Ali Polis məktəbinin XXXII-ci buraxılışının məzunu olan Sabir Məmmədovu tale Vətənin dar günündə öz daxili istəyinin, arzusunun hökmüylə Azərbaycana gətirdi. Hələ 1973-cü ildə o, ali təhsilli gənc kimi öz hərbi xidmətini əvvəlcə Türkmənistanda, sonra isə Qazaxıstanda başa vurmuşdur. Belə ki, 1982-ci ildə Özbəkistanın Buxara şəhərində göndərişlə polis orqanına daxil olan və işləyən Sabir müəllimə nümunəvi xidmətinə görə birbaşa Moskvadan kapitan rütbəsi verilmiş, az sonra isə mayor rütbəsinə yüksəlmişdir. Bu təəssübkeş Vətən oğlu vətənin dar günündə doğma yurduna təyinat almaq üçün o zamanki Daxili İşlər Naziri general Məhəmməd Əsədovun ünvanına raport yazır və 15 gündən sonra generalın qəbulunda olur. Cənab General Sabir müəllimi öz istəyilə Xocalıya ilk polis rəisi göndərir. Orada işləmək üçün heç bir şərait olmur. Vəziyyəti belə görə Sabir Məmmədov dərhal Xankəndinin Dİİ-nin rəisi Kovalyova zəng edir. Kovalyov kabinet əvəzinə qatar vaqonu ayırır. Vaqonu Xankəndindən gətirib Xocalı aeroportunun yanındakı təpəlikdə yerləşdirən Sabir Məmmədov sonra bölmənin şəxsi heyətini formalaşdırmağa başlayır. General Məhəmməd Əsədov tapşırıq verir ki, şəxsi heyəti qurmaqla yanaşı, həm də, bölmənin binasını da tiksin. Nazir müavini Natiq Tahbovun nəzarəti və Dİİ-nin rəis müavini Sadir Məmmədovun köməkliliyi ilə Xocalıda 52 otaqdan ibarət ikimərtəbəli bina tikilir. Rəis Sabir Məmmədov 58 nəfərdən ibarət şəxsi heyət qəbul

edir. Bina hazır olandan, şəxsi fəaliyyətə başlayandan sonra general M.Əsədov Xocalıya gəlir və rəis Sabir Məmmədovun səmərəli fəaliyyətini «Əlaçı» döş nişanı ilə mükafatlandırır. Cənab nazir M.Əsədov Xocalının ilk polis rəisinin vətənpərvərlik və əsl vətəndaşlıq borcunu ləyaqətlə yerinə yetirdiyini dəfələrlə vurğulamışdı.

Ulu Tanrının möcüzələrinin hər an, hər saat, hər gün şahidləri olan bizə bu gün alovların içindən sağ-salamat çıxan Vətən fədaisi, təəssübkeşi, əsl namuslu vətəndaşı mayor Sabir Məmmədovun keçdiyi mənalı ömür yolundan söhbət açmaq şərəfli olduğu qədər də, çətindir. Təbii ki, o qanlı-qadalı günləri xatırlamaq Sabir müəllim üçün daha ağırdır. Çünki bunları o yaşamışdır. «Olum, ya ölüm»lə dəfələrlə üz-üzə qalan, bir insan ömründə təkrar-təkrar ölüb-dirilən insanla əgər biz bu gün üzbəüz dayanıb o illərə qayıda biliriksə, yalnız və yalnız möcüzələr sahibi böyük Allahımıza minnətdar olmalıyıq! Şükürlər ki, o qanlı, faciəli günlərin canlı şahidi kimi Sabir müəllim sağdır və tariximizi saxtalaşdıranlara qarşı amansız mübariz olan, sübut və dəlillərlə ərsəyə gətirdiyi 2012-ci ildə «Yazıçı» nəşriyyatı tərəfindən çapdan çıxmış «Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir» kitabının müəllifi kimi oxucularının rəğbətini qazanmışdır.

Kitab 1990-cı ildə Daxili İşlər naziri M.Əsədovun əmri ilə Xocalı polis bölməsinin ilk rəisi təyin edilmiş milis (polis) mayoru Sabir Məmmədovun cəbhə xatirələrindən və işlədiyi müddətdə göstərdiyi sücaətdən bəhs edir. Nazir M. Əsədova Xocalıda tüğyan edən hadisələr, xocalıların başına gətirilən müsibətlərdən xəbər verilir. S. Məmmədov Xocalıdan üzü bəri bütün cəbhə boyu Ağdam, Goranboy cəbhələrində gedən döyüşlərdə fəal iştirak etmişdir. Bəzi vəzifə sahibləri o zaman öz şəxsi əmlaklarını çıxarmaq istəyərkən polis rəisi demişdi: « - Əvvəl qocaları, qadınları, uşaqları və yaralıları çıxaraq, kişilər isə döyüşsünlər»...

Rəis Sabir Məmmədov 13 fevral 1992-ci ildə «Mİ- 26» vertolyotu ilə Xocahdan 280-300 nəfər dinc əhalini Gəncəyə, sonra isə avtobuslarla Ağdama gətirmişdir.

S.Məmmədov nümunəvi xidmətinə görə nazir M.Əsədovun əmriylə «Əla xidmətə görə», «Əla milis işçisi» döş nişanları ilə,

1-ci «Məharət dərəcəsi» ilə «Xocalı yaddaşı» diplomu və s. bir çox diplom və fəxri fərmanlarla təltif olunmuşdur. Heç də təsadüfi deyildir ki, həm zamanımız Sabir Məmmədovun müəllifi olduğu bu tarixi əsəri oxuduqca gözlərimiz önündə öz torpağını, vətəni, xalqını, vəzifə borcunu sonsuz məhəbbətlə sevən və onun yolunda canından keçməyə hazır olan bir xalq qəhrəmanını görürük. Biz də xalqımızın qeyrətli və vətənpərvər oğlu mayor Sabir Məmmədovdan yaşadığı şərəfli ömür yolu ilə və Azərbaycanın yeni tarixində əsaslı yer tutan «Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir» kitabı ilə bağlı həqiqətləri bilmək üçün ona üz tutduq və onun açıqlamalarını oxucularımıza təqdim etməyi özümüzə borc bildik:

- İllər keçir, zaman insanlara ağır-acılarını unutturur. Lakin tarixin elə yaraları, elə hadisələri var ki, hər bir insanın - Vətəni sevənin qəlbində yeni vurulmuş yara kimi daim göynəyir, qaysaqlansa da, qan verir, hər bir Vətən övladını baş verənlərdən ibrət almağa, Vətəni, millətini göz-bəbəyi kimi qorumağa səsləyir. Xocalı qətləmi, Qarabağ müharibəsində baş verənlər də məhz bu keyfiyyətə malikdir. Özbəkistan daxili işlər orqanlarından çıxıb Azərbaycana gəlişim, Xocalı şəhər Milis Bölməsinə rəhbərliyim də Vətən harayı ilə bağlıdır.

Xocalı şəhər Milis Bölməsinin yaradılması zamanın tələbindən irəli gəlmişdi. DQMV hadisələri başlanan gündən Əsgəran rayon DİŞ-nin erməni daşnakları rayonun azərbaycanlı əhalisinin evlərinin yandırılmasında, doğma yurd-yuvaları qovulmasında fəal iştirak edirdilər. İş o yerə çatmışdı ki, yeni doğulan uşaqlara yaş kağızı verilmir, hərbi xidmətdən doğma kəndinə qayıdanlar pasport qeydiyyatına götürülmür, təyinatla işləməyə gələnlər əsasən geri qaytarılırdılar. Hətta Əsgəran DİŞ-i tərəfindən bəzi azərbaycanlıların adına yazılmış pasportlarda onların milliyəti erməni kimi göstərilirdi.

Xocalı şəhərinin və qonşu Azərbaycan kəndlərinin əhalisinin əmin-amanlığı keşiyində dayanmaq və bu özbaşnalıqların qarşısını almaq üçün respublika DİN naziri M.Əsədovun şəxsi təşəbbüsü və köməyi ilə yaradılmış şöbə öz ətrafında 58 nəfər millis əməkdaşını birləşdirmişdi. Respublika Daxili İşlər Nazirliyinin tikinti idarəsi çətinliklərə baxmayaraq, müasir tipli, ikimərtəbəli binanı qısa müd-

dətdə onların istifadəsinə vermişdi. Bölmənin əməkdaşları vilayətin ərazisində silahlı birləşmələrin ləğv edilməsində, pasport rejiminin yoxlanılmasında fəal iştirak edirdilər.

- Bir dəfə təşkilat komitəsinin DQMV üzrə rəhbəri V.Polyaniçko məni Stepanakertə komitəyə çağırtdırıb soruşdu ki, nə üçün mən milis sıralarında xidmətə ancaq ağdamlıları qəbul etmişəm. Mən şəxsi heyətin siyahısını, ünvan və işə qəbul günlərini tərtib etdim. Xocalı İcra Hakimiyyətinin başçısı Elman Məmmədova göstərdim, oxuduqdan sonra imza ataraq möhür vurdu və qeydiyyatdan keçirib mənə qaytardı. Səhəri günü Stepanakertə təşkilat komitəsinə gedib sənədi V.Polyaniçkoya təqdim etdim. O, siyahını diqqətlə nəzərdən keçirib bir nəfər sürücüdən başqa hamısının Xocalıdan olduğunu görəndə başını bulayaraq - «**Vot tebe, svoluç Qadjiyev!**» (*Ay səni, əclaf Hacıyev!*) deyə, öz-özünə deyindi və siyahını stolun üstünə atdı.

V.P.Polyaniçkonun dediyi o «**Vot tebe, svoluç Qadjiyev!**» cümləsi fikrimdən çıxmırdı. Görəsən kimi nəzərdə tuturdu?!..

DQMV-nin bütün ərazisi od tutub yanırdı, gediş-gəliş çox qorxulu idi. 1988-ci ildən 1993-cü ilə qədər orada işləmiş və yaşamış adamlar baş verənləri gözləri ilə görüblər və o günləri olduğu kimi düzgün, dəqiq təsvir edə bilərlər. Yeri gəlmişkən, onu da deyim ki, bu bölgənin yolunu tanımayan şəxslər, bəziləri tanırsalar belə, baş verənlərdən xəbərsiz olduqları halda, özlərindən uydurma hadisələr düzəldirlər. Yazanlar da az deyil. Hər bir şəxs həqiqəti deməli, haqqa qiymət verməlidir. Axı, gələcək övladlarımız DQMV-də, eləcə də Xocalıda olmuş hadisələrə və onun şəxslərin iştiraklarına əldə edəcəyi qəzet, jurnal, kitablarla qiymət verəcək, tarixi sənəd kimi inanacaqlar.

DQMV-də, gördüyüm çətin, qorxulu, problemləli işləri deyər bilərəm ki, ancaq o vaxt orada işləyənlər gözləri ilə gördükləri, gündəlik fəaliyyətlərində hiss etdikləri və daim hansı risklə qarşılaşdıqlarını bildikləri üçün yalnız onlar doğru yazır və deyər bilərlər. Hazırda elə adamlara rast gəlicən ki, heç DQMV-də, Xocalıda, Şuşada, Ağdamda və s. yerlərdə olmaya-olmaya, kitablar yazır, qəzetlərdə, televiziya verilişlərində «operativ» çıxışlar edirlər. Quramalardan da

elə bəhs edirlər, yalanı elə deyirlər, ağızdan-ağıza, havadan eşitdiklərini də hay-küylə xalqa elə çatdırırlar ki, ictimaiyyət çaş-baş qalır, ictimai rəyi çaşdırmaq bir yana, tarixi də saxtalaşdırır, gələcək nəslə səhv səmtə yönəldirlər.

O vaxtlar bizim əsas işimiz dinc əhalini, torpaqlarımızı qorumaq idi. Ona görə də ermənilərin yaşadıkları şəhər və kəndlərə cürətlə getməyi özümüzə borc bilirdik. Çünki, bu torpaqlar bizimdir, dədə-babalanmızındır. Xocalı şəhər milisi Əsgəran RPŞ-dən alınmış cəmi 8 ədəd «Makar» tipli tapança ilə Xocalı əhalisini təpədən-dımağadək silahlanmış silahlı yaraqlılardan qoruya bilirdi.

Əsgəran RPŞ-in tabeliyində olduğumuz üçün Xocalı milis bölməsinin müavinləri, şöbə rəisləri mənimlə birlikdə hər həftənin 1-ci günləri Əsgəran RPŞ-də keçirilən əməliyyat müşavirəsində iştirak edirdik. Hər həftənin ikinci günləri isə təhlükəli olsa da, biz DQMV-dəki rayon şöbə və kənd milis bölmələrinin rəisləri, əməliyyat üzrə müavinləri, şöbə rəisləri Stepanakertdə Dİİ və DQMV təşkilat komitəsinin nümayəndəliyinin iştirakı ilə akt zalında keçirilən əməliyyat müşavirəsində iştirak edirdik. Əməliyyat müşavirəsini DQMV Dİİ rəis müavini polkovnik Sadir Surxay oğlu Məmmədov aparırdı. Sadir müəllim Stepanakertdə tək Dİİ-də kabinetdə oturub işləyirdi. Erməni milis zabitləri ona təzim edirdilər. Bir sözlə, qorxurdular. Odur ki, ona «Zəhmli polkovnik» ləqəbini vermişdilər.

1991-ci il 18 sentyabrda Xocalı şəhər Milis Şöbəsinə rəsmi məlumat gəldi ki, 20 sentyabr 1991-ci ildə Azərbaycanın, Rusiyanın və Qazaxıstanın dövlət rəhbərləri DQMV münaqişəsinin həlli ilə bağlı Stepanakertə gələcəklər. Mən Xocalı şəhər milis rəisi kimi dərhal şəxsi heyəti yığıb onları mühafizə tədbir planıyla tanış etdim. 19 sentyabr 1991-ci il tarixdə təsdiqlənmiş nümayəndələrin mühafizəsi üçün qruplar təşkil etdim. Rusiyanın Prezidenti V.N. Yeltsin, Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti N.A.Nazarbayev, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti A.Mütəllibov, Azərbaycan Respublikasının DİN naziri, general M.Əsədov və başqa nümayəndələr hərbi vertolyotla Xocalı hava limanına endilər. Vertolyotda gələnlərlə birləşərək Azərbaycan kinostudiyasının operatoru Elxan Əli-

yev, Dövlət Teleradio şirkətinin əməkdaşı Nadejda İsmayılova, jurnalistlərdən Elmira Axundova (hazırda milli məclisin deputatıdır) Tünzalə Qasımova və İstanbulda çıxan «Zaman» «qəzetinin müxbiri Yılmaz Polad var idi. Mən onları xidməti milis məşinində apardım. Mənimlə Xocalı Milis Bölməsinin cinayət-axtarış şöbəsinin baş əməliyyat müvəkkili Hafiz Adilov da getdi. Ermənilər mitinq edirdilər. Öz dillərində söyüşlər yağdırırdılar. Ştaba keçmək də çox çətin idi. Nəhayət, nisbətən az adam olan yerdən keçə bildik. İzdihamın içi ilə, adamları yara-yara keçdiyimiz müddətdə erməni arvadları bizim azərbaycanlı olduğumuzu bilən kimi türk Yılmaz Poladın üst-başını cırıq-cırıq etdilər. Bizə qarşı hücumla keçdilər. Həmin vaxt ermənilər operator Elxan Əliyevi oğurladılar. Onlar bizim hər birimizi girov götürmək istəyirdilər. Məndən qabaqda gedən Nadejda İsmayılovanı, Elmira Axundovanı və Tünzalə Qasımovanı güclə isdihamı yarıb hərbiçilərin mühafizə etdiyi əraziyə sala bildim. N. İsmayılova yuxarı qalxıb rəhbərliyə (prezidentlər, Yeltsin və Mütəllibova) məruzə etdi. Mikrafon vasitəsilə ermənilərə xəbərdarlıq verildi ki, elə bu dəqiqə Elxan Əliyev gətirilməlidir. Yoxsa biz DQMV barədə heç bir söz deməyəcəyik. Hardasa bir müddətdən sonra Elxan Əliyev azad edildi və onu Bakıya xəstəxanaya göndərdilər. Nəhayət, gələn rəhbər işçilər və nümayəndələrlə birlikdə Xocalı hava limanına qayıtdıq.

Aeroportda mən türk jurnalisti Yılmaz Poladı B.Yeltsinə təqdim etməklə onun ermənilər tərəfindən döyülməsi, üst-başının cırılması barədə məruzə etdim. Yeltsin özü şəxsən Yılmaz Poladla söhbət etdi. Sonra üzünü SSRİ daxili İşlər naziri Viktor Pavloviç Barannikova tutdu və əlini mənim çiyinə qoyub dedi: - *«Mən bu gənc mayora bu gündən polkovnik rütbəsi verilməsini əmr edirəm!»*.

Sovetlər İttifaqının son nəfəsi olduğundan mənə rütbə verilməsi baş tutmadı. Sonra qonaqlar Xocalı aeroportundan birbaşa Gürcüstan Respublikasının Tbilisi şəhərinə uçdular. Qarabağ məsələsində də heç bir dəyişiklik olmadı, əksinə, noyabr ayından Əsgəran qalasından Ağdam-Şuşa avtomobil yolu ermənilər tərəfindən tamamilə bağlandı.

O vaxtlar DQMV-nin şəhər və kəndlərinə gediş-gəlişi rus hərbiçiləri kalonla təşkil edirdilər. Amma ermənilər bu müşayiətə baxmayaraq, tez-tez dinc əhaliyə təcavüz edirdilər. 1991-ci il sentyabrın 25-də Ağdamdan Xocalıya qrafik üzrə gələn, içərisində 16 nəfər tikinti fəhləsi olan avtobus Əsgəranın düz ortasında ermənilər tərəfindən daş-qalaq edilərək aşırılmışdı. Hadisədən xəbər tutan Xocalı şəhər milis əməkdaşları ilə hadisə yerinə getdim. Milis serjantı Əhliman Ağayev qolundan yaralandı. Nəhayət, biz avtobusu və orada xəsarət alan adamları götürə bildik və yaralılara ilkin yardım göstərdik. Günahsız insanların qanını tökməkdən doymayan erməni vandalları ertəsi gün sentyabrın 26-da Əsgəran qalasının 50 metrliyində Xocalı milisinin DAM-nın əməkdaşları Natiq Əhmədovu və Əli Vəliyevi səhər sübh çağı Ağdamdan Xocalıya gələrkən sonuncunun şəxsi 06 markalı «Jiquli»sində vəhşicəsinə qətlə yetirmişdilər.

Hadisə yerini gəlib müayinə etmək üçün Şuşada yerləşən istintaq qrupuna məlumat verildi. Qrupun rəhbəri Məbud Hüseynov idi. Lakin onlar da Şuşadan hadisə yerinə gələrkən, Stepanakertdən Şuşa tərəfdən girəcəyində erməni yaraqlıların hücumuna məruz qaldılar. Ona görə də, hadisə yerinə çata bilmədilər. Hadisə yerini Xocalı milisinin baş əməliyyat müvəkkili Hafiz Adilov müayinə etdi. Onların necə qəddarcasına güllələnməsi indi də gözlərimin önündədir və bu vəhşilik mənə dəhşətə gətirir. Rəhmətlik Əlinin dişlərini də güllələyib tökmüşdülər. Asfaltın ortasında və kənarlarda patron gillələrindən barmaq basmağa belə yer yox idi. Bu qeyri-insaniliyi, qəddarlığı, vəhşiliyi öz gözüylə görməyən heç cür belə bir işi insan adlanan canlının etdiyinə inana bilməzdi...

Hadisəni öldüyü kimi sənədləşdirdiyimizə görə hər ikisinə ölmündən sonra Milli Qəhrəman adı verilmişdir. Biz çox çətinliklə meyitləri götürüb Ağdama gətirdik. Çətinliklə deyirəm, ona görə ki, erməni yaraqlıları bizi də yenidən gülləbarana tuta bilirdilər. Mən rəhmətliklərin hadisə yerinə gələndə gözlərim önündə başıma gələn bir hadisə yadıma düşdü... 1991-ci ilin yay ayları olardı. Sürücüm Səbuhi ilə Xocalıdan çıxıb Ağdama gedirdik. Yavaş-yavaş hava qa-

ralırdı. Yağan yağışdan yoldakı çala-çuxur su ilə dolub görünməz olmuşdu. Xırda damlalar püsək şəklində davam edirdi. DQMV Dİİ-dən Xocalı milisinə xidməti maşın kimi verilmiş köhnə, öz istismar müddətini bitirmiş «UAZ»ın sürəti çox da yüksək deyildi.

Əsgəran qalasına 150-200 metr qalmış döngədə qəflətən maşının qabaq təkəri partladı. Səbuhi güclə sükanı əlində saxlayaraq, maşını dağ olan tərəfə döndərə bildi. Tez maşından düşdük. Mən üstümdəki «Makar» tapancasını əlimə götürüb hər təhlükəyə qarşı hazır vəziyyətdə dayandım. Səbuhi isə cəld danqratı gətirib təkəri dəyişməyə nail oldu. Toran qovuşurdu, artıq kənardan adamı seçmək çətinləşirdi. Elə biz maşını hazır vəziyyətə gətirib işə salmaq istəyirdik ki, Əsgəran tərəfdən Stepanakertə doğru üstü silahlı-saqqalı ermənilər dolu bir bartavoy maşının bizə tərəf gəldiyini gördük. Tez maşına oturuq. Onlar gəlib bizdən keçib bir xeyli aralıda dayandılar. Erməni dilində nə isə danışdılar. Maşını geri verib bizə yaxınlaşmaq is təyirdilər. Bizim UAZ-ın 68-17 AQY nömrəsi əvvəllər Stepanakert Dİİ-nin xidməti maşınına məxsus olduğuna görə onlar bizi ermənilərin maşını hesab edib o dəqiqə atəş açmadılar. «Tez ol, tərən!», - deyə Səbuhiyə him elədim. Bizim maşın yerindən tərənib 50 metr getmişdi ki, arxadan avtomat silahlardan atəş açdılar. Əsgəranı keçib Ağdamın Qarağacılı qəbiristanlığı deyilən yerində dayanaraq maşından düşdük, bir neçə dəfə «Çox şükür!» deyib, özümüzmə gəldik. Xocalı cəbhə bölgəsi idi və belə hadisələr başıma çox gəlib. Mənə şaxlayan bir o Allahdır və tez-tez evlərimdə, ocaqlarında olduğum rəhmətlik Seyid Zərif nənənin, onun oğlu Seyid Səyyədın, Hacı Məhəmmədin, rəhmətlik Fuğara Seyidin (Tağibəylidə), Seyid Lazım ağanın cəddləri olubdur. Allah bütün seyidlərə, o cümlədən Seyid Fuğaraya, Seyid Lazım ağava da rəhmət eləsin.

Başıma gələn belə hadisələr çox olub. 1991-ci ilin payızında sürücüm Azərlə xidməti «UAZ» maşınımda Xankəndinə Dİİ-ə texnika sahəsi üzrə sənəd aparmışdım. Dİİ-nin qarşısında çoxlu erməni qadın və kişiləri yığılmışdılar. Mən maşından düşüb, mərhum idarə rəisi generai Kovalyovun qəbul otağına yaxınlaşdım, qəbulda novbə tutdum. Sürücüm Azər isə maşının içərisində oturmuşdu, çünki, mən tez çıxmalı idim.

Bu vaxt Bakıdan getmiş bir erməni qadın mənə yaxınlaşıb pıçılta ilə «Rəis can, ermənilər səni və qardaşını girov götürmək istəyir!» – deyib, cəld uzaqlaşdı. Mən dərhal pəncərədən dövrəyə alınmış xidməti maşının sürücüsü Azərə barmağımın işarəsi ilə «Ş»hərfini göstərdim. Yəni, Şuşaya sür, qaç. Bir anda Azər maşınla gözdən itdi. Çünki ermənilər Xocalıya gedən yolu bağlava bildilər. Maşın Xocalı polisində məxsus idi. Dərhal Kovalyovun kabinetinə girib hadisəni məruzə etdim. O, ştaba məlumat verdi. Az sonra rus hərbiçiləri BTR-lə Dİİ-ə gəlib mənə qardaşım polkovnik Sadir Məmmədovla birlikdə arxa qapıdan çıxarıb BTR-lə təşkilat komitəsinə gətirdilər. Bu V.Polyaniçko və Sofonovun köməkliyi ilə oldu. Beləliklə, ermənilər bizi girov götürə bilmədilər. Azərin rəisi ilə danışmasını eşidən xocalılar təlaş içərisində idilər. Az sonra Xocalı polis əməkdaşları (başda, baş əməliyyatçı Hüseyn Əliyev olmaqla) gəldilər və biz birlikdə Xocalıya qayıtdıq.

1990-cı ildə Yerevandan Stepanakertə, (DQMV-ə) 31.32 reys Yak-40 təyyarəsi gəlirdi. Beləliklə, ilk həftədə reyslərin sayın 4-ə, sonra isə 1-ə və nəhayət, həftədə 1 və 2-yə endirildi. Saatbasaat, dəqiqəbədəqiqə əldə etdiyim məlumatları DQMV Dİİ-nə rəis müavini, polkovnik Sadir Məmmədova və DİN-ə ötürürdüm, Xocalıdakı vəziyyət mətbuatın da diqqət mərkəzində idi.

Ona görə də ermənilər Xocalı milisinin işinə əngəllər törədirdilər. Çünki, Xocalı milis bölməsi həmin vaxt Əsgəran PMSŞ-sinin tabeliyində idi.

Vaqonlarda yerləşən milis bölməsi əlverişsiz olduğuna görə, çətinliklərdən xəbər tutan nazir Məhəmməd Əsədov öz müavini polkovnik Natiq Talıbova və DQMV Daxili İşlər İdarəsinin müavini polkovnik Sadir Məmmədova Xocalıda polis inzibati binasının tikintisinin tezləşdirilməsi üçün göstəriş verdi. DİN-nin, göstərişindən sonra tikinti üçün daş, sement bir sözlə tikinti materiallarını maşın vasitəsi ilə gətirirdim. Mən, binanın daşını Ağdamın Şahbulaq daş karxanasından gətirirdim. Ermənilər Əsgəran ərazisində hər dəfə bizim maşınların və işçilərin hərəkətlərinə mane olurdular. Bir epizodu yada salım: Xocalıya məxsus olan 8

ədəd samasvalda «Zil» markalı maşınla Xocalıdan Ağdama daş üçün gedərkən ermənilər Əsgəranın ortasında maşınlarımızı daşa basdılar, tir tufəngi ilə həyətlərdən atəş açırdılar. Maşınların hamısının şüşələrini çilik-çilik etdilər. Xoşbəxtlikdən ölümlə nəticələnən bir hadisə olmadı.

Xidməti VAZ milis maşınında qabaqda gedirdim, qabaq şüşəyə dəyən tir silahının gülləsi məndən və sürücüdən yan keçsə də alınma dəyən şüşə qırığı üz-gözümü al qana qərq etdi. Biz Əsgəranın çıxacağındakı hərbi postun yanında maşınları saxladıq. Hərbiçilərə məlumat verdim. Onlar qırılmış şüşələrdən üzləri, əlləri, qolları qan içində olan sürücülərə və mənə məhəl qoymadılar. Sürücülərdən Yaqub kişi, Qənimət kişi və Zakirin üzləri, əlləri cırıq-cırıq olmuşdur.

Mən, Ağdam rayon İcra Hakimiyyətinə, Daxili İşlər Nazirliyinə məlumat verdim.

Nazir M.Əsədovun göstərişinə əsasən nazir müavini, polkovnik Natiq Talıbovun köməkliyi sayəsində Bakıdan gətirilən 8 ədəd qabaq və yan şüşələri maşınlarla saldırdım. Zədə alan sürücülərə tibbi yardım göstəriləndən sonra, yəni iki gündən sonra Ağdam daş karxanasından daşı yığıb rus hərbiçilərinin köməkliyi sayəsində kalonna ilə Xocalıya qayıtdıq.

Məsələdən xəbər tutan Nazir M.Əsədov, müavini H.Talıbova və DQMV Dİİ-nin rəis müavini polkovnik Sadir Məmmədova polis inzibati binasının yeniləşdirilməsi üçün ciddi göstəriş verdi. Nəhayət, biz 5 iyun 1991-ci il tarixində Xocalı şəhər polisinin yaradılmasının bir ilini təntənəli surətdə qeyd etdik. Artıq 52 otaqdan ibarət ikimərtəbəli yaraşığı polis binası ermənilər üçün göz dağı oldu. Hamı sevinc içərisində idi.

Ermənilər DQMV üzrə Respublika Təşkilat Komitəsinin sədri V.Polyaniçkonun sürücüləri Vahid və Habili Əskəran rayonunun düz ortasında, Ağdam - Şuşa magistral yolunda «UAZ» markalı maşında qətlə yetirmişdilər. Hadisə yerinə biz Xocalı milis işçiləri də getmişdik. Elə həmin gün 1991-ci il novabr avından Şuşa-Ağdam avtomobil yolu ermənilər tərəfindən düz Əsgəran qalasının keçidində betonlanaraq bağlandı. Artıq maşınla gediş-gəliş kəsilmişdi. Xocalı Stepanakert, Əsgə-

ran, Noraguh, Mehdikənd, Bozdağ, Daşbulaq, Naxçıvanik, Həsənbabad, Kətik, Dahrab və s. kəndlər tərəfindən üzük qaşığı kimi əhatə olundu.

1992-ci ilin yanvar ayının 29-30-u idi. Daxili İşlər Nazirliyinə getmişdim, orada rəhmətlik Əlif Hacıyevlə rastlaşdım. Əliflə söhbət zamanı məlum oldu ki, o, Gəncəyə vertalyot məsələsini həll etməyə gedəcək. Mən isə DİN-də aldığım hərbi sursatı Ağdama oradan da Xocalıya aparmalı idim. 1992-ci ilin fevral ayının 1-2-də artıq Ağdam rayonunda idim. Əlifdən bir xəbər çıxmadığını görcək vertalyot axtarmaq qərarına gəldim. İşçilərimdən Vaqif Zeynalov, Hətəm Piriyev, leytenant Yaşar Hacıyev də mənimlə birlikdə idi. DİN-dən alıb Ağdam hava limanına gətirdiyimiz hərbi sursatı, isti tuman-köynəkləri, başqa isti geyimləri və ərzağı vertalyot olmadığından Xocalıya apara bilmirdik. Nəhayət, çox çətinliklə də olsa, DİN-in xətti ilə DQMV-Dİİ-nin rəis müavini işləmiş, o vaxtdan sərəncamda olan polkovnik Sadir Məmmədovun köməkliyi ilə vertalyot əldə edə bildik.

1992-ci ilin fevralın 2-si idi. Axşamüstü gətirdiyim hərbi sursatla birgə 500 kq çörəyi vertalyota yüklədik. Pilotlar yükün ağır olacağından şikayətləndiklərindən işçilərım Ağdamda qaldılar. Hava dumanlı olduğu üçün vertalyot çətinliklə Xocalı hava limanına endi və çörəyi könüllülər dəstəsinin komandiri, ölümündən sonra Milli Qəhrəman adına layiq görülmüş Aqil Quliyevə verdim. Aqilin gözlərindəki sevinci görüb çox kövrəldim.

Xocalı 20 erməni kəndinin, iki şəhər və rayonun əhatəsində yerləşirdi. Bir tərəfdə Xankəndi (Stepanakert) o biri tərəfdə Əsgəran, onun erməni kəndləri. Dövlət səviyyəsində Xocalıya kömək demək olar ki, yox idi. Xocalının mühafizəsini milis şöbəsini əməkdaşları, o cümlədən də könüllülər təmin edirdi. Diqqət edin, Azərbaycan rəhbərliyi DQ-da pasport rejimini yoxlamaq qərarına gəlir. Bu o demək idi ki, hərbi hissələrin nümayəndələrinin köməkliyi ilə qeydiyyatda olmayan «boyeviklər» aşkara çıxarılacaq, onlara qoşulan yerlilər də qanun qarşısında cavab verməli olacaqdılar.

“Krunk»unu rəhbərləri həbs olunur, 80 yaraqlı öldürülür, nəticə-

də SSRI DTK-nın sədri Kryuçkov, müdafiə naziri Yazov, Daxili İşlər naziri Bakatin izahat tələb edirlər. Maraqlı və diqqətli cəlb edən bir məqam da budur ki, Dağlıq Qarabağ Təşkilat Komitəsinin sədri V.Polyaniçko əməliyyatın icraçısı olan hərbcilərə əsəbi halda deyir ki, ...”- *Nədən qorxursunuz, ölənlər, məhv edilənlər bandit, boyeviklər və terrorçulardır. Onların məhv edilməsinə mən əmr vermişəm. Mən bütün bunları təşkilat komitəsinin rəhbəri və SSRI Ali Sovetininu deputatı kimi eləmişəm. Moskvada, Kremldə kimlə lazımdır danışacam. Hələ aydınlaşdırmaq lazımdır ki, sərhəd zastavasınıu rəis müavini kimdir və orada nə edirmiş, banditlərlə nə əlaqəsi varmış?”*

Polyaniçkonun bu çıxışından bir qədər sonra əməliyyat müəmmalı surətdə dayandırılır, pasport rejiminin yoxlanılmasına biganə yanaşılır. Beləliklə, ermənilərə həm fiziki, həm hərbi həm də digər köməklərin gəlməsinə şərait yaradılmış olur. Umudlu, Meşəli, Quşçu, Kərkicahan, Malıbəyli və digər kəndlər etnik təmizləməyə məruz qalır. Xocall və Şuşa mühasirə vəziyyətinə düşür. V. Polyaniçko TK-dən uzaqlaşdırılır, yerinə Zülfü Hacıyev təyin edilir və Təşkilat Komitəsi Ağdama köçürülür. Bununla da DQ erməni yaraqlarına təhvil verilmiş olur və Azərbaycanın Baş prokuroru İ. Qayıbov, DİN naziri M. Əsədov və başqa hökumət nümayəndələri vertalyotla Xocavəndə uçarkən Qarakənd səmasında vururlar. V.Polyaniçko Ağdama göndərilir, o, vertalyot vurulan ərazidə belə bir ifadə işlədir: - *Da..., teper ostayotsya Şuşa. V çiyix rukax budet Şuşa, v tex je rukax budet i Karabax... (Hə... İndi qalır Şuşa. Şuşa kinin əlində olacaqsa, Qarabağ da onun olacaq...)*”.

Göründüyü kimi, bütün hadisələr erməni təsiri ilə məhz mərkəzdən təşkil olunan proseslər idi. Oxucunun yadına salmaq istərdik ki, Viktor Polyaniçko haqqında bu gün də müxtəlif fikirlər söylənilir. Bəziləri onu Moskvanın casusu, bəziləri isə Azərbaycanın mövqeyini müdafiə edən şəxs kimi kütləvi informasiya vasitələrinə təqdim edib. Ancaq V.Polyaniçko Azərbaycan milisinə atılan böhlanı ifşa edir və təxribatın rəsmi Yerevan tərəfindən törədildiyini bildirirdi.

V.Polyaniçko Azərbaycandan Şimali Qafqaza - münafişə zonasına göndərilmiş və orada «həlak» olmuşdur. Beləliklə, Qarabağın

işğalının çox mühüm sirlərini bilən, soyqırım və etnik təmizləmənin şahidi artıq həyatda yoxdur. Yəqin ki, nə vaxtsa bu tarixi proseslər obyektiv surətdə araşdırılacaq və hər kəs öz adı ilə çağrılacaqdır.

Qarabağ, o cümləni Xocalı hadisələrinin tarixi hadisələr olduğunu və gələcək nəsle doğru informasiya verilməsinin mühüm əhəmiyyət kəsb eldiyini bildirmişəm.

DQMV-də vəziyyətlə get-gedə pisləşirdi. Arlıq ermənilər Daş dövründəki yaraqlardan nüasir silaha, «qrad»a, topa əl atmışdılar. Biz, milis əməkdaşları Əsgərana, Stepanakertə iclaslara gəndə və gələndə şəhərin içərisindəki, işıqforların yaşıl işığına düşməyə çalışırıdık. Belə ki, əgər işıqforun qırmızı işığına düşüb dayansaq, ermənilər qapını açıb maşına minə bilərdilər və maşını saxladardılar. O vaxt belə yolla çox adamı oğurlayıb girov götürürdülər. Həsənbad, Malıbəyli, Quşçular kəndləri yandırılıb dağıdıldığı üçün artıq nə vaxtsa Xocalının da işğal ediləcəyi hiss olunurdu. Artıq yaralıları nəinki müalicə etmək və hətta Xocalıdan çıxarmaq belə çox çətin idi. Ərazi döyüşlərinin birində Xocalı sakini Elmarı aldığ güllə yarısı qıçında «qanqrena» (çürümə) verirdi. O vaxt Xocalıda dava-dərmanın və şəraitin olmaması ucbatından onu müalicə etmək mümkün deyildi. Nəhayət ki, 1992-ci il fevralın 13-də Xocalıya 1 ədəd «Mİ-26», 2 ədəd qoruyucu «Krakodil» vertalyotları gətirildi. «Krakodil»lərlə Elmarı və başqa yaralıları Bakıya yola sala bildik. «Mİ-26» vertalyotuyla 300 nəfər Xocalının dinc sakinini Gəncəyə gətirə bildim. Mənimlə birgə növbədən çıxmış milislərdən Ə. Ağayev, İlham Hüseynov, Əfqan Məmmədov da var idi. Bizi Gəncə Dİİ-nin rəisi Eldar Həsənov, müavini Ramiz Cahangirov, cinayət-axlarış şöbəsinin rəisi İsaqul, Ağdam RPŞ-ının sahə müvəkkili Akif Hüseynov və başqaları qarşıladılar. 7 avlobusla xocalıları Ağdama apardım. Bu, həmin vertalyot idi ki, fevral ayının 5-də icra başçısı Elman Məmmədovla birlikdə Xocalıda postları yoxlayarkən ikilikdə söhbətimiz olmuşdu ki, o, Bakıya getsin, respublika rəhbərliyi ilə, konkret baş nazir Həsəni Həsənovun adını çəkdim, danışsın, vertalyotu alıb, qadınları, uşaqları, qocaları və yaralıları Xocalıdan çıxaraq.

Hörmətli oxucu!

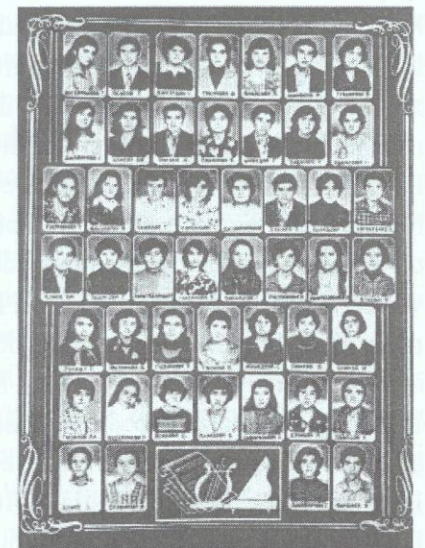
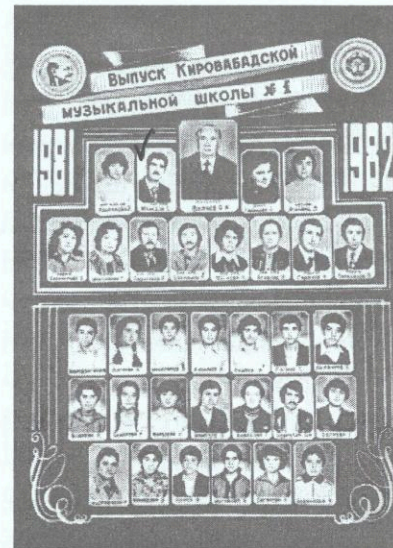
Xocalının dinc sakinlərindən, o cümlədən qocalardan, uşaqlardan meşədə (Əsgəran ərazisində) 613 nəfər erməni boyevikləri tərəfindən gülləbaran edilmiş və şəhid olmuş, 1275 nəfər isə girov düşmüşdür.

1990-cı ildə Ağdamın Gülablı kəndindən Xocalıya tikintiyə işləməyə gələn Burzu Rzayev (M.Əsədov adına ordenlə lətif olunan Vaqif Rzayevin əmisi oğlu) deyir: - Bizim tikintiyə məxsus olan vertalyotla 1500-ə yaxın qoca, qadın, az yaşlı uşaqları Xocalıdan Ağdama gətirə bildim. O vaxt kim nə bacarırdısa, o köməkliyi də edirdi.

Mən, Sabir Məmmədov, bir Azərbaycan vətəndaşı kimi üzərimə düşən məsuliyyəti lazımınca yerinə yetirdim. Lakin bütün bunlara baxmayaraq, Xocalı işğal altında, Xocalı sakinləri didərgin, gözüyaşlı qalmaqdadır. Bu gün də biz bütün Azərbaycan xalqı bir amal uğrunda birləşməli, dövlətin bizə miras qoyduğu, torpaq altında qalan Azərbaycan torpaqlarını azad etməliyik. Mən bir Qarabağ müharibəsi veteranı, bir döyüşçü kimi Ali Baş Komandan İlham Əliyev cənablarının əmri ilə hər an döyüşə hazırım.

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin!

*“Qoşa Ulduz” jurnalı,
№59,60, 61 – (2014)*

**“HƏYATIMIZ – TARİXİMİZ,
TARİXİMİZ VARLIĞIMIZDIR”
kitabına yazmış ön söz əvəzi**

Qarabağ müharibəsi xalqımızın tarixinin mühüm səhifəsi, bu çarpışma dövründə baş verən hadisələr isə qan yaddaşımıza yazılacaq, nəsil-dən-nəsilə veriləcək ibrət və qəhrəmanlıq dərsləridir. Müharibə hələ bitməyib. 20 faizdən artıq ərazimiz işğal olunub, 1 milyondan artıq qaçqın və köçkünümüz var. Problemi sülh yolu ilə həll etmək üçün atəşkəs elan olunsa da, ATƏT-in Minsk qrupunun vasitəçiliyi ilə danışıqlar davam etsə də, hər gün cəbhə xəttində atəşkəs pozulur, əsgərlərimiz, dinc sakinlərimiz, hətta uşaqlarımız belə tez-tez düşmən gülləsinə tuş gəlir.

Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü bərpa etməyə qadirdir. Bunun üçün vacib olan milli-mənəvi ruha, iqtisadi-sosial qüdrətə, hərbi gücə də malikik. Bütün beynəlxalq hüquq normaları da Azərbaycanın ədalətli mövqeyinə uyğundur. Lakin aparıcı beynəlxalq siyasi qüvvələr bu işğala ikili standartlardan yanaşır, və erməniləri öz adları ilə, yəni işğalçı kimi çağırırlar. Nəticədə işğalçılar qeyri-konstruktiv mövqe nümayiş etdirir, vaxt qazanmağa çalışırlar ki, ərazilərimizi de-yure ilhaq edə bilsinlər. Müharibə bitməyib, yalnız birinci mərhələ başa çatıb. Təbii ki, Azərbaycan dünya birliyindəki bu ikili standartlarla yanaşmalarla, işğalçıya öz yerinin tanıtılmaması ilə barışmayacaq, ədalət uğrunda öz ərazi bütövlüyünü bərpa etmək uğrunda qətiyyətlə mübarizə aparacaq, problem sülh yolu ilə həll olunmasa, hərbi yolu ilə öz ərazilərini işğaldan azad edəcəkdir. Lakin mənim məqsədim heç də Qarabağ müharibəsinin nəticəsinin hüquqi-siyasi yolla aradan qaldırılmasının işıqlandırılması deyil. Mən də Qarabağ müharibəsi veteranıyam. Təbii ki, baş verən hadisələr, erməni barbarlığı, terroru, ermənilərin azərbaycanlıları dövlət səviyyəsində fiziki və mənəvi soyqırma məruz qoymaları artıq həm yerli, həm də dünya kütləvi informasiya vasitələrində, beynəlxalq təşkilatlarda getdikcə daha geniş açıqlanmaqda və dünyaya sübut edilməkdədir. Amma aparıcı dövlətlərin siyasi dairələrində, kütləvi informasiya vasitələrinin bir çoxunda, bir sıra beynəlxalq təşkilatlarda bütün bunlara rəğmən erməni təəssü-

bkeşliyi davam edir. Bu gün hər kəsə aydındır ki, ermənilərin ərazi iddialarının əsasında mifik “böyük ermənistan” tarixi dayanır. Bu qondarma tarixi onlar yüzillər boyu yaratmağa başlamış və öz lobbiləri və diasporları ilə bütün dünyaya yaymışlar. Bu isə dünya birliyində səhv, yaxud yanlış təsəvvür yaratmaqla onlara öz məqsədlərinə nail olmaq üçündür. Ermənilərin qondarma tarixi isə Şərqdə mənafeləri olan Qərbin müvafiq siyasi dairələrinin məqsədlərinə xidmətə yaradığı üçün onlar daim ya ermənilərin mövqeyindən, ya da ikili standartlardan çıxış edirlər. Biz ermənilərin yaratdıqları bu qondarma stereotipləri dağıtmalı, həqiqi tarixi və həqiqi hadisələri olduğu kimi dünya birliyinə çatdırmalı, doğru ictimai rəy yaratmalıyıq. Nəinki türk və müsəlman dünyasına, həm də bütün bəşəriyyətin təhlükəsizliyinə böyük təhlükə olan erməni şovinizmi, erməni terroru, erməni faşizmi, erməni milli egoizmi və sair erməni qeyri-insani xisləti və riyakarlığı barədə əsil həqiqəti dünyaya bildirməliyik. Bu isə tarixin səhifələrindədir. Bu qənaətə əsasən mən belə qərara gəldim ki, öz türk xalqımızın tarixini dərinləndirən öyrənmək, ermənilərin qədim torpağımız İrəvanda dövlət yaratmalarının əsl siyasi səbəblərini araşdırmaq, öyrənmək, bütün dünyaya həqiqəti çatdırmaq, ərazilərimizi işğaldan azad etmək üçün hər bir vətənpərvər vətəndaşımızın və soydaşımızın mücadiləyə hazır olmasına çalışmaq, dovşandan qorxaq ermənilərin soyqırım törədə bilməsinin mənbəyini ortaya qoymaq lazımdır. Ermənilərin soyqırım törətmələri, yerli azərbaycanlıları ən qəddar üsullarla ata-baba ocağından qovmalarının səbəbi həm də onların qondarma tarixlərinə əsaslanır, yəni bu mifik “böyük ermənistan” xəritəsi, bu riyakar ermənilərin milli ideologiyasına dönüb. Onun üçün də siyasi diplomatik, hərbi mübarizədən başqa çox ciddi informatik mübarizə də vacibdir. Göründüyü kimi, xalqımızın tarixini bilməsək ermənilərin saxta tarixlərini ifşa edə, onlara dəstək verən siyasi qüvvələrin addımlarını zərərsizləşdirə və vətənimizi qoruya bilmərik. Bu gün Azərbaycan dövlətinin rəhbərliyi, siyasi, ictimai nümayəndələrimiz, diaspor təşkilatlarımız bu istiqamətdə çox iş görüblər. Ermənilərin ərazimizi işğal etməsi, yəni onların işğalçılığı artıq təsdiq olunub, Meksika, Pakistan və Kolumbiya dövlətləri ermənilərin törətdiyi Xocalı soyqırımını tanıyıb. Lakin

yenə də ikili standartlarla yanaşma davam edir. Ermənilər BMT-nin 4, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Avropa Şurasının NATO-nun, Qoşulmama Hərəkatının və digər nüfuzlu beynəlxalq qurumların ədalətli qətnamələrinin tələblərinə riayət etmir. Buna görə də mübarizə dayanmamalı, daha da kəskin xarakter almalıdır.

Dostum, Dağlıq Qarabaşın Xocalı Şəhər Polis Bölməsinin sabiq ilk polis rəisi Sabir Məmmədov iş yerimə gəlmişdi. Əlində “Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir” adlı kitab vardı. Müəllifi özü idi. Bir nüsxəsini də mənə verdi. Çox qayğılı idi. Səbəbini soruşdum. Dedi ki, ictimai fikirdə çox qərribə mənzərə yaranıb. Kütləvi informasiya vasitələrində müharibədə olmayan, döyüslərdə iştirak etməyən, hətta Qarabağın yollarını belə tanımayanlar orada baş verənlərdən ağız dolusu danışır, faktları, hadisələri təhrif edirlər. Bu da gələcək nəslə düzgün informasiya verməmək, digər tərəfdən bu savaşda zəhmət çəkənlərin, qeyrətli oğulların haqqına sahib çıxmaq, qiymətini verməmək, hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinə ağır zərbə vurmaq, ən dəhşətlisi isə tarixi saxtalaşdırmaqdır. Sabir mənə dedi ki, sən də yaz. Axı sən də Qarabağ veteranısan, döyüşmüşsən. Gördüklərini, şahidi olduqlarını bildiklərini qələmə al ki, yalana yer qalmasın. Sənin kitabın gələcək nəslə döyüşdə olmuş, həqiqətləri, tarixi hadisələri qələmə almış bir müharibə veteranının mənbəyi olacaq.

Onun mənə bağısladığı kitabı oxuyandan sonra haqlı olduğunı gördüm. Sabir Məmmədov həm öz təəssüratlarını qələmə almış, başına gələnləri oxucularına çatdırmış, həm də dövrü və qeyri-dövrü nəşrlərdə çap olunmuş, Qarabağda o zaman gedən tikinti-quraşdırma işləri, erməni terroru, Mərkəzin ermənipərəst mövqeyi, əhalinin, əsasən polislərin (o zaman milis) və könüllü dəstələrin vasitəsi ilə müdafiə olunması barədə məlumatları, materialları oxucuya çatdırmışdı. Kitab çox maraqlı təəssürat yaradırdı.

Mən yazacağım kitaba daha fərqli yanaşmağı qərara aldım. Birinci hissəni şəxsi həyatıma, ikinci hissəni Qarabağdakı fəaliyyətim zamanı xatirəmdə yer almış hadisələrə, üçüncü hissəni isə öz sevdiyim mövzuya - türk xalqının və onun ayrılmaz parçası olan Azərbaycan xalqının tarixinə həsr etdim.

Abbas Hüseynli

İMZA TOPLANIŞI

Biz artıq dağın lap başına çatmışdıq ki, Hüseyn mənə dedi, gəl belə bir iş görək, indi Heydər Əliyev Bakıdadır. Çamaatdan imza toplayıb gedək onun yanına, təklif edək ki, Qarabağ Azadlıq Təşkilatına Bayram müəllimin əvəzinə özü sədr gəlsin. Mən bu təkliflə razılaşdım və başladım imza toplamağa. Az bir müddət ərzində 5 000 nəfərin imzasını topladım, bu vərəqlərin axırına Orta Güney, Manikli, Sırxavənd, Baş Güney kənd sovetlərinin möhürləri də vuruldu.

Müraciətdə hətta Ağdamın bu əraziyə yaxın kənd sakinlərinin də imzaları vardı. Bakı şəhərinə gedib müraciəti vermək lazım idi. Mən Hüseynə dedim ki, gedək Sadir müəllimin yanına, onunla məsləhətləşək. S.Məmmədov həmin vaxt DQMV Dİİ-nin rəis müavini idi. Biz birlikdə gedib Ağdam rayonunda Sadir müəllimlə görüşdük və imza topladığımızı, Heydər Əliyevin QAT-na sədr olması üçün Bakı şəhərinə getmək istədiyimizi ona bildirdik. Bizim məqsədimizi bilən Sadir müəllim dedi ki, düz iş görmüsünüz. Heydər Əliyev Azərbaycan xalqının böyük oğludur, ona güvənmək olar. O, “Görüşərkən mənim də Heydər Əliyevə salamımı və inamımı çatdırın!”- dedi.

Mən və Hüseyn “Xankəndi-Bakı” qatarı ilə Bakıya gəldik. Buradan Milli Məclisə getdik, ancaq orada bizi heç kim qarşılamadı. Topladığımız imzalar iki nüsxədən ibarət idi. Birinci nüsxənin üzərinə vaqonda pəraşki yediyimiz üçün qəzetdən yağ damcısı keçmişdi. Milli Məclisdə bizi heç kəs qəbul etmədiyi üçün Hüseynə dedim ki, gedək universitetə orada bəlkə kimisə tapdıq. Bu imzalı vərəqlərin bir nüsxəsini də ona verək ki, parlamentə çatdırsınlar.

Biz universitetə gəldik və orada Etibar Məmmədovu gördük. O, Milli Məclisin deputatı idi. Biz ona yeməxanada yaxınlaşdıq. İstəyirdik bilsinlər ki, Qarabağ camaatı Heydər Əliyevi müdafiə edir. Universitetin qarşısında idik, “Azadlıq” qəzetinin müxbiri Elçin bizdən maraqla soruşdu ki, xeyir ola, Bakı şəhərinə nəyə gəlmisiniz? Biz topladığımız imzalar barədə ona məlumat verib bildirdik ki, Heydər Əliyevi axtarıyıq ki, imzaları ona verək. Elçin bizim əlimizdə olan siyahını gördükdən sonra dedi ki, gedək, sizi Heydər Əliyevlə görüşdürüm.

O, universitetin yanında olan avtomat telefonla kiminləsə danışdı və bundan sonra bizə dedi ki, gedək. Biz bir yerdə prezident aparatının yerləşdiyi binanın qarşısından yuxarı qalxdıq, orada çoxmərtəbəli binalardan birisinin, dəqiq yadımda deyil, hansısa mərtəbəsinə qalxdıq. Qapının zəngini Elçin basdı, içəridən bir nəfər yaşlı şəxs çıxdı, elə bildim ki, Heydər Əliyevdir, salam verdim, o, cavab verdi ki, Heydər Əliyev mən deyiləm, o içəridədir. Biz içəri keçdik. Mənə bu sözü devənin Cəlal müəllim olmasını, Elçin mənə otaqdan çıxandan sonra dedi.

Biz Heydər Əliyevlə çox səmimi görüşdük. O, ağır-ağır hərəkət edirdi. Qarşısında təmz ağ vərəqlər və bir də qəzet var idi. Biz ona gəlişimizin səbəbini dedik. Bildirdik ki, camaatdan imza toplamışıq, istəyirik ki, siz Qarabağ Azadlıq Təşkilatına sədr olasınız. Heydər Əliyev bizə dedi ki, nə qədər ki, Ayaz Mütəllibov Azərbaycanda hakimiyyətdədir, mənim hər hansı bir vəzifəyə gəlməyimə imkan verməz.

Bu sözdən sonra üzünü bizə tutub soruşdu ki, sizi nə vadar edib ki, özü də mənə qarşı hər yerdən hücumlar olduğu vaxtda bu addımı atasınız. Cavab verdim ki, Heydər müəllim, mən hərbi xidmətdə Almaniya Demokratik Respublikasında olmuşam. Orada Siyasi Büronun üzvlərinin sırasında şəklinizi görəndə Sizinlə fəxr edirdik, hətta Sizə görə bizi tanıyırdılar. Bundan başqa, mənim və mənim kimi çoxlu fəhlə və ziyalı balalarının universitetin hüquq fakültəsinə daxil olmalarının da səbəbkarı Siz olmusunuz. Ona görə ki, o göstəyişi də Siz vermişdiniz. Mən həmin vaxtları universitetə daxil olmuşam.

Bundan sonra, Heydər Əliyev bizimlə çox səmimi oldu və Moskvada SSRİ prezidenti Mixail Qorbaçovla aralarında olan münasibətdən, özünün avtomatı çiyinə alaraq torpaqların müdafiəsinə getməsinə qədər danışdı.

Biz təxminən 40 dəqiqəyə qədər onunla söhbət etdikdən sonra otağı tərk etdik. Heydər Əliyevlə görüşdükdən sonra elə bil ki, bir qədər yüngülləşmişdik.

Həmin günün axşamı “Bakı-Xankəndi” qatırı ilə Ağdama gəldik.

Abbas Hüseynli,

*“Həyatımız – tariximiz, tariximiz varlığımızdır” kitabından
Bakı, “Yazıcı, 2013.*

**Xocalı Milis (polis) Şöbəsinin
rəisi Sabir Məmmədov
sıra baxışı zamanı**

JURNALİSTLƏR XOCALIDA

Məmmədov Sabir Surxay oğlu 1945-ci il dekabr ayının 28-də Ağdam rayonunun Kəngərli kəndində anadan olub. H.B.Zərdabi adına Gəncə Pedaqoji İnstitutunu bitirib. 1982-ci ildə Özbəkistan Respublikası Buxara vilayətində daxili işlər orqanlarında çalışıb. 1988-ci ildə Daşkənd Milis Akademiyasına qəbul olub. 1990-1992-ci illərdə Xocalı polis şöbəsində rəis, 1994-1996-cı illərdə Goranboy rayon Polis Şöbəsinə rəis müavini, 1996-1998-ci illərdə isə Dəvəçi rayon Polis Mühafizə Şöbəsinin rəisi vəzifəsində işləmişdir. 0,1998-ci ildən təqaüddədir və Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları İctimai Birliyinin üzvüdür.

1990-cı ilin yanvar hadisələrindən sonra mən Orta Asiyadan Azərbaycana gəldim. Daxili işlər naziri, mərhum Məhəmməd Əsədov məni DQMV-nin Əsgəran Rayon Milis Şöbəsinin tabeliyində olan Xocalı milis bölməsinə ilk milis rəisi təyin etdi.

Nazir biləndə ki, qardaşım, milis polkovniki Sadir Məmmədov DQMV Dİİ-də rəis müavini, dedi:

- Qardaşınla əl-ələ verib, birlikdə təcavüzkar erməni hərbcilərini yerində oturdursunuz. Qorxmayın, mən həmişə sizi müdafiə edəcəyəm.

Nəhayət, Əsgəran Dİİ-nin tabeliyində Xocalı milis bölməsi yaradıldı. Tez bir zamanda Xocalı sakinlərindən 58 nəfər mülki şəxsi milis sıralarına qəbul etdim. Yeni təşkil olunmuş milis bölməsinin işə başlamaq üçün binası yox idi. Mən o vaxtkı DQMV Daxili işlər idarəsinin rəisi, mərhum general Kovalyovun qəbulunda oldum. Onun tapşırığı ilə bizə iki ədəd köhnə vaqon verildi. Həmin vaqonları Xocalı aeroportunun yaxınlığındakı tərənin üstündə yerləşdirdik. O zaman gün ərzində İrəvandan Xocalıya 31-32 reys «Yak-40» təy-yarəsi gəlirdi (əlbəttə, ermənilər Xankəndindən gəlirdilər).

Sonra bu reysin sayı 4-ə endirildi, daha sonra isə həftə ərzində 1 və ya 2 reys olurdu. Biz bu barədə DİN-ə məlumat verdik.

Belə ki, respublika rəhbərliyi Xocalıda və onun ətrafında baş verən hadisələrdən Xocalı milisi vasitəsilə ətraflı məlumat alırdı. Təbii ki, bu, Əsgəran rayon rəhbərliyini qane etmədiyindən, ermənilər bizim bölmənin işinə hər vəchlə mane olmağa çalışırdılar. Bütün bunlardan xəbərdar olan Daxili işlər Nazirliyi Xocalıda milis şöbəsi üçün inzibati binanın tikilməsinə göstəriş verdi. Şöbəmizin milis əməkdaşları, texniki işçilərimizin, DİN-in tikinti briqadasının işçilərinin, Malik, Vəli Sadıqov, Allahverdi Azadov və başqalarının səyi nəticəsində vaxtından tez 52 otaqdan ibarət 2 mərtəbəli bir bina tikilib istifadəyə verildi.

1991-ci ildə sürücüm Azərlə xidməti «UAZ» maşınında Xankəndinə Dİİ-nə tikinti sahə üzrə sənəd aparırdım. Dİİ binasının qarşısında maşını saxlayıb içəri daxil oldum. Həmin binanın qarşısında xeyli erməni mənşəli qadın və kişi dayanaraq binanı və xidməti maşınımı dövrəyə almışdılar. Həmin vaxt Bakıda yaşamış erməni millətindən olan bir qadın mənə yaxınlaşaraq pıçıltı ilə dedi:

- *Rəis, səni və qardaşını girov götürmək istəyirlər. Ehtiyatlı olun!*

Dİİ rəisi Kovalyovun qəbul otağında növbə gözləmədən içəri girib bu haqda generala məlumat verdim.

Mən cəld əlimin işarəsi ilə sürücüm Azərə pəncərədən işarə etdim ki, maşını Şuşaya tərəf sürüb qaçsın. Xəbər gəlmişdi ki, ermənilər Xocalı yolunu bağlayıblar. Çünki ermənilər maşının Xocalı milis şöbəsinin olduğunu bildirdilər. Azər cəld maşını yerindən tərpədir gözdən itdi.

Dİİ-nin rəisi Kovalyovun və onun müavini polkovnik Sadir Məmmədovun operativliyi nəticəsində DQMV-nin komendantı Səfonova və qərargaha məlumat verildi. Az sonra silahlı rus hərbciləri BTR-lə Dİİ-nə gəlib, məni və qardaşım Sadir Məmmədovu arxa qarıdan çıxararaq qərargaha gətirdilər.

Sürücüm Azər Şuşaya qaçandan sonra ratsiya ilə mənə məlumat verdi ki, Şuşadayam. Ratsiyada bu sözləri eşidən Xocalı milisinin əməliyyat üzrə rəis müavini Hüseyn Əliyev, Yaşar Hacıyev, İlham Hüseynov və İlqar Hübətov dərhal Xankəndinə gəlib məni qərar-

gahdan götürdülər və Xocalıya (arxa yolla) qayıtdıq. Həmin vaxt Hüseyn Əliyevin cəsarətli hərəkəti indi də gözlərimin önündədir.

1991-ci ilin noyabr ayından Ağdam-Şuşa yolu ermənilər tərəfindən Əsgəran qalası keçidindən betonlandığı üçün bütün əlaqələr kəsilmişdi. Orada azərbaycanlılar yaşayan kənd əhalisinə, milis işçilərinə və özünümüdafiə dəstələrinə ərzağı vertolyotla verirdik. Əlac ancaq hava yoluna idi.

Yaxşı yadımdadır, Dİİ-dən şəxsi heyət üçün aldığım geyim və hərbi sursatları Xocalıya gətirmək üçün bir neçə gün Ağdamda vertolyot gözlədim. Nəhayət, Dİİ-in xətti ilə və DQMV Dİİ-nin rəis müavini olmuş polkovnik S.Məmmədovun köməyi sayəsində bir ədəd «Krokodil» vertolyotu əldə edə bildim.

1991-ci il sentyabr ayının 25-də Ağdamdan Xocalıya gələn və içərisində 16 nəfərlik tikinti işçisi olan avtobusu ermənilər Əsgəranın düz ortasında (Ağdam-Xocalı-Şuşa) yoldan çıxararaq aşırıb dırlar. Bu faciədən xəbər tutan Xocalı milis əməkdaşları ilə hadisə yerinə gəldik. Milis serjantı Əhliman Ağayev qolundan yaralandı. Səhəri gün, yəni sentyabrın 26-da Ağdamdan Xocalıya işə gələn milis işçilərindən Natiq Əhmədov və Əli Vəliyev səhər saatı Əsgəran qalasının 50 metrliyində erməni yaraqlıları tərəfindən qəddarcasına qətlə yetirilmişdi. Hadisə yerini Xocalı milisinin əməliyyat üzrə rəis müavini Adilov Hafis müayinə etdi. Çünki istintaq qrupuna məlumat versək də, onların Şuşadan hadisə yerinə gəlməsinə erməni yaraqlıları yol vermədi. Atışma nəticəsində qrup Şuşadan çıxma bilməmişdi.

Buna baxmayaraq, ara-sıra DİN-in nümayəndələri, jurnalistlər də Xocalıya baş çəkirdi. Onları da qınamıram, yolun bağlı olmağı, vertolyotun ara-sıra olması hamını çaş-baş salmışdı. Xocalıya jurnalist ayağı dəymirdi. Həmin vaxt 1991-ci ilin dekabr ayının 29-da üç nəfər jurnalist Bakıdan Xocalıya gəlmişdi. Onlar Xocalıya, dediklərinə görə, birinci dəfə idi gəlirdilər. Gələnlər Xocalıda camaatın çətin vəziyyətdə - çörəksiz, silahsız, işıqsız olmasının şahidi oldular. Jurnalist Qulu Məhərrəmli və onunla gələn yoldaşları Xocalının bir çox yerlərini, postların gəzərək, camaatdan müsahibə götürərək lentə aldılar.

Lentə çəkilən görüntülər bir-iki dəfə hissə-hissə televiziya vasitəsilə yayımlandı. Lakin təəssüflər olsun ki, hələ bu günə kimi bir dəfə də olsun tam yayımlanmayıb.

Xocalı Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Elman Məmmədovla söhbətimiz oldu ki, o, Bakıya getsin, respublika rəhbərliyi ilə - Həsən Həsənovun adını çəkdim - danışsın ki, vertolyot alıb qadınları, uşaqları və qocaları Xocalıdan çıxaraq. Elman Məmmədovu fevral ayının 9-da yola sala bildim.

1992-ci ilin 13 fevralında qayıtdı. Növbə mənim olduğu üçün axşam saat 19-00 radələrində Xocalıdan təxminən 280-300 nəfər mülki şəxslə birlikdə Gəncəyə uçduq. Böyük vertolyotu muşayiət edən iki ədəd «Krokodil» vertolyotu ilə yaralıları Bakıya yola saldıq.

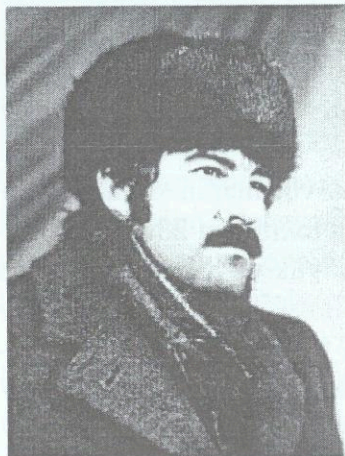
Gəncədən 7 avtobusla camaatı götürüb Ağdama gətirdim. Ağdamdan hərbi sursat götürüb Xocalıya qayıtmalı idim. A.Atakişiyevlə Gəncəyə gəldim. Gəncə Şəhər Partiya Komitəsinin katibi Səbuhi Abdinov, Gəncə Şəh Dİİ-nin rəisi Eldar Həsənov ciddi çalışsalar da, Zaqafqaziya dairəsinə məxsus vertolyotun Xocalıya uçmasına icazə ala bilmədik. Yollar bağlı olduğundan, Xocalıya qayıtmaq mümkün olmadı.

1991-ci ilin 26 fevral gecəsi nankor ermənilərin hərbi birləşmələri 366-cı alayın köməyi ilə Xocalı şəhərini yerlə-yeksan edərək, xalqımıza qarşı soyqırım törətdilər...

P.S. Artıq Xocalı hadisələrini 23 il keçir. Getdikcə hər şey yaddan çıxır, amma erməni cəlladlarının törətdiyi soyqırımı hadisələri heç zaman qəlblərdən silinməyəcəkdir. Gələcək nəsillər olmuş hadisələri düzgün bilməlidir. Bunun üçün isə yazılanlar həqiqətə söykənməlidir.

Sərtib İslamoğlu
"Vedibasər" qəzeti;
16.28 fevral, 2015-ci il

"MƏNİ YERTOLYOTDAN MƏHƏMMƏD ƏSƏDOV DÜŞÜRTDÜ..."

Sadir Məmmədov: - Təvəqqe edirəm ki, bu cür ciddi hadisələri yeni informasiyaya malik olmadan "cevir tutu, vur tutu" məntiqi ilə müzakirəyə çıxarmasınlar.

Sadir Surxay oğlu Məmmədov 1950-ci ildə Ağdam rayonun Göytəpə kəndində dünyaya göz açıb. 1966-cı ildə orta məktəbi qurtararaq Həsən bay Zərdabı adına Ganca Dövlət Pedaqoji İnstitutunun Tarix fakültəsinə daxil olub.

1973-cü ildə Özbəkistanın Buxara vilayətinin Navai Şəhər Daxili İşlər İdarəsində milis fəaliyyətinə başlayıb. 1979-cu ildə Buxara Şəhər Daxili İdarəsinin cinayət-axtarış şöbəsinə rəis təyin edilib.

1982-ci ildə Moskvada Milis Akademiyasına daxil olaraq buranı fərqlənmə ilə qurtarıb. 1986-cı ildə Azərbaycan Daxili İşlər Nazirliyinin cinayət-axtarış idarəsində, mühüm işlər üzrə baş əməliyyat müvəkkili təyin edilib. 1988-ci ildə Xankəndində mitinqlərin vüsət aldığı bir vaxtda oraya ezam edilib. 1989-90-cı illərdə Şuşa Daxili İşlər Şöbəsinin rəisi vəzifəsində çalışıb. 1992-ci ildə Ağdərəyə rəis təyin edilib. Həmin ilin oktyabrında Özbəkistana qayıdıb.

1993-cü ildə Daxili İşlər Nazirliyinin tələbnaməsi ilə Azərbaycana qayıdan polkovnik Narkomanıya və narkobiznesə qarşı Mübarizə İdarəsinin rəis müavini təyin edilib.

1995-ci ildə isə Nəqliyyatda Baş Polis İdarəsinin Cinayət-axtarış idarəsinə şöbə rəisi təyin edilib. Hazırda Bakı Slavyan Universitetində çalışır.

Qarabağ müharibəsinin üzərindən uzun zaman keçməsinə baxmayaraq zaman-zaman televiziyaarda, yazılı və elektron mediada müxtəlif səpgili müzakirələr aparılır. Bu müzakirələr zamanı müxtəlif

iddialar belə ortalığa atılır. Ətrafında geniş fikir mübadiləsi aparılan qanlı hadisələrdən biri də 20 noyabr 1991-ci ildə baş vermiş vertolyot qəzasıdır. Bu olayların bilavasitə iştirakçısı olan, Qarabağ müharibəsi veteranı, istifadə olan polis polkovniki, hüquq elmləri namizədi Sadir Məmmədovla söhbətimizi də bu mövzular ətrafında qurduq.

- 11 fevral 1988-ci il tarixdən Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində ermənilərin azərbaycanlılara qarşı haqsız olaraq başladıkları mitinqlərin ilk günündən mən, Xankəndinə ezam olunmuşam. Orada ezamiyyətdə olan zaman Şuşa Rayon Polis şöbəsinə rəis təyin edilmişəm. 1990-cı ildə isə Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin (DQMV) Daxili İşlər idarəsinin rəis müavini vəzifələrinə təyin edilmişəm. 1992-ci ildə isə DQMV-nin ləğv edilməsi ilə əlaqədar Xankəndini sonuncu olaraq bir azərbaycanlı kimi tərk etmişəm. Odur ki, həmin dövr ərzində orada ermənilərtər təfindən törədilmiş bütün hadisələrin, faciələrin və terror aktlarının şahidiyəm.

- Şahidi olduğunuz digər qanlı faciələr deyil, haqqında müxtəlif fikirlər səsiənən vertolyot qəzası barədə bu olayın bilavasitə şahidi kimi fikirləriniz maraqlı olardı. Belə deyək, 20 noyabr 1991-ci ildə baş verən vertolyot hadisəsini necə xatırlayırsız?

- 18 noyabr 1991-ci il tarixdə Xocavənd rayonunda (Martuni) azərbaycanlıları zorla, silah gücünə yaşadıkları ərazidən çıxarmışdılar. Əhali Ağdam şəhərinə üz tutmuşdu. Vəziyyət çox mürəkkəbləşmişdi, artıq təşkilat komitəsi təsir qüvvəsini itirmişdi. Bundan xəbər tutan respublika rəhbərliyi Ağdama nümayəndə heyətini göndərmək məcburiyyətində idi. Mən isə mərhum baş prokuror İsmət Qayıbovla Xankəndində idim. Çünki vilayət prokuroru mərhum Şükür Rzayev ermənilər tərəfindən girov götürülmüşdü. Mərhumun girovluqdan azad edilməsi üçün çalışırdıq.

Xocavənd əhalisinin öz ev-əşiklərindən didərgin düşdüyünü eşidəndən sonra mən Ağdama gəldim. Həmin günün axşamı İsmət Qayıbov da Ağdama gəldi və dedi ki, Bakıya getməliyəm və orada həbsdə olan bir neçə erməninə Şükür Rzayevlə dəyişmək lazımdır. Elə bu vaxt məlum oldu ki, sabah, yəni 20.11.2013-cü il tarixdə Bakıdan nümayəndə heyəti Ağdama gələcək. Ona görə də İsmət Qayıbov Ağdamda gecələməli oldu və qeyd etdi ki, elə həmin nümayəndə heyəti

ilə Bakıya qayıdacaq və girov məsələsini həll edəcək. Biz razılaşmışdıq ki, mən də onunla Bakıya gedim və dəyişdirilən erməniləri təyin olunan yerə gətirim.

Ertəsi gün, yəni 20 noyabrda səhər saat 11 radələrində təyyarə Ağdamın hava limanına endi və dövlət katibi mərhum Tofiq İsmayılovun başçılığı ilə Ağdam Rayon Xalq Deputatları Soveti İcraiyyə Komitəsinin sədri, mərhum Xuraman Abbasovanın xidməti otağına yığıldıq. Tofiq İsmayılov bütün nümayəndə heyəti və təşkilat komitəsinin üzvlərinin müşavirədə iştirak etməsini tələb etdi. O, çox əsəbi halda Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin (DQMV) komendantını soruşdu. O, iclasa gecikirdi. Təxminən 15-20 dəqiqədən sonra vilayətin hərbi komendantı Jinkin Nikolay Vladimiroviç, Daxili İşlər İdarəsinin rəisi Kovolyov, Vladimir Vladimiroviç, prokuror Qlavski İqor Aleksandroviç və Dağlıq Qarabağ üzrə milli təhlükəsizlik şöbəsinin rəisi İvanov Sergey Semyonoviç otağa daxil oldu. Mərhum Tofiq İsmayılov çox emosional tərzdə hadisənin necə baş verdiyini, nə üçün vaxtında bunun qarşısının alınmadığını soruşdu. O, gözlənilmədən Jinkini və Koravlyovu ayağa qaldıraraq dediki, bütün bu cür vəziyyətin yaranmasına siz şərait yaratmışsınız. Sizin və digər günahkarlar haqqınca ciddi tədbir görülməlidir deyə iti-iti onlardan səbəbini soruşurdu. Bu minvalla müşavirə saat 13-ə qədər davam etdi və o, qəflətən üzünü komendant Jinkinə tutaraq “Mən bu gün camaatı öz evlərinə qaytarmalıyam, həmin kəndə getməliyik!”, dedi. “Sizin vertalyotunuz varmı?” deyə soruşdu. Jinkin “Bəli, bir döyüş vertolyotum var” cavabını verdi. Bir anda mərhum Tofiq İsmayılov əlini masaya vuraraq “Getdik!”, deyə ayağa qalxdı. Bütün nümayəndə heyəti onun arxasınca hava limanına yollandı.

Artıq vertolyota minik başlandı. Vertolyot səmaya qalxanda artıq saat 13.48 idi. Həmin günü səma çox təmiz idi. Hətta Qarabağın dağ yamaqları açıq-aydın görünürdü, Günəş parlaq idi.

Biz isə şəhərə qayıtdıq. Saat 16 radələri idi. Mən və mərhum Xuraman Abbasova ilə Rayon Partiya Komitəsinin qarşısında dayanmışdıq, elə tez-tez Xuraman xanım soruşurdu ki, bəs vertolyot niyə gəlmir. Elə bu vaxt mənə vilayət hərbi komendantının müavini Kuşnarik Vladimir İqnatyeviçin sürücüsü Vidadi məni kənara

çağırdı və dedi ki, Kuşnarik ratsiya ilə hərbi hissəyə məlumat verib ki, polkovnik Sadir Məhəmmədova deyən “Bütün təcili yardım maşınlarını Martuni (yəni Mərzili) postuna yığsın. Deyəsən, vertolyot vurulub...”.

Mən dayanmadan həmkarım mərhum Mehman Nəzər oğlu Hüseynovla Ağdam Rayon Polis Şöbəsinə gələrək telefonla və teletaypaqramla Bakıya - Daxili İşlər Nazirliyinin növbətçi hissəsinə Kərim adlı (hazırda xidmət edir) növbətçiyə məlumat verdim ki, ermənilər nümayəndə heyəti ilə Xocavəndə uçan vertolyotu vurublar, mən hadisə yerinə gedirəm.

Təkrar olaraq mən ratsiya ilə Ağsu dolamasındakı növbəti avtomobil müfəttişliyinin postuna da eyni qaydada məlumat verdim.

Mən Mehman Hüseynovla Mərzili postuna çatanda artıq qaranlıq idi. Hərbiçilər ratsiya vasitəsilə məni Kuşnariklə bağladılar. O dedi ki, heç kim sağ qalmayıb, vertolyot parçalanıb. güclü alov var. Mən təkid etdim ki, mütləq hadisə yerinə baxmalıyam. O, göstəriş verdi ki, 2 nəfər əsgər bizim avtomobilə əyləşdi və biz avtomobilin işığı sökülü vəziyyətdə alova tərəf getdik, artıq bir neçə yerdə parça-parça alov yanırdı. Sanki zülmət gecədə bütün dağ yanırdı. Bizi qarşılayan Kuşnarik “Onsuz da vertolyota yaxın düşmək mümkün deyil və bir nəfərin də sağ qalma ehtimalı yoxdur”, dedi. O dedi ki, mən yoxlamışam və dairəvi post qoymuşam ki, hadisənin ərazisi qorunsun.

Həqiqətən də neçə yüz metrlikdə istilik adamı yandırır. Mən Kuşnariklə razılaşdım ki, o səhərə qədər posta nəzarət etsin və mən Ağdama qayıdım.

Artıq Bakıdan istintaq qrupu yola düşmüşdü. Və ratsiya ilə xəbər verdilər ki, Dağlıq Qarabağ üzrə təşkilat komitəsinin sabiq sədri Viktor Petroviç Polyaniçkoda gəlir, onu qarşılayın. Mən və mərhum Mehman Hüseynov artıq 21 noyabr səhər saat 4-5 radələrində onu Ağdamın 3 km-də Uzundərə deyilən yerdə qarşılayaraq Ağdam Rayon Polis Şöbəsinə gətirdik və rəişin otağında yığışaraq, səhər hadisə yerinə getməyi planlaşdırdıq.

Mən faciə yerinə kimlərin gedəcəyini siyahıya aldım. Mənimlə ya-

naşı Polyaniçko, eləcə də həmin dövrdə DQMV-də fəaliyyət göstərən Vahid İstintaq Əməliyyat Qrupunun rəhbəri Məbüt Hüseynov və digərləri də hadisə yerinə getməli idi. Bunlarla yanaşı, AzTV-nin zona müxbiri Allahverdi Əsədov, onun operatoru Tahir, işıqçı Arif Hüseynzadə və digərləri ilə birgə səhər saat 7.30-da biz hadisə yerinə çatdıq.

Bizdən bir az sonra Bakıdan göndərilmiş istintaq qrupunun rəhbəri Adil Ağayev və bir neçə nəfər gəldi,. Hadisə yerinin müayinəsi zamanı məlum oldu ki, vertolyot qəzasına düşən bir nəfər də nümayəndə heyəti sağ qalmayıb. Mərhumlardan 12 nəfəri tam tanınırdı, 3 nəfər də xüsusi nişanələri ilə müəyyənləşdi. 7 nəfərin cəsədləri vertolyotun kül təpələrindən götürülərək ekspertiza üçün tabutlara yerləşdirildi. Mərhumların cənazələri Ağdam məscidinə gətirilərək müsəlman adət-ənənəsinə uyğun şəkildə dəfnə hazırlandı.

22 noyabr 1991-ci il tarixdə respublika daxili işlər naziri mərhum Tofiq Kərimov mənə telefon vasitəsilə dedi ki, artıq Rusiyada generalların ölümü ilə əlaqədar xoşagəlməz söz-söhbətlər, şayiələr yayılıb, ona görə də sən Jinkinin, Kovalyovun və Koçerovun cənazələrini Rusiyaya aparmalısan, dəfndə iştirak etməlisən və 9 gün orada qalıb yaranmış söz-söhbətlərə, şayiələrə son qoymalısan. Mənim üçün Gəncədən AN-24 tipli hərbi təyyarə ayrıldı, mərhumların cənazələrini - Jinkini Minvod şəhərinə, Koçerovu Moskvaya, Kovalyovu isə Nijni-Novqorod şəhərinə gətirdim. Artıq 24.11.1991-ci il tarixdə bu tapşırığı da icra etdim və 25 noyabrda Kovalyovun dəfnində çıxış edərək izah etdim ki, bu faciə ermənilərin yaşayış məntəqəsi olan Qarakənddə erməni terrorçuları tərəfindən törədilib. Doqquz gündən sonra Azərbaycana gəldim və vəziyyət haqqında Daxili İşlər naziri Tofiq Kərimova məruzə etdim.

Əlbəttə, bu cür dəhşətli faciə haqqında bütün xırdalığlara varsaq, böyük bir roman yazmaq olar.

- Bir neçə il qabaq vertolyot qəzasında həlak olan bəzilərinin guya sağ olması barədə iddia ortaya atılmışdı. Hətta sizin bu vertolyota minməməyiniz barədə də müxtəlif fikirlər səslənirdi...

- Düzdür, 1991-cı il qəzada həlak olan Məhəmməd Əsədovun, Zülfü Hacıyevin, Osman Mirzəyevin sağ olduğu, Sevanda bir adada saxlanıldığı iddia edilirdi. Tamerlan Qarayevlə mənim isə

vertolyota minmədiyimi bildirirdilər. Qəzada vertolyot parça-parça olmuşdu. 15 meyit açıq-aşkar tanınırdı. Amma eləsi var idi ki, oturduğu yerdə külü qalmışdı. Əlini aparan kimi tökülürdü. Rəhmətlik Məhəmməd Əsədovu qohumu Qüdrət Paşayev tanıdı. Kəməmindən bildi ki, odu. O ki qaldı mənim vertolyota minməməyimə, məsələ belə olub. O vaxt mühasirədə qalan Xocavənd camaatı Ağdama qaçmışdı. Bu məqsədlə komissiya yaranmışdı. Zülfü Hacıyev komissiya sədri, Qurban Namazəliyevlə mən də müaviniydik. Xocavəndliləri yerbəyer eləmək üçün mən bir gün əvvəl uçmalıydım. Vaqif Cəfərov zəng elədi ki, sabah bir yerdə gedək. 22 nəfər dövlət adamı uçduq Ağdama. Müşavirə başladı. Qurtarmamış birinci katibin otağında bir iclas da başladı. Hamı bir-birini ittiham eləyirdi. İsmət Qayıbov, Tofiq İsmayılov ruslara deyirdilər ki, erməni camaatı çıxarır, siz də qarşısını almırsız. Birdən məlum oldu ki, nəinki rayonu alıblar, hətta Əsgəran yolunu da kəsiblər. Maşın yolu da qalmayıb. Tofiq müəllim əlini stola çırpıb ayağa qalxdı: "Getməliyik Xocavəndə!".

Mülki vertolvot tapılmadı. Komendant Jenkin dedi ki, baş verənlərdə məni ittiham eləyirsizsə, minin hərbi vertolyota, gedək. Bir onu gördüm ki, hamı qalxdı ayağa. Tamerlan Qarayev nəse yazırdı. Tamerlanı İsmayılov qoymadığı, gəlmə, tapşırığını tamamla. Nə tapşırığıydı bilmədim. Hamını vertolyota rəhmətlik Məhəmməd Əsədov yerləşdirirdi. O, yerdə dayanıb bir-bir mərhumları içəri keçməyə işarə edirdi.

Mən vertolyota daxil olanda Məhəmməd Əsədov qolumdan tutaraq sən qal, adam çoxdur. Həqiqətən də pilot komandiri Kotov və heyət üzvü Domov deyindirilər ki, vertolyotun yükü ağır olacaq. Artıq mən arxaya qayıdanda rəhmətlik İsmət müəllim qaça-qaça gəlirdi və dedi ki, Sadir, hara qayıdırsan, gəl görək, mən isə Məhəmməd Əsədovun məni düşürtdüyünü dedim, o isə "Yaxşı, qal, tez qayıdacağıq və axşam Bakıya uçarıq", dedi. Bu cür hadisələrdən bəzi media vasitələrində öz reklamını aparan insanlar ehtiyatlı olsunlar. Əsassız çıxışlardan, proqramlardan çəkinsinlər.

- Mediadan söz düşmüşkən zaman-zaman müxtəlif mətbu orqanlarında, telekanallarda 1991-ci il 20 noyabr tarixində törədilən vertolyot qəzası barədə müzakirələr aparılaraq, müxtəlif fikirlər irəli sürülür.

Bu qanlı hadisənin bilavasitə iştirakçısı olaraq nə deyə bilərsiz?

- Bu yaxınlarda da telekanallardan birində tariximizin ən kədrli və müəmmalı faciəsi olan 20 noyabr 1991-ci ildə keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin ermənilər yaşayan Qarakənd kəndi üzərində erməni terrorçuları tərəfindən odlu silahla vurulmuş Mİ-8 N 72 sayılı vertolyot hadisəsi müzakirə olunurdu. Qarabağ müharibəsi ilə bağlı baş vermiş bu hadisələrin, bilavasitə iştirakçısı və şahidi kimi sözü gedən olaya münasibətimin xüsusi önəm kəsb etdiyini düşünürəm. Zənnimcə, belə bir ciddi məsələ ayrı-ayrı televiziya proqramlarının, mətbu orqanlarının müzakirə obyekt deyil. Bu hadisə hüquqi əsasa söykənən professional hüquqşünas təhqiqatının obyekt olmalı, habeləl hadisədən 22 il keçməsinə baxmayaraq, mövcud olan müxtəlif versiyalara son qoyulub vahid baxış müəyyənləşdirilməlidir. Fikrimcə, vertolyot faciəsinin kütləvi informasiya vasitələrində qeyri-peşəkar müzakirəsi həlak olanların ruhuna sayğısızlıq, qohum-əqrəbalarının onsuzda yaddan çıxmayan dərdlərinin, qaysaqlamış yaralarının qoparılmasından başqa bir şey deyil. Təəssüf olunası haldır ki, ümumi dövlət və milli əhəmiyyət daşıyan bu hadisəyə həqiqətdən əsla xəbəri olmayan bəzi insanlar özlərinin ağına gələn qərəzli versiyalarını cəmiyyətə təqdim edirlər.

Bu dəhşətli terror aktına belə yanaşmalar mərhumların əzizlərinə çox pis təsir edir. Qarabağ hadisələrinin canlı şahidi kimi, təvəqqe edirəm ki, bu cür ciddi hadisələri yerli-yersiz yeni informasiyaya malik olmadan “çevir tatı-vur tatı” məntiqi ilə müzakirəyə çıxarmasınlar.

Bu, həlak olanların ruhuna sayğısızlıqdır.

Əgər kütləvi informasiya vasitələri vertolyot hadisəsində həlak olanların unudulmamasına çalışırlarsa, Azərbaycan dövləti qarşısında böyük xidmətləri olmuş həmin şəxsiyyətlər haqqında silsilə verilənlər, yazılar hazırlasalar, daha məqsədəuyğun olar.

*Aqil LƏTİFOV,
“525-ci qəzet”,
30 noyabr, 2013;
“Qarabağ” qəzeti*

XOCALI SOYQIRIMI PARLAMENTİN SESSİYASINDA

1992-ci ilin noyabr ayında keçirilmiş parlamentin sessiyasında Dağlıq Qarabağ, o cümlədən Xocalı soyqırımını hadisələrinin təfsilatına aydınlıq gətirmək üçün deputat istintaq komissiyası yaradıldı. İstintaq öz işinə başladı. İstintaqı respublika prokurorluğunun müstəntiqi Zakir Allahverdiyev aparırdı. Sonradan necə oldusa işi ondan alıb Sabir Rəcəbov və Aydın Rəsulova verdilər. Eşitdiyimə görə onlar qohum (quda) idilər. İstintaq çox aşağı səviyyədə saxtakarlıqla aparılırdı. İmkənlik, dostbazlıq, tanışlıq əsas şərt idi. Hətta onlar cəhd göstərirdilər ki, kimisə kimləsə və nə iləsə haqq-nahaq ləkələsinlər. Bəlkə də bu adamları dərindən yoxlamadan kiminsə qərəzli böhtanlarına inanaraq istintaqı aparırdılar. «Atalar yaxşı deyib, “Keçi can hayında, qəssab piy axtarır». Xocalı camaatından, güllə-boran ediləni, şaxta vurunu, yaralını bir kənara qoyub, şaxta istintaq aparılırdı. Və hətta elə vəziyyət yaratmışdılar ki, istintaqa çağrılanlar bilmirdilər ki, nə desinlər. Cinayətkar Ermənistanda olsa da, xocalılar arasında cinayətkar axtarırdılar. İstintaq dostbazlıq, tanışlıq və qeyri-öbyektivlik nəticəsində aparılırdı və hətta mənim prokurorluğa getməyim bir necə ay çəkdi. Mənim, üzümə Xocalı hava limanının işçisi Asif Usubovu qoydular. Oxucularıma dahi ingilis dramaturqu V. Şeksprin bir müdrik sözünü xatırladıram: “Adət də qüvvətlidir, insan da. Həqiqət hamısından qüvvətlidir”. Asif Usubovun böhtan xarakterli ifadələri ilə, əlbəttə, heç nə sübuta yetmədi. Çünki qəsdən, yalandan deyilən sözlər mənə bir şey sübut edə bilməzdi. Usubov Asif bilirdi ki, ağır çətin vaxtda onun əli ilə bacısının əri Sahib Usubovun «06 Jiquli»sinin vertolyotla Xocalıdan Ağdama gətirilməsini mənim kimi hamı da bilir, onlar elə zənn edirlər ki, mən bu faktları istintaqda açaram. Ona görə məndən ehtiyat edirdilər. Onun qohumu Rza Hacıyevin Xocalıdan aparmaq istədiyini şəxsi “011-Jiquli”sini vertolyota mindirməyə mən qoymadım. Önun məşinının yerinə 300 nəfər dinc mülki Xocalı sakinini gətirib Gəncə aeroportuna və oradan da yeddi avtobusla Ağdama mən gətirdim.

RZA HACIYEVİN SƏRGÜZƏŞTLƏRİ

Xocalıda xalça və samovar oğurluğu

Xocalı şəhər Polis Şöbəsinin rəisi polis polkovniki Sabir Məmmədovun söylədiklərinə görə, Xocalının müdafiəsində Rza Hacıyevin qardaşı, Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Əlif Hacıyevlə çiyin-çiyinə vuruşub. O deyir: «Əliflə çox ağır günlər yaşamışıq. Ermənilər və ruslar əhaliyə dinclik vermirdi. Xocalı mühasirədə idi. Yuxarıdan da heç bir kömək gəlmirdi. Yalnız söz verirdilər. Xocalı hücum olacağı barədə əhali arasına xəbərlər dolaşırdı. Əhalini çıxarmaq barədə göstəriş almışdıq. İlk növbədə qocaları, qadın və uşaqları Ağdama yola salmağı qərara aldığımız. Xocalı hava limanında gərginlik yaşanır. Mən bu zaman göy rəngli «Jiquli» avtomobilindən Rza Hacıyevin düşdüyünü gördüm. Düzü, əvvəlcə düşündüm ki, o da əhalini yola salmağa kömək edir. Sonra isə gördüm ki, yox, Rza idarə etdiyi maşından xalça və digər ev əşyaları boşaltdı. Bu zaman Xocalı sakinini Məhluqə Kazımova Rzanın üstünə tərəf yeriyib nə üçün onun ev əşyalarını - xalçalarını və antikvar hesab olunan samovarlarını oğurladığını soruşdu. Rza əlindəki «Kalaşnikov» markalı avtomatın qundağı ilə Məhluqə Kazımovanın kürək nahiyəsindən dalbadal iki dəfə zərbə endirdi. Məhluqə xala üzü üstə yerə sərildi. Mən Rzaya başqasının əmlakını oğurlamağın və xəsarət yetirməyin cinayət olduğunu xatırlatdım. Onun soyğunçuluq yolu ilə əldə etdiyi əşyaları Ağdama yola salmağa imkan vermədim.

«Mühakimə» qəzeti,

06-12 sentyabr 2007-ci il

RZA HACIYEV SABİR MƏMMƏDOVDAN

QİSAS ALIR

Xocalı şəhər Polis Şöbəsinin rəisi Sabir Məmmədov hal-hazırda təqaüddədir. Oğlu Elnur Məmmədov Daxili İşlər Naziri Ramil Usubovun göstərişi ilə Sabunçu rayon Polis İdarəsinin keçmiş rəisi Toğrul Rəhimov tərəfindən işə götürülüb. Rza Hacıyev Sabunçu polisində rəis təyin olunandan sonra «təmizləmə» əməliyyatı keçirən zaman Sabunçu Polis İdarəsinin 14-cü Polis bölməsinin əməkdaşını heç bir əsas olmadan işdən azad edib. Elnur Məmmədov Rza Hacıyevin qəbulunda olarkən işdən azad edilməyinin səbəbini soruşanda o, belə cavab verib: «Get bunu atandan soruş və ona de ki, bilsin dağ-dağa rast gəlməsə də, insan-insana rast gəlir».

«Mühakimə» qəzeti,

6-12 sentyabr 2007-ci il

DÜZƏLIŞ

**Bu səhifədə “Musavat” qəzeti sözü
“Yeni Musavat” qəzeti kimi oxunmalıdır**

dir:

“Gün” qəzeti 23 fevral 01 mart - 2007

“Müsavat” qəzeti 18 sentyabr - 2014

“Müsavat” qəzeti 24 sentyabr - 2014

“Müsavat” qəzeti 16 oktyabr - 2014

“Müsavat” qəzeti 18 oktyabr - 2014

“Müsavat” qəzeti 30 oktyabr - 2014 və s.

İstintaqın o cür qeyri-obyektiv aparılmasına görə indiki iqtidar tərəfindən ləğv edildi. Eşitdiyimə görə S.Rəcəbov və qudası A.Rəsulov istintaqdan uzaqlaşdırılıb və hətta 2001-ci ildə ANS-də Mir-

şahin Ağayevin aparıcılığı ilə «Ən yeni tarix», verilişində bu barədə də danışılıb. Hətta mənə çatan məlumatlara görə Asif Usubov bir neçə adamın yanında demişdir, «Qağama Allah insaf versin. O, vaxt heç nədən mənə Sabir müəllimin üzünə qoydu. İndi xəcalət çəkirəm».

Hər halda Asif bilir ki, o «qağa» kimdir.

Ulu öndər H.Ə.Əliyevin hadisələrə düzgün, obyektiv yanaşması və prinsipiallığı nəticəsində 1994-cü ilin 24 fevralında Xocalı hadisələrinə düzgün siyasi və hüquqi qiymət verildi. Yoxsa atalar demişkən, «Öz gözündəki tiri görməyib, başqasının gözündə tük axtarırdılar. Qərəzli aparılmış istintaq ləğv edildi. Ümummillə lider Heydər Əliyev demişkən: «Xocalı soyqırımı adi cinayət deyil, Xocalı soyqırımı ermənilər tərəfindən Azərbaycan xalqına qarşı edilən ən dəhşətli soyqırımıdır».

«Faciənin baş verməsini araşdıran deputat komissiyasının rəyini xatırlatmaq istəyirəm. Söz respublika Ali Sovetinin 1992-ci ilin noyabr ayında keçirilmiş sessiyasında Dağlıq Qarabağda, o cümlədən Xocalıda soyqırım hadisələrinin təfsilatına aydınlıq gətirmək üçün yaradılmış deputat istintaq komissiyasının məsul katibi Əli Ömərova veriləndə, o qeyd etdi ki, hər nədənsə bu faciələrin başlanğıcını 1988-ci ildən götürürük. Əslində azərbaycanlıların Əsgəran rayonundakı bəzi kəndləri 1984-cü ildə yer üzündən silinmişdi. Xocalı faciəsi isə A.Mütəllibovun siyasi tərəcəyi-halına yazıldı. Xalqı silahlandırmaqdan çəkinən rəhbərlər hökumətlə çamaat arasında güclü narazılıq yaratdılar.

Siyasi oyunlar bütün səviyyələrdə Moskvada, respublikada, eləcə də parlamentdə, müxalifət və xalq arasında gedirdi. Respublika rəhbərliyi də müxtəlif vasitələrlə mitinq, tətıl və piketlərə təsir göstərirdi.

Aydın Quliyev,
«Xatirələrdə» kitabından.
«Çaşıoğlu», Bakı -1999

SƏHV MƏLUMAT

Şəxsən mənə və qardaşım Sadir Məmmədovu mərhum DQMV-i Dİİ-nin rəsi general Kovalyov ölümün pəncəsindən dəfələrlə xilas etmişdir. Bir dəfə təşkilat komitəsinin DQMV üzrə rəhbəri V.Polyaniçko mənə Stepanakertə komitəyə çağırırdı dedi:

- Товарищ Мамедов, по моим сведениям вы на службу в милиции кадров набирали в основном из своего Агдамского района и только два-три кадра из Ходжалов. Почему не набирали кадров из населения Ходжалы? (Yoldaş Məmmədov, mənə çatan məlumatlara görə siz Xocalıda milisə işə əksər adamları öz rayonunuz olan Ağdamdan götürmüşünüz. Hardasa bir-iki nəfər Xocalıdır. Nə üçün kadrları Xocalıdan yığmamısınız?)

- Товарищ Виктор Петрович, вам предоставили неверную информацию. С вашего позволения я могу предоставить вам весь список и адреса принятых на работу кадров. (Yoldaş Viktor Petroviç sizə bu barədə yalnız məlumat veriblər. İcazənizlə mən sizə, işə qəbul edilmiş adamların siyahısını ünvanları ilə birgə təqdim edə bilərəm, onda aydın olar ki, deyilmiş sözlər mənə qarşı böhtandır).

- Хорошо. В таком случае предоставте лично мне весь список личного состава. (Yaxşı, onda sən mənə şəxsi heyətin siyahısını gətir və şəxsən mənə ver).

- Есть, товарищ Виктор Петрович! (Oldu, yoldaş Viktor Petroviç!)

Mən icazə alıb Xocalıya qayıtdım. Şəxsi heyətin siyahısını, ünvan və işə qəbul günlərini tərtib etdim. Xocalı İcra Hakimiyyətinin başçısı Elman Məmmədova göstərdim, oxuduqdan sonra imza təqdim etməklə möhür vurdu və qeydiyyatdan keçirib mənə qayıtdı. Səhəri günü Stepanakertə - təşkilat komitəsinə gedib siyahını V.Polyaniçkoya təqdim etdim.

SPİSOK

liçnoqo sostáva Xodjalinskoqo OM
(Xocalı MŞ-nin əməkdaşlarının siyahısı)

1. Naçalnik - Mamedov Sabir Surxay oqlı
2. St.operupolnomoçenniy UR - Adilov Xafiz Aqaxan oqlı
3. Otvetstvenniy dejumiy OM - Djamalov Fazil Yusif oqlı
4. Uçastkoviy inspektor OM - Veliev Taxir Koçarlı oqlı
5. Uç. İnspektor İDN - Baxşaliev Barat Nadjaf oqlı
6. Qosavtoinspektor OM - Mamedov Afqan Anvar oqlı
7. St. inspektor DPS QAI - Qadjiev Yaşar Qadji oqlı
8. Naç-k pasportnoqo stola OM - Madatov Sadik Oktay oqlı
9. Komandir rotı OR - OM - Yakubov Maxamed Nariman oqlı
10. Zam.kom.rotı OM - Şukurov Mamedtusi Muzafar oqlı
11. Komandir roti vzvoda - Mamedov Keray Saday oqlı
12. Komandir vzvoda - Zeynalov Veli Djanqir oqlı
13. Komandir otdelenis rotı - Quseynov İlham Suleyman oqlı
14. Komandir otdeleniye rotı - Radjapov Sarvar Mamed oqlı
15. Komandir otdeleniə PPS - Aliquliev İsmail Çıraç oqlı
16. Milisioner PPS - Muradov Şaxid Latif oqlı
17. Milisioner PPS - Usubov Alyaz Kamran oqlı
18. Milisioner PPS - Allaxverdiev Bakir Farrux oqlı
19. Voditel - milioner OM Quseynov Sabuxi Famil oqlı
20. Milişioner OM - Veliev Ramilğ Soltan oqlı
21. Milisioner OM - Allaxverdiev Qusein Çerkez oqlı
22. İnspektor DPS QAI - AqaeV Axliman Valeh oqlı
23. İnspektor DPS QAI - Alverdiev Fikret
24. İnspektor DPS QAI - MusaeV Xanlar
25. Milişioner rotı - İsmailov Vidadi Latif oqlı
26. - « » Mamedov Yurin Maqomed oqlı
27. Veditelğ - miliü. - Mamedov Ramiz Safaralı oqlı
28. Milişioner rotı - Bedzinov Mustafa Zeynaloviç
- 29 - «-» - Salimov Xaqani Siyabuş oqlı
- 30 - «-» - Allaxverdiyev Tofik Yusif oqlı
- 31 - «-» Zeynalov Soltan Veli oqlı

- 32 - «-» Aliyev Arif Xanlar
- 33 - «-» Kerimov Soltan Samran oqlı
34. «-» - Quliyev Keram Xankişi oqlı
35. - «-» Rzaquliyev Tayyar Baybala oqlı
36. «-» Abilov Mazaxir Yaqub oğlu
37. «-» Aliyev Marat Tofiq oqlı
38. «-» Mamedov Aydin Maqomed oqlı
39. İsmailov Siyavuş Bakrat oqlı
40. İsmailov Djumşud Samandar oqlı
41. Baqirov Elşan Kamran oqlı
42. Mamedov Vaqif İbiş oqlı
43. Mamedov İlqar Şamil oqlı
44. Salimov Mikail Baxadur oqlı
45. Baxramov Elğmidar oqlı
46. İlyasov Axmed Mamed oqlı
47. İsmailov İnqilab Alekper oqlı
48. Usubov Qamlet Halay oqlı
49. Kazimov Saxib Avaz oqlı
50. Voditelğ UR - Djabbarov Akper Çıraç oqlı
51. Abişov İlqar Çerkez oqlı
52. Aliyev Ali
53. Axmedov Natiq İlyas oqlı
54. Qumbatov İlqar - DPS
55. Mamedov Elçin
56. Baqirov Baxman
57. Zeynalov Saxib
58. İbraqimov Atiq

O, siyahının diqqətlə nəzərdən keçirib bir nəfər sürücümdən başqa hamısının Xocalıdan olduğunu görəndə başını bulayaraq: **“Vot tibe svoluç Qadjiyev!”** (Ay səni, əclaf Hacıyev!) - deyə öz-özünə deyindi və siyahını stolun üstünə atdı. Mənə, baxıb gülümsədi və dedi: - **“Nu, kak tam obstanovka? Stroite? (Yaxşı, orada vəziyyət necədir, tikirsiniz?)”**.

O, tikintisi tamamlanmaq üzrə olan milis şöbəsinin binasına işarə edirdi.; **“Vse normalno...”** (Hər şey normaldır.), deyə cavab

verdim, sonra getmək üçün icazə istədim. O, işarə ilə mənim getməyimə icazə verdi. İki gündən sonra o Nazirlər kabinetinin müavini M. Radayevlə Xocalıya gəldilər və tikinti ilə maraqlandılar.

V.P.Polyaeniçkonun dediyi - «*Vot tebe na, svoluç Qadjiyev!*» cümləsi fikrimdən çıxmırdı. Görəsən kimi nəzərdə tuturdu?. Onun kim olduğu mənim üçün də çox maraqlı idi.

Bizim Xocalı milis bölməsində Ağdam RMSŞ-nin batalyonunda olanda mən əslən Xocalıdan olan Abışov Vəzir Çərkəz oğlunun xahişi ilə onun qayını Sadıqov Müşviqi də DİO-na qəbul etdim.

POLİS SİSTEMİNDƏ RZA HACIYEV MÜƏMMASI

“İgdlilyə görə” medaldan işdən çıxma haqda raporta və ordan da Neftçala sərgüzəştlərinə...

Neftçala rayon Polis Şöbəsinin rəisi Rza Hacıyevlə rayonun baş memarı Rüstəm Tahirov arasında ciddi qarşıdurma yaranıb.

Qeyd edək ki, Rüstəm Tahirov Neftçala rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı İsmayıl Vəliyevin sağ əli kimi tanınır və icra başçısı bütün rayonun ixtiyarını özüylə gətirdiyi baytar ixtisaslı bu şəxsə etibar edib. Rayona gəldiyi gündən isə, baytar “baş memar”ın adı böyük qalmaqlarda, həmçinin külli miqdarda rüşvətəlmə hadisələrində hallanıb. Ona qarşı çox açıq korrupsiya dəlillərinin olmasına baxmayaraq, icra başçısının qoçusunun hələ də burnunu üfləyən olmayıb.

Neftçaladan daxil olan məlumatda bildirilir ki, rayonun polis rəisi Rza Hacıyev mövsüm başladıqdan sonra Bakıya yonca «presi» daşıyan maşınlara «haqq» qoyub. Belə ki, rəisin tarşırığına əsasən poislər rayonun çıxışlarında bir neçə yerdə qanunsuz post qurub və axşam saatlarından sonra yüklə Bakıya doğru yol alan maşınların hər birindən 20 manat alınır.

Mənbənin sözlərinə görə rayondan hər gün 50 dən artıq yüklü maşın çıxır və rəis bu yoila hər gün təqribən 1000 manatdan artıq

«gəlir» əldə edir. Bildirilir ki, sürücülər dəfələrlə buna etiraz etsələr də, onların etirazlarını nəzərə alan olmayıb. Onlara sadəcə söyləyiblər ki, ya pulu verəcəksiniz, ya da rayondan çıxma bilməyəcəksiniz. Mənbənin sözlərinə görə işin maraqlı tərəfi bu məsələyə Rüstəm Tahirovun qarışmasından sonra baş verib. Bildirilir ki, baş verənlərdən xəbər tutan Tahirov polis reisi Rza Hacıyevdən gündəlik «vırıqkanın» yarısını istəyib. Polis rəisi isə təbii ki, baytar baş memara rədd cavabı verib. Bundan sonra isə məsələyə icra başçısı İsmayıl Vəliyev qarışıb. O da özünün “sağ əli”ni haqqlı bilib. Lakin Rza Hacıyev başçıya da rədd cavabı verib və ikisi arasında mübahisə yaranıb. Mənbə bildirir ki, indi Neftçalada hər kes bu qarşıdurmanın nəylə bitəcəyini maraqla gözləyir.

Xatırladaq ki, Neftçala rayon Polis Şöbəsinin rəisi Rza Hacıyev Milli Qəhrəman, Xocalıda baş verən soyqırım zamanı qəhrəmanlıqla həlak olan Əlif Hacıyevin qardaşıdır. Onu da bildirək ki, R.Hacıyev 2009-cu ilin yayında Neftçala rayon Polis Şöbəsinə yeni rəis təyin edilib.

R.Hacıyevin polis sistemindəki fəaliyyəti ilə bağlı da müəmmalı məqamlar var. Belə ki, onun Sabunçu rayon Polis İdarəsinin rəisi vəzifəsindən azad olunması böyük qalmaqla yaratmışdı. Rəsmi məlumatlarda onun öz raportu ilə işdən çıxması xəbəri yayılsa da, paralel “nə isə olub, yoxsa Rza Hacıyev öz raportu ilə vəzifəsindən getməzdi” fikirləri də səsləndirilməyə başladı. İlk vaxtlarda rəisin bu gedişini səhhəti ilə əlaqələndirənlər də tapıldı. Lakin az keçmədi ki, R.Hacıyevin ailə üzvlərindən birinin evdən qızıl və zinət əşyaları, külli miqdarda dollar, avro və manat götürərək rəisin sürücülərindən biri ilə Rusiyaya qaçması xəbəri yayıldı. Həmçinin bəlli oldu ki, rəisin vəzifəsindən getməsinə məhz bu məsələ səbəb olub. Belə ki, bu haqda ölkə rəhbərliyinə məruzə olunub və R.Hacıyevin tutduğu vəzifədən azad edilməsi istənilib. Arqument kimi isə “öz evini qoruya bilməyən rəis, rayonu necə qoruya bilər?” fikri səsləndirilib.

R.Hacıyevlə bağlı başqa bir dolaşq məsələ onun igdlilyə görə medalı ilə təltifi edilməsidir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 fevral 1997-ci il fərmanı ilə «Azərbaycan Respublikasının ərazi

bütövlüyünün qorunmasında, erməni işğalçılara qarşı mübarizədə, Xocalı soyqırımını zamanı dinc əhalinin xilas edilməsində igidlik göstərərək vətəndaşlıq borclarını yerinə yetirdiklərinə görə» xeyli sayda polis əməkdaşı, o cümlədən Rza Hacıyev «İgidliyə görə» medalı ilə təltif edilmişdir. Əlimizdə Xocalı milis dəstəsində olan 58 nəfərin siyahısı var və bu siyahıda Rza Hacıyevin adı yoxdur. Əlbəttə, kitabı rəsmi mənbə saymaq düz deyil. Amma məsələ burasındadır ki, kitabın müəllifi 1990-92-ci illərdə Xocalı Polis Şöbəsinin rəisi olmuş **Sabir Məmmədovdur...** Bu istiqamətdə araşdırmalarımızı davam etdirəcəyik.

Parviz

“Gündəm” qəzeti, 28 iyul 2012

POLİS SİSTEMİNDƏ RZA HACIYEVİN MÜƏMMASI

Neftçala rayon Polis Şöbəsinin rəisi Rza Hacıyevlə rayonun baş memarı Rüstəm Tahirov arasında ciddi qarşıdurma yaranıb. Qeyd edək ki, Rüstəm Tahirov Neftçala rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı İsmayıl Vəliyevin sağ əli kimi tanınır və icra başçısı bütün rayonun ixtiyarını özünə gətirdiyi baytər ixtisası bu şəxsə etibar edib. Rayona gəldiyi gündən isə, baytər “baş memarın” adı böyük qalmaqlarda, həmçinin külli miqdarda rüşvətə alma hadisələrində hallanıb. Ona qarşı çox açıq korrupsiya dəlillərinin olmasna baxmayaraq, hələ də icra başçısının qoçusunun burnunu üfləyən olmayıb.

Neftçaladan daxil olan məlumatda bildirilir ki, rayonun polis rəisi Rza Hacıyev mövsüm başladıqdan sonra Bakıya yonca «presi» daşıyan maşınlara “haqq” qoyub. Belə ki, rəisin tərsiriyinə əsasən polislər rayonun çıxışlarında bir neçə də qanunsuz post qurub və axşam saatlarından sonra yüklə Bakıya doğru yol alan maşınların hərəsindən 20 manat alınıb.

Mənbənin sözlərinə görə rayondan hər gün 50-dən artıq yüklü maşın çıxır və rəis bu yolla hər gün təqribən 1000 manatdan artıq

“gəlir” əldə edir. Bildirilir ki, sürücülər dəfələrlə buna etiraz etsələr də, onların etirazlarını nəzərə alan olmayıb. Onlara sadəcə söyləyiblər ki, ya pulu verəcəksiniz, ya da rayondan çıxıbilməyəcəksiniz. Mənbənin sözlərinə görə işin maraqlı tərəfi bu məsələyə Rüstəm Tahirovun qarışmasından sonra baş verib. Bildirilir ki, baş verənlərdən xəbər tutan Tahirov polis rəisi Rza Hacıyevdən gündəlik «vruçkanın» yarısını istəyib. Polis rəisi isə təbii ki, baytər “baş memara” rədd cavabını verib. Bundan sonra isə məsələyə icra başçısı İsmayıl Vəliyev qarışıb. O da özünün sağ əlini haqqı bilib. Lakin Rza Hacıyev başçıya da rədd cavabı verib və aralarında mübahisə yaranıb. Mənbə bildirir ki, indi Neftçalada hamı bu qarşıdurmanın nəylə bitəcəyini maraqla gözləyir.

Xatırladaq ki, Neftçala rayon Polis Şöbəsinin rəisi Rza Hacıyev Milli Qəhrəman, Xocalıda baş soyqırım zamanı qəhrəmanlıqla həlak olan Əlif Hacıyevin qardaşıdır. Onu da bildirək ki, R.Hacıyev 2009-cu ilin yayında Neftçala rayon Polis Şöbəsinə yeni rəis təyin edilib.

R.Hacıyevin polis sistemindəki fəaliyyəti ilə bağlı da müəmmalı məqamlar var. Belə ki, onun Sabunçu rayon Polis İdarəsinin rəisi vəzifəsindən azad olunması böyük qalmaqla yaratmışdı. Rəsmi məlumatlarda onun öz raportu ilə işdən çıxması xəbəri yayılsa da, paralel “nə isə olub, yoxsa Rza Hacıyev öz raportu ilə vəzifəsindən getməzdi” fikirləri də səsləndirilməyə başladı. İlk vaxtlarda rəisin bu gedişini səhhəti ilə əlaqələndirənlər də tapıldı. Lakin az keçmədi ki, R.Hacıyevin ailə üzvlərindən birinin evdən qızıl-zinət əşyaları, külli miqdarda dollar, avro və manat götürərək rəisin sürücülərindən biri ilə Rusiyaya qaçması xəbəri yayıldı. Həmçinin bəlli oldu ki, rəisin vəzifəsindən getməsinə məhz bu məsələ səbəb olub. Belə ki, bu haqda ölkə rəhbərliyinə məruzə olunub və R.Hacıyevin tutduğu vəzifədən azad edilməsi istənilib. Arqument kimi isə “Öz evini qoruya bilməyən rəis rayonu necə qoruya bilər?” fikri səsiəndirilib.

R.Hacıyevlə bağlı başqa bir dolaşlıq məsələ onun igidliyə görə medalı ilə təltifi edilməsidir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 fevral 1997-ci il fərmanı ilə «Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün qorunmasında, erməni işğalçılara qarşı mü-

barizədə, Xocalı soyqırımını zamanı dinc əhalinin xilas edilməsində igidlik göstərərək vətəndaşlıq borclarını yerinə yetirdiklərinə görə xeyli sayda polis əməkdaşı, o cümlədən Rza Hacıyev «İgidliyə görə» medalı ilə təltif edilmişdir. Əlimizdə Xocalı milis dəstəsində olan 58 nəfərin siyahısı var və bu siyahıda Rza Hacıyevin adı yoxdur. Əlbəttə, kitabı rəsmi mənbə saymaq düz deyil. Amma məsələ burasındadır ki, kitabın müəllifi 1990-92-ci illərdə Xocalı Polis Şöbəsinin rəisi olmuş Sabir Məmmədovdur.

R.Hacıyevlə bağlı yaranan mübahisəli vəziyyətə aydınlıq gətirmək üçün həmin vaxt Xocalının polis rəisi vəzifəsində çalışan Sabir Məmmədova müraciət etdik. Qeyd olunan dövrdə Xocalıda 58 nəfər polis əməkdaşı olduğunu vurğulayan S.Məmmədov, R.Hacıyev adlı əməkdaşının olmadığını vurğuladı: «Mən Rza Hacıyevin Xocalının müdafiəsindəki rolu ilə bağlı heç nə deyə bilmərəm. Çünki bu insan polis əməkdaşı olmayıb». Xocalıda 58 nəfər polis əməkdaşı olub ki, onların da arasında R.Hacıyev yoxdur. Bu, mənim yazdığım «Tarixi saxtalaşdırmaq cinayəti» adlı kitabımda da var. Bu kitabın 135-ci səhifəsində həmin vaxt Xocalıda polis əməkdaşı kimi öz vəzifə borcunu yerinə yetirən insanlar qeyd olunub. Ancaq mənim Rza Hacıyev adında əməkdaşım olmayıb. Ona görə də mən Rza Hacıyevin Xocalıda döyüşməsi, vuruşması haqqında heç nə deyə bilmərəm».

S.Məmmədovun sözlərinə görə, 58 nəfər polis əməkdaşı arasında təltif olunanlar olsa da, bütövlükdə Xocalı müdafiəçilərinin zəhmətinə bugünə kimi də lazımı qiymət verilməyib: «Bizim 58 nəfər heyətimiz olub ki, onların hamısı Xocalının müdafiəsində iştirak edib. Bu şəxslərin arasında yaralananlar da, ad alanlar da, almayanlar da olub. Əməliyyat üzrə rəis müavini Adilov Hafız Ağaxan oğlu kimi fədakar işçilər də olub. Lakin onların əməyi lazımı səviyyədə qiymətləndirilməyib».

S.Məmmədovun bildirdiyinə görə, Xocalının müdafiəsi ilə bağlı diplomla təltif edilsə də, həmin vaxt onun ortaya qoyduğu əmək rütbə baxımından təltif edilməsinə heç bir təsir göstərməyib: «Mən Qarabağ müharibəsi veteranıyam. Xocalının müdafiəsi üçün mənə diplom verilib. Mən Özbəkistan respublikasından Azərbaycana 1990-cı

ildə gəlmişəm. 1994-cü ilin fevralına kimi də Xocalıda işlədim. Elə Özbəkistan respublikasının mənə verdiyi mayor rütbəsi ilə də 1994-cü ildə tutduğum vəzifədən çıxıb Goranboya, öz iş fəaliyyətimi davam etdirməyə getdim».

Sonda bir daha R.Hacıyevin məsələsinə toxunan S.Məmmədov, bu adda polis əməkdaşı tanımadığını, onu Xocalının ağır illərində yalnız mülki bir insan kimi gördüyünü qeyd etdi:

« - 1990-cı ilin mayından 1994-cü ilin fevralına qədər Xocalı polis bölməsi və şöbəsinin rəisi olmuşam. Bu müddət ərzində mənim R. Hacıyev adlı işçim olmayıb. Bizdə belə bir adam işləməyib. Kitabımda adları göstərilən şəxsi heyətin Xocalının müdafiəsindəki əməyi danılmazdır. R.Hacıyev bu müddət ərzində Xocalıda arabir, sadəcə mülki vətəndaş kimi görünürdü. Lakin o, polis əməkdaşı olmayıb. Bu baxımdan onun necə, hansı əsasla təltif edildiyi mənə bəlli deyil. Yəqin ki, bu barədə nazirlik daha məlumatlıdır».

İlqar Rəsulov,

“Gündəm” qəzeti, 10 oktyabr 2012

Hörmətli baş redaktor Novruz İdrisoğlu!

Zəhmətinizin sayəsində qəzetin yeni nəşrinin işıq üzü görməyi münasibəti ilə Sizi təbrik edirəm. Sizə, kollektivinizə qəzetinizin uzun ömürlü olmasını arzulayıram.

Vətən, torpaq, ana müqəddəsdir. Bu sözlər hamı üçün əbədidir. Çünki, doğulub boya-başa çatdığımız, havası ilə, suyu ilə ilk addımlarımızı öz torpaqlarımızda atdığımızı heç vaxt yaddan çıxarmaq olmaz.

«Vətən haqqında, Azərbaycanlı olmağımız haqqında əbəs yerə Ulu Öndərimiz deməmişdir: "Hər bir insanın milli mənsubiyyəti onun qürur mənbəyidir. Mən həmişə fəxr etmişəm, bu gün də fəxr edirəm ki, mən Azərbaycanlıyam". Bəli, biz türkdilli azərbaycanlıyıq. «Bir millət, iki dövlət» unudulmaz söz heç vaxt yaddan çıxmamalıdır.

Maarifçi pedaqoq, həkim, publisist, tərcüməçi və ictimai xadim Abbas Səhhətın (1874-1918) yaradıcılığı və pedaqoji fikirləri içəri-sində Vətən anlayışı, Vətən sevgisi, Vətənə məhəbbət hissi çox güclüdür. Onun "Vətən" adlı şeiri Azərbaycan pedaqoji fikir tarixində deyilmiş sözlərin bir növ məcmusu, onun yekunudur.

«Vətən» şeiri, Vətən sevgisi və vətənpərvərlik tərbiyəsinin qızıl səhifələrini təşkil edir:

Könlümün sevgili məhbubu mənim...

Vətənimdir, Vətənimdir, Vətənim!

Məni xəlg eyeləmiş əvvəlcə xuda,

Sonra vermiş vətənim nəşbu-nüma,

Vətənim verdi mənə nanu-nəmək,

Vətəni mənə unutmaq nə demək?

Anadır hər kişiyə öz vətəni,

Bəsləyib sinəsi üstündə onu,

Südüdür kim dolanıb qanım olub,

O, mənim sevgili cananım olub.

Saxlaram gözlərim üstə onu mən,

Ölərəm əldən əgər getsə Vətən,

Vətənin neməti nisyən olmaz,

Naxələflər ona qurban olmaz.

Vətən- əcdadımızın mədfənidir,

Vətən - övladımızın məskənidir.

Vətəni sevməyən insan olmaz,

Olsa da o şəxsə vicdan olmaz!

Şair bu şeri ilə vətənə bağlılıq, vətənə sevgi, məhəbbəti və vətənpərvərlik ideyalarını tərənnüm edir, xalqımızı, xüsusilə də gənclərimizi vətənin azadlığı uğrunda mübarizəyə çağırır. Bunları musiqi dili ilə desək: Məşhur müğənni Yavər Kələntərli A.Səhhətın "Vətənim" şerini "Şur" dəstgahı üstündə elə məharətlə oxumuşdur ki, musiqi ilə, şeir biri-birini tamamlamışlar.

Bu çəkdiyim dahiyənə misallar və dahilərin müqəddəs nəsihətləri, «Vətənin zəfər yolu» qəzetindəki, gələcək mövzular özünü tam dürüstlüyü ilə doğrultmalıdır.

"Bakı"-1999-cu ildə dərc olunmuş «Yaddaş» kitabında ürək yangısı ilə «Şuşasız Qarabağ, Qarabağsız Azərbaycan voxdur!» deyən Bəkir Məmmədov göstərir ki, Xocalı haqqında çoxlu kitablarda yazılıb. Bunun üçün mən həmin müəlliflərə öz minnətdarlığımı bildirirəm. Ancaq elə kitablarda var ki, burada həyat həqiqətləri, tarixi faktlar bilərəkdən saxtalaşdırılmışdır. Bu kitablarda bir çoxu sifarişlə yazıldığı üçün, vəzifəli şəxslər tərifişənmiş, bu faciənin yaşaması, tarixləşməsi üçün görmədiyi işlər onların adına yazılmışdır.

Şahid ifadələri yoxlanmamış, hadisəni hər kəs özü istədiyi kimi danışmış, bəzən vuruşmayan adamlar igid kimi qələmə verilmişdir. Hətta onlar orden və medallar da almışlar. Bu da camaatın narazılığına səbəb olmuşdur. Əlbəttə, söhbət qəhrəmanlıqla vuruşaraq həlak olanlardan yox, sağ qalıb indi vəzifə tutan, özü fəaliyyəti haqqında geniş məqalələr, kitablarda yazdıran və hətta qısametrajlı filmlərdə saxta göz yaşları tökərək faciə ilə manipulyasiya edən şəxslərdən gedir. Doğrudur, Xocalı faciəsinə hələ çox məqalələr, kitablarda həsr ediləcək, həmin məqalələri, kitablarda yazacaq şəxslərdən xahişim budur ki, yazdıqları kitablarda, məqalələrdə kinofilmlərdə faktlar əsasında yazsınlar, ağac arxasında gizlənib «ağlamaq» nə kişiyyə, nə də qadına yaraşmaz. Bunun üçün onlar «Yaddaş» muzeyinə də müraciət edə bilərlər. Faktları saxtalaşdıran adamlar kimliyindən asılı olmayaraq, tarix qarşısında cavab verməli olacaqlar. Çünki Xocalı bizim faciə tariximizdir, tarix isə, saxtakarlığı sevmir. Bax bu həqiqətdir! Əvvəl

qeyrət, sonra var-dövlət şan-şöhrət deyə, car çəkən, Xocalı faciəsinə dözməyən Bakir Şükür oğlu Məmmədov vaxtsız dünyasını dəyişdi.

Allah rəhmət eləsin!

Müdrük liderin müdrük oğlu cənab İlham Əliyev, Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti, YUNESKO və İSESCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyevanın unudulmaz xidmətləri, H.Əliyev Fondunun vitse-prezidenti «Moskva» nümayəndəliyinin rəhbəri Leyla Əliyeva “Xocalıya ədalət” kompaniyası bütün dünya xalqları kimi Azərbaycan xalqını da humanist çağırışa səsləyir. Biz, “Prezidentə dəstək!” Milli Komitənin əməkdaşları da bu çağırışa qoşuluruq. Arzum budur ki, Dövlət Bayrağımız Şuşada, Ağdamda və digər işğal olunmuş ərazilərimizdə dalğalansın. Qoy həqiqət zəfər çalsın, köçkünlərimiz öz dədə-babalarının yurd-yuvalarına qayıtsınlar. Bəli, bu da bir tarixdir. Sözümlü məhşur yazıçı V.Şekspirin sözü ilə tamamlayıram: «Adət də qüvvətlidir insanda, həqiqət isə hamısından qüvvətlidir”. Həqiqət deyir - “Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir”.

Sabir Surxay oğlu Məmmədov (Kəngərli),
ehtiyatda olan polis mayoru,

Qarabağ müharibəsi veteranı, “Qızıl qələm “ mükafatı laureatı

“Vətənin zəfər yolu” qəzeti,

02 yanvar, 2015

Sabir müəllim dostları Zöhrab və Mayıl müəllimlə Müsfiqin ev muzeyində

DUYĞULARIN, XATİRƏLƏRİN İŞİĞİNDƏ ANA MÜQƏDDƏSLİYİ

Yeni Azərbaycan Partiyası Qadınlar Şurası İdarə Heyətinin üzvü, uzun müddət ölkə səhiyyəsinin inkişafında səmərəli fəaliyyətinə, təcrübəli həkim kimi əhalinin sağlamlığının qorunması sahəsindəki fədakar və nümunəvi xidmətlərinə görə fəxri fərmanlarla, «Qızıl qələm» mükafatı ilə təltif olunan Zərifə Quliyeva bir neçə kitabın müəllifidir.

1992-ci ildən Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvü kimi ölkənin ictimai-siyasi həyatında iştirak edən, ümummilli lider Heydər Əliyev ideyalarının təbliğində fəallıq göstərən Zərifə xanım, eyni zamanda Azərbaycanda dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən olan qadın hərəkatının genişlənməsində xidməti olan ziyalı kimi səyini əsirgəmir. Qadın hüquqlarının qorunmasında, onların ölkənin ictimai-siyasi həyatında rolunun artmasında xidmətləri ilə fərqlənən Zərifə xanım kimsəsiz, aztəminatlı ailələrə yardım göstərməklə xeyirxahlıq fəaliyyəti ilə də məşğul olur. Yeni Azərbaycan Partiyası Nəsimi rayon Ahıl və Fəal Qadınlar Şurasının sədri kimi rayon ərazisində yaşayan tənha qadınların sosial məsələlərinin həllində köməyini əsirgəmir. Uzun illər Milli Təhlükəsizlik orqanlarında çalış-

şaraq dövlətçiliyimizin qorunmasında xüsusi xidmətləri ilə seçilmiş Rzaqulu Quliyevin ailəsində böyümüş Zərifə xanım ictimaiyyət arasında böyük nüfuz qazanmışdır. Yüksək mədəniyyətə, böyük dünya görüşünə malik, insanlarla ünsiyyət yaratmaqla humanizm ideyalarına sadıqlığını əməli fəaliyyəti ilə təsdiqləyən Zərifə Quliyeva işinə tələbkarlığı, məsuliyyəti ilə də başçılıq etdiyi kollektivlər tərəfindən sevilir. Hazırda baş həkimi olduğu Kosmetoloji klinikanın kollektivi üçün həm tələbkar rəhbər, həm də sevimli, təvazökar bir qadındır.

Yeganə övladı Orxanın həyatdan vaxtsız köçməsi onu sarsıtırsa da, ana qəlbinin ağrılarına ona həsr etdiyi kitablara köçürərək sözün qüdrətindən təsəlli alan, bədii yaradıcılığı həkimlik fəaliyyəti ilə paralel olaraq davam etdirən Zərifə xanımın əsərləri tərbiyəvi əhəmiyyəti ilə seçildiyi kimi, ana-övlad məhəbbətinin sonsuzluğunun tərənnümüdür.

C.Cabbarlı adına Respublika Gənclər Kitabxanasında Zərifə Quliyevanın kitablarının təqdimat mərasimində səslənən bu fikirlər bir ziyalı yaradıcılığına diqqətin ifadəsi idi. Zərifə xanımın söz boxçasının işığına yığışanlara müəllifin yaradıcılığr ilə bağlı məlumat verən kitabxananın direktoru Tahir Sadıqov bildirdi ki, kitabların mənəvi dəyəri daha böyükdür.

Müəllifin yaradıcılığı ilə bağlı məlumat verən, tədbirin təşəbbüskarı şair, publisist, “Qızıl qələm” media mükafatı laureatı Rauf İlyasoğlu müəllifin yaradıcılığından danışaraq bildirdi ki, bir ana qəlbinin yanğısını səhifələrində yaşadan kitabları ilə Azərbaycan qadınlarına xas olan müdriklik, dəyanət, mətanət nümunəsi göstərən Zərifə xanımın “Ömrün son baharı”, “Sənsiz səninlə”, “Son ümidim”, “Tale yazısı”, “Behişt zəvvarı» kitablarında həyatdan vaxtsız, nakam köçmüş övladı ilə bağlı xatirələri yer alsada, “Nicat günü”ndə müəllifin mətbuat səhifələrində çap olunmuş ictimai-siyasi məsələlərə həsr olunmuş məqalələri toplanmışdır:

- Zərifə xanımın biri-birindən maraqlı, oxunaqlı kitabları müəllifin illəri əhatə edən yaradıcılığının bəhrəsidir. Ümummillə lider Heydər Əliyev, Ulu Öndərin siyasətini davam etdirən Prezident, Yeni Azərbaycan Partiyasının sədri İlham Əliyev, Heydər Əliyev

Fondunun prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, Milli Məclisin deputatı Mehriban xanım Əliyeva ilə bağlı məqalələrində dövlətçilik ideyalarına, təmsil olduğu partiyaya sədaqətini ürək sözləri ilə bildirən Zərifə xanım 15 iyun 1993-cü ili Azərbaycan xalqının nicat günü adlandırır. Mətbuata dövlət qayğısını əks etdirən yazılarda ölkədə demokratik inkişaf, söz, mətbuat azadlığı istiqamətində görülən işlərdən, müstəqil mətbuatın inkişafına dövlət dəstəyindən söz açır. Milli Məclisin üzvü, yazıçı-publisist Elmira Axundovanın müəllifin atası Rzaqulu Quliyevlə bağlı yazısı, mərhum çəkistlə bağlı ulu öndər Heydər Əliyevin fikirləri maraqla oxunur.

Təqdimat mərasimində çıxış edərək müəllifin yaradıcılığından söz açanlar bildirdilər ki, kitablarda əsas yer tutan ana nisgili xüsusilə diqqət çəkir.

Həyatının 30-cu ili ömrünün son baharı olan, anasının son ümidini də özü ilə aparən Orxansız illərini ürək yanğısı ilə qələmə alan Zərifə xanım kitablarında övladının tale yazısını çözləyir, ağırlı-açılı səhifələrini qələmə alır, xatirələr işığında kövrəlir, təsəlli tapdığı Ayxanın simasında övlad sevgisinə qovuşduğunu bildirir.

Tədbirdə bildirildi ki, yeni işıq üzü görən Məhbubə Salmanovanın “Ana fəryadı” kitabında da Zərifə xanımın tək övladı Orxanla bağlı nisgili sözlərin qüdrəti ilə oxucuya çatdırılır.

Mətanətli ana nümunəsi olan, müqəddəs duyğularını insanlara qayğısı ilə yaşadan Zərifə Quliyeva yaradıcılığını davam etdirir. Onun kitabları ilə yaxından tanış olan oxucular müəllifin yeni əsərlərini gözləyirlər.

*Xuraman İsmayılqızı,
“İki sahil” qəzeti,
19 noyabr 2014-cü il*

BƏŞƏRİYYƏTƏ QARŞI CİNAYƏT – XOCALI SOYQIRIMI

*(Səs qəzeti Xocalı faciəsinin 22-ci ildönümü ilə
bağlı növbəti dəyirmi masa keçirdi)*

“SƏS” qəzeti ölkəmizin həyatında mühüm əhəmiyyət kəsb edər, günün aktual və prioritet mövzuları ətrafında silsilə xarakterli dəyirmi masalar təşkil edir. Bu dəfəki dəyirmi masanın mövzusu Azərbaycan xalqının ən böyük faciələrindən biri olan Xocalı soyqırımının 22-ci ildönümünə həsr olunub. Dəyirmi masada Yeni Azərbaycan Partiyasının Siyasi Şurasının üzvü, millət vəkili Aydın Mirzəzadə, Xocalı rayon icra hakimiyyəti başçısının müavini Vahid Əliyev, Yeni Azərbaycan Partiyası Siyasi Şurasının üzvü, partiyanın Qaradağ rayon təşkilatının sədri Aydın Hüseynov, Xocalı şəhər icra hakimiyyətinin baş məsləhətçisi Xəlil Vəliyev, Xocalı şəhərinin ilk polis rəisi Sabir Məmmədov, tanınmış telejurnalist Nəjdə İsmayılova, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin dosenti, tarix elmləri üzrə fəlsəfə doktoru İbadulla Məmmədov, Əsgəran polis şöbəsinin keçmiş polis əməkdaşı Teymur Manafov, Xocalı şəhərinin sabiq polis rəisinin müavini Hafiz Ədilov və Xocalı şəhər sakini Arif Əzimov iştirak ediblər.

İlk öncə dəyirmi masa iştirakçıları Xocalı faciəsində qətlə yetirilən soydaşlarımızın xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad etdilər. Dəyirmi masada giriş sözü ilə çıxış edən “Səs” qəzetinin siyasət şöbəsinin müdiri İlham Əliyev bildirdi ki, Xocalı faciəsinin 22-ci ildönümünə həsr olunan bu dəyirmi masa “Bəşəriyyətə qarşı cinayət - Xocalı soyqırımı” mövzusunda olacaq. “XX əsrin genosid və etnik təmizləmələr tarixində qanlı səhifələrdən biri də, məhz Xocalı soyqırımıdır. Lakin həmin soyqırımla bağlı əlaqəsi olan adamlar hələ də öz vicdanları və qanun qarşısında cavab verməyib”- deyər İ.Əliyev o dövrün qanlı olayları və Xocalı soyqırımı ilə bağlı dəyirmi masa iştirakçıları arasında müzakirələrin aparılmasının vacibliyini də bildirdi.

“Səs” qəzetinin əməkdaşı:

- İbadulla müəllim, Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra ölkədəki ictimai-siyasi vəziyyət, eyni zamanda, o dövrdə Dağlıq Qarabağda baş verən hadisələrlə bağlı nə deyərdiniz?

İbadulla Məmmədov:

- Xocalı soyqırımı ermənilərin millətimize qarşı törətdiyi ən qanlı faciələrdəndir. O dövrdə ermənilərin fəallaşmasının əsas səbəbi yenidən müstəqillik qazanmış Azərbaycanı bundan məhrum etmək olub. O zamankı Azərbaycan rəhbərliyi də düzgün mövqe nümayiş etdirmədiyi üçün xalqımızın başına Xocalı kimi bəşəriyyətə, insanlığa qarşı yönələn faciə gəldi. Fakt odur ki, o dövrdə Azərbaycanın daxilində olan qüvvələrin şəxsi ambisiyaları əsasında apardıqları mübarizə ölkədə siyasi sabitliyin pozulmasına gətirib çıxarıb. Daxildə gərginliyin yaranmasından istifadə edən ermənilər rusların köməkliliyi ilə öz çirkin niyyətlərini həyata keçirməyə çalışdılar. O zamankı Azərbaycan hökuməti isə bu məsələlərə bir o qədər də ciddi əhəmiyyət vermədi. Beləliklə də, erməni millətçiləri planlarını reallaşdırmaq üçün ilk növbədə Qərbi Azərbaycandan olan soydaşlarımızı yaşadıkları tarixi ərazilərdən deportasiya olunması arzularını həyata keçirdilər. Nəticədə, 1988-ci ilin sonuna qədər Qərbi Azərbaycandan

200 mindən artıq azərbaycanlı öz ata-baba yurdlarından deportasiya edildi. Moskva isə susurdu. Beləliklə, müdafiəsiz Azərbaycan xalqının Dağlıq Qarabağda yaşayan hissəsi erməni-rus hərbi birləşmələri ilə üz-üzə qaldı. Beləliklə, silahsız Azərbaycan kəndləri hər cür müasir silahlarla silahlanmış erməni quldur dəstələri tərəfindən işğal edilərək, mülkiyyətləri talan edildi. Tarixdə görünməmiş, insanlığa sığışmayan qəddarlıqlar Dağlıq Qarabağda ermənilər tərəfindən xalqımızın başına gətirildi. 1992-ci ilin fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Xocalı şəhərində rus və erməni hərbi birləşmələrinin Azərbaycan xalqının başına gətirmiş olduğu qırğınlar tarixə soyqırımı faktı kimi daxil olmuşdur. Həmin gecə azğınlaşmış düşmən ordusu xalqımıza amansızcasına divan tutdu. Qoca, uşaq və qadın bilmədən xocalıları kütləvi şəkildə qətlə yetirdi. Əslində, erməni qəsbkarları təkcə Xocalıda deyil, ondan əvvəlki tarixlərdə də Azərbaycan ərazisində törətmiş olduğu terror hadisələrində xalqımıza qarşı amansız olduqlarını nümayiş etdirmişlər. Lakin biz bundan sınımmalıyıq. Öz haqq səsimizi dünyaya çatdırmalıyıq və düşməndən öz qisasımızı almalıyıq.

“Səs” qəzetinin əməkdaşı:

- *Aydın müəllim, heç şübhəsiz ki, Xocalı soyqırımı təsadüfən baş verməyib, əvvəlcədən planlaşdırılıb. Azərbaycanın o vaxtkı rəhbərliyi bu cür məkrli planı alt-üst etmək üçün müəyyən iş apara bilərdi. Amma buna cəhd olunmadı. Niyə?*

Aydın Mirzəzadə:

- Xocalı soyqırımı erməni millətçilərinin Azərbaycan torpaqlarını zorla Azərbaycandan alıb, Ermənistana birləşdirməsi siyasətində xüsusi bir mərhələ idi. Əgər hadisə Xocalıda baş verməsəydi, Azərbaycanın hər hansı bir yaşayış məntəqəsində bu hadisə baş verməli idi. Ermənistandan fərqli olaraq həmin dövrdə Azərbaycan siyasi rəhbərliyinin Azərbaycan xalqının milli maraqlarını güdməməsi sonda bir çox faciələrə, o cümlədən, Xocalı soyqırımının baş verməsinə gətirib çıxardı. Bəzən daha çox diqqəti Xocalı soyqırımına veriririk. Lakin bu soyqırımına qədər Dağlıq Qarabağda azərbaycanlılar yasayan məkanlarda belə hadisələr çox baş verib. Məsələn, Kəlbə-

cər faciəsi, Cəmilli faciəsi, Meşəli faciəsi, Qaradağlı faciəsi onlarla və yüzlərlə belə faciələr baş vermiş və orada yüzlərlə insanlar həlak olmuşdu. Ermənilər bu hadisəni hazırlayanda, bir çox məsələləri, o cümlədən, Azərbaycanda olan siyasi rəhbərliyi - konkret olaraq prezident vəzifəsini daşıyan Ayaz Mütəllibovun ölkəni idarə etməsində zəifliyini, Azərbaycan maraqlarından çox, qeyri-maraqları güdməsini, erməni millətçilərinə qarşı vahid cəbhə yarada bilməməsi faktorlarını nəzərə almışdı. Onlar məlumatlı idilər ki, Azərbaycan ordusu deyilən bir qüvvə yoxdur, dinc əhalinin qorunması və təhlükəsizliyi üçün heç bir addım atılmır. Siyasi rəhbərlik Azərbaycanın inkişafı ilə bağlı düşünülmüş bir siyasətə malik olmayanda və sovet imperiyası əhval-ruhiyyəsi ilə yaşayanda, sözsüz ki, sonda ciddi faciənin, o cümlədən, Xocalı soyqırımının baş verməsinə gəlib çıxmalı idi.

“Səs” qəzetinin əməkdaşı:

- *Vahid müəllim, Xocalının müdafiəsi üçün o dövrdə hansısa tədbirlər görüldümü?*

Vahid Əliyev:

Bu ssenari rusların əli ilə hazırlanıb, ermənilərin vasitəsi ilə həyata keçirilib. Xocalı soyqırımı bir günün, bir anın hadisəsi deyil. Tarixə nəzər salsaq, görərik ki, Azərbaycanın torpaqları hesabına Ermənistanın öz ərazisini genişləndirməyə çalışdığı məlum olar. Hər zaman Ermənistan yaranmış siyasi mühitdən istifadə edib. Xüsusilə, Rusiya Azərbaycanda yaranmış ağır durumdan Ermənistanın xeyrinə istifadə etməklə Xocalı və bu kimi digər soyqırımlar yaradıb. “Xocalı soyqırımı baş verə bilərdimi” sualına cavab olaraq onu deyə bilərəm ki, bu ssenari rusların əli ilə hazırlanıb, ermənilər vasitəsi ilə həyata keçirilib. Biz deyirik ki, torpaqlarımızın 20 faizi ermənilər tərəfindən işğal edilib. Bu, ermənilərin yox, rusların dəstəyi ilə baş verib. Nəticədə isə, Dağlıq Qarabağ işğalçı Ermənistanın əlinə keçib və soydaşlarımız öz doğma yurd-yuvalarından didərgin düşdülər. Eyni zamanda, Dağlıq Qarabağın maddi-mənəvi sərvətlərinin məhv edilmə siyasəti də aparıldı. Bu siyasətdə məqsəd orada yaşayan soydaşlarımızın bir daha geri qayıtmaq ümidlərini məhv etmək idi. Azər-

baycanın o dövrdəki hakimiyyətinə rəhbərlik edən A.Mütəllibovun yaratmaz siyasəti belə faciələrin baş verməsinə münbit şərait yaratdı. Həmçinin, həmin yaratmaz hakimiyyətin Xocalıya kömək etməməsi oldu ki, bu faciə baş verdi. Tarixi hadisələrə bir daha diqqət yetirmək lazımdır. Belə ki, o vaxt Ağdamda 12 hərbi birləşmənin batalyonları var idi. Xocalı faciəsi zamanı bir məkrli əl bu faciənin baş verməsinə kömək etməyə imkan vermədi. Bir faktı da qeyd edim ki, o vaxt Dağlıq Qarabağın idarə edilməsi iflic vəziyyətində idi. Əgər xatirinizdədirsə noyabr ayının 20-də Qarakənd səmasında vertolyot vuruldu və bunun ardınca faciələr baş verdi. Məqsəd isə hakimiyyətdə boşluq yaratmaq və faciələrin sayını artırmaq idi. Məhz yaranmış mühit nəticəsində Xocalı soyqırımını baş verdi. Bu soyqırımını Azərbaycan xalqının tarixinə qanla yazılmış faciədir.

“Səs” qəzetinin əməkdaşı:

- Nadejda xanım, Xocalıda baş verən hadisələrdə siz iştirak etmisiniz. Bununla bağlı fikirlərinizi bilmək istərdik.

Nadejda İsmayılova:

Qocaları görəndə, cəkılıs etməyi də unudurduq, insanların harayına, göz yaşlarına dözmək olmurdu. Doğrudur, mən həmin dövrlərdə baş verən hadisələrin çoxunda iştirak etmişəm. Xocalı hadisəsi baş verdiyi günün səhərisi mən faciənin şahidi olmuşam. Həmin vaxtlar çox ağır günlər idi. Azərbaycana rəhbərlik edən Ayaz Mütəllibov öz prezident kürsüsünü müdafiə etmək və qorumaq istəyində idi. O, Azərbaycan xalqının başına gətirilən bu hadisələrə o qədər də reaksiya vermirdi. Biz çəkiliş qrupu ilə fevralın 28-də Xocalıda olduq. İlk qarşımıza çıxan meyitlə dolu maşın oldu. 1992-ci il 28 fevral və 1-2 mart tarixləri həyatımda ən ürəkəğrından və yaraları göynədən bir tarix oldu. Hər dəfə o günləri unutmaq istəsəm də, unuda bilmirəm. Çünki mən Xocalının matəm mühitində olduğu günü gördüm. Hər yerdə tökülən qan və ölənlər insanları adamı dəli etmək vəziyyətinə gətirib çıxarırdı. Ölənlərin içində uşaq, böyük və qocaları görəndə, çəkiliş etməyi də unudurduq, insanların harayına, göz yaşlarına dözmək olmurdu. Bütün şəhər sanki ölmüşdü. Lakin buna baxmayaraq, biz

bunları çəkmək iqtidarında idik. Bu hadisənin baş verməsi ilə bağlı insan müqəddəratını həll edən suallar versək də, biz onların cavabını ala bilmirdik. Martın 4-də efiyə çıxarkən, bu sualları orada səsləndirdik, lakin cavabını yenə də ala bilmədik. Xocalı faciəsi xalqımızın qəlbində həmişə tarixi bir faciə kimi xatırlanır və xatırlanaacaq. Hər dəfə biz bu tarixi günlə bağlı fikirlərimizi bildirdik də, yenidən o faciəyə qayıdırıq. Lakin bu faciənin baş verməsi səbəbinin cavabını hələ də ala bilmirik. Ancaq inanırıq ki, bu faciəni törədənlər öz cəzasını alacaqlar.

“Səs” qəzetinin əməkdaşı:

-Aydın müəllim, o dövrdə İran İslam Respublikasının xarici işlər naziri Əli Əkbər Vilayətinin vasitəçilik missiyasının həyata keçirildiyi bir zamanda Xocalı soyqırımını baş verdi. Sizcə, burada şübhə yaranmırmı ki, daxili qüvvələrlə yanaşı, həm də xaricdə də müəyyən qüvvələrin maraqları var idi ki, Azərbaycan torpaqları işğal edilsin.

Aydın Mirzəzadə:

Həmin dövrdə İran vasitəçilik təklif edirdi, lakin sonda xocalı soyqırımını bas verdi. Düşmən iki halda qalib gəlir. Birinci halda özü güclü olur, ikinci halda isə əks tərəfin daxili zəifləməsi prosesi gəndəndə. Ermənistan və erməni millətçiləri güclü deyildi. Sadəcə, həmin dövrdə onlara kömək edən xarici qüvvələr kifayət qədər çox idi. Eyni zamanda, Azərbaycan daxilində Azərbaycan rəhbərlərinin milli təəssübkeşliyi yox idi. Azərbaycan dövlətçiliyi haqqında təsəvvür yox idi. Bunu edə bilən insanlar isə Azərbaycandan kənar saxlanılırdı. O cümlədən onlar həmin vaxtlarda Ümummilli Lider Heydər Əliyevi Azərbaycana buraxmaq istəmir və Dağlıq Qarabağda baş verənlərlə maraqlanmırdılar. Məhz bunun nəticəsində Xocalı soyqırımını baş verdi. Təəssüf ki, İranla bağlı deyilən fikirlər- tamamilə başqa cür idi. Çünki İran neytral mövqe tutmağa, Azərbaycanın müstəqilliyini dəstəkləməyə çalışsa da, onun vasitəçilik missiyası hər dəfə müəyyən bir uğursuzluğa gətirib çıxarırdı. Həmin dövrdə İran vasitəçilik təklif edirdi, lakin sonda Xocalı soyqırımını baş verdi. 1992-ci ilin mayında İran hökuməti Yaqub Məmmədovu İrana dəvət etdi, həmin dövrdə

Şuşa işğal olundu. Bu baxımdan, İran bu məsələlərə bizi qane edəcək formada cavab verə bilmədi. Bu da real fakt idi ki, Xocalı faciəsinə ermənilər çox ciddi hazırlaşmışdılar. Eyni zamanda, bu həqiqət də var idi ki, ermənilərin böyük resursları yox idi. Onlar Rusiya Müdafiə Nazirliyinə tabe olmuş 366-cı motoatıcı alayından istifadə etdilər. Çünki alayın rəhbərliyi əvvəlcədən satın alınmışdı. Bununla bağlı, qələmə aldığım məqalədə Zaqafqaziya hərbi dairəsi komandanlığının müavini bildirir ki, alayın komandiri, podpolkovnik Yuri Zarviqarov üç batalyon göndərib. Halbuki bu halda bir batalyon göndərmək mümkündür və həmin batalyonun dəstələri ermənilər tərəfindən şübhəli şəkildə mühasirəyə alınaraq onlara məxsus hərbi texnika əllərindən alınıb. Həmçinin, həmin alayın şəxsi heyətinin 40 faizi erməni zabit və gizirləri imiş. Alay Rusiyaya tabe olsa da, texniki təchizatı Rusiyadan almağına baxmayaraq, tərkibində ermənilər xidmət ediblər. Xocalıya hücumu erməni generalı “Xocalının azad olunması» adlandırmışdı. Görünür, erməni millətçilərinin terminlərində “azad olma” insanların kütləvi surətdə öldürülməsi deməkdir. Məsələn, rəqəmlərə diqqət yetirək: Xocalı soyqırımında bir gecədə 613 nəfər həlak olub, onun 62-si uşaq, 106-sı qadın, 70-i qocadır. 8 ailə tamamilə öldürülüb. 25 uşaq hər iki valideynini, 130 uşaq isə bir valideynini itirmişdir. 187 nəfər yaralanıb, bunlardan da 76 nəfəri uşaq, əksəriyyəti də qocalardır. Həmin dövr Qarabağla bağlı materialları ilə diqqəti cəlb edən Avropa tədqiqatçısı Tombi Vaulin fikrincə, hətta müharibə üçün bu, böyük rəqəmdir. Bu gün dünyanın artıq ona qədər dövləti Xocalı soyqırımını faciə kimi tanıyır. Avropanın bir sıra şəhər mərkəzlərində Xocalı soyqırımına həsr olunmuş abidələr qoyulub və hər il Azərbaycan bu faciənin tanınması ilə bağlı müxtəlif texnologiyalardan istifadə edir. Məsələn, iki il bundan əvvəl Nyu-York metrosunda bununla bağlı böyük plakatlar asılmışdı. Bu il isə Almaniyanın şəhər nəqliyyatlarında Xocalı soyqırımını ilə bağlı görüntülər yayımlanıb. Doğrudur, erməni tərəf bunun təsirini azaltmaq gücündə deyil, amma çalışır. Məsələn, Xocalı faciəsi ilə bağlı ermənilər 8 dildə sayt yaradıblar və bu saytlarda yalan məlumatlar yayımlanıb və bu saytlara müraciət edənlər də az deyildir.

Səs” qəzetinin əməkdaşı:

- Sabir müəllim, həmin dövrdə siz polis şöbəsinin rəisi işləmişiniz. Polis şöbəsi bu hadisələrin baş verməməsi üçün hansı tədbirləri görürdü?

Sabir Məmmədov:

*Xocalı əhalisi öz dədə-baba torpaqlarını çox mərd və cəsur-
luqla müdafiə edirdilər. XX əsrin ən böyük faciələrindən biri olan Xocalı faciəsi təsadüfən baş vermiş bir hadisə olmamışdır. Bu faciə XX əsrin sonunda ermənilərin Azərbaycan ərazilərinə qarşı sırf ərazi iddialarının irəli sürülməsinin nəticəsi kimi, eyni zamanda, öz arzularına çatmaq üçün Dağlıq Qarabağda hərbi vasitələrə əl atmaları nəticəsində baş vermişdir. Məlum olduğu kimi, 1988-ci ildən başlayaraq, Ermənistan Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin Azərbaycandan ayrılaraq, Ermənistana birləşdirilməsi haqqında qərar qərarın qəbul olunmasına nail oldu. Nəticədə Azərbaycana qarşı Dağlıq Qarabağda iğtişaşlar gücləndi. Qeyd edim ki, Azərbaycanın dilbər guşələrindən biri olan və artıq o zaman şəhər statusu almış Xocalı alınmaz bir qalaya çevrilmişdi. Çünki, Xocalı əhalisi öz dədə-baba torpaqlarını çox mərd və cəsur-
luqla müdafiə edirdilər. O dövrdə Dağlıq Qarabağ ətrafında gedən müharibənin əhatə dairəsi getdikcə daralırdı. Davamlı şəkildə Xocalıdan və ətraf rayonlardan mərkəzə - o zamankı hakimiyyətə məlumatlar verilir ki, vəziyyət getdikcə pisləşir. Mərkəzi hakimiyyət isə bu məsələlərdə tamamilə fərqli mövqe tuturdu Eyni zamanda onlar Xocalı əhalisinə heç bir ciddi yardım göstərmək niyyətində deyildi. Məhz bütün bunların nəticəsi olaraq , 1992-ci ildə fevral ayının 25-dən 26-na keçən gecə rusların Xankənddə olan 366-cı motoatıcı alayının bütün hərbi imkanlarından istifadə etməklə Xocalı üzərinə hücum edildi. Onu da qeyd edim ki, bu faciə baş verməzdən əvvəl də 366-cı alay, əslində, Azərbaycanın kəndlərinin atəşə tutulmasında böyük rol oynayırdı. Sonradan könüllü olaraq Azərbaycan tərəfinə keçmiş həmin alayın döyüşçüləri də açıq şəkildə bildiriblər ki, onlara müəyyən dərəcədə pul və digər şirnikləndirici vədlər təklif etməklə, Azərbaycan kənd-*

lərini iri çaplı silahlardan atəşə tuturdular. Yəni ruslar artıq ermənilər tərəfindən, demək olar ki, ələ alınmışdı. Bütün bunların yekununda isə mərkəzdən heç bir kömək almayan, tamamilə köməksiz vəziyyətdə olan Xocalı əhalisi sərt qış gecəsində düşmənin amansız hücumuna məruz qalmışdı. Həmin gecə yaşanan böyük və qanlı faciənin yekununda 7 minlik Xocalı əhalisinin az bir hissəsi erməni gülləbaranından canını qurtararaq, sağ qala bilmişdi. Bir məsələni də qeyd edim ki, o vaxt biz Əsgəran polis şöbəsinin nəzdində 58 nəfərdən ibarət bir dəstə yaratmışdıq və həmin şöbədən 8 ədəd makar tipli tapança ilə Xocalı camaatını müdafiə edirdik. Eyni zamaqda, 21 nəfər könüllü qüvvələr var idi. Bu qüvvələrlə biz düşməne qarşı mübarizə aparırdıq. Hətta o vaxt bizdə olan ov tüfənglərini də əlimizdən almışdılar. Belə bir vəziyyətdə tankın, topun qabağında Xocalı nə edə bilərdi? Xocalı 20 erməni kəndlərinin mühasirəsində idi. Xocalı artıq boğulurdu. Dövlət səviyyəsində kömək olmadığı üçün Xocalıda bu faciə baş verdi.

“Səs” qəzetinin əməkdaşı:

- Aydın müəllim, məlum olduğu kimi, Ulu Öndərimiz Heydər Əliyev hakimiyyətə gəldikdən sonra Xocalı soyqırımına hüquqi-siyasi qiymət verilib. Bununla bağlı nə deyə bilərsiniz?

Aydın Hüseynov:

Azərbaycana rəhbərliyə qayıdan ulu öndərimiz heydər əliyev tərəfindən milli məclisdə xocalı soyqırımına hüquqi-siyasi qiymət verildi. “Səs» qəzetinin artıq ənənə halını almış çox vacib məsələlər ətrafında, eyni zamanda, Xocalı soyqırımını ilə bağlı keçirdiyi bu dəyirmi masanı çox yüksək səviyyədə qiymətləndirir və təqdir edirəm. Həqiqətən də, artıq 22 illiyini qeyd edəcəyimiz Xocalı soyqırımını ilə bağlı beynəlxalq aləmdə hələ də bir susqunluq mövcuddur. Amma bütün bunlara baxmayaraq, cəmiyyətimiz baş vermiş bu faciəni heç vaxt unutmur. 1992-ci ilin fevral ayının 25-dən 26-na keçən gecə erməni faşistləri tərəfindən Azərbaycan xalqına qarşı Xocalı şəhərində törədilən soyqırımına o dövrün hakimiyyət nümayəndələri lazımı qiymət verməyi bacarmadılar. Məhz xalqın təkidli tələbi ilə Azərbaycana rəh-

bərliyə qayıdan Ulu Öndərimiz Heydər Əliyev tərəfindən Milli Məclisdə Xocalı soyqırımına hüquqi-siyasi qiymət verildi və Xocalı soyqırımının insanlığa qarşı yöriəlmiş bir cinayət olması ilə bağlı konkret mövqe bildirildi. Ulu Öndərimiz Heydər Əliyev siyasətinin ən layiqli davamçısı olan ölkə Prezidenti İlham Əliyev də Xocalı soyqırımını ilə bağlı dünyanın bütün beynəlxalq təşkilatlarında, eləcə də ayrı-ayrı ölkələrdə bu faciəyə siyasəti və hüquqi qiymət verilməsi işi aparıb və buna nail olub. Məhz Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Xocalı soyqırımının Bueynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması, fondun vitse-prezidenti Leyla Əliyeva tərəfindən “Xocalıya ədalət” kampaniyasının həyata keçirilməsi milli faciəmizin tanınması istiqamətində ən mühüm addımlardan hesab olunur. Bundan əlavə, dünyanın bir neçə ölkəsində bu gün də “Xocalıya ədalət” kampaniyası ilə bağlı işlər aparılır.

(Ardı var)

Rəfiqə Kamalqızı

20 fevral 2014-cü il

“SƏS” qəzeti ötkəmizin hayatında mühüm əhəmiyyət kəsb edən, günün aktual və prioritet mövzuları ətrafında silsilə xarakterli dəyirmi masalar təşkil edir. Bu dəfəki dəyirmi masanın mövzusu Azərbaycan tarixinin ən çətin səhifələrindən olan Xocalı soyqırımının 22-ci ildönümünə həsr olunub. Dəyirmi masada Yeni Azərbaycan Partiyası Siyasi Şurasının üzvü, millət vəkili Aydın Mirzəzadə, Xocalı rayon icra hakimiyyəti başçısının müavini Vahid Əliyev, Yeni Azərbaycan Partiyası Siyasi Şurasının üzvü, partiyanın Qaradağ rayon təşkilatının sədri Aydın Hüseynov, Xocalı şəhər icra hakimiyyətinin baş məsləhətçisi Xəlil Vəliyev, Xocalı şəhərinin ilk polis rəisi Sabir Məmmədov, tanınmış tətəjurnalist Nədejda İsmayılova, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin do-senti, tarix eimtəri üzrə fətsəfə doktoru İbadulla Məmmədov, Əsgəran polis şöbəsinin keçmiş polis əməkdaşı Teymur Manafov, Xocalı şəhərinin keçmiş polis rəisinin müavini Hafiz Ədilov və Xocalı şəhər sakini Arif Əzimov iştirak ediblər.

(Əvvəli ötən sayımızda)

İlk öncə dəyirmi masa iştirakçıları Xocalı soyqırımında qətlə yetirilən soydaşlarımızın xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad etdilər. Dəyirmi masada giriş sözü ilə çıxış edən "Səs» qəzetinin siyasət şöbəsinin müdiri İlham Əliyev bildirdi ki, Xocalı faciəsinin 22-ci ildönümünə həsr olunan dəyirmi masa "Bəşəriyyətə qarşı cinayət - Xocalı soyqırımı" mövzusunda olacaq. "XX əsrin genosid və etnik təmizləmələr tarixində qanlı səhifələrdən biri də, məhz Xocalı soyqırımıdır. Lakin həmin soyqırımla bağlı əlaqəsi olan adamların heç birisi hələ də öz vicdanları və qanun qarşısında cavab verməyiblər" - deyərək, İ.Əliyev o dövrün qanlı olayları və Xocalı soyqırımı ilə bağlı dəyirmi masa iştirakçıları arasında müzakirələrin aparılmasının vacibliyini də bildirdi.

"Səs" qəzeti'nin əməkdaşı:

- *Arif müəllim, mətbuatda Xocalıda ölənlərin sayı ilə bağlı müxtəlif rəqəmlər səslənir. Hətta bildirilir ki, bu faciədə 1200-dən çox adam qətlə yetirilib. Bununla bağlı nə deyərək bilərsiniz?*

Arif Əzimov:

- *Çörəyimizi yeyənlər harınlaşaraq silahı bizə tuşladılar.* Xocalı soyqırımında 613 nəfər qətlə yetirilib. Bu, bir gündə ölənlərin sayıdır. Digər rəqəmlər isə həmin faciədən zərər çəkənlərin sonradan dünyalarını dəyişmələrindən alınan rəqəmlərdir. Bu gün burada Xocalının 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə ermənilərin törətdikləri vəhşiliklərindən, vandal hərəkətlərindən danışıldı. Bildirildi ki, bu faciəni törədən 366-cı motoatıcı alayın törətdiyi soyqırımıdır. Bütün bunlar faktdır. Bununla belə bir məsələyə toxunmaq istərdim. Sual edirəm bu 366-cı alay Xankəndində lokasiya olunarkən nə ilə dolanırdı? Onların təminatı, sözsüz ki, o vaxtkı Azərbaycana rəhbərlik edən səriştəsiz insanların "qayğısı" nəticəsində həyata keçirilirdi. Digər bir məsələyə də toxunmaq istərdim ki, 1991-ci ildə qaz xətti Ağdamdan Xankəndinə yox, Yerevana gedirdi. Buna görə də bu məsələ ilə bağlı belə bir təşəbbüs irəli sürdük ki, Ağdamdan gələn qaz xəttini kəsək. Lakin buna sapı özümüzədən olanlar imkan ver-

mədilər. polislər imkan vermədi. Bütün bu dediklərimdə məqsədim həmin faciəni törədən 366-cı alayın "özümüzünkülər" tərəfindən hərtərəfli təminatı idi. Və nəticədə çörəyimizi yeyənlər harınlaşaraq silahı bizə tuşladılar.

"Səs" qəzetinin əməkdaşı:

- *Hafiz müəllim, həmin hadisə zamanı əhalinin mühafizəsi ilə məşğul olanları biri də siz olmusunuz. Onların mühafizəsi ilə bağlı hansı istiqamətdə işlər aparılırdı?*

Hafiz Ədilov:

- *Qorxuram ki, ömür ermənilərdən qisasımızı almağa vəfa etməyə...* Aradan 22 il ötməsinə baxmayaraq o dəhşətləri yaşamış bir insan kimi bu gün də danışmaqda çətinlik çəkirəm. Diri-diri yandırılan insanların fəryadı, düşmən əlinə keçməmək üçün körpəsini sinəsində boğub, namusunu düşmən əhatəsindən çıxaran ananın, kütləvi şəkildə qətlə yetirilən ailələrin sönmüş ocaqlarını, anasının gözü qarşı da diri-diri tonqalda yandırılmış körpələrin fəryadlarını, Xocalı kimi bir şəhərin yanib külə dönməsini böyük ürək ağrısı ilə xatırlayıram.

Deyərdim ki, hər ilin fevralı mənim üçün çox ağır keçir. Qorxuram ki, ömrüm ermənilərdən qisasımızı almağa vəfa etməyə. Səbirsizliklə Ali Baş Komandanımızın səfərbərlik haqda verəcəyi əmri gözləyirəm. Allah o günü görməyi mənə nəsb etsin. Mənim bir vətəndaş kimi üzərimə ermənilərdən Xocalı qisasını almaq missiyası düşür. Bu qisas qaldıqca özümü rahat hiss edə bilmirəm...

1992-ci il fevral ayından Xocalı hər tərəfdən ümidini üzmüşdü. 20 erməni kəndinin mühasirəsində olan Xocalı boğulurdu, od tutub yanırdı. Bir hadisəni danışmaq istərdim ki, artıq Xocalı tam boşaldığı bir zamanda bir yaşlı qadın başını aşağı salaraq gedirdi. Mən ona yaxınlaşıb, hara getdiyini soruşdum. O, hara gedə bilərəmki dedi, insan da yaşadığı, doğulduğu torpağı tərk edib, gedə bilər? Ona görə də mən bu torpaqdan çıxmayacağam, öləcəyəmsə, qoy elə öz doğulduğum torpağımda ölüm".

Təəssüf ki, cəhdlərimə baxmayaraq, o yaşlı ana geriyyə - şəhərə qayıtdı. İnsanlar torpağından çıxmaq üçün ölümü üstün tuturdular. Bax, Xocalı sakinləri bu istəklə vətən yolunda şəhid oldular. Xocalılar həmin günə qədər inamla yaşayırdılar. Düşünürdülər ki, nəhayət, hakimiyyət onlara yardım edəcək. Amma belə olmadı, o vaxtkı hakimiyyət dairələri xocalıları düşmənlə üz-üzə qoydu.

Fevralın 25-26-sı Xocalının süqutu günü oldu. Azərbaycanın o vaxtkı səriştəsiz rəhbərlərinin məsuliyyətsizliyi nəticəsində Xocalı bir gecənin içində od tutub yandı, əhalisinin 613 nəfəri isə amansızlıqla qətlə yetirildi. Əminəm ki, bu qisas yerdə qalmayacaq, bizlər - Azərbaycan xalqı xocalıların, ümumiyyətlə, düşmən gülləsinə tuş gələn şəhidlərimizin qisasını alacaqdır.

“Səs” qəzetinin əməkdaşı:

- Teymur müəllim, siz də həmin vaxtlarda Əsgəran rayon polis şöbəsinin rəis müavini işləmişiniz. Sizcə, Xocalıda soyqırımının baş verməsi üçün tədbirlər görülmə bilərdimi?

Teymur Manafov:

- İnanıram ki, bu faciənin qurbanı olanların qisası mütləq alınacaq. Fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Xocalı yerlə yeksan oldu. Belə bir faciəni unutmaq olarmı? O vaxt hakimiyyətdə olanlar yaxşı bilirdilər ki, Xocalı ermənilərin əhatəsində idi və onu da yaxşı bilirdilər ki, Xocalıda silahlı qüvvə yoxdur. Polis sıralarında olanların 5-6 nəfərində silah var idi. Çıxışlarda deyildiyi kimi, o vaxt hətta bizim ov silahlarımızı da əlimizdən almışdılar.

Zaman-zaman ermənilər azərbaycanlılara qarşı terror aktları, qətliaamlar törədiblər, torpaqlarımızı işğal etməyə çalışıblar. Hec kəsə sirr deyil ki, ermənilər xalqımıza qarşı törətdikləri faciələri xarici havadarlarının, xususi ilə də rusların vasitəsi ilə həyata keçiriblər. Bu gün də bu məkrli siyasət davam etməkdədir. Qeyd edim ki, Azərbaycanın dilbər guşələrindən biri olan və artıq o zaman şəhər statusu almış Xocalı alınmaz bir qalaya çevrilmişdi. Çünki Xocalı əhalisi öz dədə-baba torpaqlarını çox mərd və cəsurluqla müdafiə edirdilər. Amma düşmən arxalı və hiyləgər idi. Bu baxımdan Xoca-

lının blokadası daralırdı. Bu barədə o zamankı hakimiyyətə məlumatlar verilsə də, onlar heç bir tədbir görmədilər. Nəticədə iyirminci əsrin ən dəhşətli soyqırımı - Xocalı soyqırımı törədildi. 1992-ci ilin fevral ayının 25-dən 26-na keçən gecə yaşanan böyük və qanlı faciədən 7 minlik Xocalı əhalisinin az bir hissəsi erməni gülləbaranından canını qurtararaq, sağ qala bilmişdi. İnanıram ki, bu faciənin qurbanı olanların qisası mütləq alınacaq.

Aydın Hüseynov:

- Erməni cəlladları bir daha xocalı soyqırımında törətmiş olduqları vəhşiükləri açıq şəkildə etiraf etmiş oldular. Biz nəzərdən qaçırمامalıyıq ki, Xocalı təkcə soyqırımı deyil, bu ilk növbədə, Azərbaycan xalqının mənəvi müqavimətinin qırılması üçün düşünülmüş, sistemli, hərbi-psixoloji bir aksiya idi. Ermənilər növbəti mərhələdə bilirdilər ki, Dağlıq Qarabağda geniş əraziləri işğal etməyi nəzərdə tuturlar. Bu əvvəlcədən düşünülmüş bir plan idi. Məhz bu, xalqın azadlıq ruhuna, mənəviyyətinə, milli psixoloji müqavimətinə vurulan bir zərbə idi. Ona görə də, öz planlarını məhz bu şəkildə qəddarcasına düşünülmüşdülər. Amma bu, ermənilərin hərbi-siyasi bilgilərinin nəticəsi kimi ortaya çıxmamışdır. Bu, böyük bir imperiyanın birbaşa hərbi-psixoloji müdaxiləsi nəticəsində meydana çıxmışdır. Xocalı faciəsi o dərəcədə qəddarcasına törədilmişdi ki, hətta bir informasiya ötürücüləri olaraq, Azərbaycan mətbuatı bəzi hallarda Xocalıdakı hadisələri olduğu kimi, cəmiyyətə və dünyaya təqdim etməyi qüruruna belə sığışdırmırdı. Yəni bizə ar gəlirdi ki, övladlarımız, körpələrimiz, qadınlarımız, qızlarımız bu cür təcavüzə məruz qalıb. Bəzən milli qürur bunu açıq şəkildə təqdim etməkdə bizə mane olurdu. Çünki biz ermənilərin xalqımıza qarşı törətmiş olduğu əməllərdən utanırıdıq. Ancaq burada heç bir utancaqlığa yer vermək lazım deyil. Həmin hadisələri olduğu kimi dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq lazımdır. Bundan əlavə, Xocalıda bu hadisələri törətmiş Zori Balayan, Robert Koçaryan və Serj Sarksiyan da etiraf elədilər ki, bəli, xocalılar elə bilirdi ki, biz dinc əhaliyə qarşı amansız ola bilmərik. “Ancaq biz o stereotipləri qırdıq. Sübut etdik ki, biz amansız omağa qadirik və heç kimə aman vermədən xocalıla-

rın hamısını qətlə yetirdik”, deyən erməni cəlladları bir daha Xocalı soyqırımında töfətmiş olduqları vəhşilikləri açıq şəkildə etiraf etmiş oldular.

Xəlil Vəliyev:

- Bu faciənin təbliğatı bir gün olmamalı, hər an, hər saat aparılmalıdır. O zaman Xocalı hər tərəfdən təzyiqlərlə üzləşirdi. Xatirimdədir ki, Malıbəylinin işğalından sonra sakinlər Prezident Aparatının qarşısına yığılaraq öz etirazlarını bildirdilər, lakin o vaxtkı hakimiyyət insanlara çox soyuq münasibət göstərərək, onların tələblərini qulaqardına vurdu. Bu mənə çox təsir edirdi. Həmin vaxtlar mən Ağdama qayıtdım. Artıq Ağdamda da özbaşınalıq, insanlara qarşı soyuq münasibət başlayırdı.

Xocalı faciəsi ilə bağlı təbliğatımız qane edici deyil, bu, faciə cəmi bir gün qeyd olunmamalıdır. Eyni zamanda, Xocalı ilə bağlı abidənin cəmi bir yerdə qoyulması da doğru deyil. Bir çox yerlərdə bu abidələr ucaldılmalı, istər xalqımız, istərsə də, xarici qonaqlar Xocalıda baş verən bu hadisəni bu abidələr ziyarət etməklə yad edirlər. Adi insanlardan başlamış ziyalısına qədər hamı faciənin təbliğatı ilə bağlı geniş işlər aparmalıdır. Həmçinin Xocalı faciəsi zamanı hər iki valideynini itirmiş uşaqlara dövlət tərəfindən statuslar verilməlidir. Doğrudur, bu gün dövlətimiz istər şəhid ailələrinə, istər müharibə veteranlarına, əlillərə, istərsə də qaçqın düşmüş soydaşlarımıza böyük diqqət göstərir, onlar dövlət tərəfindən qayğı ilə əhatə olunurlar. Ancaq bu faciənin təbliğatı bir gün olmamalı, hər an, hər saat aparılmalıdır.

“Səs» qəzetinin əməkdaşi:

- Aydın müəllim, Xocalı soyqırımının dünən parlamentləri tərəfindən tanınması istiqamətində Azərbaycanın Milli Məclisi hansı işləri görür? Görürsə, nəticələri barədə nə deyə bilərsiniz?

Aydın Mirzəzadə:

- Bu faciə özümüzü, düşmənimizi tanımağa, gələcək nəsilləri bu faciələrdən qorumaq üçün düşünülmüş bir mexanizm hazırlamağa kömək edir. Soyqırımı aktının törədilməsindən sonra faciənin təfərrüatının öyrənilməsi, buna hüquqi qiymət verilməsi ilə bağlı işlər görüldü. 1993-cü ildə Ulu Öndər Heydər Əliyev ikinci dəfə siyasi hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra Xocalı soyqırımına hüquqi qiymət ve-

rildi. 1998-ci ildə isə Ulu Öndər Heydər Əliyevin verdiyi Sərəncama əsasən Xocalı faciəsi genosid kimi qiymətləndirildi. Parlamentdə hər il bu məsələ ilə bağlı dinləmələr keçirilir. 2002-2012-ci ildə parlamentdə geniş dinləmələr oldu. Bu məsələ ilə bağlı dünya parlamentinə müraciətlər edildi. Azərbaycan parlamentinin deputatları xaricdə olarkən, bu məsələ ilə bağlı geniş məlumatlar verirlər. Məhz respublikamızda olan səfirliklərin və diasporların fəaliyyətinin nəticəsidir ki, Xocalı soyqırımı 10-a qədər ölkə tərəfindən genosid kimi tanınıb. Bu günə kimi ABŞ-ın 20-yə yaxın ştatı Xocalı soyqırımını genosid kimi tanıyıb və tanımaqda davam edir. Xocalı faciəsi öncəsi dünyanın bir çox yerlərində, səfirliklərdə Azərbaycandan gedən ziyalıların iştirakı ilə tədbirlər keçirilir. Xocalı faciəsi bu gün Azərbaycan tarixinin başlıca səhifələrindən biridir. Bu faciə özümüzü, düşmənimizi tanımağa, gələcək nəsilləri bu faciəyərdən qorumaq üçün düşünülmüş bir mexanizm hazırlamağa kömək edir. Hesab edirəm ki, damarında azərbaycanlı qanı axan hər bir kəs Xocalı faciəsinin incəliklərini bilməli, bu faciədən sağ çıxan insanların sosial problemlərinin həllində dövlətin qayğısını öyrənməli və hiss etməlidir. Eyni zamanda, deyilən fikirlərlərdə razıyam ki, Xocalı faciəsi ildə bir dəfə yox, hər an, hər vaxt bu faciə ilə bağlı gənclərimiz arasında geniş təbliğat aparılmalıdır. Mən də Qarabağ həqiqətləri və ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törətdiyi soyqırımlarla bağlı yazdığım kitabda bir çox həqiqətləri üzə çıxarmışam.

Eyni zamanda, “Səs” TV və “Səs» qəzeti redaksiyasına belə bir dəyərli mövzu ilə bağlı dəyirmi masa keçirdiklərinə görə minnətdarlığımı bildirirəm. Qeyd edirəm ki, bu qəzet həmişə özünün dövlətçilik mövqeyi ilə seçilib. Onu da bildirim ki, “Səs» qəzeti kampaniya xarakterli tədbirlər aparmır. Mütəmadi olaraq, bütün il ərzində qəzet tərəfindən silsilə şəkildə zəruri mövzular ətrafında tədbirlər keçirilir. Bütün bunlara görə, mətbu orqanın kollektivinə və rəhbərliyinə minnətdarlıqlarımı çatdırır, onlara bu şərəfli yolda uğurlar diləyirəm.

Rəfiqə KAMALQIZI,

“Səs” qəzeti,

21 fevral 2-014-cü il

- *Sabir müəllim, 21 sentyabr 1991-ci ildə Yeltsin və Nazarbayev DQMV münaqişəsinin həlli ilə bağlı Xankəndində əhali ilə görüş keçiriblər. Bu zaman erməni təxribatının qarşısının alınması üçün qabaqlayıcı tədbirlər görüldümü?*

- Sualınızı cavablandırmadan öncə, onu deyim ki, o zaman DQMV-nin bütün ərazisi od tutub yanırdı, erməni quldur dəstələrinin terror əməlləri nəticəsində azərbaycanlılar öz el-obaların gedib-gəlməkdə çətinlik çəkirdilər. 1988-ci ildən 1993-cü ilə qədər orada işləmiş və yaşamış adamlar baş verənləri gözləri ilə görüblər və o günləri olduğu kimi düzgün, dəqiq təsvir edə bilərlər. Yeri gəlmişkən, onu da deyim ki, bu bölgənin yolunu tanımayan şəxslərdən bəziləri tanımasalar da belə, baş verənlərdən xəbərsiz olduqları halda özlərindən uydurma hadisələr düzəldirlər. Yazanlar da az deyil. Hər bir şəxs həqiqəti deməli, haqqa qiymət verməlidir. Axı gələcək övladlarımız DQMV-də və eləcə də, Xocalıda olmuş hadisələrə və onun şəxsən iştirakçılarına əldə etdiyi qəzet, jurnal və kitablara qiymət verəcək, tarixi sənəd kimi inanacaqlar. Hazırda elə adamlara rast gəlrənsən ki, heç DQMV-də, Xocalıda, Şuşa və. s. yerlərdə olmaya-olmaya kitablar yazır, qəzetlərdə, televizya verilişlərində operativ çıxışlar edirlər.

1991-ci il 18 sentyabrında Xocalı şəhər milis şöbəsinə rəsmi məlumat gəldi ki, 20 sentyabr 1991-ci ildə Azərbaycanın, Rusiyanın və Qazaxıstanın dövlət rəhbərləri DQMV münaqişəsinin həlli ilə bağlı Xankəndinə gələcəklər. Mən Xocalı şəhər polis rəisi kimi dərhal şəxsi heyəti yığıb, onları mühafizə tədbirləri planı ilə tanış etdim. Nəhayət, 21 sentyabr 1991-ci il tarixində Rusiya prezidenti Boris Yeltsin, Qazaxıstan prezidenti Nazarbayev, Azərbaycan prezidenti Ayaz Mütəllibov, Azərbaycan Respublikasının daxili işlər naziri M.Əsədov və başqa nümayəndələr hərbi vertolyotla Xocalı hava limanına endilər. Dövlət rəhbərlərinin iştirakı ilə ermənilərlə görüş keçirildi. Ermənilər bir neçə dəfə təxribat törədib, görüşü pozmağa çalışdılar. Bu baxımdan da, demək olar ki, görüş nəticəsiz

başla çatdı. Həmin vertolyotda Azərbaycan kinostudiyasının operatoru Elxan Əliyev, Teleradio Şirkətinin əməkdaşı Nadejda İsmayılova, İstanbulda çıxan "Zaman" qəzetinin müxbiri Yılmaz Polad və jurnalistlərdən Elmira Axundova (hazırda MM-nin deputatı) və Tünzalə Qasımova da var idi. Onları xidməti polis maşınında apar-dım. Mənimlə Xocalı polis bölməsinin cinayət-axtarış şöbəsinin baş əməliyyat müvəkkili Hafiz Adilov da gəldi. Ermənilər bu zaman mitinq edir, öz dillərində söyüş söyürdülər. İzdihamın içi ilə adamları yara-yara keçdiyimiz müddətdə erməni arvadları bizim azərbaycanlı olduğumuzu bilən kimi türk Yılmaz Poladın üst-başını cırıq-cırıq etdilər. Həmin vaxt ermənilər operator Elxan Əliyevi oğurladılar. Onlar bizim hər birimizi girov götürmək istəyirdilər. Bizimlə olan jurnalist Nadejda İsmayılova yuxarı qalxıb, rəhbərliyə mürüzə etdi. Mikrofon vasitəsilə ermənilərə ultimatum verildi ki, elə bu dəqiqə Elxan Əliyevi gətirməlidirlər. Yoxsa biz DQMV barədə heç bir söz deməyə- cəyik. Fikir söyləməyəcəyik. Hardasa bir müddətdən sonra Elxan Əliyev azad edildi.

- *Həmin vaxt ermənilər Polyaniçkonun azərbaycanlı sürücülərini qətlə yetiriblər. Cinayəti törədənlər tapıldı mı?*

- Ermənilər V.Polyaniçkonun Xocalı sakini olan sürücüləri Vahid və Habili Əsgəran rayonunun düz ortasında qətlə yetirdilər. Elə həmin gün Şuşa - Ağdam avtomobil yolu ermənilər tərəfindən düz Əsgəran qalasının keçidində betonlanaraq bağlandı. Artıq maşınla gediş-gəliş yox idi. Xocalı, Əsgəran, Noraguh, Mehdikənd, Bozdağ, Daşbulaq, Naxçıvanik, Həsənabad, Kat, Dahrab və s. kəndlər ermənilər tərəfindən üzük qaşı kimi əhatə olunmaqda davam edirdi.

1992-ci il yanvarın 30 idi. DİN-nə getmişdim. Orada rəhmətlik Əlif Hacıyevlə rastlaşdım. Əliflə söhbət zamanı məlum oldu ki, o, Gəncəyə vertolyot məsələsini həll etməyə gedəcək. Mən isə DİN-dən aldığım hərbi sursatı Ağdama, oradan da Xocalıya aparmalı idim. Ağdam rayonuna gəldikdən sonra Əlifdən bir xəbər çıxmıdığını görcək, vertolyot aparmaq qərarına gəldim. Nəhayət, çox çətinliklədə olsa da DİN-nin xətti ilə DQMV Dİİ-nin rəisi müavini işləmiş, o vaxt sərəncamda olan, polkovnik Sadır Məmmədovun köməkiyi ilə vertolyot əldə edə bildik. DQMV-də vəziyyət get-gedə pisləşirdi. Biz polis əməkdaşları Əsgəranda, Xankəndidə iclaslara

gedəndə və gələndə hər an qətlə yetiriləcəyimizi düşünürdük. O vaxt bu yolla çox adam oğurlayıb, girov götürürdülər. Həsənabad, Malibəyli, Quşçular kəndləri yandırılıb dağıldığı üçün artıq Xocalının da işğal edilməsi təhlükəsi yaranırdı. Artıq yaralıları nəinki müalicə etmək və hətta Xocalıdan çıxarmaq belə çətin idi. Ərazi döyüşlərinin birində Xocalı sakini Felmanın ayağından aldığı güllə yarası qanqrenaya səbəb oldu.

1992-ci il fevralın 13-də Xocalıya bir ədəd Mİ-26, iki ədəd qoruyucu "Krankodil" vertolyotlarının müşayiəti ilə gətirildi. Bu vertolyotlarla Felmanı və digər yaralıları Bakıya yola sala bildik.

- **Deməli, erməni-rus hərbi birləşmələrinə qarşı qeyri-bərabər müharibə də digər torpaqlarımız kimi Xocalı da işğal edildi və əhaliyə qarşı soyqırımı aktı törədildi?**

- Bəli, erməni-rus hərbi birləşmələri Xocalıya bir neçə istiqamətdə hücum etdilər. Köçəryanın, Sarkisyanın, Ohanyanın və rus alayının komandirlərinin başçılığı ilə Xocalı şəhəri güclü top atəşinə məruz qaldı. Qeyri-bərabər döyüşdə Xocalı şəhər polisi də düşməyə qarşı ölüm-dirim savaşı aparıb, onlara sarsıdıcı zərbələr endirdi. Amma nə edək ki, düşmən hərbi texnika və qüvvə baxımından bizdən bir neçə dəfə çox olduğundan, Xocalı şəhəri işğal edildi. Xocalıda ermənilər bəşəriyyətin ən qəddar cinayətlərindən olan Babya, Soqmi, Xatın soyqırımlarına bənzər qətləmə törətdilər. Xocalı soyqırımı zamanı 613 nəfər erməni cəlladları tərəfindən gülləbaran edilib və 1275 nəfər girov götürülüb, 150 nəfərin taleyi isə bu günə qədər məlum deyil. Ermənilərin törətdiyi Xocalı soyqırımı bəşəriyyətə və insanlığa qarşı bir cinayətdir. Bu cinayət isə cəzasız qala bilməz.

Ruqiyyə Nəcəfzadə,
"SƏS" qəzeti,
20-21 fevral 2014-cü il

XOCALIDA SON GECƏ

Dünən Yeni Azərbaycan Partiyası (YAP) Gənclər Birliyinin ofisində "SƏS" Media Qrupunun hazırladığı "Xocalıda son gecə" filminin təqdimat mərasimi keçirilib. Tədbirdə Azərbaycan Respublikası Məli Məciisinin vitse-spikeri Bahar Muradova, milliət vəkiləri Rövsən Rzayev, Kamilə Əliyeva, Leyla Abdullayeva, YAP Siyasi Şurasının üzvü Aydın Hüseynov, "Yeni Azərbaycan" qəzetinin baş redaktoru Hikmət Babaoğlu, "İki sahil" qəzetinin baş redaktoru Vüqar Rəhimzadə, Mətbuat Şurası İdarə Heyətinin üzvü Müşfiq Ələsgərli, YAP Gənclər Birliyinin ofis rəhbəri Əli Pənahov və digər fəal gənclər iştirak ediblər.

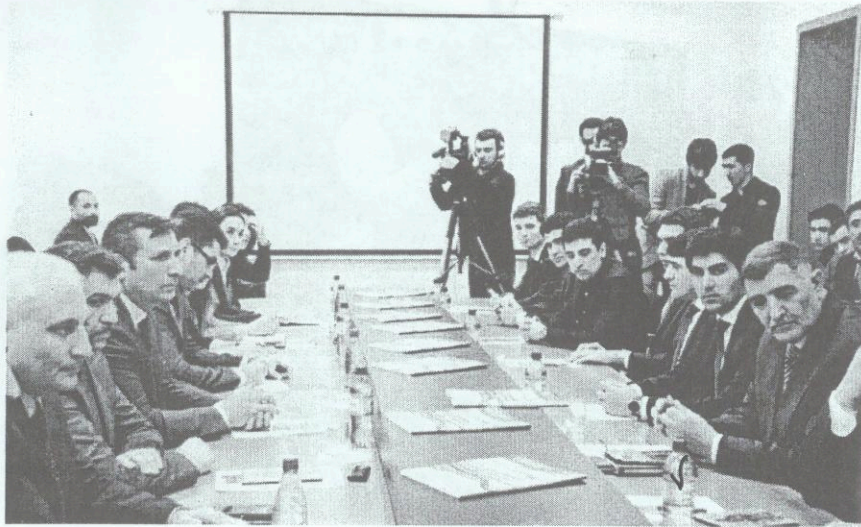
Xocalıda həlak olan soydaşlarımızın əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edildikdən sonra təqdimat mərasimini giriş sözü ilə açan "SƏS" Media Qrupunun rəhbəri Bəhruz Quliyev film haqqında fikirlərini bildirib. O, qeyd edib ki, ötən əsrin ən qanlı faciələrindən biri olan Xocalı soyqırımı bəşər tarixində silinməz iz buraxıb: "Bu gün sizlərə təqdim etdiyimiz sənədli film də məhz Xocalı sakinlərinin faciəsindən bəhs edir. Filmi izləyərkən, həmin tarixi elə xocalılıların öz dillərindən eşidəcəyik. Bu, həm də bizim qan yaddaşımızdır. Biz heç bir zaman bu tarixi unutmadıq, unutmayaçağıq".

Daha sonra “Xocalıda son gecə” filminə baxış keçirildi. Filmin nümayişindən sonra çıxış edən Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin vitse-spikeri Bahar Muradova qeyd etdi ki, öz yurd-yuvasından ayrı düşən bir azərbaycanlı kimi bu hadisələrdən danışmaq onun üçün çox çətindir: *“Xocalı hadisəsi və bu hadisə zamanı itirdiklərimiz barədə düşünəndə insanın digər düşüdüklərinin hamısı arxa plana keçir. Bu günlərdə ATƏT Parlament Asambleyasının*

qış sessiyasına qatıldığım zaman bütün məsələlərlə yanaşı əlbəttə ki, Xocalı hadisələri, Qarabağ problemi, Ermənistanın təcavüzkar siyasətinin mahiyyəti barədə bacardığımız qədər parlamentarilərə məlumat verdik. Bu məsələni gündəmdən düşməyə qoymadıq. Nəzərə alsaq ki, illər öncə Xocalı hadisəsinin başvermə səbəblərinin izahını axtarırdıqsa, erməni diasporasının, lobbisinin fəaliyyəti qarşısında çətinliklərimizi açıqlayırdıqsa, bu gün güclü dövlətimiz sayəsində ermənilərin iç üzünü dünyaya çatdırmağa çalışırıq. Bu gün Azərbaycan həqiqətləri artıq beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən qəbul olunaraq, bütün şübhələri alt-üst edib. Dünyada gedən hadisələr fonunda sanki itirilən canlara, tökülən nahaq qanlara beynəlxalq təşkilatlar getdikcə öyrəşməyə başlayıblar. Getdikcə daha artıq ciddi faciələr baş verməyə başlayır. Bu bizi düşünməyə vadar edir ki, görəsən, ədaləti bərpa edə biləcəyikmi? Biz ümidimizi itirmirik. Bunun üçün gücümüzün yetəcəyinə inanıram və hər kəsi buna inanmağa çaluram. Güclü, qüdrətli Azərbaycan dövlətinin imkanlarını hər bir vətəndaşımızın haqqını bərpa etməyə yönəldəcəyik. Əminik ki, bu hadisələri törədənlər bir gün ədalət qarşısında cavab verəcək. Gec-tez cinayət və cinayətkar öz cəzasını alacaq”.

Çıxış edən millət vəkili filmdə bir çox həqiqətlərin əksini tapdığını və bunun gənclərə çatdırılmasını yüksək dəyərləndirərək qeyd ediblər ki, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Azərbaycanda ikinci dəfə siyasi hakimiyyətə gəlişi ilə məhz Xocalı həqiqətlərinə hüquqi qiymət verilib: *“Ulu Öndər qeyd etmişdi ki, yüz illər boyu Azərbaycan xalqı ermənilərin törətdikəri vəhşilikləri yaddan çıxarmayacaq. Gənclər bu həqiqətləri dünya müstəvisinə çıxarmağı öz mənəvi borcları hesab edirlər, bu yolda xidmətlərini əsirgəməzlər. Azərbaycanın bundan sonra da çiçəklənməsində, inkişafında gənclərimizin rolu danılmazdır. Bu gün Azərbaycan xalqı ölkə Prezidenti Cənab İlham Əliyevin ətrafında sıx birləşməklə ərazi bütövlüyümüzün bərpa olunması üçün var gücüylə çalışacaq”*.

Mətbuat sahəsində Qarabağ həqiqətlərinin dünya xalqlarına çatdırılmasında müsbət uğurlara imza atıldığını qeyd edən “İki sahil” qəzetinin baş redaktoru Vüqar Rəhimzadə Xocalı faciəsinin tək cə xalqımızın deyil, bütün bəşəriyyətin faciəsi olduğunu qeyd edib: *“Hər bir azərbaycanlı harada olmasından asılı olmayaraq bu faciəni insanlara çatdırmaqda öz rolunu, öz missiyasını göstərməlidir. Düşünürəm ki, Azərbaycan mətbuatı bu yöndə bir çox uğurlara imzasını peşəkarlıqla atıb və ədalətin bərqərar oluduğu günə*

qədər də bu istiqamətdə öz işni davam etdirəcək. Aparılan düzgün siyasət Xocalı sakinlərinin qisasının yaxın zamanda alınacağından xəbər verir”.

Daha sonra çıxış edən «Yeni Azərbaycan» qəzetinin baş redaktoru Hikmət Babaoğlu Yeni Azərbaycan Partiyasının gənclərinin sosial şəbəklərdə Xocalı faciəsi ilə bağlı apardıqları təbliğatı yüksək dəyərləndirib. Baş redaktor qeyd edib ki, gənclər Azərbaycanın səsini dünyaya çatdırmaqda mlisilsiz rol oynayır: *“Əminliklə qeyd edirəm ki, ölkəmizin hər bir gənci Ali Baş Komandan Cənab İlham Əliyevin əmrini gözləyir”*.

YAP Siyasi Şurasının üzvü Aydın Hüseynov isə öz çıxışında Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın “Xocalıya ədalət” kampaniyası çərçivəsində bir sıra dövlətlərin Xocalı faciəsini tanıdığını və bu siyahının daha da genişlənəcəyinə inandığını qeyd edib: *“Ermənilərin 1992-ci il soyuq qış gecəsində Azərbaycan xalqına qarşı yönəltdiyi bu cinayət dünya dövlətlər daha geniş şəkildə təbliğ edilməkdədir. Qisasımız bütövlükdə erməni xalqını məhv etməyə yönəlməlidir. Bunu silah gücünə deyil, ağıl gücünə həll etmək daha labüddür. Kim hansı sahədə çalışır, hansı sahədə bacarırsa elə onunla da erməni məhv etməlidir”*.

Mətbuat Şurası İdarə Heyətinin üzvü Müşfiq Ələsgərli, YAP Gənclər Birliyinin ofis rəhbəri Əli Pənahov da çıxışlarında bu önəmli məqamlara toxunaraq faciə ilə bağlı fikirlərini gənclərlə bölüşüblər.

Tədbir gənclərin mövzu ilə əlaqədar diskusiyaları ilə davam edib. Qeyd edək ki, filmin ideya müəllifi Bəhruz Quliyev, rejissoru Bəxtiyar Məmmədov, baş operator Orxan, müxbiri isə Ceyran Əsgərqızıdır. Film “S-production”un təşkilatçılığı ilə hazırlanıb.

İntizarə Məmmədova,

“Səs” qəzeti,

27 fevral 2015

“XOCALI QAN İÇİNDƏ”

adlı tədbir keçirildi

Dünən 27 fevral 2015-ci ildə Nərimanov rayonu Rafiq Nəsirəddinov adına 39 nömrəli tam orta məktəbdə “Xocalı qan içində” adlı tədbir keçirildi. İlk olaraq Azərbaycanın Dövlət Himni səsləndirildi. Sonra Xocalı və vətənin azadlığı uğrunda həlak olmuş şəhidlərimizin ruhu bir dəqiqəlik sükutla yad olundu.

Daha sonra məktəbin şagirdlərinin ifasında Xocalı soyqırımına həsr olunmuş şeirlər səsləndirildi. 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə erməni silahlı birləşmələri tərəfindən keçmiş SSRİ-yə məxsus olan Dağlıq Qarabağın Xankəndi şəhərində yerləşən 366-cı alayın hərbiçiləri ilə birlikdə dünyanın gözü qarşısında tarixdə bənzəri olmayan qəddarlıq və vəhşiliklə Xocalı soyqırımının törədilməsi şagirdlərin ifasında diqqətə çatdırıldı. Xocalı soyqırımının bəşər tarixində ən qanlı cinayətlərdən olduğunu, bu faciənin xalqımızın qan yaddaşında əbədi yaşayacağını azyaşlı uşaqlar tərəfindən orijinal tərzdə vurğulandı.

Məktəblilər tərəfindən hazırlanmış “Xocalısız” tamaşasında Xocalıda baş verən olaylar, hakimiyyətin özbaşınalığı, insanlara yalan vəd verməsi, Xocalının imdad diləməsi maraqlı kompozisiya ilə təqdim olundu.

Tədbirdə çıxış edən məktəblin direktoru Tahirə Şükürova Xocalı faciəsinin acı gerçəklikləri haqqında danışaraq, Xocalıda dinc əhaliyə qarşı törədilmiş cinayətin dünyada analoqu olmadığını bildirdi. O, Xocalı qətliamının təqsirkarlarının haqlı cəzalarına çatacağına və ölkəmizin ərazi bütövlüyünün bərpa olunacağına əminliyini ifadə etdi. Xocalı faciəsinə ilk dəfə siyasi-hüquqi qiymətin xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyev tərəfindən verildiyini diqqətə çatdıran T.Şükürova ermənilərin Xocalıda törətdikləri soyqırımı ilə bağlı həqiqətlərin bu gün dünya miqyasında təbliğində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və Heydər Əliyev Fondunun misilsiz xidmətlərini vurğuladı.

Tədbirdə çıxış edən Qarabağ müharibəsi veteranı: Sabir Məmmədov Xocalı soyqırımının baş verməsinin səbəbləri və dəhşətli nəticələri haqqında danışdı. O bildirdi ki, bu terror son 200 ildə ermənilər tərəfindən Azərbaycan xalqına qarşı aparılan soyqırımı siyasətinin ən qəddar mərhələsidir.

Tədbirdə vaxıçı-publisist Gülsüm Adilqızı çıxış edərək, hər il dünyanın müxtəlif ölkələrində Xoçalı soyqırımının ildönümü ilə bağlı anım mərasimlərinin keçirildiyini yurğulayaraq, Azərbaycan xalqının uzun illər ərzində məruz qaldığı təcavüz bərədə dünya ictimaiyyətini dolğun məlumatların çatdırılması istfəmətində görölən işlərdən danışdı.

Z.BAYRAMOVA,
“SƏS” qəzeti,
27 fevral, 2015

BAKI SLAVYAN UNIVERSİTETİNDƏ XOCALI SOYQIRIMI ANILDI

Universitetin dosenti, Qarabağ nüharibəsi veteranı Sadir Məmmədovun “Xocalı soyqırımı və ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırımı” kitablarının təqdimatı keçirildi

Fevralın 24-də Bakı Slavyan Universitetində fəaliyyət göstərən Azərbaycanşünaslıq Tədris-Mədəniyyət Mərkəzinin Qarabağ Bölməsi tərəfindən hazırlanmış “Xocalı soyqırımı” və “Ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırım” kitablarının təqdimat mərasimi keçirildi. Mərasimin əvvəlində Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edildi.

Tədbiri giriş sözü ilə açan Bakı Slavyan Universitetinin rektoru, professor **Asif Hacıyev** Xocalı soyqırımının bəşər tarixində misli görünməmiş qanlı aksiya və erməni vəhşiliyini sübut edən cinayət hadisəsi olduğunu bildirdi. A.Hacıyev qeyd etdi ki, artıq neçə vaxtdır respublikamızda, eləcə də rəhbərlik etdiyi təhsil ocağında Xocalı faciəsinin ildönümü ilə əlaqədar anım mərasimləri keçirilir. Xocalı müsibətlərini bir daha xatırladan rektor bu soyqırımın heç vaxt Azərbaycan xalqının yaddaşından silinməyəcəyini vurğuladı. O, soyqı-

rım hadisəsinin ilk əvvəl o vaxtkı Azərbaycan rəhbərliyi tərəfindən xalqdan gizlədildiyini və bu vəhşiliyə reaksiya verilmədiyini diqqətə çatdırdı: “Yalnız ümummilli Lider Heydər Əliyev hakimiyyətə gəldikdən sonra Xocalı hadisələri araşdırılmağa başlandı və bu faciəyə hüquqi və siyasi qiymət verilməsi istiqamətində tədbirlər həyata keçirildi. Eyni zamanda, faciənin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması ilə bağlı mühüm işlər görüldü. Bu missiyanı davam etdirən dövlət başçısı İlham Əliyev Azərbaycanın milli problemlərinin beynəlxalq səviyyədə qaldırılmasına, erməni vandalizminin ifşasına xüsusi diqqət ayırıb. Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə fəaliyyətə başlamış “Xocalıya ədalət” kampaniyası ötən illər ərzində uğurlara nail olub. Belə ki, Leyla xanımın bütün dünyada həyata keçirdiyi “Xocalıya ədalət” kampaniyası seriyasından tədbirlər nəticəsində artıq dünyanın əksər ölkələri tərəfindən Xocalı faciəsi bir soyqırım kimi tanınıb.

Bu aksiyaya qoşulan Bakı Slavyan Universiteti də öhdəsinə düşən vəzifəni lazımi səviyyədə yerinə yetirməyə çalışır. AMEA-ın həqiqi üzvü, professor Kamal Abdullayevin təşəbbüsü və tövsiyəsi ilə Bakı Slavyan Universitetinin dosenti, Qarabağ müharibəsi veteranı Sadir Məmmədovun “Xocalı soyqırımı” və “Ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırım” adlı kitablarının dünyanın 12 dilində nəşr edilməsi bunun əyani sübutudur.

BSU-nun Beynəlxalq münasibətlər və regionşünaslıq fakültəsinin dekani, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Əsgər Əhməd Xocalı soyqırımının yalnız Azərbaycan xalqına qarşı deyil, bütün bəşəriyyətə qarşı yönəldilmiş tarixi bir cinayət aktı olduğunu bildirdi. Xocalı faciəsinin ağır nəticələri barədə danışan Ə.Əhməd qeyd etdi ki, xalqımıza qarşı törədilən qətləmi bütün dünyaya bəyan etmək hər bir azərbaycanlının borcudur: **“Hesab edirəm ki, soyqırım barədə həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması istiqamətində bu gün təqdimatını keçirdiyimiz “Xocalı soyqırımı” və “Ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırım” kimi kitabların nəşri və xarici dillərə tərcümə edilməsi çox vacibdir. Çünki əsl həqiqətlərin dünyaya çatdırılması və təbliği baxımından əhəmiyyətlidir”**.

Qarabağ müharibəsi veteranı, ehtiyatda olan polis mayoru, Xocalı milis bölməsinin ilk rəisi Sabir Məmmədov vaxtilə Dağlıq Qa-

rabağda, Xocalıda tüğyan edən hadisələrin canlı şahidi olduğunu qeyd etdi. O, bildirdi ki, 1990-cı ilin mayında Xocalı milis şöbəsi yaradılaraq, cəmi bir sahə müvəkkili olan bölmədə yerli sakinlər dən ibarət 58 nəfərlik heyət yaradıldı. Xocalının laqeydliyin, biganəliyin qurbanı olduğunu vurğulayan S.Məmmədov qarşı tərəfin nə qədər qəddar, amansız, vəhşi xislətli olduğunu bildirdi: **“O vaxt Xocalıda nə qaz, nə işıq, nə çörək, nə də iş var idi. Ancaq Xocalıda aparılan güclü tikintilər, yaradılan infrastruktur nəticəsində şəhər günbəgün böyüməyə başladı. O vaxtkı respublika hökumətinin verdiyi qərar görə 1990-cı ilin axırlarında Xocalıya rayon və şəhər statusu verildi. Bundan sonra Xocalıya güclü insan axını başlandı. Tikinti sürətləndikcə nankor və xain ermənilərin terroru, hücumu, təcavüzü, təxribatı da artırdı. Hər gün “Qrad” gurgularından, iri çaplı silahlardan və avtomatlardan Xocalı atəşə tutulurdu. O vaxt Xocalıda 23 nömrəli səyyar tikinti dəstəsinin rəisi, Ağdam sakini Tahir Məhərrəmov elə iş başında ermənilət tərəfindən qətlə yetirildi və o, şəhid oldu”**.

S.Məmmədov Xocalıda vəziyyətin getdikcə ağırlaşdığını ürək ağrısı ilə danışdı: “Xocalı 20 erməni kəndinin, iki şəhər və rayonun əhatəsində çökəklikdə yerləşirdi. Bir tərəfdə Stepanakert (Xankəndi), o biri tərəfdə Əsgəran və onun erməni kəndləri. Belə bir şəraitdə yaşamaq xocalılar üçün çox çətin idi...”

1992-ci il fevralın 13-də Xocalıya bir ədəd Mİ-26 iki ədəd qoruyucu “krakadıl” vertalyotlar gətirildi. Bu vertolyotlarla Xocalı sakinini Felman və başqa yaralıları, xəstələri Bakıya yola saldıq. Yaralıların üstündə polkovnik Kamil Məmmədov gəldi. Mİ-26 vertolyotu ilə 300 Xocalı sakinini Gəncəyə gətirə bildim. Sonra yeddi avtobusla xocalıları Ağdama gətirdim. Bu işdə bizə baş nazir Həsən Həsənov, Gəncə Dİİ-nin rəisi Eldar Həsənov Gəncə RK-nin birinci katibi Səbuh Abdinov kömək etdi.

Amma çox təəssüf ki, 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Xocalı erməni qəsbkarları, daşnakları və erməni hərbi birləşmələri Xankəndində dislokasiya olunmuş SSRİ-nin 366-cı motoatıcı ala yının köməkliliyi ilə yerlə yeksan etdi. Bu, əsl genosid idi”.

S.Məmmədov “Xocalı soyqırımını» və “Ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırım» kitablarının Xocalı

həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini diqqətə çatdırırdı.

Xocalı hadisəsi ilə bağlı fikirlərini bölüşən **BSU-nun dosenti, tarix elmləri namizədi Şirinbəy Əliyev** bu soyqırımın heç vaxt unudulmayacağını bildirdi. Kitabların əhəmiyyətindən danışan Ş.Əliyev qeyd etdi ki, kitabların ən böyük məziyyətlərindən biri onların xarici dillərdə nəşr olunmasıdır.

AMEA-nın Fəlsəfə, Hüquq və Sosiologiya İnstitutunun siyasi nəzəriyyələr şöbəsinin aparıcı elmi işçisi, fəlsəfə doktoru Həmidov **1992-ci ilin 25-26 fevral tarixində Ermənistanın təcavüzkar ordusu tərəfindən Xocalı şəhərinin dinc sakinlərinə qarşı hərbi təcavüz edilməsindən yüzlərlə günahsız insanın qətlə yetirilməsindən söz açaraq faciənin xalqımızın yaddaşında silinməz izlər buraxdığını vurğuladı.** H.Həmidov eləcə də azərbaycanlılara qarşı iki əsr davam edən soyqırım - düşünülmüş şəkildə genişmiqyaslı qanlı aksiya, mənfur ermənilərin törətdikləri vəhşiliklər, onların azərbaycanlılara qarşı uzun illər apardıqları ardıcıl etnik təmizləmə və təcavüzü nəticəsində on minlərlə insanın qətlə yetirilməsi, elindən- obasından didərgin düşməsi ilə bağlı fikirlərini tədbir iştirakçıları ilə bölüşdü.

Xocalıda o vaxt aparılan tikintidə iş icraçısı işləmiş, həmçinin Xocalı özünümüdafiə batalyonunun döyüşçüsü Burzu Rzayev 23 il əvvəl erməni silahlı qüvvələrinin dinc əhaliyə qarşı törətdikləri soyqırımla bağlı fikirlərini dilə gətirdi. O, qeyd etdi ki, məhz Xocalı qətləmi Azərbaycana edilən təcavüzün gerçək mahiyyətini, erməni

terrorizminin və vəhşiliyinin dəhşətli miqyasını ilk dəfə ortaya qoydu. *B.Rzayev Milli Qəhrəman Tofiq Hüseynovu şəxsən tanıdığını, onun Xocalıda könüllülər dəstəsindən özünümüdafiə batalyonu yaratdığını, dəfələrlə xüsusi əməliyyatlarda iştirak etdiyini diqqətə çatdırdı. O, Milli Qəhrəman Aqil Quliyevin də Xocalıda sücaət göstərənlər sırasında olduğunu vurğuladı.*

Qarabağ döyüşlərində erməni təcavüzkarlarına qarşı vuruşan, ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törətdikləri faciələri gözləri ilə görən polkovnik Sadir Məmmədov kitabların ərsəyə gəlməsində köməklik göstərən BSU rəhbərliyinə dərin minnətdarlığını bildirdi. O həm "Xocalı soyqırımı", həm də "Ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırım" kitablarının azərbaycanlıların məruz qaldığı amansız qətləmin dünya ictimaiyyətinə və gənc nəslə çatdırılmasında əhəmiyyətli vasitə olacağını əminliklə vurğuladı.

Qeyd edək ki, hər iki kitab dünyanın 12 dilində (rus, türk, ingilis, yunan, ukrayna, fransız, alman, belarus, çex, polyak, bolqar və ivrit) nəşr olunub. "Xocalı soyqırımı" və "Ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırım" kitabları gənclərimizir və xarici qonaqların bu barədə məlumatlandırılması məqsəd ilə tərtib olunub. Dünya ictimaiyyətinə müraciətlə başlanan "Xocalı soyqırımı" kitabında Xocalının erməni faşistləri tərəfindən yerlə yeksar edilməsindən, dinc əhalinin rəylərindən bəhs olunur. Eyn zamanda, kitabda vəhşicəsinə qətlə yetirilən insanların foto şəkilləri yer alıb.

*Elbar ŞİRİNOV,
"Təzadlar" qəzeti, 20.02.2015*

XOCALI SOYQIRIMI BƏŞƏRİYYƏT ƏLEYHİNƏ CİNAYƏTDİR

Sadir MƏMMƏDOV, keçmiş DQMV-nin Daxili İşlər İdarəsi-nin sabiq rəis müavini, istifadəda olan polis polkovniki:

Tarixi hadisələrin real faktlara əsaslanaraq doğru-düzgün işıqlandırılması problemi bütün bəşəriyyəti düşündürən zəruri məsələlərdən biridir. Bəlkə də, ilk baxışdan bəzilərinə sadə görünən bir faktı, yəni hər hansı bir xalqın dövlətçilik mədəniyyət və mənəviyyət tarixi əslində onun ümumi tarixidir desək, səhv etmərik. Bu mənada dünya istər Şərq, istərsə də Qərb tarixini, dövlət quruculuğumuzu, ərazimizə edilən təcavüzləri, xalqımıza qarşı törədilən soyqırımları, terrorları, deportasiyaları, bəşəriyyət əleyhinə cinayətləri, düşüncə və məfkurə keçmişimizi öyrənən hər kəs həmin böyük məcraya bu və ya başqa şəkildə baş vurmaldır ki, araşdırılan problemlərdə reallığı üzə çıxara bilsin.

Qeyd etməliyik ki, indiyə qədər tanınmış tarixçilərimiz Vətən tarixinə aid, xüsusi olaraq Qarabağ problemi ilə ilgili elmi tədqiqat işləri aparmış, sanballı əsərlər yazaraq onları geniş oxucu auditoriyasına təqdim etmişdir.

Lakin bütün bunlara baxmayaraq, ermənilərin zaman-zaman ümumən türklərin, xüsusilə Azərbaycan xalqına qarşı törədilən insanlıq əleyhinə cinayətlərin sayı-hesabı o qədər ölçüyəgəlməzdir ki, onların hamısını təbii ki, nəşr olunan mənbələrdə tam əhatə etmək mümkün deyildir. Nəticədə belə bir vəziyyətin yaranması, yəni xalqımızın həyatında baş verən digər tarixi faciələrdən hələ də gənc nəslin, eləcə də dünya ictimaiyyətinin lazımı səviyyədə məlumatı olmur. Düşünürəm ki, təbii olaraq belə bir zərurət yaranır ki, bu günün ziyalıları, alimləri tarixi fəlakətlərimizi yazmaq, təfsilatı ilə gələcək nəslə çatdırmaq üçün öz vətəndaşlıq borcunu yərinə yetirməlidir. Bu hər bir türk övladının - azərbaycanlının ona görə vətəndaşlıq borcu sayılmalıdır ki, xalqın keçmişini, başına zorla gətirilən milli faciələri öyrənmədən, onun yaşamaq haqqını müdafiə etmədən və bu dəhşətli faciələri başqa xalqlara çatdırma-

dan yaşaması, fəaliyyət göstərməməsi manqurtlaşmış həyat tərzini keçirməyə bənzəyir.

Zənnimcə bu gün ölkəmizdə keçirilən Xocalı faciəsinin 22-ci ildönümünə həsr olunmuş mərasimlər gələcəkdə xalqımızın qan yaddaşında dərin izlər buraxacaq, əksər gənclərimizi unutqanhqdan azad

edəcək, onları milli faciələrimizi daha dərinə öyrənməyə sövq edəcəkdir.

Ümummillə Lider Heydər Əliyevin təbirincə desək, bu gün mən xalqımızın tarixində kədərli və faciəli bir səhifə olan Xocalı soyqırımını münasibəti ilə sizə müraciət edirəm. Bu qəddar və amansız soyqırım aktı insanlığın tarixinə ən dəhşətli kütləvi terror hadisələrindən biri kimi daxil olmuşdur.

Xocalı faciəsi iki yüz ilə yaxın bir müddətdə erməni şovinist-milətçiləri tərəfindən azərbaycanlılara qarşı müntəzəm olaraq həyata keçirilən etnik təmizləmə və soyqırım siyasətinin davamı və ən qanlı səhifəsidir.

Bir sıra iri dövlətlərin hakim dairələri tərəfindən himayə olunan bu. mənfur siyasət car Rusiyası və sovet hakimiyyəti dövründə ardıcıl davam etdirilmiş, SSRİ-nin süqutundan sonra xalqımızın doğma torpaqlarından qovulması, qaçqın və köçkünə çevrilməsi kütləvi qırğınlarla müşayiət olunmuşdur.

Təcavüzkar erməni milətçilərinin və sərsəm «Böyük Ermənistan» ideoloqlarının etnik təmizləmə və soyqırım siyasətinin nəticələrini bütövlükdə iki milyon azərbaycanlı müxtəlif vaxtlarda öz üzərilərində hiss etmişdir.

Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra erməni separatçıların Dağlıq Qarabağda başladılan təcavüzkar siyasət yüzlərlə kənd və qəsəbənin dağıdılması, on minlərlə günahsız insanın öz evindən, elindən didərgin salınması ilə nəticələnmişdir. Lakin Xocalı faciəsi bunların ən dəhşətli olmuşdur. Bütün bu qanlı hadisələrin qarşısının alınmasında, o cümlədən Xocalı faciəsinin baş verməsində, şəhərin təpədən dırnağa qədər silahlanmış amansız düşmənlə üz-üzə müdafiəsiz qalmasında erməni qəsbkarları ilə bərabər, Azərbaycanın o zamankı rəhbərliyi, habelə hakimiyyət uğrunda hər cür yolverilməz vasitələrlə mübarizə aparan müxalifət qüvvələri də birbaşa məsuliyyət daşıyırlar. Əslində, o zaman respublikaya rəhbərlik edən şəxslər Xocalının müdafiəçilərinə təcili kömək göstərmək, faciə barədə dünya ictimaiyyətinə geniş məlumat vermək, beynəlxalq aləmə həyəcan təbili çalmaq əvəzinə, Xocalı dəhşətlərinin həqiqi miqyasını xalqdan gizlətməyə cəhd etmiş, tam fəaliyyətsizlik və xalqın taleyinə biganəlik nümayiş etdirmişlər. Hətta sonralar da Xocalı faciəsinin mahiyyətini açmaq, onun günahkarlarını ifşa etmək, dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırmaq üçün heç bir əməli iş görülməmiş, əksinə bu faciə hakimiyyətlə müxalifətin qarşılıqlı ittihamları və siyasəti mübarizəsi vəziyyətinə çevrilmişdir.

Hakimiyyətdə öz mövqelərini möhkəmləndirmək məqsədilə günahı ayrı-ayrı məmurların üzərinə yıxmaqla səriştəsizliklərini bir daha sübuta yetirmişlər. Yalnız daima yaşar dahi Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıtmasından sonra Xocalı faciəsi özünün əsl siyasəti-hüquqi qiymətini aldı. Bu faciə haqqında həqiqətlərin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması üçün tədbirlərə başlanıldı. 1994-cü il fevralın 24-də MM «Xocalı Soyqırımı Günü haqqında» qərar qəbul etdi. Hər il fevralın 26-sı Xocalı Soyqırımı Günü kimi elan olundu. Həmin il martın 1-də H. Əliyevin bununla bağlı xüsusi fərmanı oldu.

Öz miqrasiyasına və dəhşətlərinə görə dünya tarixində analoqu az olan Xocalı soyqırımını törətməklə erməni şovinistləri və ideoloqları uzağa gedən məqsəd güdürdülər. Məqsəd Dağlıq Qarabağ və digər Azərbaycan torpaqlarını ələ keçirmək, xalqımızın müstəqillik və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə əzmini qırmaq idi. Lakin mənfur düşmən öz niyyətlərinə çata bilmədi. Doğrudur, faciə bütün

Azərbaycan xalqını sarsıtmış, Xocalı sakinlərinə sağalmaz yaralar, mənəvi zərbələr vurmuşdur. Lakin xocalılar həтта amansız soyqırım günündə də özlərini əsl qəhrəman kimi aparmış, erməni-sovet hərbi birləşmələrinə qarşı qeyri-bərabər döyüşdə igidliklə döyüşmüş, düşmən qarşısında əyilməmiş, xalqımızın qəhrəmanlıq tarixinə şərəfli səhifələr yazmışlar.

Son nəfəslərinə qədər şərəf və ləyaqətlə düşməne qarşı vuruşan xocalılar təbii ki, tərədən dımağa qədər silahlanmış erməni-quldur dəstələrinin hücumlarını dəf etmək imkanında deyildilər. Bu amilləri, faktları sənədlərin dili ilə desək daha məqsədəuyğun olar.

1992-ci il fevral ayının 25-dən 26-na keçən gecə XX yüzilliyin II yarısında Azərbaycan türklərinin tarixində ən böyük faciə - Xocalı qırğını baş verdi. Həmin gecə saat 23:00-da. ermənilər üç istiqamətdə Xocalı şəhərinə hücum etdi.

Bu hücumda Ermənistan Respublikası silahlı qüvvələrinin qoşunları, muzdlu əsgərləri, özünü Artsax Xalq Ordusu adlandıran Dağlıq Qarabağ erməni bölmələri və Xankəndində yerləşmiş 366-cı motoatıcı alayın hərbi texnikası, onların ardınca isə rus-erməni silahlı dəstələri, Əsgəran istiqamətindən isə mindən çox silahlı quldurlar (əksəriyyəti saqqallı) daha çox fəallıq göstərirdilər.

Ermənilərin strateji planına uyğun olaraq, əvvəlcə 366-cı alayın ağır texnikalarının vasitəsilə piyada qüvvələri şəhərə doğru irəliləyərək artilleriya atəşi ilə Xocalıdakı özünümüdafiə dəstələrinin qərargahlarını dağıtmaqla hər tərəfdən hücumla keçmişlər. Şəhərin müdafiəçiləri səhərə qədər düşməne qarşı rəşadətlə döyüşmüşdülər. Onların bir neçəsi komi- kadze şücaəti göstərərək bədənlərinə partlayıcı qurğu bağlayaraq özlərini düşmən texnikasına çırpmışlar. Sonuncu mü- dafiə məntəqəsi səhər saat 7-də susdurulmuşdur. Döyüş zamanı Xocalıda bir gecədə cəmi səkkiz saat müddətində yüzlərlə günahsız dinc əhalini qəddarcasına məhv ediblər. Ermənilər 613 nəfəri - onlardan 106-sı qadın, 63 uşağı və 70 nəfər qocanı qətlə yetiriblər, 8 ailə tamamilə məhv edilmişdir, 27 ailənin yalnız 1 üzvü qalıb, 56 insan işgəncə ilə öldürülmüşdür, 25 uşaq hər iki valideynini itirmişdir, 130 uşaq valideynlərindən birini itirmişdir, 230 ailə öz başçısını itirmişdir, 487

nəfər şikəst olub, onlardan 76-sı həddi-buluğa çatmışlardır. 1275 azərbaycanlı erməni əsirliyinin dəhşətlərini keçib. 1165 nəfər girovluqdan azad edilmişdir. 150 nəfər isə itkin düşüb. 5679 nəfər deportasiya olunmuşdur. Xocalı isə yerlə-yeksan edilib. Xocalıya 145 mln. manat və ya 170 mln. ABŞ dolları miqdarında zərər vurulmuşdur.

Ağdama tərəf müxtəlif istiqamətlərdən hərəkət edən dinc əhali yolda erməni silahlı qüvvələri tərəfindən tutularaq girov götürülmüş, dəhşətli işgəncələrə məruz qalmışlar. Ermənistan hərbi birləşmələri qətlə yetirdikləri azərbaycanlıların üzərində xüsusi əməliyyat apararaq onların başlarının dərisini soymuş, müxtəlif əzalarını kəsmiş, körpə uşaqların gözlərini çıxarmış, adamları diri-diri torpağa basdırmış və ya yandırmışdır.

Hesab edirəm ki, erməni vəhşiliklərinin qurbanı olmuş yaralananlar və öldürülənlərlə bağlı baş məhkəmə tibbi ekspertizasının rəyindən bəzi məqamları oxucuların diqqətinə çatdırmaq çox vacibdir. Tibbi ekspert R.M. Yusifovun verdiyi rəylərin birində bildirilir ki, ".... Müayinə olunmuş meyidlərdən 3 nəfərində ətraflarının donması, 33 nəfərində işgəncə əlamətləri, yəni başın dərisinin soyulması, qadınlarda döşlərinin kəsilməsi, burun və qulaq qığırdaqlarının kəsilməsi, silahdan atəş açılması əlamətləri aşkar edilmişdir. Eyni zamanda göz almalarının çıxanması, dişlərin sındırılması, kişilərin cinsiyyət orqanlarının kəsilməsi müşahidə olunmuşdur. Müayinə olunmuş 31 meyiddə isə kombinə olunmuş, yəni bədənin müxtəlif nahiyələrinin güllə yarası və küt alətlə, kəsici-deşici alətlə yetirilmiş xəsarətləri olmuşdur.

Meyitlərdən 13 nəfərində bədənin bütün səthini əhatə edən yarıq kömürləşmə aşkar edilmişdir. Eyni zamanda meyitlərdən 10 nəfərində güllə yarası ilə birlikdə onların üzərindən hərbi texnikanın keçməsi müəyyən edilmişdir. Əlbəttə, faciə zamanı bu cür və bundan da dəhşətli halların olduğu tam sübuta yetirilmişdir. Lakin onların hamısı barədə təfəsilatı ilə məlumat vermək bir məqalə civarında mümkünsüzdür.

Göründüyü kimi ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilən soyqırım düşünülmüş plan əsasında mərhələlərlə həyata

keçirilmiş, xalqların dinc yanaşı yaşamaq prinsipinə daim sadıq qalan soydaşlarımız isə bu cür faciələrin heç vaxt baş verməməsinə inanaraq bəşər tarixində görünməyən fəlakətlərə düçar olmuşlar. Bu gün hər bir Azərbaycan vətəndaşı xalqımızın başına gətirilən bu faciələrdən xəbərdar olmalı və tarixdən ibrət dərsi götürməyi bacarmalıdır. Bəşəriyyət əleyhinə cinayətlərdən sayılan ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törətdikləri soyqırım hadisələrinə veriləcək qiymət isə bu problemin tarixi faktlara əsasən dünya ictimaiyyətinə çatdırmağımızdan, onun doğru-düzgün təbliğindən asılıdır.

Xüsusilə qeyd etmək istəyirəm ki, dövlətimizin başçısı möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin həyata keçirdiyi məqsədyönlü siyasəti nəticəsində BMT təhlükəsizlik şurasının Azərbaycan Respublikası ərazisinin Ermənistan ordusu tərəfindən işğal ilə bağlı qəbul etdiyi 822, 853, 874, 884 sayılı qətnamələri hələ də yerinə yetirilmir, Ermənistan bu qərarlara məhəl qoymur. Lakin biz əminik ki, ədalətli siyasət öz qələbəsinə nail olacaqdır. Çünki 2009-cu ilin fevralında İslam konfransı təşkilatının Gənclər Forumunun mədəniyyətlər arasındakı dialoqlar arasındakı baş əlaqələndiricisi Leyla xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə başlamış "Xocalıya ədalət kampaniyası" ötən 5 il ərzində uğurla davam etmiş, bu aksiyaya dünyanın əksər ölkələrində könüllülər qoşulmuşdur. Bu isə Azərbaycan xalqının ədalət uğrunda mübarizəsidir.

Xocalı soyqırımının dünyada tanınması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər genişlənməkdədir. Əlbəttə bu işdə tək dövlət yox, bütün xalqımız, xaricdə yaşayan soydaşlarımız öz fəaliyyətlərini gücləndirməlidir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 25 fevral 2007-ci ildə Xocalı soyqırımının 15-ci il dönümündə xalqa müraciətində bildirilmişdir ki, «...Bu gün dövlətin rəsmi qurumları ilə yanaşı, bütün vətəndaşlarımız, soydaşlarımız, geniş ictimaiyyət Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi, azərbaycanlılara qarşı həyata keçirilmiş soyqırımı siyasəti haqqında həqiqətlərin və faktların dünya parlamentlərinə, beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması üçün ardıcıl və davamlı fəaliyyət göstərilməlidir», müraciətin sonunda qeyd etmişdir ki, «biz mübarizədə öz gücümüzə, potensia-

lımıza, beynəlxalq hüquqa, dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyinə arxalanırıq».

Məhz bunun nəticəsidir ki, Xocalı həqiqətlərinin dünyaya çatdırılmasında Heydər Əliyev fondunun müstəsna fəaliyyəti 2010-cu ildə dünyanın 100-dən artıq yerində Xocalı faciəsinin ildönümü qeyd olundu. Faciə ilə əlaqədar 100-dək materialın xarici ölkələrdə sərgisi təşkil edildi. Bu prosesdə İslam Konfransı Təşkilatının Gənclər Forumunun mədəniyyətlərarası dialoq üzrə baş əlaqələndirici Leyla xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə fəaliyyətə başlamış «Xocalıya ədalət» kampaniyası ötən dövr ərzində xeyli uğur qazanmışdır.

Bu aksiyaya qoşulmuş Bakı Slavyan Universitetində yaradılmış Azərbaycanşünaslıq tədris-mədəniyyət mərkəzinin Qarabağ tədqiqat qrupu universitetin rektoru professor Kamal Abdullayevin rəhbərliyi ilə önəmli tədqiqatlar aparmaqla yanaşı hər il mütəmadi olaraq geniş tədbirlər təşkil edir, həqiqətləri üzə çıxarmağa çalışır.

Universitetdə «Xocalı soyqırımı» və «Ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırımı» adlı kitablar nəşr edilmiş və dünyanın 12 dilinə tərcümə edilərək yayımlanmışdır. Bu istiqamətdə tədbirlər davam etdirilir.

Mən Qarabağ müharibəsi veterani kimi, döyüşmüş zabit olaraq fikrimi və arzularımı Azərbaycanın Prezidenti, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin sözləri ilə bitirmək istəyirəm: «Şübhə yoxdur ki, Ermənistan tezliklə işğal etdiyi əraziləri azad edəcək, həmçinin xalqımıza qarşı ağır cinayətlərə yol verənlər, o cümlədən Xocalı soyqırımını həyata keçirənlər gec-tez ədalət məhkəməsi qarşısında cavab verərək layiqli cəzalarını alacaq, şəhidlərimizin qanı yerdə qalmayacaqdır.».

*“525-ci qəzet”,
26 fevral, 2014*

XOCALI FACİƏSİ BƏŞƏRİYYƏTƏ VƏ İNSANLIĞA QARŞI SOYQIRIMDIR

“Səs” qəzeti ölkəmizin həyatında mühüm əhəmiyyət kəsb edən, günün aktual və prioritet mövzuları ətrafında sulsulə xarakterli dəyirmi masalar təşkil edir. Növbəti dəyirmi masə “Xocalı faciəsi bəşəriyyət və insanlığa qarşı soyqırımıdır” mövzusunda keçirildi. Azərbaycan xalqının böyük faciələrindən biri olan Xocalı soyqırımının 23-cü ildönümünə həsr olunmuş dəyirmi masada Xocalı rayon icra hakimiyyəti başçısının müavini Vahid Əliyev, Xocalı şəhər polis şöbəsinin ilk və sonuncu rəisi Sabir Məmmədov, Xocalı rayon icra hakimiyyətinin əməkdaşı Xəlil Vəliyev, Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Asif Məhərrəmov adına İnkişaf Fondunun sədri Ədalət Məhərrəmov, Qarabağ müharibəsi veteranı, Azərbaycan Tibb Universitetinin dosenti, 1990-1999-cu illərdə Ağdamda baş həkim vəzifəsində çalışıb. Söhbətdə Tariyel Eyvazov, Xocalı sakini, keçmiş döyüşçü İldırım Əliyevdə iştirak edirdilər.

Dəyirmi masanı giriş sözü ilə açan “Səs” qəzetinin şöbə müdiri İlham Əliyev Xocalı soyqırımının baş verdiyi tarixi dövrə nəzər saldı. O bildirdi ki, 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Ermənistan silahlı qüvvələri Dağlıq Qarabağ ərazisindəki keçmiş SSRİ-nin Xankəndində yerləşən 366-cı motoatıcı alayının şəxsi heyətinin və hərbi texnikasının bilavasitə iştirakı ilə Xocalı şəhərini zəbt edərək, xalqımıza qarşı analoqu olmayan soyqırımı aktı həyata keçirib: *“Ermənilərin həyata keçirdikləri soyqırımı zamanı Xocalı şəhəri tamamilə dağıdılıb, 63 uşaq, 106 qadın və 70 qocanı xüsusi amansızlıqla, işgəncələrlə qətlə yetirib, 8 ailə-*

ni tamamilə məhv ediblər. 114 nəfər itkin düşüb, 487 nəfər isə əlil olub. Şahid ifadələrinə əsasən 69 nəfərin əsir və girovluqda saxlanıldığı təsdiq olunub”.

“Səs” qəzetinin əməkdaşı onu da vurğuladı ki, bu hadisə XX əsrin ən dəhşətli və qəddar faciələrindən biri hesab edilə bilər. Xocalı faciəsi tarixdə bizə məlum olan Babiyar, Xatın, Liditse, Srebrinitsa soyqırımı faciələri ilə eyni səviyyədə durur. Xocalı faciəsi iki yüz ilə yaxın bir müddətdə erməni şovinist millətçiləri tərəfindən azərbaycanlılara qarşı müntəzəm olaraq həyata keçirilən etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətinin davamı və ən qanlı səhifəsidir. Öz miqyasına və dəhşətlərinə görə dünya tarixində analoqu az olan Xocalı soyqırımını törətməkdə erməni şovinistləri və ideoloqları uzağadən məqsəd güdürdülər.

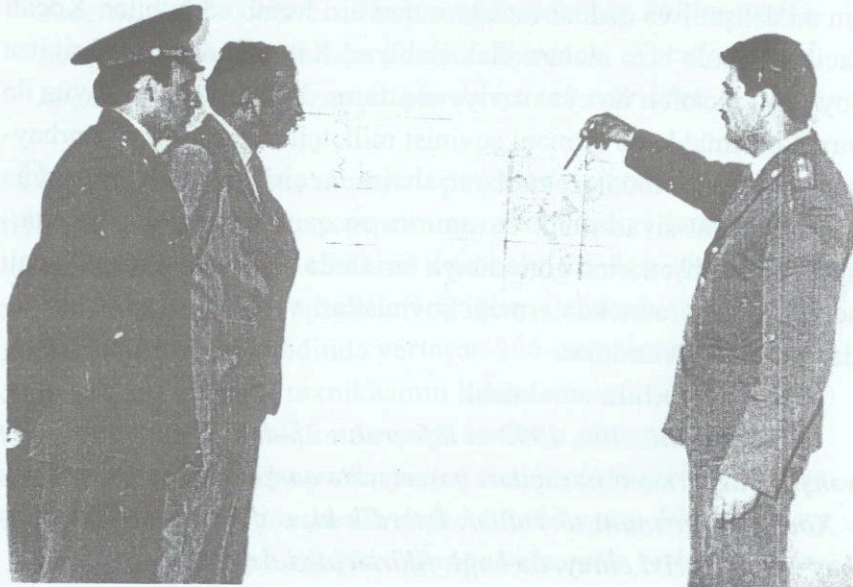
“Səs” qəzetinin əməkdaşı:

- Sabir müəllim, 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə vəhşiləşmiş erməni hərbiçiləri bəşəriyyətə qarşı ən dəhşətli cinayəti - Xocalı soyqırımını törətdilər. İstərdik ki, o dövrün hadisələri və baş vermiş tarixi cinayətlə bağlı fikirlərinizi deyəsiz.

Sabir MƏMMƏDOV:

- Bəşəriyyətin ən qədim yaşayış məskənlərindən olan Xocalı bir gecənin içərisində yerlə yeksan edildi.

İlk öncə Xocalı faciəsi qurbanlarının ruhuna Allahdan rəhmət, ailələrinə səbir diləyirəm. Xocalı soyqımı - XX əsrin silinməz ləkəsidir. Hadisələri ardıcılıqla izləsək, basımıza gətirilən olaylar, tarixdə demək olar ki, eyni ssenari üzrə cərəyan edir. Şükürlər olsun ki, bizlər hələ də tam sinməmiş, milli genofondumuzu, adət-ənənələrimizi qoruyub saxlaya bilmişik. Biz anlamalıyıq ki, ermənilər arıxən təkcə bizlərə qarşı deyil, bütün türk dünyasına qarşı torpaq iddiaları ilə çıxış etmiş və indi də etməkdədirlər. 26 fevral Xocalı faciəsi tarixin yaddaşına qara hərflərlə yazıldığı gündür. Bu tarix insanlığın tamamilə süqut etdiyi gündür. 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə erməni silahlı dəstələri Rusiyanın Xankəndi şəhərində yerləşdirilmiş 366-cı motoatıcı hərbi alayının köməyi ilə silahsız və köməksiz Xocalı şəhərinə hücum etdilər. Dörd tərəfdən erməni terrorçu dəstələri tərəfindən əhatə olunan şəhər artilleriya və ağır hərbi texnikadan güclü və fasiləsiz atəşə tutuldu. Az bir vaxt ərzində

şəhərdə böyük miqyaslı yanğınlar baş verdi, şəhər tamamilə alova büründü. Bəşəriyyətin ən qədim yaşayış məskənlərindən olan Xocalı bir gecənin içərisində yerlə yeksan edildi. Qanlı qırğından sağ qalan əhali dağlara, meşələrə qaçdı. Dinc əhalini təqib edən silahlı ermənilər onları güllələyir, ələ keçənlərə amansız işgəncələrlə divan tuturdular. Xocalı soyqırımının nəticələri çox dəhşətli idi. Ermənistanda mühüm dövlət postları tutan Serj Sarkisyan, Robert Köçəryan və digərləri baş vermiş soyqırımın günahkarları kimi beynəlxalq məhkəmə qarşısında cavab verməlidir. Cinayət cəzasız qalmamalıdır. Ermənistanın hərbi-siyasi təcavüzü dünya ictimaiyyəti tərəfindən ittiham edilməlidir. Beynəlxalq təşkilatlar, dünya dövlətlərinin parlamentləri Ermənistan Respublikasının Azərbaycan torpaqlarında törətdiyi hərbi cinayətə - Xocalı soyqırımına, əsl soyqırımı hadisəsi kimi beynəlxalq siyasi-hüquqi qiymət verməlidirlər. Qeyd edim ki, 1993-cü ildə xalqın təkidli tələbi ilə Heydər Əliyev hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra Azərbaycanda baş verən ictimai-siyasi proseslərə həm hüquqi, həm də siyasi qiymət verildi. Bu gün Azərbaycan diplomiyası tərəfindən soyqırımı haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması istiqamətində intensiv işlər aparılır. Ümummili Liderimiz Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasətinin layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyevin uğurlu diplomiyası sayəsində dünyanın bir sıra ölkələrində Xocalı soyqırımından bəhs edən tədbirlər keçirilir, abidələr ucaldılır. Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə beynəlxalq səviyyədə aparılan ideoloji təbliğatın əsas prioritetləri Dağlıq Qarabağ haqqında həqiqətləri, Xocalı soyqırımını dünya ictimaiyyətinə çatdırmaqdır. Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə başlanmış, bütün dünya birliyi tərəfindən dəstəklənən "Xocalıya ədalət" kampaniyasını genişləndirməkdə məqsəd ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törətdiyi soyqırımı barədə həqiqətləri dünya ictimaiyyətinə çatdırmaqdır. Getdikcə dünya ictimaiyyəti başa düşür ki, Ermənistanın siyasətinin əsasında terrorçuluq və işğalçılıq siyasəti dayanır. Vaxt gələcək, ermənilər günahsız Azərbaycan xalqına qarşı törətdikləri vəhşiliklərə görə tarixin ədalət məhkəməsi qarşısında dayanacaqlar.

“SƏS” qəzetinin əməkdaşı:

- *Vahid müəllim, Xocalı soyqırımını necə oldu baş verdi və bunun qarşısının alınması üçün hansı tədbirlər görüldü?*

Vahid ƏLİYEV:

- Qeyd edirəm ki, o ərəfədəki vəziyyət birdən-birə yasanmayıb. Bu münaqişənin başladığı dörd il ərzində ermənilərin apardıqları hazırlığın nəticəsi idi. Hadisələr 1988-ci ildən başladı. Xocalının coğrafi mövqeyi elə idi ki, bu rayona gəlmək üçün ermənilər yaşayan iki-üç məntəqədən keçmək lazım idi. Yəni, Xocalı bütünlüklə ermənilər yaşayan məntəqələrin əhatəsində idi. Belə ki, 7 kilometr şərqdə Əsgəran idi, yuxarıda 10 km məsafədə Xankəndi və ətrafda 20-dən çox erməni yaşayış məntəqələri yerləşirdi. 4 il mühasirədə yaşayan Xocalı 1992-ci ildə kulminasiya nöqtəsinə gəlib çatdı. 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Xocalı faciəsi baş verdi.

Xocalıya hücumla gələn xüsusi təlimatlanmış və silahlanmış canlı qüvvənin qarşısında Xocalı müdafiəçilərinin əlində bir əl pulemyotu, ov tüfəngləri, bir neçə avtomat silahı var idi. Təsəvvür edin, böyük, hər cür silah-sursatla təchiz olunmuş alayın qarşısına qəhrəman xocalılar hansı silahlarla çıxmışdılar. Xocalılar, sadəcə olaraq, vətəndaşlıq şücaəti göstərdilər. Son ana qədər vətəni tərk etməyiblər. Vətəni qoyub çıxmaq xocalılıların heysiyyətinə toxunurdu.

Həmin dövrlərdə hakimiyyətdə olan rəhbərliklər dinc əhalinin çıxarılmasını tələb edirdi. Xocalı faciəsi zamanı şəhid olanların əksəriyyəti dinc əhali oldu. Yəni qocalar, uşaqlar və qadınlar oldu.

Fikrimcə, o dövrdəki rəhbərliyin qətiyyətsizliyi və prinsiplial mövqe göstərməməsi vəziyyətin bu qədər gərginləşməsinə səbəb oldu. Lakin elə etmək olardı ki, Xocalı işğal olunsay da, mülki əhalinin qırğını olmasın. O vaxtkı Azərbaycan rəhbərliyinin prezident kürsüsü iddiasında olması çox faciə lərə gətirib çıxardı.

Xəlil VƏLİYEV:

- 1992-ci ilin fevralında Xocalıda miqyasına və qəddarlığına görə bəşər tarixində misli görünməmiş daha bir soyqırımını aktı yaşanmışdır. Xocalı soyqırımını Azərbaycan Respublikasının Dağlıq Qarabağ bölgəsini zəbt etmək məqsədilə Ermənistanın apardığı işğalçılıq müharibəsinin gedişində dinc azərbaycanlı əhaliyə qarşı törədilmiş soyqırımını cinayətlərinin miqyasına görə ən dəhşətlisidir. Ermənilərin Xocalı şəhərini hədəfə almaqda məqsədi, bir tərəfdən, Qarabağın dağlıq hissəsində azərbaycanlılardan ibarət strateji əhəmiyyətli maneəni aradan qaldırmaq, digər tərəfdən isə, Xocalı şəhərini yer üzündən bir dəfəlik silmək olmuşdur. Çünki, Xocalı Azərbaycan tarixinin qədim dövrlərindən indiyə qədər tarix və mədəniyyət ənənələrini özündə əks etdirirdi. Xocalını işğal olunmasına ermənilər uzun müddət hazırlıq işləri aparmışdır. Xocalıda baş verənlər isə misli görünməmiş insan qırğını idi. Rusiyanın 366-cı motoatıcı diviziyasının iştirakı ilə həyata keçirilən bu qırğın ermənilərin etnik təmizləmə siyasətinin aşkar göstəricisidir. Xocalı soyqırımını özünün dəhşətləri ilə yaddaşlarda qalacaq və qalmalıdır da. Azərbaycanda yetişməkdə olan gənc nəsil xalqımızın başına gətirilən faciələrdən xəbərdar olmalıdır. Qətləmin şahidləri indi də yaşamaqdadır. Onlar xatirələrini danışarkən, dəhşətdən insanın damarlarında qanı donur. Bunları unutmağa bizim haqqımız varmı?

Azərbaycan xalqının başına gətirilən Xocalı faciəsi bəşəri dəyərlər və beynəlxalq hüquq normaları ilə ziddiyyət təşkil edir. Hesab edirəm ki, bu faciənin dəhşətlərini unutmaq mümkün deyil. Qətləmin köçürüldüyü lentlər saxlanılır. Bu kadrlara baxdıqca ermənilərin türk qanına necə susadığının şahidi oluruq. Həqiqətən də ermənilər türk qövminə qarşı düşmənçilik mövqeyindədirlər. Bunun isə tarixi kökləri olduqca qədimdir. Ümumiyyətlə, türk dünyasının inkişafını istəməyən ermənilər bizə qarşı informasiya müharibəsində əllərindən gələni edirlər. Lakin bizim imkanlarımız da məhdud deyil. Biz təbliğatı gücləndirməklə erməni lobbisinin yalan və iftiralарının qarşısını ala bilərik.

Tariyel EVAZOV:

- Moskva bas verənlərə qarşı nəinki susur, hətta ermənilərə kömək də edirdi. Azərbaycan xalqı 200 il ərzində erməni millətçi-şovinistlərinin davamlı olaraq etnik təmizləmə, soyqırımı siyasətinə məruz qalmışdır. Tarixi torpaqlarından qovulmuş azərbaycanlılar qaçqına, məcburi köçkünə çevrilmiş və bütün bunlar ermənilər tərəfindən kütləvi qırğınlarla müşayiət olunmuşdur. Azərbaycanlıların öz tarixi-etnik torpaqlarından qovulması sovet dövründə də davam etmişdir. 1948-1953-cü illərdə Ermənistandan 150 min azərbaycanlı deportasiya olunmuş, Azərbaycanın Kür-Araz düzənliyində yerləşdirilmişdir. 1988-ci ildə isə öz tarixi torpaqlarında yaşayan 250 min azərbaycanlı bu ərazidən qovulmuşdur. 1988-ci ildən Dağlıq Qarabağ ətrafında başlayan hadisələr kəndlərin, şəhərlərin dağılması, on minlərlə günahsız insanın ölümü, yüz minlərlə azərbaycanlının öz tarixi torpaqlarından didərgin düşməsi ilə nəticələndi.

Bütün beynəlxalq hüquq normalarına zidd olaraq tarix boyu Ermənistan Dağlıq Qarabağı özünə birləşdirmək istəyir, bu yolda bütün cinayət və vəhşiliyə hazır olduqlarını nümayiş etdiriblər. Son dövr hadisələrinə - torpaqlarımızın işğal edilməsi prosesi nə çoxdan hazırlıq gədirdi. Həmin vaxtlar isə ermənilərə havadarlıq edənlər, xüsusilə də, M.Qorbaçövün hakimiyyətə gəlməsilə bu proses daha da sürətləndi. Dağlıq Qarabağda yaşayan azərbaycanlılar da bunu hiss edirdi. Həmin vaxt Bakıya tez-tez məlumatlar verilir, ancaq bu, cavabsız qalırdı. Ermənilərin ilk azğın əməlləri 1988-ci il fevralın 12-də Əsgəranda başladı. Moskva bütün bunlara qarşı nəinki susurdu, hətta ermənilərə kömək də edirdi. Bu cür addımlar 1918-1920-ci illərdə də baş verib. Xocalının coğrafi mövqeyinə gəldikdə isə, deyə bilərəm ki, bu şəhər erməni yaşayış məntəqələrinin tam əhatəsində idi. Xocalı nisbətən düzənlikdə, erməni yaşayış məntəqələri isə bundan yuxarıda yerləşir. Yəni Xocalıdakı hadisələri ermənilər

rahat müşahidə edirdilər. Xocalı 1991-ci il noyabrın 1-dən 1992-ci il fevralın 25-nə qədər mühasirə şəraitində qaldı. Bütün əlaqələr vertolyotla, telefonla qurulurdu. Hadisə baş verəndə qaçıb canını qurtarmaq istəyən Xocalı sakinlərinin qabaqcadan xüsusi düzəldilmiş pusqulardan avtomat, pulemyot və digər silahlardan atəşə tutularaq kütləvi şəkildə qətlə yetirilməsi ermənilərin azərbaycanlılara qarşı soyqırımı niyyətini bir daha sübuta yetirir.

Beynəlxalq hüquq normalarına görə soyqırımı cinayəti törətmiş şəxslərin cinayət mühakiməsi və cəzalandırılması labüddür. Beynəlxalq nüquq soyqırımı cinayəti anlayışını müəyyən etməklə yanaşı, həmin cinayəti törətmiş şəxslərin məsuliyyətini də müəyyənləşdirir.

Xüsusi vurğulamaq istərdik ki, Ümum milli Lider hər zaman Xocalı faciəsinə xüsusi həssaslıqla yanaşmışdır. Xocalı faciəsinin Azərbaycan xalqının qan yaddaşı olduğunu dəfələrlə bəyan edən Ulu Öndər hadisələrə beynəlxalq aləmdə əsl siyasi qiymətin verilməsinin zəruriliyini vurğulamış, bu məsələnin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması üçün xüsusi səy göstərmişdir.

(Ardı var)

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

19 fevral, 2015

XOCALI FACİƏSİ BƏŞƏRİYYƏTƏ VƏ İNSANLIĞA QARŞI SOYQIRIMIDIR

*«Səs» qəzetində Xocalı faciəsinin 23-cü il dönümü ilə
bu mövzuda dəyirmi masa keçirildi*

*«Səs» qəzeti ölkəmizin həyatında mühüm əhəmiyyət
kəsb edən, günün aktual və prioritet mövzuları ətrafında sil-
silə xarakterli dəyirmi masalar təşkil edir. Növbəti dəyirmi*

masa «Xocalı faciəsi bəşəriyyətə və insanlığa qarşı soyqırımıdır» mövzusunda idi. Azərbaycan xalqının ən böyük faciələrindən biri olan Xocalı soyqırımının 23-cü ildönümünə həsr olunmuş dəyirmi masada Xocalı rayon icra hakimiyyəti başçısının müavini Vahid Əliyev, Xocalı rayon hakimiyyətinin əməkdaşı Xəlil Vəliyev, Azərbaycanın Milli Qəhrəmanını Asif Məhərrəmov adına İnkişaf Fondunun sədri Ədalət Məhərrəmov, Qarabağ müharibəsi veteranı, Azərbaycan Tibb Universitetinin dosenti, (1990-1999-cu illərdə Ağdamda baş həkim vəzifəsində çalışıb) Tariyel Eyvazov, Garabağ müharibəsi veteranı, Xocalı polis bölməsinin keçmiş polis rəisi Sabir Məmmədov, Xocalı sakini, keçmiş döyüşçü İldırım Əliyev, Xocalı aeroportunun müdafiəçilərindən olan Nazim Hüseynov iştirak edirdilər.

(Əvvəli ötən sayımızda)

Dəyirmi masanı giriş sözü ilə açan “Səs” qəzetinin şöbə müdiri İlham Əliyev Xocalı soyqırımının baş verdiyi tarixi dövrə nəzər saldı. O bildirdi ki, 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Ermənistan silahlı qüvvələri Dağlıq Qarabağ ərazisindəki keçmiş SSRİ-nin Xankəndidə yerləşən 366-cı motoatıcı alayının şəxsi heyətinin və hərbi texnikasının bilavasitə iştirakı ilə Xocalı şəhərini zəbt edərək, xalqımıza qarşı analoqu olmayan soyqırımı aktı həyata keçirib: “Ermənilərin həyata keçirdikləri soyqırımı zamanı Xocalı şəhəri tamamilə dağıdılıb, 63 uşaq, 106 qadın və 70 qoca xüsusi amsızlıqla, işgəncələrlə qətlə yetirib, 8 ailə tamamilə məhv edilib. 114 nəfər itkin düşüb, 487 nəfər isə əlil olub. Şahid ifadələrinə əsasən 69 nəfərin əsir və girovluqda saxlanıldığı təsdiq olunub”.

“Səs” qəzetinin əməkdaşı onu da vurğuladı ki, bu hadisə XX əsrin ən dəhşətli və qəddar faciələrindən biri hesab edilə bilər. Xocalı faciəsi tarixdə bizə məlum olan Babiyar, Xatın, Liditse, Srebri-

nitsa soyqırımı faciələri ilə eyni səviyyədə durur. Xocalı faciəsi iki yüz ilə yaxın bir müddətdə erməni şovinist-millətçiləri tərəfindən azərbaycanlılara qarşı müntəzəm olaraq həyata keçirilən etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətinin davamı və ən qanlı səhifəsidir. Öz miqyasına və dəhşətlərinə görə dünya tarixində analoqu az olan Xocalı soyqırımını törətməkdə erməni şovinstləri və ideoloqları uzağadən məqsəd güdürdülər.

Ədalət MƏHƏRRƏMOV:

Erməni şovinist millətçilərinin həyata keçirdikləri etnik separatizm dünyaya üçün təhlükə.

- Beynəlxalq hüquqa görə, soyqırımı sülh və bəşəriyyət əleyhinə yönələn əməldir və ən ağır beynəlxalq cinayət sayılır. Bu, BMT Baş Məclisinin 1948-ci il tarixli qətnaməsi ilə qəbul edilib və 1961-ci ildə qüvvəyə minən soyqırımı cinayətinin qarşısının alınması və təqsirkarların cəzalandırılması haqqında Konvensiyada soyqırımı cinayətinin hüququ əsası təsbit olunub. “Memorial” Hüquq-Müdafiə Mərkəzi də təsdiq edir ki, Xocalıya hücum zamanı erməni silahlı dəstələrinin dinc əhaliyə qarşı hərəkətləri Cenevrə Konvensiyasına, həmçinin, Ümumdünya İnsan Haqları Bəyannaməsinin maddələri kobud qaydada ziddiyyət təşkil edir. Xocalı sakinlərinə qarşı soyqırımı aktı Dağlıq Qarabağ bölgəsinin işğalı zamanı Ermənistan Respublikasının həyata keçirdiyi etnik təmizləmə siyasətinin yeni bir mərhələsi olub. Əlbəttə, bu gün həmin hadisələr geniş rəqursda təhlil etdikdə bəlli olur ki, ermənilər Xocalı soyqırımını törətməkdə siyasi və strateji məqsəd güdürdülər. Belə ki, Xocalı Dağlıq Qarabağda strateji əhəmiyyətli mövqeyə malik idi, həm də düşmənin məkrli niyyətlərinin reallaşmasına ən böyük maneə rolunu oynayan Dağlıq Qarabağı işğal etməyi qarşılarına əsas məqsəd kimi qoyan Ermənistan silahlı birləşmələri, nəyin bahasına olursa olsun, bu maneəni aradan qaldırmağa çalışırdılar. 1992-ci il fevralın 26-da baş verən faciə xalqımızın taleyində ən və acılı anlarından biri kimi yaşandı.

Yüzlərlə dinc sakin tarixdə analoqu olmayan işgəncələrlə öldürüldü, meyitləri təhqir olundu. Uşaqlar, qadınlar, qocalar və bütöv ailələr məhv edildi. XX əsrin sonunda təkcə Azərbaycan xalqına qarşı deyil bütün insanlığa qarşı ən ağır cinayətlərdən biri baş verdi. Xocalı faciəsi öz ağırlığına, vəhşiliyinə və amansızlığına görə bəşəriyyətə qarşı törədilmiş cinayətlər sırasında xüsusi yer tutur.

Erməni şovinist millətçilərinin həyata keçirdikləri etnik separatizmin, başqa xalqlara qarşı nifrət və terror ideologiyasının dünya üçün təhlükə yaratması diqqətə çatdırılmalıdır.

Bildiyimiz kimi, Ulu Öndərin təşəbbüsü ilə Milli Məclis «Xocalı Soyqırımı günü haqqında» qərar qəbul edib. Ümumilli lider Heydər Əliyevin «Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə sükut dəqiqəsi elan edilməsi haqqında» 1997-ci il 25 fevral tarixli sərəncamı ilə hər il fevral ayının 26-da saat 12:00-da Azərbaycan Respublikasının ərazidə Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə ehtiram əlaməti olaraq sükut dəqiqəsi elan edilir.

Bu gün Azərbaycan Prezidenti Cənab İlham Əliyevin səyi ilə Xocalı faciəsinin əsl beynəlxalq hüquqi-siyasi qiymət alması, onun ideoloqlarının, təşkilatçılarının və icraçıların layiqincə cəzalandırılması istiqamətində tədbirlər həyata keçirilir.

“SƏS” qəzetinin əməkdaşı:

- Nazim müəllim, Xocalı soyqırımı baş verən ərafədə siz Xocalı aeroportunun müdafiəsində dayanmışdınız. O tarixi vəziyyəti necə qiymətləndirirsiniz?

Nazim HÜSEYNOV:

- Əslində, Xocalının işğalı 1991-ci ilin oktyabrından, erməni quldur birləşmələrinin şəhəri mühasirəyə almasından başlayır. Həmin vaxtdan etibarən bütün avtomobil yolları bağlanmış, cığır və keçidlər ermənilərin nəzarəti altına keçmişdi. Əraziyə yalnız havadan daxil olmaq mümkün idi ki, bu da böyük risk tələb edirdi. İşğal ərafəsində Şuşa səmasında sərnişin vertolyotunun vurulması 40 nəfər azərbaycanlının həyatına və Xocalı sakinlərinin ümidlərinə

son qoydu. Şəhərə son dəfə vertalyot yanarın 28-də enmiş və bundan sonra Xocalı ilə hava əlaqəsi də kəsilmişdi.

Faciənin baş verməsindən xeyli əvvəl artıq şəhərdə vəziyyət də gərginləşmişdi. Yanvarın 2-dən etibarən isə şəhərə elektrik enerjisinin verilməsi dayandırılmışdı. Ciddi ərzaq, dava-dərman çatışmazlığının yaranmasına baxmayaraq, Xocalı sakinləri şəhəri əldən vermək fikrində deyildilər. Əksinə, əli silah tutan hər bir Xocalı sakinini ata-baba yurdunun müdafiəsinə qalxmışdı. Şəhəri erməni quldurlarından avtomat və ov tüfəngləri ilə silahlanmış sakinlər və milis qüvvələri qoruyurdular. 1992-ci il fevralın 25-də gecə saatlarında ermənilər keçmiş SSRİ-nin 366-cı motaaticı alayı ən müasir döyüş silahlarının və canlı qüvvələrinin köməyi ilə qəflətən şəhərə güclü hücumu keçdi. Əvvəlcə şəhər top atəşinə tutulmuşdu.

Ermənilərin şəhərə daxil olması nəticədə Xocalını tərk etmək məcburiyyətində qalan təqribən 2500 nəfər köməksiz insan Əsgəran rayonunun Naxçıvani kəndi yaxınlığında daşnaklar tərəfindən misli görünməmiş xüsusi amansızlıqla qətlə yetirildi. Düşmən hərbi texnik və qüvvə baxımından bizdən bir neçə dəfə çox olduğundan, Xocalı şəhəri işğal edildi. Xocalıda ermənilər bəşəriyyətin ən qəddar cinayətlərindən olan Babiya, Soqmi, Xatın soyqırımlarına bənzər qətləmə törətdilər. Ermənilərin törətdiyi Xocalı soyqırımı bəşəriyyətə və insanlığa qarşı bir cinayətdir. Bu cinayət isə cəzasız qala bilməz.

İldırım ƏLİYEV:

- XX əsrin sonlarına doğru Azərbaycan xalqının tarixində çox faciələr baş verib. Ermənilərin Azərbaycana qarşı əsassız ərazi iddialarının açıq müstəviyə keçdiyi 80-ci illərin sonlarında, müstəqilliyimizin ilk illərində xarici və daxili qüvvələr xalqımızı dəfələrlə ağır sınaqlara məruz qoyublar. Xocalı soyqırımı öz miqyasına, vəhşətinə və dəhşətinə görə yaşadığımız digər faciələrdən xüsusilə fərqlənir. Həmin dövrdə iqtidarda olanlar Xocalının mü-

dafiəsini təşkil edə bilmədilər. Çünki Xocalı iqtidarla müxalifət arasındakı hakimiyyət uğrunda mübarizə məkanına çevrilmişdi. İqtidar bu faciənin baş verməsinin qarşısının alınması istiqamətində heç bir əməli iş görmədi. Ermənilər sovet hərbi birləşməsinin köməyi ilə Xocalı sakinlərinə vəhşicəsinə divan tutdular. Əliyalın insanlar, körpələr, qadınlar düşmən qarşısında müdafiəsiz qalaraq öldürüldülər.

Sabir MƏMMƏDOV:

- 1992-ci il yanvarın 30 idi. DİN-ə getmişdim. Orada rəhmətlik Əlif Hacıyevlə rastlaşdım. Əliflə söhbət zamanı məlum oldu ki, o, Gəncəyə vertolyot məsələsini həll etməyə gedəcək. Mən isə DİN-dən aldığım hərbi sursatı Ağdama, oradan da Xocalıya aparmalı idim. Ağdam rayonuna gəldikdən sonra Əlifdən bir xəbər çıxmadığını görcək, vertolyot aparmaq qərarına gəldim və çox çətinliklə olsa da vertolyot əldə edə bildik. DQMV-də vəziyyət get-gedə pisləşirdi. Biz polis əməkdaşları Əsəgəranda və Xankəndidə iclaslara gedəndə və gələndə hər an qətlə yetiriləcəyimizi düşünürdük. O vaxt bu yolla çox adam oğurlayıb girov götürürdülər. Həsənabad, Malıbəyli və Quşçular kəndləri yandırılıb dağıldığı üçün artıq Xocalının da işğal edilməsi təhlükəsi yaranırdı. Artıq yaralıları nəinki müalicə etmək, hətta Xocalıdan çıxarmaq belə çox çətin idi. 1992-ci il fevralın 13-də Xocalıya bir ədəd Mİ-26, iki ədəd qoruyucu "Krakodil" vertolyotlarının müşayiəti ilə gətirildi. Bu vertolyotlarla yaralıları Bakıya yola sala bidik. Vəziyyət get-gedə çətinləşirdi. Fevralın ikinci yarısından başlayaraq Xocalı erməni silahlı dəstələrinin mühasirəsinə alınmışdı və yerli əhali hər gün toplardan, ağır texnikadan atəşlərə, erməni dəstələrinin həmlələrinə məruz qalırdı.

Xocalıya hücum hazırlıq fevralın 25-də axşam 366-cı alayın hərbi texnikasının döyüş mövqelərinə çıxması ilə başlandı. Fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Xocalı faciəsi törədildi.

Vahid ƏLİYEV:

Xocalı soyqırımı ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törətdiyi etnik təmizləmə siyasətinin nəticəsidir. Xocalıda baş verənlər Azərbaycan dövləti və xalqı üçün fəlakət idi. Ona görə də, xalq ikinci Xocalı faciəsi yaşamamaq üçün Ümummilli Liderini hakimiyyətə gətirdi. Məhz Xocalı soyqırımının beynəlxalq müstəvidə tanınması və erməni faşizminin ifşası ilə bağlı ilk təşəbbüs Ulu Öndər Heydər Əliyevin xalqın təkidli tələbi ilə hakimiyyətə qayıdışından sonrakı dövrə təsadüf etdi. Bu məqsədlə atılan mühüm addımlardan biri erməni təcavüzü nəticəsində üzləşdiyimiz milli faciələrimizə siyasi-hüquqi qiymətin verilməsi oldu.

Müasir dövrümüzdə Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasi kursunu uğurla davam etdirən Prezident Cənab İlham Əliyevin göstərişləri əsasında dünyanın bir çox dövlətlərində tanıtma tədbirləri təşkil olunur. Biz azərbaycanlılar bütün dünyaya sübut etməyə çalışır ki, Xocalı soyqırımı ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törətdiyi etnik təmizləmə siyasətinin nəticəsidir. Bütün Azərbaycan xalqı əmindir ki, Xocalı soyqırımını həyata keçirənlər gec-tez ədalət məhkəməsi qarşısında cavab verərək layiqli cəzalarını alacaq, şəhidləri qanı yerdə qalmayacaq.

Bu gün Azərbaycan dövləti və hökuməti, digər qeyri-hökumət təşkilatları, diaspor qurumları ilə yanaşı Heydər Əliyev Fondu da Xocalı faciəsi ilə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə daha geniş coğrafiyada çatdırılması, onun soyqırımı aktı kimi tanınması istiqamətində mühüm addımlar atır. Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə dünyanın bir çox nöqtəsində Xocalı soyqırımının qurbanlarının xatirəsini anma mərasimləri keçirilir.

İnformasiya müharibəsinin geniş yayıldığı müasir dövrdə Xocalı soyqırımı haqqında bütün faktların dünya dövlətlərinə çatdırılması istiqamətində atılan ən mühüm addımlar dan biri də Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə təsis edilmiş "Xocalıya ədalət" beynəlxalq informasiya və təşviqat kam-

paniyasıdır. Kampaniyanın əsas məqsədi beynəlxalq ictimaiyyətin Xocalı faciəsi ilə bağlı məlumatlandırılmasını, faciəyə beynəlxalq aləmdə mənavi-siyasi qiymət verilməsini və beynəlxalq səviyyədə anılmasını təmin etməkdir.

Nazim HÜSEYNOV:

- Əlbəttə ki, bu gün ən mühüm vəzifələrdən biri Xocalı soyqırımı və bütövlükdə ermənilərin Dağlıq Qarabağda törətdikləri vəhşiliklər haqqında həqiqətləri dünya ictimaiyyətinə çatdırmaqdır. Bu gün Azərbaycan rəhbərliyinin həyata keçirdiyi fəaliyyətin ən mühüm istiqamətlərindən biri ermənilərin dünyada ifşasıdır. Bildiyiniz kimi üç il əvvəl Prezident İlham Əliyevin başçılığı ilə Xocalı faciəsinin 20-ci ildönümü ilə əlaqədar Bakıda möhtəşəm yürüş keçirildi. Bu hadisəni bütün dünya izlədi, dünya mətbuatı bu yürüşdən ətraflı yazdı. Ölkəmizin paytaxtı Bakıda Xocalı qurbanlarının xatirəsinə bir abidə ucalır. Abidə rəmzi mənə daşıyır. Burada arzuları gözündə qalan balasını başı üstünə qaldıran ananın fəryadı təsvir olunub. Bu, Vətən rəmzi olan ananın öz övladlarına qarşı sevgisinin bir nümunəsidir.

Təsadüfi deyil ki, son illərdə bir sıra ölkələrin parlamentləri, beynəlxalq qurum və təşkilatlar Xocalı soyqırımını tanıyıb və getdikcə bunun miqyası artır.

“SƏS” qəzetinin əməkdaşı:

- *Bugünkü dəyirmi masada Ermənistanın Azərbaycana qarşı olan təcavüzkar siyasətinin əsrlərdir ki, davam etdiyi bir daha diqqətə çəkildi. Qarabağ problemi və erməni məsələsi tarixən mövcud olmuş və olmaqdadır. Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən Xocalının işğal edildiyi tarixdən 23 il ötdüyü bir zamanda Xocalı sakinlərinin həmin gün başına gətirilən faciə ilə bağlı bizimlə fikirlərinizi bölüşdüyünüzə görə hər birinizə minnətdarlığımızı bildiririk.*

Nəzakət Ələddinqızı,

«Səs» qəzeti, 20 fevral 2015-ci il

Память о трагедии Ходжалы у каждого своя, основанная на рассказах очевидцев, журналистских сообщениях, официальных документах. Но есть еще воспоминания тех, кто был в эпицентре событий, разворачивающихся вокруг взятого фактически в блокаду маленького городка. О том, что пришлось пережить населению Ходжалы до наступления трагической ночи 26 февраля 1992 года, ветеран карабахской войны, первый начальник Ходжалинского отделения милиции Сабир МАМЕДОВ рассказал корреспонденту «Азербайджанских известий» Элеоноре АБАСКУЛИЕВОЙ.

Сабир МАМЕДОВ, ветеран Карабахской войны, первый начальник Ходжалнского отделения милиции: - «Есть события в нашей истории, которые, как незаживающие раны в наших душах, болят и болят....».

- Как получилось, что вы стали начальником отделения милиции в Ходжалы в самый сложный период?

- Я родом из Карабаха, но живя в большой стране, которой был Советский Союз, действительную военную службу проходил в Туркменистане и Казахстане. Так получилось, что, приехав в гости к брату, работавшему в правоохранительных органах Бухарской области Узбекистана, я там и остался. Работай сначала в самой Бухаре, потом в других городах, учился в Ташкентской полицейской академии, дослужился до майора, неоднократно награждался. Однако начавшиеся в 1988 году события на родине, а затем и трагедия 20 января заставили меня вернуться. Несчитал для себя возможным оставаться в стороне, когда на мой народ обрушились такие беды.

Прилетел в Баку. Пошел на прием к тогдашнему министру внутренних дел Магомеду Асадову, к сожалению, трагически

погибшему в вертолете, сбитом армянами над Гаракендом. Он мне сказал: «Поедешь в НКАО. Будешь вместе с братом с армянскими сепаратистами разбираться». Мой старший брат, полковник Садир Мамедов в то время работал заместителем начальника управления внутренних дел НКАО, армяне дали

ему прозвище «страшный полковник», они его боялись. Я был назначен начальником Ходжалинского отделения милиции при Аскеранском РОВД. Это был май 1990 года — время, когда во всех азербайджанских селах области начали создаваться отделения милиции, что было жизненно необходимо. Скажу почему. После того, как в НКАО начались известные события с требованием присоединения к Армении, армянские дашнаки, сотрудники Аскеранского РОВД, сами активно участвовали в поджогах домов азербайджанцев района, выживании азербайджанского населения с родных мест. Родителям новорожденных не выдавались свидетельства о рождении ребенка, а иногда в выданном документе в графе «национальность» указывали «армянин», вернувшихся из армии азербайджанцев не прописывали, приехавших на работу молодых спеиалис тов-азербайджаниев возвращали назад. Мне пришлось начинать все с нуля, от строительства административного здания до набора сотрудников. Вместо единственного участкового, который раньше составлял весь штат отделения, теперь личный состав насчитывал 58 человек, все — жители Ходжалы.

Время было тяжелое. Да и располагался Ходжалы в опасной близости от армян — на пути между тогдашним Степанакертом

и Аскераном. Позже, работая над книгой «Фальсифицировать историю - преступление», помимо того, что помнил сам, я привел в ней факты, о которых тогда писала пресса.

О террористических актах, совершенных армянами, о десятках авиарейсов Степанакерт—Ереван, которыми вывозились в Армению продукты (в основном мясо), а оттуда в НКАО прилетали эмиссары, подпитывающие сепаратистские настроения, о ракетных обстрелах, которым армянские экстремисты подвергали Ходжалы. Только за одну ночь с 22 на 23 августа 1991 года он был обстрелян 24 ракетами. Со стороны сел Мехдикенд, Боздаг и Кетик в ночь с 27 на 28 августа по Ходжалы велся огонь из автоматов и пулеметов. В эту же ночь около ста ракет обрушились на здания и постройки города.

- В вашей книге приводится план мероприятий по обеспечению охраны общественного порядка и безопасности президентов РСФСР, Казахстана и других гостей, прибывших на территорию ИКАО, в частности город Ходжалы. Как прошел этот визит, обошлось ли без эксцессов?

- Это был 1991 год. С 20 сентября весь личный состав Ходжалинского отделения милиции был переведен на усиленный режим несения службы в связи с приездом президентов Российской Федерации Бориса Ельцина, Казахстана — Нурсултана Назарбаева, Азербайджана — Аяза Муталибова и других высокопоставленных лиц. Их сопровождала большая группа журналистов — собственные корреспонденты российских изданий — «Литературной газеты» — Эльмира Ахундова, «Труда» — Тунзала Касумова, спецкор турецкой «Заман» Йьылмаз Полад, сотрудник Азтелерадио Надежда Исмаилова, ныне покойный Чингиз Мустафаев, съемочная группа киностудии «Азербайджанфильм». Вся эта многочисленная делегация прибыла на трех военных вертолетах. Мы со старшим оперуполномоченным Хафизом Адилогезаловым повезли журналистов на милицейском «уазике». - сейчас даже трудно представить, как мы все уместились в одной машине.

Нам надо было пройти в штаб, разместившийся в здании горкома партни. куда уже прошли президенты. Однако - слетать это было очень трудно: вся площадь перед горкомом партии была окружена возбужденной толпой. В поисках места, где народу было поменьше, мы разделились на две группы и гуськом двинулись вперед. Поначалу нас не замечали, но вдруг кто то поняв, что среди них азербайджанцы, закричал: «Турки! Турки!». И тут началось. Женщины визжали, щипались, били чем ни попадя, на Иылмазе Поладе разорвали одежду, шедшего последним в цепочке оператора Эльхана Алиева крепкие молодчики сбили на землю и пинали ногами, а потом быстро куда-то унесли. С большим трудом нам удалось пробиться к охраняемой военными зоне и войти в штаб. Президентам доложили о случившемся, и тогда по громкой связи митингующим был предъявлен ультиматум: немедленно возвратить оператора Э.Алиева, иначе вопрос НКАО не будет обсуждаться. Забегая вперед, скажу, что Эльхана Алиева освободили значительно позже, и он еще долго лечился от полученных травм. В аэропорту турецкого журналиста удалось подвести к российскому президенту, сообщили о том, что его избили армяне, а Эльхана Алиева взяли в заложники. Ельцин недовольно махнул рукой, дескать, потом разберемся. А затем высокая делегация отбыла через Тбилиси в Ереван. На следующий день, как известно, состоялись уже с участием и армянского президента Левона Тер-Петросяна переговоры в Железноводске, были подписаны очень выгодные для Азербайджана соглашения. Однако никаких изменений после этой встречи в сложившейся ситуации не произошло, стало даже хуже: армяне сделали все, чтобы сорвать достигнутые договоренности, а с ноября полностью перекрыли автомобильную дорогу Агдам—Шуша. Напряжение стремительно нарастало.

— *Ваша книга называется «Фальсифицировать историю - преступление». Как возникла эта тема?*

— Время предусматривает многое. Однако есть исторические события, которые не должны быть забыты потому что они, как не-

заживающие раны в наших душах болят. Одно из них трагедия города Ходжалы, ставшая нашей общей бедой навсегда. Об этом немало написано. Но мне как очевидцу и участнику тех тяжелых дней кажется важным, чтобы каждая написанная о карабахской войне и ходжалинских событиях строчка в условиях, когда враг всячески стремится исказить происходившее, была правдивой и точной. Отсюда мое стремление запечатлеет в книге документальные свидетельства — то, что я помню сам, что публиковала пресса, воспоминания людей прошедших через эти испытания, репортажи и сообщения с места событий. Трагедия в Ходжалы стала одной из черных страниц истории нашего народа, и она должна и достоверно рассказывать о том, как это было. Тем более что наш противник изопрен в искажении истины, значит, мы должны бороться против него оружием, которого он боится - правдой. Я не историк, я юрист, правовед. Но и в нашей специальности главное доказательство — факты. На них я и опирался.

— *Их обилие потрясает!*

- Хочется, чтобы каждого, пострадавшего этой несправедливой войне не исчезло из людской памяти. Как и то, какими бесчеловечными и жестокими были наши враги. В то время движение по НКАО, как правило, происходило в сопровождении колонны российских военных. Но и это не с останавливало армянских боевиков от нападения на мирных граждан. 25 сентября 1991 да на пути из Агдама в Ходжалы они, закидав камнями, переревернули автобус, перевозивший рабочих-строителей. Прибыв туда, мы оказали раненым первую помощь и вывезли пострадавших. Но этой невинно пролитой крови бандитам показалось мало. На следующий же день двое сотрудников Ходжалинского ГАИ — Натиг Ахмедов и Али Велиев, рано утром ехавшие из Агдама в Ходжалы, были зверски убиты в 50 метрах от Аскеранской крепости. Руководитель следственной группы Мабуд Гусейнов не смог добраться до них, поскольку на него тоже напали вооруженные армяне. Тот, кто своими глазами не видел места происшествя, представить себе не может, что

такое могло быть. Мы приехали туда со старшим оперуполномоченным нашего отделения милиции Хафизом Адиловым. У покойного Али Велиева даже зубы были прострелены. На асфальте гильзы лежали сплошным ковром.

Ходжалы был фронтовой зоной, и такое случалось здесь нередко. Я помню, как мы с шофером Сабухи ехали из Ходжалы в Агдам. По дороге у машины спустило колесо, пришлось остановиться. Только Сабухи поменял покрышку и собрался завести мотор, как мы увидели пронесшуюся мимо нас по дороге в Ханкенди бортовую машину, полную вооруженных бородачей. Номер нашего «уазика» раньше принадлежал Степанакертскому управлению РОВД, поэтому армяне приняли нас вначале за своих, а потом, видимо, разобравшись, стали подавать назад, поливая машину автоматными очередями. Но Аллах спас нас — мы сумели уйти.

А потом Ходжалы оказался в полной блокаде. Город защищали сотрудники отдела милиции, силы самообороны и отряды добровольцев, которых было 200 человек. Положение азербайджанцев в области все больше ухудшалось. Когда мы, милицейские работники, по долгу службы бывали в Ханкенди или Аскеране, то, попадая на красный свет светофора, не останавливались, потому было много случаев, когда армяне, вытаскивая людей из машины, брали их в заложники. От орудий каменного века они перешли к современным средствам — установкам «Град», ракетам и т.п.

В городе не было возможности оказать раненым и больным медицинскую помощь. Оставалось только воздушное сообщение, но и тут было много проблем. Бывший начальник Гянджинского управления милиции полковник Эльдар Гасанов позже рассказывал, как 9 февраля с большим трудом удалось послать в Ходжалы несколько вертолетов. Генерал-полковник Патрикеев из Закавказского военного округа под разными предлогами категорически запрещал их вылет. Последний раз удалось отправить борт в Ходжалы 13 февраля.

Обходя в начале февраля с главой исполнительной власти

Ходжалы Эльманом Мамедовым ночью посты, мы обсудили положение. Решили, что первым же вертолетом Эльман вывезет раненых, женщин, детей, стариков в Гянджу, а оттуда поедет в Баку, чтобы доложить руководству об обстановке.

13 февраля он на вертолете вернулся в город, и тем же вертолетом я вывез 300 жителей Ходжалы в Гянджу. 26 мая 1992 года в статье в газете «Советский воин», перепечатанной затем нашей «525-й газетой», Эльдар Гасанов вспоминал, что 13 февраля был совершен последний рейс в Ходжалы. На следующий день генерал-полковник Патрикеев запретил пилотам подниматься в воздух. На семи автобусах ходжалинцев перевезли из Гянджи в Агдам. Там я встретился в штабе с нашим прокурором Атакишиевым, и мы вернулись в Гянджу, пытаясь добиться вертолета на Ходжалы. С большим трудом отправили один вертолет с продовольствием, но и ему не удалось долететь из-за погодных условий. Вертолет разгрузили в Агдаме. А мы с прокурором так и не дождались вылета.

-Как сложился дальше ваш путь?

-Работники правоохранительных органов, как военные, поэтому работал там, куда меня направляло Министерство внутренних дел, — в Агдаме, Барде, Геранбое, Девечи, (ныне Шабран), Баку. Теперь я в отставке. Занимаюсь общественной работой.

«Азербайджанские известия»

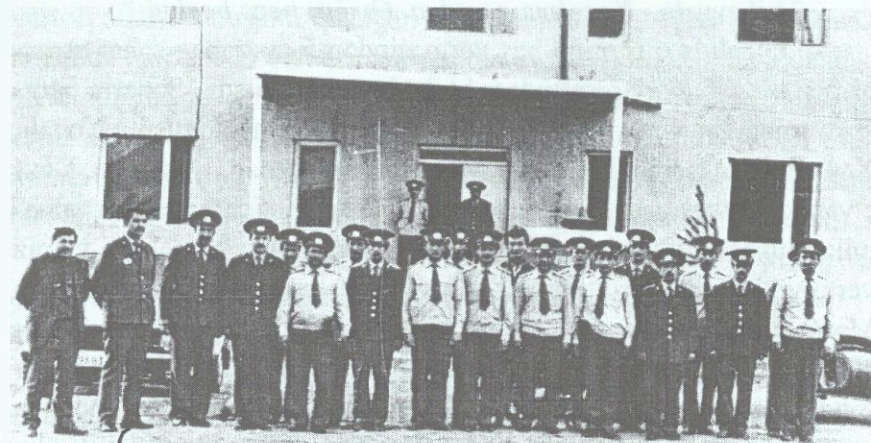
26 февраля, 2014 года, 20034 (2460)

«XOCALI HADİSƏSİ BƏNZƏRİ OLMAYAN GENOSİDDİR»

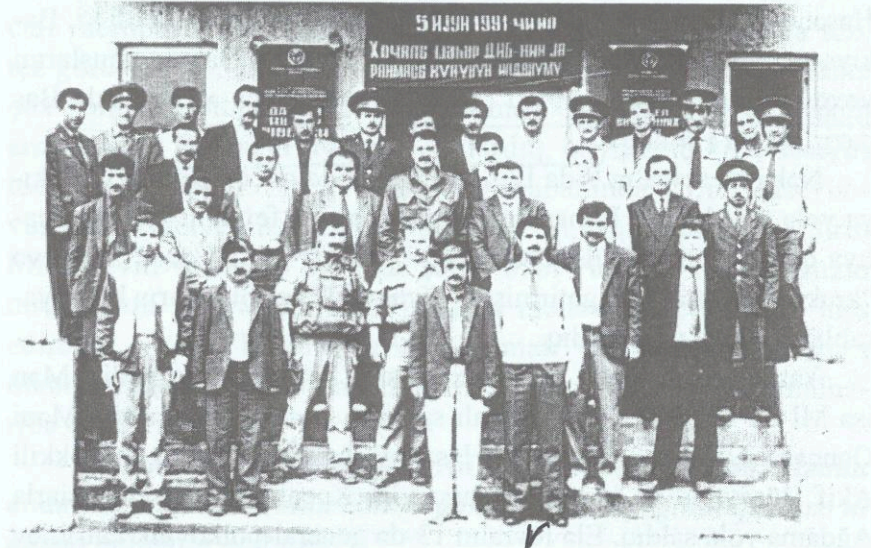
Müsaibimiz Qarabağ müharibəsi veteranı, Xocalı polis bölməsinin Xocalı faciəsinin canlı şahidi, İnsan Hüquqları İctimai Birliyinin üzvü Sabir Məmmədovdur. Qeyd edək ki, yazı Sabir Məmmədovun "OLAYLAR"a dedikləri və müəllifi olduğu "Tarixi saxta laşdırmaq cinayətdir" kitabı əsasında hazırlanıb.

- *Sabir müəllim, Xocalıya rəis təyin edilməmişdən qabaq hansı vəzifəni icra edirdiniz?*

- 1982-ci ildə Özbəkistanın Buxara şəhərində göndəriş əsasında polis orqanına daxil oldum. Fəaliyyətimə orada başladım. Birbaşa Moskvadan mənə kapitan rütbəsi verildi. Özbəkist anda çalışarkən mən mayor rütbəsinədək yüksəldim. 1990-cı ildə Azərbaycana təyinat almaq üçün Azərbaycanın daxili işlər naziri general Məhəmməd Əsədovun adına raport yazdım. 15 gündən sonra mənə xəbər verdilər ki, Bakıdan mənə zəng gəlib. Generalımız məni çağırırdı ki, seçim mənimdir, ya burada qalım, ya da ki, Azərbaycana gedim. Vətən, torpaq məni özünə çəkdi. Ələlxüsus da ki, həmrən dövrdə Ermənistanla Azərbaycan arasında Qarabağda müharibə başlamışdı. Vətən həsrəti məni Azərbaycana gətirdi. General Məhəmməd Əsədovun qəbuluna gedəndə biz 11 nəfər idik. Birbaşa olaraq məni Xocalıya ilk polis rəisi göndərdi. 1990-cı ildə Xocalıya gəldim. Mən Xocalıya gələndə orada işə başlamaq üçün nə otaq, nə də ki, kabinet var idi. Tək özüm idim. Dərhal Xankəndinin Daxili İşlər İdarəsinin rəisi Kovalyova zəng etdim. Kovalyov mənə bir ədəd qatar vaqonu verdi. Vaqonu Xankəndindən gətirib Xocalı aeroportunun yanında təpəlik vardı, orada yerləşdirdim. Bölmənin şəxsi heyətini formalaşdırmağa başladım. Əsədov mənə tapşırıq verdi ki, səxsi heyəti qurmaqla yanaşı orada bölmənin binasını da tikim. Onun göstərişilə mən Xocalıda bina tikintisinə başladım. Daxili işlər nazirinin müavini Natiq

Talıbov Xocalıya nəzarətçi kimi göndərildi. Daxili İşlər İdarəsinin rəis müavini Sadir Məmmədovun köməkiliylə Xocalıda 52 otaqdan ibarət iki mərtəbəli bina inşa etdik. İşə 58 nəfərlik şəxsi heyət götürdüm. Bir gün Məhəmməd Əsədova zəng edib məruzə etdim ki, bina hazırdır. Səhərişi gün Ağdamın polis rəisi Paşayev mənə zəng vurdu ki, nazir Xocalıya binaya baxmağa gəlir. Nazir gəlib binanı gördü və məni orada "Əlaçı" döş nişanı ilə təltif etdi. Qeyd edim ki, mən Xocalıya göndərilmiş ilk polis rəisi idim.

- 21 il əvvəl - Xocalıya qayıdaq. Qırğın necə başladı?

- Xocalıda qırğının baş verməsindən 5 ay qabaq şəhər erməni-rus birləşmələri tərəfindən blokadaya alınmışdı. Şəhərin ətrafı düşmən tərəfindən bütün istiqamətlərdə minalanmışdı. Xocalı, Xankəndi, Əsgəran, Noragüh, Mehdikənd, Bozdağ, Daşbulaq, Naxçıvanik, Həsənabad, Kətik, Dahrab və başqa istiqamətlərdən tamamilə mühasirə içərisində idi. Xocalıya lazım olan köməkliyi yalnız vertolyotlar vasitəsilə edirdik. Mən, Xocalının icra başçısı Elman Məmmədov, prokuror A. Atakişiyev, R. Mürsəlov və Xocalı Toxuculuq kombinatının direktoru Y. Əzimov növbə ilə vertolyotla gedib şəhərə ərzaq, yanacaq gətirirdik. 25-indən iki ay qabaq isə Xocalıya uçan sərnişin vertolyotları ermənilər tərəfindən gülləyə tutulurdu. Xocalı 20 erməni kəndinin, iki şəhər və rayonun əhatəsində yerləşirdi. Bir tərəfdə Xankəndi, o biri tərəfdə Əsgəran bu vəziyyət Xocalıda gərginliyin təzyiqini yüksəldirdi. Dövlət səviyyəsində Xocalıya kömək yox idi. Xocalının mühafizəsini milis şöbəsinin əməkdaşları, könüllü dəstələr və s. həyata keçirirdilər. Aqil Quliyev və Tofiq Hüseynovun başçılıq etdikləri bu dəstə üzvlərinin sayı 200 nəfər idi.

Fevralın 5-də Elman Məmmədovla birlikdə postları gecə yoxlayarkən ikilikdə söhbətimiz oldu ki, o, Bakıya gedib Baş nazir Həsən Həsənovla danışib vertolyot gətirsin. Məmmədov təklif etdi ki, Bakıya mən gedim. Məmmədova dedim ki, mənim Bakıda tanışlarım yoxdur, amma Məmmədovu çox adamı tanıyırdı, xüsusən də Baş nazir Həsən Həsənovu.

Nəhayət fevralın 9-da Elman Məmmədovu çox çətinliklə Bakıya yola sala bildik. Elman Məmmədov bir də fevralın 13-də Xocalıya qayıtdı. İcra başçısı özü ilə bir ədəd Mİ-26, iki ədəd isə əlavə "krakodil" vertolyotu gətirmişdi. "Krackodil" vertolyotların birilə yaralılar Bakıya yola saldıq.

Yaralıların üstündə polkovnik Kamil Məmmədov getdi. Mən isə Mİ-26 ilə 300 nəfər Xocalı sakinini Gəncəyə apardım. Məni Gəncədə Dİİ-nin rəisi Eldar Həsənov, Ağdam RPŞ-ın müvəkkili Akif Hüseynov və başqaları qarşıladı. Xocalıları isə avtobuslarla Ağdamaya yola saldıq. Elə fevralın 13-də general-polkovnik Patrikiev

vertolyotların uçuşunu qadağan etdi. Mən o gün Ağdam və Gəncə arasında qaldım. Xocalı erməni-rus birləşmələri tərəfindən blokadaya alındığına görə bir də Xocalıya qayıda bilmədim. Amma dəfələrlə cəhd etdim. Fevralın 25-dən 26-na keçən gecədə isə 366-cı motorcu alayının əsgərləri Xocalıda bənzəri olmayan insan qırğını törətdi. Heç kəsə güzəşt edilmədi. Bu, əsl genosid idi... bənzərsiz...

- Kimlər idi ki, Xocalı mühasirəyə alınmamışdan qabaq və qətlam əsnasında vətəndaşlıq andına sadıq qaldı?

- Milli qəhrəman Tofiq Hüseynovu şəxsən tanıyırdım. Tofiq Xocalıda könüllülər dəstəsindən özünümüdafiə batalyonu təşkil etmişdi. Dəfələrlə Tofiqlə xüsusi əməliyyatlarda iştirak etdim. Tez-tez gecələr Əsgəran və digər istiqamətlərdə əməliyyatlar təşkil edirdik. Bunu ikimizdən başqa heç kim edə bilmirdi. Həmişə əməliyyatlarımız uğurlu olanda, Tofiq mənə deyirdi ki: "Rəis, Allahın köməkliliyilə erməniləri yerində oturdacağıq!" Tofiq Xocalı qırğınında çoxlu sayda insanı xilas etdi. Xocalının taleyi bəlli olanda Tofiq düşmən içərisində tək qalmışdı. Tofiq əsir düşməmək üçün sonuncu gülləni özünə vurdu. Çox təəssüf ki, Tofiqin ailəsi ermənilərə əsir düşdü.

Digər bir Milli qəhrəman Əlif Hacıyev idi. Əlif o vaxt Xocalı aeroportunun rəisi vəzifəsini icra edirdi. Mən onunla tez-tez görüşürdüm, məsləhətləşirdik. Əlif mənə yanına məsləhətə çox gəlirdi. Hətta Xocalı aeroportunda Əlif Hacıyevlə birlikdə erməni Zori Balayanı İrəvana qaytardıq, qoymadıq ki, vertolyotdan aşağı düşsün. Hər il Şəhidlər Xiyabanında Tofiq Hüseynovun, Əlif Hacıyevin, Çingiz Mustafayevin, Aqil Quliyevin, Şirin Mirzəyevin və Vətən uğrunda şəhid olan yüzlərlə oğullarımızın məzarlarını ziyarət edirəm. Bunu öz mənəvi borcum kimi hiss edirəm... Çünki, bu insanların tək amalı vətəndaşları olduqları ölkənin düşmən əsarətinə keçməməsi uğrunda müqəddəs müharibə etmək idi.

- Əvvəlcədən bilirdiniz ki, Xocalıya hücum olacaq. Həmin anda Bakıdan lazım olan kömək göndərilsəydi qırğının qarşısını almaq mümkün olardı?

-1991-ci ildə Qarabağda vəziyyət hər keçən gün daha da ağırlaşdı. Mümkün qədər silah əldə etməyə çalışırdıq. 91-ci ilin dekabrında 3 ədəd BRDM zirehli texnika əldə edə bildik. Sonra Şuşaya Dadaş Rzayevə zəng etdik. Rzayev dedi ki, göstəriş var, silahlar qaytarılmalıdır. Xocalıya gələn general Popov da tələb etdi ki, silahları verək. Biz ələcsiz qalıb silahları təhvil verdik. Xocalı mühasirəyə alınanaqədək isə tamamilə silahsızlaşdırıldı. Hətta, sakinlərdə olan ov tüfəngləri belə əllərindən alındı. Xocalıda faciə o vaxtki hakimyyətin səriş təsizliyi ucbaından baş veqdi. Təkcə buna diqqət edək. Xocalı həva limanında milis rəisinin müavini Asif Usubov vəzifəsindən sui-istifadə edərək qohumunun 06 "Jiquli"sinin əvəzinə Ağdama göndərdiyi vertolyotla 300 nəfər insan çıxarsaydılar şəhid olan 613 nəfərin əvəzinə daha az adam qırılırdı. Əgər Bakıdan Xocalıya kömək təmin olunsaydı vəziyyət o cür olmayacaqdı. Vəziyyət elə gətirmişdi ki, qırğının olacağı açıq şəkildə görünürdü. Malibəyli, Quşçular, Meşəli, Kosalar, Kərkicahan kəndləri bir-bir alınır. Hansı ki, 91-ci ildə İrəvana uçan siyasi liderlərin vertolyotu vurulanda məsələ aydın idi ki, Qarabağda müharibə olacaq.

Lakin, bütün bunlara baxmayaraq Xocalı sakinləri və şəhərdə olan polis qüvvələri hər cür vəziyyətə möhkəm hazırlanmışdılar. Xocalını müdafiə edənlər əsasən şəhərin pölis şöbəsinin əməkdaşları olub. Xocalıda rəis işləyən vaxt neçə dəfə mənə aradan götürməyə səy göstərirlər. Dəfələrlə bu cür təxribatların qarşısını almışam. Bir dəfə gecə postlardan birini yoxlamağa gedəndə mənə atəş açdılar. Yanımda "Makarov" tipli tapança var idi. Neçə dəfə tapançanın təyini basıb atəşə cavab vermək istəsəm də silah açılmadı. Şöbəyə qayıdanda baxdım ki, silahın iynəsi götürülüb. Dəfələrlə Bakıdan kömək istəsək də səsimizə cavab verən tapılmadı. Neçə dəfə Bakıdan göndərilən silah-sursat Xocalıya gəlib çatmadı. Xocalıdan kimlər sağ-salamat çıxdısa Əlif Hacıyevin, Tofiq Hüseynovun, Aqil Quliyevin və mənəim sayəmdə oldu.

Xocalıda vəziyyət gərginləşəndə əmr verdim ki, birinci növbədə qocaları, qadınları, uşaqlar və yaralılar çıxarılsın, kişilər isə döyüşsünlər. Dəfələrlə Bakıya xəbər göndərdim ki, düşmən bütün cəbhə

boyu hücumə keçir, Xocalı təhlükədədir, respublika prezidenti təcili tədbir görsün. Çox təssüf ki, məsələyə səthi yanaşmanın son nəticəsi Xocalıda düşüncəyə gətirilməyən qətləmə oldu.

*O gecə toplardan mərmə atıldı,
Xainlər düşmənə necə satıldı?
Əzəli torpağım yağıya qaldı?!
Odlara qalandı yurdum Qaralı,
Allah ümidinə qaldı Xocalı!*

- 21 il keçib. Xocalı qırğınının şahidisiniz.. Nə hiss edirsiniz?

-Bircə onu deyə bilərəm ki, mən o günün təsirindən bu yaxınlarda özümə gəlmişəm. Xocalı qırğınından sonra öz hissiyyətimi itirdim. Televiziyalarda Xocalı soyqırımını ilə bağlı verişlərə baxa billmirəm. Əsəblərim tarıma çəkilib, mən Xocalıda qırıan insanlara baxa bilmirəm. Birinci dəfə uşaqılıqda ağlamışam. Bir də atam, anam, qardaş və bacım dünyasını dəyişəndə... 20 Yanvar və Dağlıq Qarabağda müharibə başlayanda da ağlamışam. Xocalıya - əvəzsiz itkilərimlə hələ də ağlayıram. İnşallah, ali baş komandanımız İlham Əliyevin səyləri sayəsində itirdiklərimizi geri qaytaracağıq. Çunki, mən hələ Özbəkistanda çalışanda Azərbaycana Vətən həsrəti, bir də ulu öndərimiz Heydər Əliyevin adını tutub gəlmişəm. Mən Buxarada çalışanda mənə dedilər ki, sizdə böyük bir siyasətçi var, adı Heydər Əliyevdir, nəyə görə onu prezident seçmirsiniz, o sizi düşdüyünüz bəlalardan qurtarmaq gücünə malikdir. Bunu eşidəndə qürur hissi keçirdim və eyni hisslərlə Bakıya gəldim. Mən bu gün də Heydər Əliyev siyasi kursunun uğur qazanacağına inanıram. ...

Mənsur Rəğbətoğlu,

26 fevral, 2013 № 36, (3193)

Qarabağ müharibəsi, veterani, Xocalı şəhər Polis Bölməsinin ilk rəisi, təqaüddə olan polis mayoru Sabir Məmmədovun "Olaylar" a müsahibəsi.

XOCALIDAKI ERMƏNİ VANDALİZMİNƏ HÜQUQİ QIYMƏT VERİLMƏLİDİR

Sabir Məmmədov: "Zori Balayanın xüsusi canfəşanlıığı ilə Qarabağda yaşayan ermənilər Azərbaycanlılara qarşı qalxırdılar".

- *Xocalı soyqırımının 22-ci il dönümüdür. Sabir müəllim, canlı şahidi kimi nə hiss edirsiniz?*

- Çox dəhşətli idi. İnsan oğlu hələ belə faciəyə şahidlik etməyib. Həmişə Xocalıdan danışanda əzab çəkirəm. Özüm özümə sual verirəm ki: - Niyə belə oldu? Xocalıda törədilən soyqırım bəşəriyyətin faciəsidir. Müdrik prezidentimiz İlham Əliyevin "Qalx ayağa Azərbaycan!" çağırışı, Heydər Əliyev Fondunun prez. Jerti, YUNESKO və İSESKO-nun «Xoşməramlı səfiri, millət vəkili Mehriban Əliyevanın bu istiqamətdə Azərbaycanın ədalətli mövqeyinin dünya dövlətləri tərəfindən tanınması üçün gördükləri iş danılmazdır. Heydər Əliyev Fondunun Moskva nümayəndəliyinin rəhbəri Leyla Əliyeva tərəfindən "Xocalıya ədalət" kampaniyası bütün dünya ölkələrini humanizmə çağırır. Biz də bu çağırışa qoşulub, onların ətrafında gələcək üçün nikbin əhval-ruhiyyədə birləşirik. Görülən işlərin qarşılığında dünya fikirişməli və Xocalıdakı erməni vandalizminə hüquqi qiymət verməlidir.

- *Qarabağda vəziyyət gərginləşəndə Özbəkistanın Buxara vilayətində daxili işlər orqanlarında çalışırdınız. Gəlməyə bildirdiniz, amma gəldiniz. Sizi Azərbaycana, xüsusilə də vəziyyətin gəgin olduğu Xocalıya nə gətirdi?*

- 1982-ci ildə Buxara şəhərinə getdim. Orada mənə polis orqanlarına qəbul etdilər. Fəaliyyətimə görə mənə 1988-ci ildə hüquqi təhsil almaq üçün Özbəkistan Polis Akademiyasına göndərildilər. Ses-

siya üçün akademiya getməyə başla dım. 1990-cı ildə bir gün yoldaşlarla oturub televizora baxanda 20 yanvar hadisələrini göstərdilər. Bakıda törədilən qanlı hadisələri görəndə sarsıldım. Nə edəcəyimi bilmirdim. Akademiyadakı tacik, özbək, rus tələbə və müəllim yoldaşları mənə deyirdilər ki: "Sizdə Heydər Əliyev kimi güclü lider var. Niyə xalq onu prezident seçmir ki, sizi bu bələdan qurtarsın?" Bu məni düşündürməyə başladı. Eyni zamanda Vətən torpaqlarının əldən getməsi təhlükəsi mənə narahat edirdi. Hər iki məsələ mənə güclü təsir oyatdığı üçün 90-cı ilin mayında Azərbaycana gəldim. Gələn kimi daxili işlər naziri, general Məhəmməd Əsədova köçürülmə məsələsinə görə raport yazdım. Özbəkistandan mənə teleqram gəidi ki, Buxara Dİİ-in generah mənə çağırır. O, mənə bildirdi ki: "Rəport yazdığın üçün səni Azərbaycanda tələb edirlər. Sənin iki yolun var. Ya burada qalıb işləməlisən, ya da ki, Azərbaycana getməlisən". Vətən həsrəti və Heydər Əliyev haqqında deyilən sözlər mənə Özbəkistanda qalmağa qoymadı. Azərbaycana gəldim. Məhəmməd Əsədov mənə dərhal DQMV Dİİ-nin Əsgəran rayon polis şöbəsinin nəzdindəki Xocalı polis bölməsinə ilk rəis kimi göndərdi.

- *Xocalının müdafiəsi üçün şəhərdə demək olarki, sistemli şəkildə müdafiə üçün təhlükəsizlik strukturu vox idi. İlk Polis Şöbəsi məhz bu məsələlə varadılmışdı?*

- Xocalıya gələndə heç oturmağa yer yoxdu. Şöbənin yaradılması üçün şərait məhdud idi. Məsələ ilə əlaqədar DQMV Dİİ-nin rəisi Kovalyovun qəbuluna getdim. Məruzə elədim. Kovalyovun tapşırığı ilə mənə iki ədəd qatar vaqonu verildi. Vaqonları gətirib Xocalı aeroportunun yaxınlığındakı tərəliyin üstünə qoydurdum. Həmin vaqonlarda bölməni yaratdıq. Lakin buna baxmayaraq Dİİ-nin rəis müavini Sadir Məmmədov Məhəmməd Əsədov və V.Polyaniçko qarşısında məsələ qaldırdı ki, Xocalıda bina yoxdur. Məhəmməd Əsədovun köməkliyi ilə biz Xocalıda 52 otaqdan ibarət ikimərtəbəli binanı inşa etdik. Binanın təhvil verilməsində isə Məhəmməd Əsədov şəxsən iştirak elədi. İş 58 nəfərlik şəxsi heyət götürüldü.

- *Qarabağda yaşayan ermənilər Sadir Məmmədovu "zəhmli pçlkovnik» adlandırırdılar.*

Vəziyyət gərginləşəndə Xankəndinə hər adam gedib gələ bilmirdi. Qorxurdular. Rəhbərlikdən də Ağdama qədər gəlirdilər, amma o tərəfə keçə bilmirdilər. Amma potkovnik Sadir Məmmədov Xankəndində ermənilərin arasında tək cə işləyirdi. Qorxmaz adam idi. Ermənilər ona təzim edirdilər. Hətta işinə düzgün yanaşmayan erməniləri işdən azad edirdi. Sadir Məmmədov Xankəndində olmayanda bir polis əməkdaşı ora gedə bilmirdi. S.Məmmədov yalnız Xankəndində olanda biz şəhərə gedə bilirdik. Çəkinmədiyi üçün ermənilər polkovnikin başına 1 milyon rubl pul qoymuşdular. Qorxmazlığı üçün ermənilər S.Məmmədova “zəhmli polkovnik” adı vermişdilər. Biz hər həftənin 1-ci günü Əsgəran rayon Polis Şöbə-sində, ikinci günü isə Dağlıq Qarabağda V.Polyaniçkonun iştirakı ilə əməliyyat müşavirəsində iştirak edirdik. Bizi həmin müşavirələrə də Sadir Məmmədov aparırdı.

- *1990-cı ildə siz, Sadir Məmmədov və Xocalı DİŞ-in rəis müavini T.Hüseynovla birlikdə Xankəndindən Xocalı aeroportuna gələndə ermənilər bizi öz torpaqlarımızda fotoaparətlə şəkil çəkməyə qoymurdular. Sabir müəllim bu nə ilə əlaqədar idi?*

- Həmin dövrdə aeroportu ruslar mühafizə edirdilər. Erməniləri də azərbaycanlılara qarşı həmin ruslar qızıdırırdılar. Qarabağdakı ruslar ermənilərdən təxribat işlərində alət kimi istifadə edirdilər. Ruslar da ermənilərin dediklərini edirdilər. Ona görə, çəkiliş üçün azərbaycanlıları aeroporta buraxmırdılar. Həmin dövrdə İrəvandan Xankəndinə 32 reys sərnişin təyyarəsi gəlirdi. Biz bütün bu reyslərə nəzarət edirdik. İrəvandan Qarabağa gələn təyyarələr barədə Məhəmməd Əsədova məlumat verirdim. Mənim və M.Əsədovun söyləri nəticəsində reyslərin sayı 32-dən 1-2-yə endirildi. Sonradan isə Ermənistandan Qarabağa edilən təyyarə reyslərinin sayını həftədə 1 dəfəyə endirdik.

- *Zori Balayanın tez-tez Xocalı və Xankəndində görünməsi nə ilə əlaqədar idi?*

- Zori Balayan Qarabağa yalnız təxribat üçün gəlirdi. Balayanın xüsusi cəfəşanlılığı ilə Qarabağda yaşayan ermənilər azərbaycanlılara qarşı qalxırdılar. Hətta bir dəfə Zori Balayanı Xocalı aeroportunda

saxladıq. Sonra isə onun Xocalıya gəlməsinə qadağa qoyduq. Robert Köçəryan, Serj Sərkisyan və Zori Balayan Qarabağda törədilən təxribat planlarını hazırlayan əsas şəxslər idilər. Robert Köçəryan Dağlıq Qarabağda ipək kombinatında işləyəndə azərbaycanlıları sıxışdırırdı. Onları işə buraxmırdı. S.Sərkisyan daha sonralar özünü Ermənistanın “milli qəhrəman”ı elan edərək fəxrlə Xocalı soyqırımında iştirak etdiyini deyirdi. Xocalıda törətdikləri soyqırıma görə, sonradan növbə ilə Robert Köçəryan və Serj Sərkisyan Ermənistan prezidenti təyin edildilər.

- *Xocalı soyqırımına Serj Sərkisyanın başçılıq etməsi barədə yayılan məlumatlar həqiqətdir?*

- Soyqırıma S.Sərkisyan, R.Köçəryan, Zori Balayan başçılıq edirdilər. Həmin şəxslərin xüsusi cəfəşanlılığı nəticəsində Xocalıda bir gecədə 613 nəfər öldürülüb. Xocalıda törədilən soyqırıma liderlik edənlərdən biri məhz bu gün Ermənistan prezidenti olan Serj Sərkisyan olub. Həmin şəxslər rusların əlilə soyqırıma başçılığı əllərinə almışdılar.

- *Soyqırım üçün nəyə görə məhz Xocalı hədəf seçildi?*

- Xocalı Qarabağda mərkəzi mövqedə yerləşirdi. Şuşa tərəfdən Xankəndinə, Ağdamdan isə Əsgərana yaxın idi. Şəhər bir tərəfdən də Qarabağdakı əsas magistral yolun girişindəydi. Şəhərin sağ və sol hissəsində 20-yə qədər ermənilər yaşayan kəndlər yerləşirdi. Xocalı məhz həmin erməni kəndlərinin əhatəsində idi. Kərgicahan, Meşəli, Cəmilli, Malıbəyli, Quşçular kəndi işğal edildikcə, artıq Xocalı mühasirədə qalmışdı. Qalan bütün kəndlər də erməni-rus birləşmələri tərəfindən tərəfindən alınandan sonra Xocalı ortada tekləndi. Həmin dövrdə isə Xocalı sakinləri silahsız idilər. Əvvəlcədən şəhər sakinlərindən ov tüfənglərinə qədər yığılmışdı. Xocalını yalnız Əsgəran RPŞ-dan aldığım 8 edəd “Makarov” tapançası ilə mühafizə edirdik. Bu cür vəziyyətdə biz rusların top və tanklarının qarşısında heç ne edə bilmezdik. Şəhər gözlərimizin qarşısında məhv olurdu.

- *Vəziyyət gərginləşəndə Boris Yeltsin Avaz Mütəllibov və Nursultan Nazarbayevlə Xankəndinə gəlmişdi. Sabir müəllim. Qarabağdakı vəziyyət barədə Yeltsinə məruzə olundu?*

1991-ci ilin 18 sentyabrında Bakıdan mənə rəsmi göstəriş gəldi ki, Rusiya prezidenti Boris Yeltsin, Qazaxıstanın dövlət başçısı Nursultan Nazarbayev, Azərbaycan prezidenti Ayaz Mütəllibov, daxili işlər naziri Məhəmməd Əsədov və s. yoldaşlar Dağlıq Qarabağda baş verən prosesləri həll etməyə gələcəklər. 19-20-si sentyabrda şəxsi heyəti yığıb dislokasiya yolu ilə qruplar təyin etdim. Sentyabrın 21-də isə prezidentləri gətirən vertolyot Xocalı aeroportuna endi. Onlar Xocalıdan Xankəndinə getdilər. Vertolyotda Bakı və Türkiyədən gəlmiş jurnalislər də vardı. Jurnalislər də Xankəndinə getmək isteyirdilər. Onların arasında Azərbaycan Teleradio Şirkətinin əməkdaşı Nadejda İsmayılova, Elmira Axundova (hazırda millət vəkili), Tünzalə Qasımova, operator Elxan Əliyev, Türkiyədən “Zaman” qəzetinin müxbiri Yılmaz Polad vardı. Mənim müavinim Hafiz Adilov da daxil olmaqla onları birtəhər mənim xidməti “UAZ» maşınımamindirib Xankəndinə getdik. Şəhərə çatanda ermənilər mitinq keçirirdilər. Çətinliklə şəhərə keçə bildik. “Ştab”a getmək daha çətin idi. Ermənilər başa düşəndə ki, biz azərbaycanlıyıq, hücumə keçib söyüşlə döyməyə başladılar. Yılmaz Polad ağır xəsarət aldı, Elxan Əliyevi isə oğurladılar. Qadınları zorla əsgərlərin arasına saldım ki, öldürməsinlər. Sonra dan Nadejda İsmayılova Yeltsinə məruzə etdi ki, ermənilər jurnalistlərdən birini oğurlayıblar. B. Yeltsin bildirdi ki, oğurlanan şəxs tapılmasa, Dağlıq Qarabağ haqqında heç nə deməyəcəm. 40 dəqiqədən sonra Elxan Əliyevi azad edib birbaşa Bakıya yola salmaq üçün aerporta apardılar.

- Dediniz ki, Xankəndinə gedəndə ermənilər şəhərdə mitinq keçiridilər. Etiraz nümayişləri Yeltsinin səfərinə hesablanmışdı?

- Ermənilər Rusiya prezidentinin səfərindən istifadə edərək bildirirdilərki, guya Dağlıq Qarabağ onlara aiddir. Yeltsinin orada olmasından istifadə edib iddialarına qanunilik qazandırmaq istəyirdilər.

- Dağlıq Qarabağda doğulan azərbaycanlı uşaqları niyə geydiyyata götürmək istəmirdilər?

- Ermənilər Dağlıq Qarabağın onlara aid olduğunu iddia etdikləri üçün bu cür addımlara əl atırdılar. Hətta Serj Sərkisyan, Robert Köçəryan hərbi xidmətdən qayıtmış azərbaycanlıların iş

götürülməsinə əngəl törədirdilər. Qeydiyyatə alınan azərbaycanlı uşaqların əksəriyyətinin milliyyətini və adlarını erməni yazırdılar. Azərbaycanlıları Dağlıq Qarabağdan bezikdirib çıxarmaq üçün belə edirdilər. Sadir Məmmədov və M. Əsədovun köməkliliylə Dağlıq Qarabağdakı kəndlərdə bölmələr yaratdılar. Dağlıq Qarabağdakı azərbaycanlıların çoxluğunu göstərmək üçün bu vacib idi.

Qeyd edək ki, Sabir Məmmədov sabiq daxili işlər naziri Məhəmməd Əsədovun əmrilə “Əla xidmətə görə”, “Əla milis işçisi” döş nişanlı, “I dərəcəli məharət dərəcəsi”, “Xocalı yaddaşı” diplomuna layiq görülüb. Həmçinin “Qafqaz media” İB-nin fəxri fərmanı, “Əsl insan məktəbinin təşkilatçısı”, “İdeal dünya uğrunda göstərdiyi fəaliyyətə görə”, “Qalib Sultan” diplomları ilə də təltif edilib.

Mənsur Rəğbətəoğlu,

“Olaylar” № 35 (34, 30,)26 fevral, 2014.

“XOCALI SOYQIRIMINI TANIDAQ!”

“SƏS” qəzeti ölkəmizin həyatında əhəmiyyət kəsb edən, günün aktual və prioritet mövzuları ətrafında silsilə dəyirmi masalar təşkil edir. Diinən təşkil olunmuş dəyirmi masanın mövzusu Azərbaycan xalqını ən böyük faciələtilən biri olan Xocalı soyqırımının 20-ci ildönümünə həsr olunub. Dəyirmi masada Yeni Azərbaycan Partiyası İdarə Heyətinin üzvü, YAP Səbail rayon təşkilatının sədri Zahtid Qaralov, Milli Məclisin deputatı Musa Quliyev, Milli Məclisin deputatı Sahibə Qafarova, YAP Siyasi Şurasının üzvü, “İki sahil” qəzetinin baş redaktoru Vüqar Rəhimzadə, “Yeni Azərbaycan” qəzetinin baş redaktoru Hikmət Babaoğlu, YAP Xocalı rayon təşkilatının sədri Vahid Əliyev, politoloq Cümşid Nuriyev, Beynəlxalq Diaspor Mərkəzinin əməkdaşı Samir Adıgözəlov, YAP Gənclər Birliyinin sədr müavini Samirə Quliyeva, YAP Gənclər Billiyinin sədr müavini Aytac Əliyeva, YAP Gənclər Birliyinin İdarə Heyətini üzvləri Bəxtiyar Nəbiyev, Mehman İsmayılov, YAP Sabitnəcu rayon gənclər birliyinin üzvü Rəşad Abbasəliyev, YAP Suraxanı rayon gənclər birliyinin sədri Zəkiyyə Musayeva və başqa tanınmış ziyalılar, ictimaiyyət nümayəndələri, siyasi partiya və QHT təmsilçiləri, Xocalı soyqırımının şahidləri iştirak edirdilər.

Dəyirmi masada giriş sözü ilə çıxış edən “Səs” qəzetinin baş redaktoru Bəhruz Quliyev bildirdi ki, bugünkü tədbir Yeni Azərbaycan Partiyası Gənclər Birliyi və “Səs” qəzetinin birgə təşkilatçılığı ilə Xocalı soyqırımının 20-ci ildönümünə həsr olunub. Tədbiri keçirməkdə məqsəd Xocalı soyqırımını xatırlayıb, bunun acı nəticələrini gələcək nəsillərə ötürməkdir. Beynəlxalq ictimaiyyətə, dünya xalqlarına Xocalı soyqırımını və həmin gün baş verən hadisələri çatdırmağın hər birimizin borcu olduğunu vurğulayan B.Quliyev tədbirdə “Səs” qəzeti tərəfindən hazırlanmış filmin nümayiş etdiriləcəyini bil-

dirdi. Filmin dünyamın bir çox dillərinə tərcümə olunacağını diqqətə çatdırdı. O, vurğuladı ki, bu film Xocalı soyqırımını tam şəkildə əks etdirməsə də, bizi orada baş verən müəyyən məqamlarla tanış edir: “Bu dəhşətli faciəyə diqqət etdikdən sonra insanın qəlbində intiqam hissi oyanır. 1992-ci il fevralın 25-dən 26-sına keçən gecə ermənilər tərəfindən Xocalıda insanlığa və bəşəriyyətə qarşı soyqırımı həyata keçirilib. Erməni hərbi birləşmələri Xankəndində dislokasiya olunmuş SSRİ-nin 366-cı motoatıcı alayının ağır hərbi texnikasının dəstəyilə Xocalıya hücumla keçib. Beləliklə, erməni hərbi birləşmələri 366-cı alayın köməyilə dinc əhaliyə xüsusi qəddarlıqla divan tutub. XX əsrin genosidlər və soyqırımlar siyahısına Xocalı soyqırımı da daxil oldu”.

Baş redaktor bugün Ermənistanda hakimiyyətdə olan əli qana batmış cəlladların və bu cinayətdə günahı olan şəxslərin qanun qarşısında cavab verəcəklərini dilə gətirdi. Sonra filmin təqdimatı keçirildi. Film sona yetdikdən sonra tədbir iştirakçıları tərəfindən Xocalı soyqırımında şəhid olanların ruhu bir dəqiqlik sükutla yad olundu.

Sonra baş redaktor o dövrü qanlı olayları və Xocalı soyqırımı ilə bağlı dəyirmi masa iştirakçıları arasında müzakirələr aparılmasının vacibliyini vurğuladı.

Musa Quliyev:

Doğrudan da, Xocalı faciəslə analoqı olmayan ümumbəşəri bir faciədir. Nə qədər ki, ermənilər tərəfindən bu soyqırımı hadisəsini törədənlər cəzalarına çatmayıblar, bundan sonra da bu cür yenə də belə hadisələr törədiləcəkdir. Bu gün Xocalı xatırlamaq vacibdir. Amma daha çox Xocalı soyqırımının qisasını almaq haqqında düşünmək lazımdır. Beynəlxalq təşkilatlara yüksək bir şəkildə bu hadisələri çatdırmaq, bu soyqırımı təbliğ etmək hər birimizin vətəndaşlıq borcudur. Bir həqiqəti etiraf etmək lazımdır ki, əgər biz işin həlli məsələsini yerinə yetirmək istəyiriksə, nə beynəlxalq təşkilatlardan, nə beynəlxalq məhkəmələrdən, nə də HAAQA tribunalından imdad ummamalıyıq. Bəlkə di bu və ya digər təşkilatlar Xocalı soyqırımından xəbərdardırlar. Bu gün biz

öz faciəmizh üz-üzə qalib intiqam almaq üçün iradəmizi gücümü-zü ortaya qoymalıyıq. Azərbaycanı dövlətinin bu istiqamətdə görəcəyi işlər üzərində düşünməliyik. Nə qədər ki, biz diplomatiya-da cənab Prezident İlham Əliyevin elan etdiyi hüquq taktikasını keçməmişdik, bütün platformalarda uduzurduq və yaxud barəbər qalırdıq. Bu gün məlumdur ki, dünya ölkələrində Xocalı soyqırımını ilə bağlı erməni tfrnmniə bağlı erməni diasporası tədbir təşkil etməmişdən əvvəl azərbaycanlılar bunu həyata keçirirlər. Ha vadarları olan ölkələrdə - Fransada, Rusiyada, Amerikada artıq Azərbaycan diasporu ardıcıl olaraq tədbirlər təşkil edir. Biz onları qabaqlamaqla dünya ictimaiyyətinə haqq sözümüzü çatdırırıq. Bu da Azərbaycanı hücum diplomatiyasının məntiqi nəticəsidir. Bu gün dövlətin də, milliətin də, gənclərin də söyləri ermənilərdən bu qisası almağa köklənib. Bu gün hər birimiz Ali Baş Komandanın müsəlləh əsgəriyik və əmrini gözləyirik. Qərar qəbul olunduqdan sonra, əminəm ki xalqımıza qarşı törədilmiş bu cür cinayətlərdən onları çəkindirəcəyik.

Vüqar Rəhimzadə:

Xocalı soyqırımını, ümumiyyətlə bəsəriyyətdə qarşı yönəldilmiş bir qətliamdir. Ermənilər Xocalıda törətmiş olduqları vəhşilikləri Avropanın ən nüfuzlu tribunalarından belə səsləndirdilər. Avropanın ən nüfuzlu KİV-lərində, BMT-də həmin bu cinayətkarla öz dilləri ilə etmiş olduqları qəddarlıqları dünya ictimaiyyətinə çatdırırdılar. Sanksiyalar Ermənistanı qarşı deyil, Azərbaycana qarşı yönəldildi. Torpağı işğal olunan da, qırılan da biz olduq. Xocalı soyqırımını, ümumiyyətlə, bəsəriyyətdə qarşı yönəlməmiş bir qətliamdir. Xocalı baş verən tarixi cinayətlər bir gün istənilən Avropa ölkəsinin və xalqının da başına gətirilə bilər Bu gün Ermənistan rəhbərliyində təmsil olunanların böyük əksəriyyətinin əlləri Azərbaycan xalqının qanına batıb. Vaxt gələcək, haqq-ədalət yerini tapacaq.

Azərbaycan dövlətinin həyata keçirdiyi prinsipial və qətiyyətli siyasət, konstruktiv mövqeyi mövcud problemlərin sülh və

danışıqlar yolu ilə həlli istiqamətinə yönəlib. Bu məqsədlə ardıcıl işlər görülməkdədir.

Hikmət Babaoğlu:

- Ermənilərin Azərbaycanın tarixi ərazilərinə qarşı olan təcavüzü tarixi ərazilərimizin müəyyən hissəsinin işğalı ilə nəticələndi. Ermənilər “böyük Ermənistan” xülyası ilə Azərbaycanın tarixi əraziləri hesabına yaratmış olduqları dövlətlərinin coğrafiyasını növbəti dəfə bizim tarixi torpaqlarımızı işğal etməklə genişləndirmək niyyətində olublar. Elə Xocalıda ondan əvvəl və ondan sonra ləyata keçirilən qətlialmlar erməni xislətinin açıq ifadəsi idi. Çünki zaman yetişəcək ki, Azərbaycan öz tarixi ərazilərini əldə edəcək. Buna istənilən erməni və istənilən formada arada durub, öz maraqlarını reallaşdırmaq niyyətində olan qüvvələr əmin olmalıdır. Azərbaycan xalqı öz dövlətinin gücünə və qüdrətinə arxalanaraq, Ali Baş Komandanın əmri ilə itirilmiş torpaqları erməni işğalçılarından geri qaytarmağa hər an hazırdır.

Qaçqına çevrilmiş və Azərbaycanın rayonlarına müvəqqəti sığınacaq tapan Xocalı sakinləri Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin ədalətli həllini, Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzünə son qoyulmasını, respublikamızın ərazi bütövlüyünün bərpa olunmasını səbirsizliklə gözləyir, dövlətləri və beynəlxalq təşkilatları haqq və ədaləti qorumağa çağırırlar. Xocalı faciəsi haqqında həqiqətin, bu barədə obyektiv informasiyanın dünya ictimaiyyətinə çatdırılması və təqsirkarların məsuliyyətdə cəlb edilməsi ilə bağlı bir sıra tədbirlər görülür. Xocalı faciəsi və törədilən cinayət davamlı olaraq dünya ictimaiyyətinə çatdırılır. Heydər Əliyev Fondunun Rusiyadakı nümayəndəliyi, Ümumdünya Azərbaycanlılar Konqresi, Rusiya Azərbaycanlı Gənclər Təşkilatı İslam Konfransı Təşkilatının Gənclər Forumu ilə birlikdə “Xocalıya ədalət” beynəlxalq informasiya kampaniyası çərçivəsində ermənilərin Azərbaycanın Xocalı şəhərində törətdikləri faciənin ildönümünə həsr edilmiş silsilə tədbirlər keçirilir. “Xocalıya ədalət” beynəlxalq kampaniyasının məqsədi təkcə Xocalı soyqırımının deyil, başqa etnik təmizləmələrin də qurbanları üçün də ədalətə nail olmaqdır.

Heydər Əliyev Fondu tərəfindən dünyanın, demək olar ki, bütün ölkələrində Xocalı faciəsinə həsr edilmiş tədbirlər keçirir. Fond konfranslar, xatirə gecələri təşkil edir, kitablar, bukletlər dərc edir, DVD-disklər buraxır, filmlər çəkir. Avropa Birliyinin üzvü olan dövlətlərin, demək olar ki, hamısında, MDB, Asiya, Cənubi və Şimali Amerika ölkələrində konfranslar, seminarlar keçirilir. Bununla bərabər, kompaniyanın dövlət və hökumət başçılarına, ATƏT-in Minsk Qrupuna, AŞPA-ya, BMT Baş Katibliyinə, dünya parlamentlərinə və beynəlxalq təşkilatlara ünvanlanmış, bu faciəni soyqırımını aktı və insanlığa qarşı cinayət kimi tanımaq tələbi irəli sürüən müraciətlər yayılır.

Cümşüd Nuriyev:

Xocalı soyqırımını bütün beynəlxalq konvensiyalara ziddir. Xocalıda baş verən hadisə heç zaman faciə kimi qiymətləndirilə bilməz. Faciə məfhumunun siyasi və hüququ yükü çox azdır. Bu, bütövlükdə, soyqırımını aktı - Cenevrə Konvensiyası ilə əhatələnmişdir. Birincisi, BMT Nizamnaməsinə, ikincisi, insan hüquq və azadlıqları haqqında 1948-ci Konvensiyasına, üçüncüsü, 26 sentyabr 1948-ci ildə qəbul olunmuş genosid cinayət və ona qarşı mübarizə tədbirləri haqqında Konvensiyasına, dördüncü mülki və siyasi hüquqların pozulması haqqında beynəlxalq Konvensiyaya, beşincisi, müharibə şəraitində dinc əhəlinin qorunması ilə bağlı təcavüzə məruz qalmaması ilə bağlı 1968-ci il Konvensiyasına, altıncısı, 1994-cü il Ruanda Konvensiyasının birinci maddəsinə, yeddincisi, Azərbaycan Cinayət Məcəlləsinin 103-cü maddəsinə, səkkizincisi, Ümumi Lider Heydər Əliyevin 27 mart 1997-ci il Fərmanına qarşı bu soyqırımını aktı ziddir. İlk dəfə genosid termini 1943-cü ildə leksiona daxil olub. Onun hüququ yükü ondan ibarətdir ki, dininə, dilinə, irqinə, mənşəyinə görə insan və yaxud da insan qrupu tək cəzə öldürülməyə yox, eyni zamanda, ərazini tərk etməyə, mülkünün əlindən alınmasına yönəlib. Sadaladığım konvensiyaların maddələrinə görə, terror törədən təşkilatlar terror təşkilatları kimi tanınmalıdır. Amerika 103 terror təşkilatı tanıyır ki, onun 4-ü erməni təşkilatıdır. Rusiya isə 104 terror

təşkilatı tanıyır. Dörd erməni terror təşkilatı bu hadisədə bilavasitə iştirakçıdır və Azərbaycan Milli Məclisində məsələ qaldırılmalıdır. Xocalı soyqırımını siyasi və hüququ yükü ağırdır. Faciə məişət mütəvisində baş verən cinayətdir. Xocalı soyqırımını aktı olmasının bir mühüm faktoru ondan ibarətdir ki, ölənlər arasında bir nəfər də olsun hərbiçi yoxdur. Cəmi 27 polis öldürülüb. Polis insanların hüququ və azadlığını qorumaq vəzifəsini daşdığından, onlar hərbiçi hesab olunmur.

Samir Adıgözəlov:

- Bu gün Beynəlxalq Dispor Mərkəzini narahat edən Sankt-Peterburqda təşkil edilən Milli-Mədəni Muxtariyyət təşkilatı tərəfindən fevralın 27-də konsert təşkil olunacaq. Bununla bağlı bizim təşkilat millət vəkillərinə müraciət ünvanlayıb. Eyni zamanda, tədbirlər təşkil etmişik. Rusiyadakı Azərbaycan Səfirliyinə, Sankt-Peterburqdakı Azərbaycan Baş Konsulluğuna məktublar ünvanlamışıq. Mədəniyyət Nazirliyi nə də bu konsertin qarşısının alınması üçün məktub göndərilib. Çox təəssüflər olunsun ki, bu qədər fəaliyyətin, ardıcıl olaraq aparılan işlərin qarşısında bizim bir qrup özünü "sənətçi" hesab edən insanlar Sankt-Peterburqda konsert təşkil etmək qərarına gəliblər. Bu addım bizim şəhidlərimizin ruhuna hörmətsizlikdir. Amma artıq Sankt-Peterburqdakı Konsulluqdan bizə məktub gəlib ki, təşkilata konsertin vaxtının dəyişdirilməsi ilə bağlı müraciət olunub. Amma göstərilən bu cəhdlərə baxmayaraq, Milli-Mədəni Muxtariyyət Təşkilatı bu məsələdə mövqeyini dəyişməmişdir. Həmin müğənnilər də ısrarlı olaraq tədbirdə çıxış etmək niyyətindədirlər. Cənab Prezidentin Sərəncamına əsasən fevralın son gününə qədər tədbirlərin keçirilməsi nəzərdə tutulub. Dünyanın bir sıra ölkələrində, eləcə də, Sankt-Peterburqda da Xocalı ilə bağlı tədbirlərin keçirilməsi planlaşdırılıb. Bu məqamda belə bir konsertin təşkili qəbul olunmazdır.

(Ardı var)

**Zümrüd BAYRAMOVA,
Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI**

TARİXİ SAXTALAŞDIRMAQ CİNAYƏTDİR

Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü və Qarabağda döyüşlər başlayandan orada iştirak edən bir çox könüllülər, özünümüdafiə dəstələrinin üzvləri, polislər və başqaları şahidi olduqları hadisələrdən bəhs edən materiallarla formasiya vasitələrində çıxış edir, kitablar nəşr etdirirlər. Elə faktlar vardır ki, hökmən tədqiq olunmalıdır. Çünki bir sıra hadisələr, şəxslərin dedikləri, onların şahidi olduqları və olaylarda iştirakları Qarabağ məsələsində mövqedə dayanır ki, ölkənin və

xalqın gələcək taleyi üçün mühüm tarixi əhəmiyyət daşıyır. Özbəkistanda DİN orqanlarında işləyən, Azərbaycana - Vətənin müdafiəsinə qayıdan Xocalı milid (indi polis) bölməsinin sabiq rəisi Sabir Məmmədovun bu il çapdan çıxmış "Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir" adlı kitabı da bu mövzuya həsr edilib. Kitab çox maraqlı tərtibata malikdir. Müəllif doğma Qarabağın əsrarəngiz gözəlliyini, zəngin sərvətini, mehriban, qayğıkeş insanlarını təsvir etməklə yanaşı, erməni vəhşiliyindən, barbarlığından, şahidi olduğu səhnələrdən danışır. "O vaxtlar DQMV-nin şəhər və kəndlərinə gediş-gəlişi rus hərbiçiləri təşkil edirdilər. 1991-ci il sentyabrın 25-də Ağdamdan Xocalıya qrafik üzrə gələn, içərisində 16 nəfərti tikinti işçisi olan avtobus Əsgəranın düz ortasında ermənilər tərəfindən edilərək aşırılmışdı.

Günahsız insanların qanını tökməkdən doymayan erməni vandalları - sentyabrın 26-da Əsgəran qəsəbəsinin 50 metrliyində Xocalı milisinin DAM-ın iki əməkdaşı Natiq Əhmədovu və Əli Vəliyevi səhər sübh çağı Ağdamdan Xocalıya işə gələrkən sonuncunun şəxsi

06 markalı "Jiquli"sində vəhsicəsinə qətlə yetirmişdilər...

Onların necə qəddarcasına güllələnməsi indi də gözlərimin önündədir və məni dəhşətə gətirir. Rəhmətlik Əlinin dişlərini də güllələyib tökmüşdülər. Asfaltın ortasında və kənarlarında patron gilizlərindən barmaq basmağa yer də yox idi. Bu vəhşiliyi, qeyri-insaniliyi, qəddarlığı görməyən heç cür hadisəni olduğu kimi xatırlaya bilməz".

S.Məmmədov yeri gəldikcə KİV materiallarından da geniş istifadə edərək Xocalının simasında Qarabağda gedən proseslərə xeyli işıq sala bilir. Bu şəhər sürətlə böyüyürmüş. Təbii ki, bu proses nə ermənilərin, nə də onların Moskvada olan siyasi və hərbi dayaqlarının ürəyincə idi. Ona görə də Xocalının ətrafında olan kəndlərin sovet ordusunun dəstəyi, Moskvanın göz yumması ilə etnik təmizlənməsi davam edirdi. Ermənistanın işğalçılıq siyasətinin getdikcə güclənməsi, onların qeyri-qanuni hərəkətlərinin hətta dəstəklənməsi oxucuda bir sual doğurur, görəsən Sovet rəhbərliyinin ermənilərin etnik təmizləmə aparmasına göz yummasının arxasında hansı siyasi-strateji niyyət və məqsəd var imiş? Axı bu, bir həqiqətdir ki, Azərbaycanın hərbi qüvvələri yox idi, Xocalını qoruyan Aqil Quliyevin 21 və Tofiq Hüseynovun 100 nəfərlik könüllüləri, 58 nəfərlik şəhər və hava limanı milis bölmələrinin əməkdaşları olub. Onlar sovet qoşunları ilə birləşmiş erməni hərbi dəstələri ilə döyüşürdülər. Qüvvələr təbii ki, qeyri-bərabər idi. Tanış olduqca hadisələrin mərkəzdən idarə olunduğu, Azərbaycan rəhbərliyinin isə ya gücsüz, ya iflic, ya da bacarıqsız olduğu qənaətinə gəlirsən və bir sual da doğur, görəsən ermənilər uduzan anda bizim qüvvələri öz mövqelərindən geri çəkilməyə əmr verən kimlər imiş? Hələ məhv olmamış mərkəzə tabe imperiya qüvvələrimi? Diqqət edin, Azərbaycan rəhbərliyi DQ-də pasport rejimini yoxlamaq qərarına gəlir. "Krunk"un rəhbərləri həbs olunur, 80 yaraqlı öldürülür, nəticədə... SSRİ DTK-nın sədri Kryuçkov, müdafiə naziri Yazov, daxili işlər naziri Bakatin izahat tələb edirlər. Maraqlı və diqqəti cəlb edən bir məqam budur ki, Dağlıq Qarabağ Təşkilat Komitəsinin sədri V.Polyaniçko əməliyyatın icraçısı olan hərbiçilərə əsəbi halda deyir ki, nədən qorxursunuz, ölənlər,

məhv edilənlər bandit, bayaviklər və terrorçulardır. Onların məhv edilməsinə mən əmr vermişəm. Mən bütün bunları təşkilat komitəsinin rəhbəri və SSRİ Ali Sovetinin deputatı kimi etmişəm. Moskvada, Kremldə kimlə lazımdır mən danışıacam. Hələ aydınlaşdırmaq lazımdır ki, sərhəd zastavasının rəis müəvini kimdir və orada nə edirmiş, banditlərlə nə əlaqəsi varmış? Polyaniçkonun bu çıxışından bir qədər sonra əməliyyat müəmmalı şəkildə dayandırılır, pasport rejiminin yoxlanmasına biganə yanaşılır.

Beləliklə, Umudlu, Meşəli, Quşçu, Kərkicahan, Malıbəyli və digər kəndlər etnik təmizləməyə məruz qalır, Xocalı və Şuşa mühasirə vəziyyətinə düşür. V.Polyaniçko TK-dan uzaqlaşdırılır, yerinə Zülfi Hacıyev təyin edilir və təşkilat komitəsi Ağdama köçürülür. Bununla da DQ erməni yaraqlılarına təhvil verilmiş olur və Azərbaycanın formal da olsa, rəsmi idarəetməsinə son qoyulur. Məhz bu prosesdən sonra Azərbaycanın Baş prokuroru İ. Qayıbov, DİN na-2iri M.Əsədov və başqa hökumət nümayəndələri vertolyotla Xocavəndə uçarkən Qarakənd səmasında vurulurlar. V.Polyaniçko yenidən Bakıdan Ağdama göndərilir, o, vertolyot vurulan ərazidə belə bir ifadə işlədir ki, hə, indi Şuşa qalır. Şuşa kimin əlində olacaqsə, Qarabağ da onun əlində olacaq. Göründüyü kimi, bütün hadisələr məhz mərkəzdən təşkil olunan proseslərdir, bunlar və digər mühüm hadisələr kitabda verilən materiallarda yer alıb. Oxucunun yadına salmaq istərdik ki, Viktor Polyaniçko haqqında müxtəlif fikirlər söylənib. Bəziləri onu Moskvanın casusu, bəziləri isə Azərbaycanın mövqeyini müdafiə edən kimi kütləvi informasiya vasitələrində təqdim edib. Kitabda göstərilir ki, V.Polyaniçko Azərbaycan milisində atılan böhtanı ifşa edir və təxribatın rəsmi Yerevan tərəfindən törədilədiyini bildirirdi, həm də o, Moskvanın canişini idi (Azərbaycandan sonra o, Şimali Qafqaza münaqişə zonasına göndərilmiş və orada avtomobil qəzasında "həlak" olmuşdur. Beləliklə, Qarabağın işğalının çox mühüm sirlərini bilən, soyqırım və etnik təmizləmənin şahidi Azərbaycan KP MK-nın II katibi və DQ-də Təşkilat Komitəsinin sədri, Moskvanın səlahiyyətli nümayəndəsi artıq həyatda yoxdur - A.C). Qeyd etmək lazımdır ki, Viktor Polyaniçkonun sürü-

cüləri Vahid və Həbil Xocalı sakinləri idilər. Erməni caniləri onları Əsgəranın mərkəzində güllələmişdilər. Yəni V.Polyaniçko barədə birbaşa hökm vermək olmaz. Bundan başqa, Sabir Məmmədov Qarabağda döyüşən adamların haqsızlıqla qarşılaşdığını, heç Qarabağın yollarını tanımayan, yaxud da tanıyıb heç bir döyüşdə iştirak etməyənlərin KİV-də ağız dolusu çıxışlarına qəti etirazını bildirir və onların hadisələri təhrif etdiklərini, gələcək nəslimizə yalan informasiya ötürdüklerini deyir. Müəllif Xocalı hadisələrinin tarixi hadisələr olduğunu və gələcək nəsle doğru informasiya verilməsinin mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyini bildirir. Maraqlıdır ki, Xocalıdan olan jurnalist Səriyyə Müslümqızı da 20 il sonra — bu il fevralın 23-də "Təzadlar" qəzetində çıxış edərək Sabir Məmmədov barədə bir sıra yanlışlıqlara yol verdiyini etiraf edir, bir də ozamankı hadisələri aydınlaşdırmağa çalışır və soruşur ki, Cabbar kimi, Sabir kimi, Hafiz kimi Xocalını müdafiə edənlərin haqqını kim qaytaracaq.

İstər XX əsrin əvvəllərində, istərsə də sonralar sistemə surətdə baş verən terrora, kütləvi qırğınlara, etnik təmizləmələrə tarixi faktlarla və dəlillərlə baxmasaq, araşdırıb nəticə çıxarmasaq, gələcəyimizi təhlükə altına almış olarıq.

Mübarizənin gücü isə həqiqətdədir. Doğrudan da, tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir. Hər bir hadisə və tarixi prosesdə iştirak etmiş insanların fəaliyyəti olduğu kimi qələmə alınmalı, hər bir hadisəyə və şəxsə obyektiv mövqedən yanaşılmalıdır. İnanırıq ki, Sabir Məmmədovun bu kitabındakı materiallar da maraqla qarşılanacaqdır.

Ataş Cəbrayillı,

"Respublika" qəzeti, 23 may, 2012-cu il

TARİXİ SAXTALAŞDIRMAQ CİNAYƏTDİR

Sabir Məmmədov-Kəngərli,

Qarabağ müharibə veteranı:

- İllər keçir, zaman insan ağrı-acılarını unutturur. Lakin tarixin elə varaları, elə hadisələri var ki, hər bir insanın - Vətəninini sevənin qəlbində yeni vurulmuş yara kimi daim göynəyir, qaysaqlansa da, qan verir, hər bir Vətən övladını baş verənlərdən ibrət almağa, Vətəninini, millətini göz-bəbəyi kimi qorumağa səs-ləyir. Xocalı qətiəmi, Qarabağ müharibəsində baş verənlər də məhz bu keyfiyyətə malikdir. Özbəkistan daxili işlər orqanlarından çıxıb Azərbaycana gəlişim, Xocalı şəhər Milis Bölməsinə rəhbərliyim də Vətən harayı ilə bağlıdır.

Xocalı Şəhər Milis Bölməsinin yaradılması zamanın tələbin-dən irəli gəlmişdir. DQMV hadisələri başlanan gündən Əsgəran rayon DİŞ-nin erməni əməkdaşları rayonun azərbaycanlı əhalisinin evlərinin yandırılmasında, doğma yurd-yuvalarından qovulmasın-da fəal iştirak edirdilər. İş o yerə çatmışdı ki, yeni doğulan uşaqla-ra yaş kağızı verilmir, hərbi xidmətdən doğma kəndinə qayıdanlar pasport qeydiyyatına götürülmür, təyinatla işləməyə gələnlər əsasən geri qaytarılırdılar. Hətta Əsgəran DİŞ-i tərəfindən bəzi azərbay-canlıların adına yazılmış pasportlarda onların milliyəti erməni kimi göstərilirdi.

Xocalı şəhərinin və qonşu Azərbaycan kəndlərinin əhalisinin əmin-amanlığı keşiyində dayanmaq və bu özbaşınalıqların qarşısı-nı almaq üçün Respublika DİN naziri M.Əsədovun şəxsi təşəbbüsü və köməyi ilə yaradılmış şöbə öz ətrafında 58 nəfər milis əməkdaşını birləşdirmişdi. Respublika Daxili İşlər Nazirliyinin tikinti idarəsi çə-tinlik-lərə baxmayaraq, müasir tipli, ikimərtəbəli binanı qısa müd-dətdə onların istifadəsinə vemişdi. Bölmənin əməkdaşları vilayətin ərazisində silahlı birləşmələrin ləğv edilməsində, pasport rejiminin yox lanılmasında fəal iştirak edir dilər.

Bir dəfə təşkilat komitəsinin DQMV üzrə rəhbəri V.Polyaniç-ko məni Stepanakertə komitəyə çağırtdırıb so ruşdu ki, nə üçün mən milis sınırlarında xidmətə ancaq ağızdan qəbul etmişəm. Mən şəxsi heyətin siyahısını, ünvan və işə qəbul günlərini tərtib etdim. Xocalı İcra Həki-miyyətinin başçısı Elman Məmmədova göstərdim, oxuduqdan sonra imza atmaqla möhür vurdu və qey-diyyatdan keçirib mənə qaytardı. Səhəri günü Stepanakertə təş-kilat komitəsinə gedib V.Polyaniç koya təqdim etdim. O, siyahını diqqətlə nəzərdən keçirib bir nəfər sürücümədən başqa ha mısının Xocalıdan olduğunu görəndə başını bulayaraq «Vot tibe svoluç Qadjiyev» (Ay səni, əclaf Hacıyev!) - deyə öz-özünə deyindi və siyahını stolun üstünə atdı. V.P.Polyaniçkonun dediği «Vot tebe svoluç Qadjiyev!» cümləsi fikrimdən çıxmırdı. Görəsən kimi nəzərdə tuturdu?

DQMV-nin bütün ərazisi od tutub yanırdı, gediş-gəliş çox qorxulu idi. 1988-ci ildən 1993-cü ilə qədər orada işləmiş və yaşa-mış adamlar baş verənləri gözləri ilə görüblər və o günləri olduğu kimi düzgün, dəqiq təsvir edə bilərlər. Yeri gəlmişkən, onu da de-yim ki, bu bölgənin yolunu tanımayan şəxslər, bəziləri tanımasalar belə, baş verənlərdən xəbərsiz olduqları halda, özlərindən uydurma hadisələr düzəldirlər. Yazanlar da az deyil. Hər bir şəxs həqiqəti deməli, haqqa qiymət verməlidir. Axı gələcək övladlarımız DQMV-də, eləcə də Xocalıda olmuş hadisələrə və onun şəxslər iştirakçıları-na əldə edəcəyi qəze, jurnal, kitablarla qiymət verəcək, tarixi sənəd kimi inanacaqlar.

DQMV-də, gördüyüm çətin, qorxulu, problemli işləri deyə bilərəm ki, ancaq o vaxt orada işləyənlər gözləri ilə gördükləri, gün-dəlik fəaliyyətlərində hiss etdikləri və daim hansı risklə qarşılaşdıq-larını bildikləri üçün yalnız onlar doğru yazı və deyə bilirlər. Hazırda elə adamlara rast gəliərsən ki, heç DQMV-də, Xocalıda, Şuşa və s. yerlərdə olmaya-olmaya, kitablar yazır, qəzetlərdə, televiziya verilişlərində «operativ» çıxışlar edirlər. Quramalardan da elə bəhs edirlər, yalanı elə deyirlər, ağızdan-ağıza, havadan eşitdiklərini də hay-küylə xalqa elə çatdırırlar ki, ictimaiyyət çaş-baş qalır, ictimai

rəyi çəşdirməq bir yana, tarixi də saxtalaşdırır, gələcək nəslə səhv səmtə yönəldirlər.

O, vaxtlar bizim əsas işimiz dinc əhalini, torpaqlarımızı qorumaq idi. Ona görə də ermənilərin yaşadığı şəhər və kəndlərə cürətlə getməyi özümüzə borc bildirdik. Çünki, bu torpaqlar bizimdir, dədə-babalanımızdır. Xocalı şəhər milisi Əsgəran RPŞ-dən alınmış cəmi 8 ədəd «Makar» tipli tapanca ilə Xocalı əhalisini təpədən-dırnağa silahlanmış silahlı ya raqlardan qoruya bildirdi.

Əsgəran RPŞ-in tabeliyində olduğumuz üçün Xocalı milis bölməsinin müavinləri, şöbə rəisləri mənimlə birlikdə hər həftənin 1-ci günləri Əsgəran RPŞ-də keçirilən əməliyyat müşavirəsində iştirak edirdik. Hər həftənin üçüncü günləri isə təhlükəli olsa da, biz DQMV-dəki rayon şöbə və kənd milis bölmələrinin rəisləri, əməliyyat üzrə müavinləri, şöbə rəisləri Stepanakertdə Dİİ və DQMV təşkilat komitəsinin nümayəndəliyinin iştirakı ilə akt zalında keçirilən əməliyyat müşavirəsində iştirak edirdik. Əməliyyat müşavirəsini DQMV Dİİ rəis müavini polkovnik Sadir Surxay oğlu Məmmədov aparırdı. Sadir müəllim Stepanakertdə Dİİ-də kabinetdə tək oturub işləyirdi. Erməni milis zabitləri ona təzim edirdilər.

Bir sözlə, qorxurdular. Odur ki, ona «Zəhmli polkovnik» ləqəbini vermişdilər.

1991-ci il 18 sentyabrda Xocalı şəhər Milis Şöbəsinə rəsmi məlumat gəldi ki, 20 sentyabr 1991-ci ildə Azərbaycanın, Rusiyanın və Qazaxıstanın dövlət rəhbərləri DQMV münaqişəsinin həlli ilə bağlı Stepanakertə gələcəklər. Mən Xocalı şəhər milis rəisi kimi dərhal şəxsi heyəti yığıb onları mühafizə tədbir planıyla tanış etdim. 19 sentyabr 1991-ci il tarixdə təsdiqlənmiş nümayəndələrin mühafizəsi üçün qruplar təşkil etdim. Nəhayət, 21 sentyabr 1991-ci il tarixdə Rusiyanın Prezidenti V.N. Yeltsin, Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti N.A. Nazarbayev, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti A. Mütəllibov, Azərbaycan Respublikasının DİN naziri, general M. Əsədov və başqa nümayəndələr hərbi vertolyotla Xocalı hava limanına endilər. Vertolyotda gələnlərlə birgə Azərbaycan kinostudiyasının operatoru Elxan Əliyev, Teleradio şirkətinin əməkdaşı Nadejda İsmayılova,

İstanbulda çıxan «Zaman» qəzetinin əməkdaşı Yılmaz Polad, jurnalistlərdən Elmira Axundova (hazırda MM-in deputatıdır) və Tünzalə Qasımova var idi. Mən onları xidməti milis məşinində apardım. Mənimlə Xocalı Milis bölməsinin cinayət-axtarış şöbəsinin baş əməliyyat müvəkkili Hafis Adilov da getdi. Ermənilər mitinq edirdilər. Öz dillərində söyüşlər yağdırırdılar. Ştaba keçmək də çox çətin idi. Nəhayət, nisbətən az adam olan yerdən keçə bildik. İzdihamın içi ilə, adamları yara-yara keçdiyimiz müddətdə erməni arvadları bizim azərbaycanlı olduğumuzu bilən kimi türk Yılmaz Poladın üst-başını cırıq-cırıq etdilər. Bizə qarşı hücumla keçdilər. Həmin vaxt ermənilər operator Elxan Əliyevi oğurladılar. Onlar bizim hər birimizi girov götürmək istəyirdilər. Məndən qabaqda gedən Nadejda İsmayılovanı, Elmira Axundovanı və Tünzalə Qasımovanı güclə izdihamı yarıb hərbiçilərin mühafizə etdiyi əraziyə sala bildim. N. İsmayılova yuxarı qalxıb rəhbərliyə (prezidentlər Yeltsin və Mütəllibova) məruzə etdi. Mikrofon vasitəsilə ermənilərə ultimatum verildi ki, elə bu dəqiqə Elxan Əliyev gətirilməlidir. Yoxsa biz DQMV barədə heç bir söz deməyəcəyik, fikir söyləməyəcəyik. Hardasa bir müddətdən sonra Elxan Əliyev azad edildi. Və onu Bakıya xəstəxanaya göndərdilər. Nəhayət, gələn rəhbər işçilər və nümayəndələrlə birlikdə Xocalı hava limanına qayıtdıq.

Aeroportda mən türk jurnalisti Yılmaz Poladı B. Yeltsinə təqdim etməklə onun ermənilər tərəfindən döyülməsi, üst-başının cırılması barədə məruzə etdim. Yeltsin özü şəxsən Yılmaz Poladla söhbət etdi. Sonra üzünü SSRİ daxili işlər naziri Viktor Pavloviç Barannikova tutdu və əlini mənim çiyinə qoyub dedi: «Mən bu gənc mayora bu gündən polkovnik rütbəsi verilməsini əmr edirəm». Sovetlər İttifaqının son nəfəsi olduğundan irəmə rütbə verilməsi baş tutmadı. Qarabağ məsələsində də heç bir dəyişiklik olmadı, əksinə, noyabr ayından Əsgəran qala sında Ağdam - Şuşa avtomobil yolu ermənilər tərəfindən tamamilə bağlandı.

O vaxtlar DQMV-nin şəhər və kəndlərinə gediş-gəlişi rus hərbiçiləri kalonla təşkil edirdilər. Amma ermənilər müşayiətə baxmayaraq, tez-tez dinc əhaliyə təcavüz edirdilər. 1991-ci il sentyabrın 25-

də Ağdamdan Xocalıya qrafik üzrə gələn, içərisində 16 nəfər tikinti fəhləsi olan aftobus Əsgəranın düz ortasında ermənilər tərəfindən daş-qalaq edilərək aparılmışdı. Hadisədən xəbər tutan Xocalı şəhər milis əməkdaşları ilə hadisə yerinə getdim. Milis serjantı Əhliman Ağayev qolundan yaralandı. Nəhayət, biz avtobusu və orada xəsarət alan adamları götürə bildik və yaralıları ilkin yardım göstərdik. Günahsız insanların qanını tökməkdən doymayan erməni vandalları ertəsi gün sentj rın 26-da Əsgəran qalasının 50 metrliyində Xocalı milisinin DAM-nın əməkdaş Natiq Əhmədovu və Əli Vəliyevi səhər sübh çağı Ağdamdan Xocalıya gələrkən sonuncunu şəxsi 06 markalı "Jiquli»sində vəhşicəsinə qətlə yetirmişdilər. Hadisə yerini gəlib müayinə etmək üçün Şuşada yerləşən istintaq qrupuna məlumat verildi. Qrupun rəhbəri Məbud Hüseynov idi. Lakin onlar da Şuşadan hadisə yerinə gələrkən, Stepanakertin Şuşa tərəfdən gırəcəyində erməni yaraqlılığının hücumuna məruz qalmışlar. Ona görə də, hadisə yerinə çata bilmədilər. Hadisə yerini Xocalı milisinin baş əməf müvəkkili Hafis Adilov müayinə etdi. Onların necə qəddarcasına güllələnmələri indidə gözlərimin önündədir və bu vəhşilik məni dəhşətə gətirir. Rəhmətlik Əlinin dişlərini də güllələyib tökmüşdülər Asfaltın ortasında və kənarlarında patron gilizlərindən barmaq basmağa yer də yox idi. Bu qeyri-insaniliyi, qəddarlığı görməyən heç cür hadisəni olduğu kimi xatırlaya bilməz.

Hadisəni olduğu kimi sənədləşdirdiyimizə görə hər ikisinə ölümündən sonra Qəhrəman adı verilmişdir. Biz çox çətinliklə meyidləri götürüb Ağdama gətirdik. Çətinliklə deyirəm, ona görə ki, erməni yaraqlıları bizi də yenidən gülləbarana tuta bilərdilər. Mən rəhmətliklərin hadisə yerinə gələndə göz önündə başıma gələn bir hadisə yadıma düşdü:

1991-ci ilin yay olardı. Sürücüm Səbuhi ilə Xocalıdan çıxıb Ağdama gəlirdik. Yavaş-yavaş hava qaralırdı. Yağan yağışdan; yolladakı çala-çuxur su ilə görünməz olmuşdu. Xirda damlalar püsək şəklində davam edirdi. DQMV Dİİ Xocalı millisinə xidməti maşın kimi verilmiş köhnə, istismar müddətini bitirmiş "UAZ"-ın sürəti çox yüksək deyildi.

Əsgəran qalasına 150-200 metr qalmış döngədə qəflətən maşının qabaq təkəri partladı. Səbuhi güclə sükanı əlində saxlayaraq, maşını dağ olan tərəfə döndərə bildi. Tez maşından düşdük. Mən üstümdəki "Makar» tapancasını əlimə götürüb hər təhlükəyə qarşı hazır vəziyyətdə dayandım. Səbuhi isə cəld danqratı gətirib təkəri dəyişməyə nail oldu. Toran qovuşurdu, artıq kənardan adamı seçmək çətinləşirdi. Elə biz maşını hazır vəziyyətə gətirib işə salmaq istəyirdi ki, Əsgəran tərəfdən Stepanakertə doğru üstü dolu silahlı-saqqallı ermənilər bir bortovoy maşının bizə tərəf gəliklərini gördük. Tez maşına oturmaq. Onlar gəlib bizi keçib bir xeyli aralıda dayandılar. Erməni dilində nə isə danışdılar. Maşını geri verib bizə yaxınlaşmaq istəyirdilər. Bizim UAZ-ın 68-17 AQY nömrəsi əvvəllər Stepanakertin Dİİ-nin xidməti maşınına məxsus olduğuna görə onlar bizi ermənilərin maşını hesab edib o dəqiqə atəş açmadılar. «Tez ol, tərən!» deyərək Səbuhiyə him elədim. Bizim maşın yerindən tərənib 50 metr getmişdi ki, arxadan avtomat silahlardan atəş açdılar. Əsgəranı keçib Ağdamın Qaraağaclı qəbiristanlığı deyilən yerində dayanaraq maşından düşdük, bir neçə saniyə «Çox şükür!» deyib, özümüza gəldik. Xocalı cəbhə bölgəsi idi və belə hadisələr başıma çox gəlib. Məni saxlayan bir j Allahdır və tez-tez evlərində, ocaqlarında olduğum rəhmətlik Seyid Zərif nənənin, onun oğlu Seyid Səyyədın, Hacı Məhəmmədin, rəhmətlik Fuğara Seyidin (Tağibəylidə), Seyid Lazım ağanın cədləri olubdur. Allah bütün seyidlərə, o cümlədən Seyid Fuğaraya, Seyid Lazım ağaya da rəhmət eləsin.

Başıma gələn belə hadisələr çox olub. 1991-ci ilin payızında sürücüm Azərlə xidməti «UAZ» maşınımda Xankəndinə Dİİ-ə texnika sahəsi üzrə sənəd aparmışdım. Dİİ-nin qarşısında çoxlu erməni qadın və kişiləri yığılmışdılar. Mən maşından düşüb, mərhum idarə rəisi general Kavalyovun qəbul otağına yaxınlaşdım, qəbulda növbə tutdum. Sürücüm Azər isə maşının içərisində oturmuşdur, çünki, mən tez çıxmalı idim. Bu vaxt Bakıdan getmiş bir erməni qadının mənə yaxınlaşıb pıçılı ilə «Rəiscan, ermənilər səni və qardaşını girov götürmək istəyir» - deyib cəld uzaqlaşdı. Mən dərhal pəncərədən dövrəyə alınmış xidməti maşınımda sürücüsü Azərə barmağımın işarəsi ilə «Ş»hərfini göstərdim. Yəni, Şuşaya sür, qaç. Bir anda Azər

maşınla gözdən itdi. Çünki ermənilər Xocalıya gedən yolu bağlaya bilərdilər. Maşın Xocalı polisində məxsus idi. Dərhal Kavalyovun kabinetinə girib hadisəni məruzə etdim. O, ştaba məlumat verdi. Az sonra rus hərbiçiləri BTR-lə Dİİ-ə gəlib məni və qardaşımı polkovnik Sadir Məmmədovla birlikdə arxa qapıdan çıxarıb BTR-lə təşkilat komitəsinə gətirdilər. Bu V.Polyaniçko və Sofonovun köməkliliyi ilə oldu. Beləliklə, ermənilər bizi girov götürə bilmədilər. Azərin ratsiya ilə danışmasını eşidən xocalılar tələş içərisində idilər. Az sonra Xocalı polis əməkdaşları (başda baş əməliyyatçı Hüseyn Əliyev) gəlib mənimlə birlikdə Xocalıya qayıtdıq.

Ermənilər DQMV üzrə Respublika Təşkilat Komitəsinin sədri V.Polyaniçkonun sürücüləri Vahid və Habili Əskəran rayonunun düz orta sında, Ağdam-Şuşa magistral yolunda "UAZ" markalı maşında qətlə yetirmişlər. Hadisə yerinə biz Xocalı milis işçiləri də getmişdik. Elə həmin gün 1991-ci il noyabr ayından Şuşa-Ağdam avtomobil yolu ermənilər tərəfindən düz Əsgəran qalasının keçidində betonlanaraq bağlandı. Artıq maşınla gediş-gəliş kəsilmişdi. Xocalı Stepanakert, Əsgəran, Noraguh, Mehdikənd, Bozdağ, Daşbulaq, Naxçıvanik, Həsənabad, Kətik, Dahrab və s. kəndlər tərəfindən üzük qaşı kimi əhatə olunmuşdu.

1992-ci ilin yanvar ayının 29-30-u idi. Daxili İşlər Nazirliyinə getmişdim, orada rəhmətlik Əlif Hacıyevlə rastlaşdım. Əliflə söhbət zamanı məlum oldu ki, o, Gəncəyə vertalyot məsələsini həll etməyə gedəcək. Mən isə DİN-də aldığım hərbi sursatı Ağdama, oradan da Xocalıya aparmalı idim. 1992-ci ilin fevral ayının 1-2-də artıq Ağdam rayonunda idim. Əlifdən bir xəbər çıxmadığını görcək vertalyot axtarmaq qərarına gəldim. İşçilərimdən Vaqif Zeynalov, Hətəm Piriye, leytenant Yaşar Hacıyev də mənimlə birlikdə idi. DİN-dən alıb Ağdam hava limanına gətirdiyimiz hərbi sursatı, isti tuman-köynəkləri, başqa isti geyimləri və ərzağı vertalyot olmadığından Xocalıya apara bilmirdik. Nəhayət, çox çətinliklə də olsa, DİN-in xətti ilə DQMV-Dİİ-in rəis müavini işləmiş, o vaxtdan sərəncamda olan polkovnik Sadir Məmmədovun köməkliliyi ilə vertalyot əldə edə bildik. 1992-ci ilin fevralın 2-si idi. Axşamüstü gətirdiyim hərbi sursat-

la birgə 500 kq çörəyi vertalyota yüklədik. Pilotlar yükün ağır olacağından şikayətləndiklərindən işçilərim Ağdamda qaldılar; Hava dumanlı olduğu üçün vertalyot çətinliklə Xocalı hava limanına endi və çörəyi könüllülər dəstəsinin komandiri, ölümündən sonra Milli Qəhrəman adına layiq görülmüş Aqil Quliyevə verdim. Aqilin göz-lərindəki sevinc məni çox kövrəldi.

Xocalı 20 erməni kəndini iki şəhər və rayonun əhatəsində (ortasında) yerləşirdi. Bir tərəfdə Xankəndi (Stepanakert), o biri tərəfdə Əsgəran və onun erməni kəndləri. Xocalı bu əhatədə boğulurdu. Dövlət səviyyəsində Xocalıya kömək demək olar ki, yox idi. Xocalı müəhəfizəsini milis şöbəsinin əməkdaşları, özünümüdafiə və könüllülər təmin edirdi. Diqqət edin, Azərbaycan rəhbərliyi DQ-da pasport rejimini yoxlamaq qərarına gəlir. Bu o demək idi ki, hərbi hissələrin nümayəndələrinin köməkliliyi ilə qeydiyyatda olmayan «bolşeviklər» aşkara çıxarılacaq, onlara qoşulan yerlilər də qanun qarşısında cavab verməli olacaqdılar.

«Krunk»un rəhbərləri həbs olunur, 80 yaraqlı öldürülür, nəticədə SSRİ DTK-nın sədri Kryuçkov, müdafiə naziri Yazov, Daxili İşlər naziri Bakatin izahat tələb edirlər. Maraqlı və diqqəti cəlb edən bir məqam budur ki, Dağlıq Qarabağ Təşkilat Komitəsinin sədri V.Polyaniçko əməliyyatın icraçısı olan hərbiçilərə əsəbi halda deyir ki, *"...Nədən qorxursunuz, ölənlər, məhv edilənlər bandit, boeviklər və terrorçulardır. Onların məhv edilməsinə mən əmr vermişəm. Mən bütün bunları təşkilat komitəsinin rəhbəri və SSRİ Ali Sovetinin deputatı kimi etmişəm. Moskvada, Kremldə kimlə lazımdır mən danışacam. Hələ aydınlaşdırmaq lazımdır ki, sərhad zastavasının rəis müavini kimdir və orada nə edirmiş, banditlərlə nə əlaqəsi varmış?"* Polyaniçkonun bu çıxışı şundan bir qədər sonra əməliyyat müəmmalı şəkildə dayandırılır, pasport rejiminin yoxlanmasına biganə yanaşılır. Beləliklə, ermənilərə həm fiziki, həm hərbi, həm də digər köməklərin gəlməsinə şərait yaradılmış olur. Umudlu, Meşəli, Quşçu, Kərkicahan, Malibəyli və digər kəndlər etnik təmizləməyə məruz qalır. Xocalı və Şuşa mühasirə vəziyyətinə düşür. V. Polyaniçko TK-dən uzaqlaşdırılır, yerinə Zülfu

Hacıyev təyin edilir və təşkilat komitəsi Ağdama köçürülür. Bununla da DQ erməni yaraqlarına təhvil verilmiş olur və Azərbaycanın Baş prokuroru İ. Qayıbov, DİN naziri M. Əsədov və başqa hökumət nümayəndələri vertalyotla Xocavəndə uçarkən Qarakənd səmasında vururlar. V.Polyaniçko Bakidan Ağdama göndərilir, o, vertalyot vurulan ərazidə belə bir ifadə işlədir: « *Da, teper ostayotsya Şuşa. İ v çyix rukax budet Şuşa, v tex je rukax budet i Karabax. (Hə. İndi Şuşa qalır. Şuşa kimin əlində olacaqsə, Qarabağ da onun olacaq)* ». Göründüyü kimi, bütün hadisələr erməni təsiri ilə məhz mərkəzdən təşkil olunan proseslər idi. Oxucunun yadına salmaq istərdik ki, Viktor Polyaniçko haqqında bu gün də müxtəlif fikirlər söylənilir. Bəziləri onu Moskvanın casusu, bəziləri isə Azərbaycanın mövqeyini müdafiə edən şəxs kimi Kütləvi İnformasiya vasitələrinə təqdim edib. Ancaq V.Polyaniçko Azərbaycan milisinə atılan böhtanı ifşa edir və təxribatın rəsmi Yerevan tərəfindən törədildiyini bildirirdi. V.Polyaniçko Azərbaycandan Şimali Qafqaza münəqişə zonasına göndərilmiş və orada “həlak” olmuşdur. Beləliklə, Qarabağın işğalının çox mühüm sirlərini bilən, soyqırım və etnik təmizləmənin şahidi artıq həyatda yoxdur. Yəqin ki, nə vaxtsa bu tarixi proseslər obyektiv surətdə araşdırılacaq və hər kəs öz adı ilə çağrılacaqdır. Qarabağ, o cümlədən Xocalı hadisələrinin tarixi hadisələr olduğunu və gələcək nəslə doğru informasiya verilməsinin mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyini bildirmişəm.

DQMV-də vəziyyət get-gedə pisləşirdi. Artıq ermənilər Daş dövründəki yaraqlardan müasir silaha, «qrad»a, topa əl atmışdılar. Biz, milis əməkdaşları Əsgərana, Stepanakertə iclaslara gedəndə və gələndə şəhərin içərisindəki, işıqforların yaşıl işığına düşməyə çalışırdıq. Belə ki, əgər işıqforun qırmızı işığına düşüb dayansa, ermənilər qapını açıb maşına minə bilərdilər və maşını saxladardılar. O vaxt belə yolla çox adamı oğurlayıb girov götürürdülər. Həsənabad, Malıbəyli, Quşçular kəndləri yandırılıb dağıldığı üçün artıq nə vaxtsa Xocalının da işğal ediləcəyi hiss olunurdu. Artıq yaralıları nəinki müalicə etmək və hətta Xocalıdan çıxarmaq belə çox çətin idi. Ərazi döyüşlərinin birində Xocalı sakini Felmarın aldığı güllə yarası qıçında «qanqrena» (çürümə) verirdi. O vaxt Xocalıda dava-dərmanın və şəraitin olmaması ucbatından onu

müalicə etmək mümkün deyildi. Nəhayət ki, 1992-ci il fevralın 13-də Xocalıya bir ədəd “Mİ-26”, 2 ədəd qoruyucu “Krakodil” verolyotları gətirildi. “Krakodil”lərlə Elmarı və başqa yaralıları Bakıya yola sala bildik. “Mİ-26” vertolyotuyla Xocalının 300 nəfər dinc sakinini Gəncəyə gətirə bildim. Mənimlə birgə növbədən çıxmış milislərdən Əhliman Ağayev, İlham Hüseynov, Əfqan Məmmədov da var idi. Bizi Gəncə Dİ-in rəisi Eldar Həsənov, müavini Ramiz Cahangirov, cinayət-axtarış şöbəsinin rəisi İsaqul (soyadını unutmuşam – Müəllif), Ağdam RPŞ-nin sahə müvəkkili Akif Hüseynov və başqaları qarşıladılar. 7 avtobusla xocalıları Ağdama apardım. Bu, həmin vertalyot idi ki, fevral ayının 5-də icra başçısı Elman Məmmədovla birlikdə Xocalıda postları yoxlayarkən ikilikdə söhbətimiz oldu ki, o, Bakıya getsin, respublika rəhbərliyi ilə, konkret baş nazir Həsən Həsənovun adını çəkdim, danışsın, vertalyotu alıb, qadınları, uşaqları, qocaları və yaralıları Xocalıdan çıxaraq.

Hörmətli oxucu! Xocalının dinc sakinlərindən, o cümlədən qocalardan, uşaqlardan meşədə (Əsgəran ərazisində) 613 nəfər erməni boevikləri tərəfindən gülləbaran edilmiş və şəhid olmuş, 1275 nəfər isə girov düşmüşdür.

1990-cı ildə Ağdamın Gülablı kəndindən Xocalıya tikintiyə işləməyə gələn Burzu Rzayev (M.Əsədov adına ordenlə təltif olunan Vaqif Rzayevin əmisi oğlu) deyir: Bizim tikintiyə məxsus olan vertalyotla 1500-ə yaxın qoca, qadın, azyaşlı uşaqları Xocalıdan Ağdama gətirə bildim. O vaxt kim nə bacarırdısa, o köməkliyi də edirdi.

Mən Sabir Məmmədov bir Azərbaycan vətəndaşı kimi üzərimə düşən məsuliyyəti lazımcına yerinə yetirdim. Lakin bütün bunlara baxmayaraq, Xocalı işğal altında, Xocalı sakinləri didərgin, gözüyaşlı qalmaqdadır. Bu gün də biz - bütün Azərbaycan xalqı bir amal uğrunda birləşməli, dövlətin bizə miras qoyduğu, tapdaq altında qalan Azərbaycan torpaqlarını azad etməliyik. Mən bir Qarabağ müharibəsi veteranı, bir döyüşçü kimi Ali Baş Komandan İlham Əliyev cənablarının əmri ilə hər an döyüşə hazırım.

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin!

“Şəhidlik zirvəsi” qəzeti,

26 fevral-31 mart 2013-cü il

BAKİ SLAVYAN UNİVERSİTETİNDƏ XOCALI FACİƏSİ YAD EDİLİB

Bakı Slavyan Universiteti nəzdində fəaliyyət göstərən Azərbaycanşünaslıq Tədris-Mədəniyyət Mərkəzinin Qarabağ bölməsi tərəfindən hazırlanmış “Xocalı soyqırımı” və “Ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırımı” adlı kitabların təqdimat mərasimi olub. Mərasimin əvvəlində Xocalı şəhidləri anılıb, bir dəqiqəlik sükutla faciə qurbanlarının xatirəsi yad edilib. Tədbirdə BSU-nun rektoru, professor Asif Hacıyev Xocalı soyqırımında ermənilər tərəfindən törədilmiş dəhşətləri bir daha xatırladıb və nəşr olunan kitablar barədə məlumat verib: *“Ümummillî Lider Heydər Əliyevin hakimiyyəti dövründə Xocalı soyqırımına siyasi və hüquqi qiymət verilərək, soyqırımın dünya ictimaiyyətinə çatdırılması ilə bağlı mühüm işlər görüldü. Bu missiyanı davam etdirən dövlət başçısı İlham Əliyev Azərbaycanın milli problemlərinin beynəlxalq səviyyədə qaldırılmasına, erməni vandalizminin ifşasına xüsusi diqqət ayırıb. Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə fəaliyyətə başlamış “Xocalıya ədalət” kampaniyası ötən illər ərzində uğurlara nail olmuşdur. Bu*

aksiyaya qoşulan Bakı Slavyan Universiteti öhdəsinə düşən vəzifəni lazımi səviyyədə yerinə yetirməyə çalışır. “Xocalı soyqırımı” və “Ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırımı” adlı kitabların dünyanın 12 dilində dərc edilməsi bunun əyani sübutudur”.

Tədbirdə AMEA-nın Fəlsəfə, Hüquq və Sosiologiya İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, fəlsəfə doktoru Həmidov, Xocalıda birinci və sonuncu polis rəisi vəzifəsində çalışmış müharibə veteranı Sabir Məmmədov, Xocalı döyüşlərində iştirak etmiş Burzu Rzayev, BSU-nun dosentləri Əsgər Əhməd, Şirinbəy Əliyev azərbaycanlılara qarşı iki əsr davam edən soyqırımı - düşünülmüş şəkildə genişmiqyaslı qanlı aksiya, mənfur ermənilərin törətdikləri vəhşiliklər, onların azərbaycanlılara qarşı uzun illər ərzində apardıqları ardıcıl etnik təmizləmə və təcavüzü nəticəsində on minlərlə insanın qətlə yetirilməsi, elindən-obasından didərgin salınması və bu kimi özbaşınalıqlar barədə fikirlərini tədbir iştirakçıları iib böiüşüb.

AMEA-nın həqiqi üzvü, professor Kamal Abdullayevin təşəbbüsü və tövsiyəsilə nəşr olunmuş kitabların müəllifi BSU-nun dosenti, Qarabağ müharibəsi veteranı polkovnik Sadir Məmmədovdur. Müəllif öz çıxışında kitabın ərsəyə gəlməsində köməklik göstərən BSU rəhbərliyinə dərin minnətdarlığını bildirib. O, həm “Xocalı soyqırımı”, həm də “Ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırımı” kitablarının azərbaycanlıların məruz qaldığı amansız qətləmin dünya ictimaiyyətinə və gənc nəslə çatdırılmasında əhəmiyyətli vasitə olacağını əminliklə vurğulayıb.

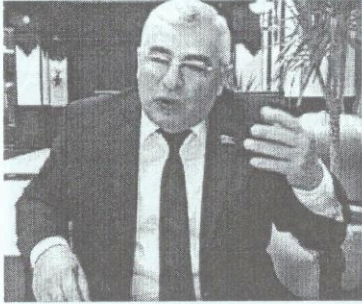
Qeyd edək ki, hər iki kitab dünyanın 12 dilində (rus, türk, ingilis, yunan, ukrayna, fransız alman, belarus, çex, polyak, bolqar və ivrit) dərc olunub.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI,

*“Səs” qəzeti,
25 fevral 2015*

XOCALI SOYQIRIMININ TÖRƏDİLMƏSİ İLƏ BƏŞƏRİYYƏTİN TARIXINƏ QARA LƏKƏ VURUBLAR

Milli Məclisin deputatı Elman Məmmədovun yap.org.az-a
müsahibəsi

-Elman müəllim, Xocalı faciəsinin baş verməsindən 23 il ötür. Xocalı şəhəri və onun strateji mövqeyi haqqında fikirlərinizi bilmək istərdik. Bu ərazinin strateji əhəmiyyəti nədən ibarət idi?

- Bilirsiniz ki, tarix boyu Azərbaycan xalqına düşmən mövqedə daya

nan və zaman-zaman əlinə keçən fürsətlərdən yararlanan qüvvələr xalqımıza qarşı qətlamlar, qırğınlar törədiblər. Bu məsələdə mənfur ermənilər daha "fəal" olublar. 23 il öncə Xocalı soyqırımının törədilməsi ilə ermənilər həm də bəşəriyyətin tarixinə qara ləkə vurublar. Düşünürəm ki, Xocalıda 1988-1992-ci illərdə baş verən hadisələr heç vaxt unudulma yacaq. Çünki bu faciə hər bir xocalılığın, hər bir azərbaycanlının qanına, canına ağır ilə hopub. Mən bir Xocalı sakini kimi 1988-ci ildən 1992-ci ilə qədər olan dövrün hər bir anını yaşamışam. Hər dəfə müxtəlif istiqamətlərdə cəbhə bölgəsinə yaxınlaşanda Xocalıdan çıxarkən gəldiyimiz dağlara baxıram və həmin vaxt baş verən müdhiş anları yenidən xatırlayıram. Bu elə bir dəhşətli zərbədir ki, gündən-günə insana daha ağır təsir edir.

XX əsrdə Xocalı üç dəfə - 1905-1906, 1918-1920 və 1992-ci ilin fevralında ermənilər tərəfindən yandırılıb. Xocalı bu hadisələr başlayana qədər, yəni 1988-ci ildə kənd sta tusunda idi və bu kənddə həmin vaxt təqribən üç minə qədər insan yaşayırdı. Ermənilər tə rəfindən Xocalının işğalının çox ciddi səbəbləri var idi. Əvvəla, Xocalının yerləşdiyi coğrafi mövqe ermənilərin strateji maraqlarının həyata keçirilməsində onlara çox gərəkli idi. Ba kıdan qərb istiqamətində ge-

dəndə Xocalıya qədər Ağdamdır. Ağdamdan şose yolu ilə Xocalıya 16 kilometrlik məsafədir. Ancaq bu 16 kilometr arasında 11 kilometr qərb tərəfdən Əsgəran ərazisidir. Əsgəran zolağı boyunca erməni kəndləri verləsir ki, məkrli düşmənlərimiz burada azərbaycanlılar qarşısında cəbhə xətti yaratmışlar. Xocalıdan 10 kilometr qərbə isə xankəndi şəhəridir və Xocalının ətrafı yenə də erməni kəndləridir. Həmin ərazi də elə bir azərbaycanlı yaşayış məskəni yox idi ki, erməni kəndlərini keçməmiş ora gedə biləsən. Xocalı tamamilə erməni yaşayış məntəqələrinin əhatəsində idi. Bizə ən yaxın olanı isə Şuşanın Malıbəyli və Quşçular kəndləri idi. Xocalı ilə bu kəndlər arasında olan yaşayış məntəqələrində ermənilər yerləşmişdilər. Digər yaxın kənd isə Cəmilli idi və ora getmək üçün yenə də ən azı iki erməni kəndindən keçməli olurdun. Xocalı düşmən kəndləri arxasında yerləşirdi. Düşmən Ağdama hücum etmək istəyərkən arxada olan Xocalı özünü müdafiə dəstələrindən qorxurdu. Xocalı Bakı-Ağdam-Laçın-Şuşa magistral yolunun üstündə idi. Dağlıq Qarabağda yeganə hava limanı da məhz Xocalıda yerləşirdi. Üstəlik, Bakıdan Xankəndiyə gedən dəmir yolu da Xocalıdan keçirdi. Biz Xocalıda elə bir müdafiə sistemi yaratmışdıq ki, istədiyimiz vaxt bu yolları bağlayırdıq. Həmin yollar bağlananda Xankəndidən Əsgərana avtomobillə 40 kilometrədən çox məsafə qət etmək tələb olunurdu. Xocalı bu strateji mövqeyinə görə düşmənin əsas hədəflərindən birinə çevrilmişdi. Ona görə də, bu şəhəri işğal etmək ermənilərin başlıca məqsədlərindən biri idi.

- Xocalı faciəsində yüzlərlə dinc insan qətlə yetirildi. Bu faciənin baş verməməsi üçün o vaxtkı hakimiyyət hər hansı addım atdı mı?

- Mühasirədə olmasına baxmayaraq, Xocalı düşməne lazımı müqavimət göstərə bilirdi. Amma vəziyyət getdikcə gərginləşirdi, ermənilər hücumlarını artırırtdılar. Bunun müqabilində isə o zamankı hakimiyyət bizə kömək göstərmirdi. Vəziyyətin nə qədər gərgin olması haqda rəhbərliyə dəfələrlə məlumat verməyimizə baxmayaraq, kömək göstərilirdi. Yalnız vədlər verirdilər. Müxalifətlə iqtidarın hakimiyyət uğrundakı mübarizəsi Qarabağı yaddan çıxarırdı. Xocalı faciəsi də məhz belə bir zamanda baş verdi.

Onu deyim ki, ermənilərin hücumundan əvvəl, fevralın 25-i axşam şəhər toplardan və ağır artilleri yadan şiddətli atəşə tutuldu. Nəticədə, fevralın 26-ı səhər saat 5 radələrində Xocalı tam alova büründü. 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə erməni silahlı birləşmələri SSRİ dövründə Xankəndi şəhərində yerləşdirilmiş 366-cı motoatıcı alayının zirehli texnikası və hərbi heyətinin köməkliyi ilə Xocalı şəhərini işğal edib. Belə bir vəziyyətdə, erməni əhatəsində olan şəhərdə qalmış təqribən 2500 nəfər əhali yaxınlıqdakı Ağdam rayonuna çatmaq ümidi ilə Xocalıni tərk etməyə məcbur olublar. Şəhəri yerlə-yeksan edən erməni silahlı dəstələri və motoatıcı alayın hərbiçiləri dinc əhaliyə divan tutublar.

Həmin vaxt Xocalı şəhərinin 613 sakini qətlə yetirilib. Qətlə yetirilənlərin 106 nəfəri qadın, 83 nəfəri isə azyaşlı uşaqdır. 56 nəfər xüsusi amansızlıq və qəddarlıqla qətlə yetirilib. Qanlı faciə zamanı Xocalıda dinc əhaliyə qarşı həyata keçirilən vandalizm və qətlər erməni aqressivliyinin və millətçiliyinin əsl mahiyyətini, iç üzünü bir daha bütün dünyaya nümayiş etdirdi. Bu faciə insanlıq əleyhinə törədilmiş ən ağır cinayətlər sırasındadır.

Təbii ki, XX əsrin sonunda baş vermiş bu faciə təkcə Azərbaycan xalqına deyil, bütün insanlığa, bəşəriyyətə qarşı yönəlmiş ən ağır cinayətlərdən biridir. Xocalı soyqırımı əsrin Xatın, Xirosima, Naqasaki və Sonqmi kimi dəhşətli faciələri ilə bir sırada dayanır.

- Xocalı qətliamında Ermənistanın indiki prezideriti Serj Sarkisyan birbaşa iştirak edib. Sarkisyanın beynəlxalq səviyyədə hərbi cinayətkar kimi tanınması məqsədlə petisiya üçün 100 min imza verildi. Sizcə, bu petisiyanın əhəmiyyəti nədən ibarətdir?

- Əlbəttə, bu çox vacib məsələdir. Xocalı soyqırımında birbaşa iştirakını Sarkisyan açıq şəkildə etiraf edib. Qarabağda günahsız tökülən qanlarda Ermənistanın indiki prezidentinin birbaşa əli var. Bu baxımdan, Serj Sarkisyanın dünyada hərbi cinayətkar kimi tanınması üçün petisiyaya 100 min imzanın verilməsi çox əhəmiyyətlidir. Hətta imza verənlər aramızda əcnəbilər, ermənilər də var.

Ona görə də, belə addımlar çox əhəmiyyətlidir. Doğrudur, dünyada ikili standartlar mövcuddur, müəyyən beynəlxalq dairələr işğalçı

Ermənistanı himayə edir. Belə bir vəziyyətdə petisiya üçün 100 min imzanın toplanmasına baxmayaraq, Sarkisyanın beynəlxalq müstəvidə hərbi cinayətkar elan edilməsinə maneələr ola bilər. Amma bütün hallarda belə bir kamaniyanın böyük əhəmiyyəti var. Çünki insanlar Sarkisyanın kim olduğu daha yaxşı aydın şəkildə biləcəklər. Hesab edirəm ki, günahsız insanların qanına əli batan Sarkisyan kimilər gec-tez ədalət mühakiməsi qarşısında cavab verəcəklər.

- Bu gün Azərbaycan dövləti Xocalı soyqırımının dünyada tanınması istiqamətində sistemli tədbirlər həyata keçirir. Bu tədbirlərin önəmi haqqında nə deyə bilərsiniz?

- Son illər Xocalı soyqırımını dünyada tanınması istiqamətində sistemli iş aparılır. Bi lirsiniz ki, Ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Milli Məclis 1994-cü il fevralın 24-də "Xocalı soyqırımını günü haqqında" xüsusi qərar qəbul etdi. Həmin sənəddə hadisənin başvermə səbəbləri, günahkarlar təfəsilatı ilə açıqlanıb. Azərbaycan dövləti Xocalı faciəsini soyqırım kimi dəyərləndirərək 9 dekabr 1948-ci ildə BMT Baş Assambleyası tərəfindən qəbul edilən "Soyqırımının qarşısının alınması və ona görə cəza" haqqında Konvensiyanı, keçmiş Yuqoslaviya üzrə Beynəlxalq Cinayət Tribunalının IV maddəsini, Ruanda üzrə Beynəlxalq Tribunalın Nizamnaməsinin I maddəsini, Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin statusunu, həmçinin "Xocalı soyqırımını günü haqqında" Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 24 fevral 1994-cü il tarixli qərarını, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Azərbaycanlıların soyqırımını haqqında" 26 mart 1998-ci il fərmanını və Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcələsinin 103-cü maddəsini əldə əsas tutur.

Ümummilli liderimizin 25 fevral 1997-ci il tarixli Sərəncamı ilə hər il fevral ayının 26-sı saat 17.00-da Azərbaycan Respublikasının ərazisində Xocalı soyqırımını qurbanlarının xatirəsi ehtiramla yad edilir. Eləcə də, Xocalı faciəsi ilə bağlı Milli Məclis dünya ölkələrinə, beynəlxalq təşkilatlara xeyli sayda müraciət edib, həm də bəyanatlar və qərarlar qəbul olunub.

Ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən əsas qoyulan bu ənənə Prezident İlham Əliyev tərəfindən də davam etdirilir. Azər-

baycan Prezidenti İlham Əliyev bütün beynəlxalq tədbirlərdə Ermənistanın işğalçılıq siyasətini ifşa edir. Elə bir beynəlxalq tədbir yoxdur ki, orada Xocalı faciəsi barədə danışılmasın. Ölkə başçısının rəhbərliyi ilə həyata keçirilən ardıcıl tədbirlər nəticəsində bu gün bir sıra Avropa ölkələri Xocalı soyqırımını haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə tanıtılması, Ermənistanın havadarlarının dəstəyi ilə həyata keçirdiyi insanlıq əleyhinə cinayətin beynəlxalq miqyasda ifşası istiqamətində xeyli iş görülmüş, xarici dillərdə kitablar, sənədlər dərc olunub, Xocalı soyqırımını müxtəlif təşkilatlarda gündəmə gətirilib. Dövlət başçısı, xüsusilə, Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasını səfiriiklərimiz və diaspor təşkilatlarımız qarşısında vacib vəzifə kimi müəyyənləşdirib. Hazırda dünyanın müxtəlif ölkələrində fəaliyyət göstərən Azərbaycan diaspora-təşkilatlarının hər biri Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması işinə öz töhfəsini verir.

Bu işdə Heydər Əliyev Fondunun və Fondun vitse-prezidenti Leyla xanım Əliyevanın gördüyü işlərin nəticəsi göz qabağındadır. Onun təşəbbüsü ilə həyata keçirilən "Xocalıya ədalət" kampaniyası xüsusi qeyd edilməlidir. Bu gün dünyanın bir çox ölkəsi və ABŞ-ın bir sıra ştatları Xocalı soyqırımını rəsmən tanıyır. Gün gələcək, dünyaya bu soyqırımını tanıyacaq və Azərbaycanın haqq səsi bütün cahana yayılacaq. Onun üçün biz avropalı, amerikalı ilə onların öz dilində, qəbul etdikləri formada danışaraq bu faciəni, soyqırımını tanıtmalıyıq.

- Elman muəllim, hazırda Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli istiqamətində atılan addımları necə qiymətləndirirsiniz?

- Bilirsiniz ki, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ölkəmizin yeganə ciddi problemidir. Bu gün ölkəmiz hərtərəfli şəkildə inkişaf edir, amma Ermənistanın Azərbaycana hərbi təcavüzü nəticəsində torpaqlarımızın 20 faizinin işğal olunması inkişafımızın daha da sürətlənməsinə başlıca maneədir. Dövlət rəhbərliyi ölkəmizin ərazi bütövlüyünün təmin olunması üçün bütün imkanlarını səfərbər edib və hazırda münaqişənin həlli üçün danı-

şıqlar aparılır. Son vaxtlar cəbhə bölgəsində gərginliyin artması münaqişənin həllini daha da zəruri edir. Ermənilər təxribatlar törədərək problemin həllini uzatmağa çalışırlar.

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə yürüdülmüş xarici siyasətdə Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin Azərbaycanın ərazi bütövlüyü çərçivəsində həll edilməsi prioritet yer tutur. Məhz dövlət başçısının elan etdiyi hücum diplomatiyası sayəsində bu istiqamətdə ciddi nəticələr əldə olunub. Azərbaycanın hücum diplomatiyası nəticəsində Ermənistanın xarici siyasəti iflasa uğradılıb və işğalçı dövlət dalana dirənib. Azərbaycan regional siyasətini elə aparır ki, Ermənistan seytnot vəziyyətində qalıb. Bunun nəticəsində isə işğalçı ölkədə sosial-iqtisadi problemlər daha da dərinləşib, mühacirətin sürəti dəfələrlə artıb. Yəni Azərbaycan bu məsələdə nəinki bir addım geri çəkilməyib, əksinə mövqeyini daha da gücləndirib. Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi hücum diplomatiyası nəticəsində işğalçı Ermənistan dalana dirənib.

Problem bundadır ki, ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədri olan dövlətlər, eləcə də müvafiq beynəlxalq qurumlar işğalçı Ermənistanla qarşı ciddi tədbirlər görmür, hətta bəzi hallarda onu himayə edirlər. Ona görə də, Ermənistan öz xarici havadarlarına güvənərək münaqişənin sülh yolu ilə həllini uzadır. Amma nəzərə alınmalıdır ki, Azərbaycan güclü dövlətdir, onunun güclü ordusu var və öz torpaqlarını işğaldan azad etməyə qadirdir.

- Həmsədrələr bu yaxınlarda regiona növbəti səfər etdilər. Onlar münaqişənin həlli ilə bağlı müitəmədi olaraq bəyanatlar verirlər. Bu bəyanatlara münasibətiniz necədir?

- Həmsədrələrin hərəsi bir dövləti təmsil edir. Bu dövlətlərin də strateji maraqları var. Həmin dövlətlərin nümayəndələri özbaşına deyil ki? Onların vaxtaşırı bəyanat verərək, "İrəliləyiş var, bu il qızıl ildir" və s. demələri dünya ictimaiyyətini aldatmaqdır. Çünki onları 1 milyondan çox məcburi köçkünün hansı vəziyyətdə yaşaması, bu insanların öz doğma torpaqlarına qayıtmaq istəyi deyil, münaqişənin həllində vasitəçi kimi əldə etdikləri titulları, səfir vəzifəsi, yaxşı maaşları və xarici ölkələri gəzmələri maraqlandırır. **Həmsədrələr bu**

imtiyazları əldən verməmək üçün yalan məlumatlar yaymaqla məşğuldurlar.

İndiki bəyanatlarına da fikir versəniz görərsiniz ki, yüzminlərlə insanın öz torpaqlarına qayıtmasının zəruriliyi haqqında heç bir fikir səsləndirmirlər. Yalnız çağırış edirlər ki, atəşkəsə əməl edin, etimad yaradın. Belə çağırışlarla işğalçı Ermənistanı öz hərəkətlərindən çəkindirmək mümkün deyil.

Onu da demək istəyirəm ki, həmsədr dövlətlərin maraqları bir-birilə toqquşur. Çox zaman onlar haqq-ədalət tərəfindən yox, öz maraqlarından çıxış edirlər. 1992-ci ildən Ermənistanın tərəfini tutublar. Onlar yalnız ermənilərin dediyini deyib Azərbaycanı güzəştə məcburetmək istəyirlər. Amma vaxtı ilə Ulu öndər Heydər Əliyevin, hazırda isə Prezident İlham Əliyevin də birmənalı olaraq qeyd etdiyi kimi, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü danışıqlar predmeti deyil və olmayacaq. Torpaqla rıyızm bir qarışını da güzəştə getməyəcəyik. Azərbaycanın güzəşti odur ki, ermənilərə yüksək statuslu muxtariyyət versin. Əslində ATƏT-in qərarlarının icra mexanizmi yoxdur. Ona görə də işğalçıdan əl çəkmək üçün erməniləri məcbur etmək çətinidir. Ama münaqişə ilə bağlı BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələri icra olunarsa, Ermənistanı məcbur etmək olar ki, işğal etdiyi torpaqları tərk etsin. Görünən isə odur ki, müəyyən beynəlxalq dairələr bu qətnamələrin icrasına maraqlı deyil. Həmsədr dövlətlər də BMT Təhlükəsizlik Şurasının daimi üzvləridir. Rusiya Ermənistanı özünü forpostu, Fransa bacısı hesab edir. ABŞ isə işğalçı Ermənistanı və Dağlıq Qarabağın separatçı rəhbərliyinə milyonlarla dollar maliyyə yardımı edir. Belə o təqdirdə həmsədrlərdən nə ədalət gözləmək olar? Biz öz gücümüzə arxalanmalıyıq. Gücümüzlə Ermənistanı diz çökdürməliyik. Azərbaycan dövlətinin siyasəti də məhz buna hədəflənib.

*“Səs” qəzeti,
25 fevral 2015*

UNUDULMAYACAQ QAN YADDAŞI

İsa Həbibbəyli: *“Xocalı soyqırımı insanlığın tarixində ləkə kimi qalacaq”*

Ermənistan silahlı qüvələrinin Xocalı şəhərində azərbaycanlılara qarşı soyqırımı törətməsindən 23 il ötür. Hər il olduğu kimi, bu il də Azərbaycanın bütün şəhər və rayonlarında, o cümlədən, dünyanın əksər ölkələrində Xocalı soyqırımının ildönümü münasibətilə anım tədbirləri keçirilir, soyqırımı qurbanlarının xatirəsi yad olunur, Ermənistanın azərbaycanlılara qarşı törətdiyi bu dəhşətli soyqırımı barədə dünya ictimaiyyətinə dolğun məlumatlar çatdırılır.

“Səs” qəzetinə Xocalı qətliamı ilə bağlı fikirlərini bölüşən AMEA-nın vitse-prezidenti, millət vəkili İsa Həbibbəyli bildirdi ki, Xocalı soyqırımı insanlığın tarixində qara ləkə kimi qalacaq:

- Xocalı soyqırımı Azərbaycan xalqının ümummilli faciəsidir. 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Ermənistanın silahlı qüvvələri Xocalı şəhərində dinc əhaliyə qarşı soyqırımı törətdi. Bu soyqırımı bəşəriyyətə və insanlığa qarşı cinayətdir. Ulu Öndər Heydər Əliyevin 1993-cü ilin iyununda xalqın təkidli tələbi ilə hakimiyyətə qayıdışından sonra Xocalı soyqırımına siyasi-hüquqi qiymətin verilməsi mümkün oldu. Belə ki, Ümummilli Liderimizin təşəbbüsü ilə Milli Məclis 1994-cü il fevralın 24-də “Xocalı soyqırımı günü haqqında” xüsusi qərar qəbul etdi. Sənəddə hadisənin başvermə səbəbləri, günahkarlar təfəsilatı ilə açıqlandı. Eyni zamanda, Xocalı soyqırımı ilə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, erməni qəsbkarlarının beynəlxalq müstəvidə ifşası mühüm vəzifələr kimi önə çəkildi. Bu gün Azərbaycan Prezidenti Xocalı hadisəsini kütləviləşdirmək üçün əlindən gələni əsirgəmir. Amma bizim hər birimiz millət vəkili, alim olaraq bu yöndə öz töhfələrimizi verməliyik. Bu baxımdan ölkəmizin hər yerində olduğu kimi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında da Xocalı soyqırımı alimlərimiz tərəfindən

geniş şəkildə qeyd olunur. Azərbaycan alimləri Xocalı soyqırımı ilə bağlı hər il ermənilərin işğalçılıq siyasətini əks etdirən yeni elmi-tədqiqat işləri aparırlar. Azərbaycan alimlərinin ermənilərin Azərbaycanın toponimlərinin saxtalaşdırılmasına dair elmi-tədqiqat əsərləri, eyni zamanda, erməni və “hay” anlayışlarının fərqli menalarını ifadə etmək üzrə tədqiqatları və sairə bu kimi yeni tədqiqat işləri hazırlanıb. Həmçinin, ilk dəfə olaraq, Azərbaycan alimləri “Erməni psixologiyası” adlı kitab da nəşr edib. Bu kitabda ermənilərin hansı psixologiyaya malik olduqları aydın şəkildə göstərilir. Eyni zamanda, bu əsərdə erməni kişilərinin, qadınlarının, gəncələrinin tərbiyələrini əks etdirən ciddi məsələlər xüsusi olaraq göstərilir. Azərbaycan Elmlər Akademiyası və onun alimləri, bütövlükdə, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin sənədlərlə öyrənilməsi və “Xocalıya ədalət” kampaniyasının uğurla aparılması istiqamətində sistemli işlər aparırlar. Bütün bu işlərlə yanaşı, alimlərimiz dünyanın müxtəlif ölkələrində keçirilən “Xocalıya ədalət kampaniyasında yaxından iştirak edir, ermənilərin işğalçılıq soyqırımı ilə bağlı əldə etdikləri sənədləri dünya ictimaiyyətinə çatdırırlar.

Bütövlükdə, bütün bu görülən işlərlə bağlı möhtərəm Prezidentimiz Cənab İlham Əliyev tərəfindən sistemli şəkildə siyasətin qurulması onu göstərir ki, biz heç zaman torpaqlarımızın işğalı ilə barışmayacaq və mütləq öz ərazi bütövlüyümüzü təmin edəcəyik.

Rəfiqə HÜSEYNOVA,
“SƏS” qəzeti,
25 fevral, 2015-ci il

“XOCALINI DANIŞANLAR YOX, SUSANLAR QORUYURDU”

Sabir MƏMMƏDOV: “*Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir*”

28 dekabr 1945-ci ildə Ağdam rayonunun Göytəpə sovetliyinin Kəngərli kəndində dünyaya göz açıb. Dağlıq Qarabağda, Xocalıda tüğyan edən hadisələrin canlı şahidi olub. Xocalıdan tutmuş üzübəri bütün cəbhə boyu Ağdam, Goranboy ətrafında gedən döyüşlərdə fəal iştirak edib. Bəzi vəzifəli şəxslərin o vaxtlar cəbhə bölgələrindən öz şəxsi əmiaklarını çıxarmaq istəyərkən onlara ciddi xəbərdarlıq edərək, “Əvvəl qocalar, qadınlar, uşaqlar və yaralıları çıxaraq, kişilər isə döyüşsünlər!” deyib. Daxili işlər naziri general-nayor Məhəmməd Əsədovun əmri ilə “Milis əlaçısı” döş nişanı ilə, “I dərəcəli məharət dərəcəsi”, “Xocalı yaddaşı” diplomu ilə, “Qafqaz Media” İB-nin fəxri ərmanı ilə, “Qalib Sultan”, “Qızıl qələm” mükafatı ilə təltif olunub.

Haqqında söz açdığım insan Qarabağ müharibəsi veteranı, ehtiyatda olan polis mayoru, Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları İctimai Birliyinin üzvü Sabir Surxay oğlu Məmmədovdur. S.Məmmədov ömrünün 70-ci baharına qədəm qoyub. Sabir müəllimə uzun ömür, cansağlığı, ailə səadəti, xoşbəxtlik arzulayırıq. S.Məmmədovun atası - 1978-ci ildən fərdi təqaüdü, 1979-cu ildən isə əmək veteranı Surxay Haqverdi oğlu Məmmədov 1902-ci ildə Yelizavetpol (indiki Gəncə) quberniyasının Şuşa qəzasının Kəngərli kəndində, anası Məmmədova Saray Həsən qızı isə 1902-ci ildə Kəngərli kəndində anadan olub.

Sabir Məmmədov 1966-1969-cu illərdə Goranboy rayonında müəllim işləyərəkən el sənətkarlarından aşiq Hüseyn Cavan, şair Məzahir Daşqın (Borsunlu), şair Səfər Həsənovla təmasda olub, birgə çalışıblar. Poeziya həvəskarı olduğundan Topqaraqoyunluda Bisavad Teymur kişi ilə tez-tez görüşüb, söhbətləşiblər. Rayon mədəniyyət şöbəsinin "avtoklub"u ilə kənd zəhmətkeşlərinə, kolxozçulara konsert vermək üçün Xanlar (indiki Göygöl) rayonuna gediblər. Konsertdən sonra kollektiv Hacıkəndə - Göygölə qalxıblar. Cinli Boluslu şair Səfər Həsənov üzünü Göygölə tutaraq özünün "Azərbaycan xəritəsi" şeirini söyləyib:

*Gəl sənə şeirimlə xəritə verim,
Get, Azərbaycanı gəz, özün danış.
Günəşli ölkəmə gözlərinlə bax,
Sonra ayrılığı döz, özün danış.*

*Dağlıq Qarabağdan en Qarabağa,
Ədəblə deyərlər xoş gəldin, qağa.
Astara, Lənkəran, Kür boyu sağa,
Bacarsan Arazda üz, özün danış.*

Sabir müəllim şairdən onun belə qəmgin-qəmgin şeir deməsinin səbəbini soruşanda o, dərindən ah çəkərək, sanki kiminsə eşitməməsi üçün astadan deyib:

- Sabir müəllim, nolar, dərdimi tərpətmə. Qarabağ öz adı kimi yüksəkdir, müqəddəsdir. Bu torpağın sayılıb-seçilən igid, qəhrəman oğulları var, Üzeyiri, Natəvanı, Əbdürrəhimbəy Haqverdiyevi, Cabbarı, Xanı, Zülfüsü, gözəl güşələri - Şuşası, Ağdamı, Laçını, İsa Bulağı var. Daha haraları sadalayım? Sən, Allah, məni kövrəltmə, onsuz da kövrəyəm, - deyər ondan uzaqlaşıb.

TƏHSİL İLLƏRİ...

Sabir Kəngərli (Məmmədov) 1967-72-ci illərdə H.B.Zər-dabi adına Gəncə Pedaqoji İnstitutunda təhsil alıb. 1971-74-cü illərdə Gəncə şəhər partiya komitəsinin nəzdindəki Marksizm-Leninizm Universitetinin üçillik şöbəsini bitirib. 1973-cü ildə ali təhsilli kimi hərbi xidmətdə olub. Gəncədə işlədiyi dövrdə görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Gəncə-Qazax yolunun üstündə Yeni Gəncə massivi salınması qərara alınıb. Sabir müəllim musiqi məktəbinin ilk partiya təşkilatı katibi kimi 1 N^o-li musiqi məktəbinə ayrılış torpaq sahəsinin çınqıldan təmizlənməsinə, ağacların əkilib suvarılmasına, bir sözlə, abadlıq işlərinin aparılmasına rəhbərlik edib. Və həmin ərazidə Yeni Gəncə yaşayış massivi salınıb.

Sabir Məmmədov 1982-ci ildə Özbəkistanın Buxara vilayətində DİO-da işləyən qardaşı Sadir Məmmədovun yanına gəzməyə gedib. Elə gətirib ki, Buxara şəhər daxili işlər orqanlarında işləmək üçün müraciət edib və milis kimi işə götürülüb. Həmin il, yəni 1982-ci ildə Sadir Məmmədov Moskva Ali Milis Akademiyasına qəbul olunub. Sabir Məmmədov isə Buxara şəhərində işini davam etdirib. 1988-ci ildə nümunəvi xidmətinə görə Buxara Dİİ-nin göndərişi əsasında Daşkənd Milis Akademiyasına qəbul olunub. Həyat yoldaşı isə Buxara şəhərindəki İbn-Sina adına orta məktəbində kitabxanacı işə düzəlir, övladları da həmin məktəbdə təhsil almağa başlayıb. S.Məmmədov 1987-ci ildə Özbəkistan DİN-in Fərqanədəki tədris-təlim mərkəzində kursda olub. Eyni zamanda, Fərqanədə hərbi təlimlərdə də iştirak edib. İşlədiyi və yaşadığı müddətdə insanların isti münasibətini hiss edib, hörmətini qazanıb. Buna baxmayaraq, doğma vətəni Azərbaycanı, Qarabağı, uşaqlığı keçən Ağdamı, Şuşanı, Kəlbəcəri, Dəlidağı, Turşsuyu, İstisuyu, Çilgəzi, Qırxqızı, Tutqu çayını, Sarıbulağı, Ceyran bulağını və digər füsunkar yerləri unutmayıb.

O zamanlar idi ki, İrəvandan yerli azərbaycanlılar kütləvi şəkildə qovulur, Dağlıq Qarabağda isə erməni seperatizmi baş qaldırmışdı. 1988-ci il fevralın 22-də Ağdam sakinlərindən Bəxtiyar və Əlinin ermənilərin günahı ucbatından şəhid olmaları bir azərbaycanlı kimi onu da çox narahat edib.

Bu barədə Sabir Məmmədovun dediklərindən: “Azərbaycanda baş verən hadisələrə və ermənilərin torpaqlarımızı işğal etmələrinə görə narahatlığımı görən tacik, özbək, türkmən, qazax, rus və digər millətlərdən olan iş yoldaşlarım mənə deyirdilər ki, nə üçün böyük siyasətçi Heydər Əliyevi Azərbaycana prezident seçmirlər ki, xalqı bu bəladan qurtarsın? Bu sözlər mənim arzularım, qəlbimdəki hisslərlə üst-üstə düşdüynə görə qurur hissi duyurdum. Nəhayət, 1990-cı ildə məzuniyyət götürüb Azərbaycana gəldim, DİN-in adına raport yazdım. 20-25 gündən sonra Buxara DİN-ə çağırış gəldi”.

Xocalı milis bölməsinin ilk və sonuncu rəisi

İki yol ayrıcında qalan Sabir Məmmədov Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər naziri general Məhəmməd Əsədovun qəbulunda olub. Qəbulda nazir biləndə ki, mən Sadir Məmmədovun qardaşyam (DQMV Daxili İşlər İdarəsində rəis müavini) dedi ki, sən də gedirsən Dağlıq Qarabağa, qardaşınla əl-ələ verib erməniləri yerində oturdursunuz. Nazir sonra qardaşım Sadirdən cəsarətli, qorxmaz olmasından bir-iki erizod da danışdı. O vaxt ermənilər Sadir Məmmədova cəsarətinə görə “zəhmli polkovnik” ləqəbi vermişdilər. Elə həmin gün cənab nazir mənə Əsgəran rayon daxili işlər şöbəsinin tabeliyində Xocalı milis bölməsinə ilk milis rəisi təyin etdi. Özbəkistan DİN-in əmrilə mənə mayor rütbəsi verildi. Mən həmin vaxt kənd Milis Akademiyasında təhsil almaq mənə üçün çətin olsa da, ildə iki dəfə sesiyada iştirak edirdim. 1993-cü ildə təhsilimi tamamladım.

Qeyd etdiyim kimi, 1990-cı ilin mayında Xocalı milis şöbəsi yaradıldı. Cəmi bir müvəkkili olan Xocalı bölməsi tez bir zamanda öz əməkdaşlarını topladı. Xocalı sakinlərindən ibarət 58 nəfərlik heyət işə qəbul edildi. Sakinlərin sevincinin həddi-hüdudı yox idi. Deyirdilər ki, Allah sizi yaxşı yetirib, işsizlik dövründə bu qədər ca-

vanları çörək yiyəsi etdiniz. Əlbəttə, o vaxt Xocalıda nə qaz iqiş, nə çörək, nə qə iş yox idi. Fəxr edirəm ki, onlardan bəziləri indi rəis, rəis müavini və digər yüksək vəzifə sahibiləridir. Milis üçün heç bir şərait olmadığı üçün DQMV Dİİ-nin rəisi general Kovalyovun qəbulunda oldum. Vəziyyətin dözülməz olduğu barədə məruzə etdim. Onun göstərişi ilə mənə iki ədəd vaqon verildi. Vaqonları ermənilərin istehkamları görünən yerdə, Xocalı aeroportunun yaxınlığında hündür bir təpədə qoydurdum. Lazımı texniki avadanlıqlarda quraşdırdım. Biz oradan həm erməni postlarını, həm aeroportu, həm də uçuş zolağına enən təyyarələri ciddi nəzarətdə saxlayırdıq. O vaxtlar gün ərzində Yerevandan Stepanakertə 32-40 reys YAK-40 təyyarəsi gəlirdi. Həmin təyyarələrdə ermənilər özlərinə silah-sursat daşıyırdılar. Müdaxiləmiz nəticəsi ilk həftə gün ərzində təyyarə reysi 4-ə, sonra 1-ə, nəhayət, həftədə 1-2 reysə endirildi. Bu barədə məlumatlar operativ şəkildə DQMV Dİİ-nin rəis müavini polkovnik Sadir Məmmədova və daxili işlər naziri M.Ədədova məruzə edilirdi. Xocalıdakı vəziyyət mətbuatında diqqət mərkəzində idi. Əvvəllər aeropta nəzarəti ruslar etdiyi üçün Bakıya cəmi bir reys uçuş var idi.

Sonradan isə Xocalı aeroportunda milis bölməsi yaradıldı. Xətt milis bölməsinə rəis mayor Nəsim Mustafayev təyin edildi (o, bundan əvvəl Ağdam RPŞ-də azyaşlılarla iş üzrə rəis idi). Təxminən bir ildən sonra onun yerinə Əlif Hacıyev təyin edildi. O vaxt Xocalı milis bölməsinin əməkdaşları maaşlarını, ezamiyyət və məzuniyyətlərini Əsgəran RMŞ-dən alırdı. Çünki bölmə Əsgəran RMŞ-nin tabeliyində idi. Xocalı milis bölməsinə cəmi 8 ədəd “makar” tipli tapança verilmişdi. Nəhayət, DQMV Dİİ-nin rəis müavini polkovnik Sadir Məmmədovun təşəbbüsü və DİN naziri M.Əsədovun əmrilə Xocalıda milis binasının inşasına başlandı. Yerli milis əməkdaşlarının və tikinti işçilərinin səyi nəticəsində 52 otaqdan ibarət ikimərtəbəli inzibati bina qısa zamanda tikildi və vaxtından tez istifadəyə verildi. Beləliklə, 5 iyun 1991-ci il tarixdə Xocalı şəhər Daxili İşlər Şöbəsinin yaradılmasının bir illiyini təntənəli surətdə qeyd etdik.

(Davamı var)

Ejbar Şirinov

28 dekabr 1945-ci ildə Ağdam rayonunun Göytəpə sovetli yinin Kəngərli kəndində dünyaya göz açıb. Dağlıq Qarabağda, Xocalıda tüğyan edən hadisələrin canlı şahidi olub. Xocalıdan tutmuş üzübəri bütün cəbhə boyu Ağdam, Goran boy ətrafında gedən döyüşlərdə fəal iştirak edib. Bəzi vəzifəli şəxslərin o vaxtlar cəbhə bölgələrindən öz şəxsi əmlaklarını çıxarmaq istəyərkən onlara ciddi xəbərdarlıq edərək, “əvvəl qocalar, qadınlar, uşaqlar və yaralılar çıxaraq, kişilər isə döyüşsünlər” deyib. Daxili işlər naziri general-mayor Məhəmməd Əsədovun əmri ilə “Milis əlaçısı” döş nişanı ilə, “I dərəcəli məharət dərəcəsi”, “Xocalı yaddaşı” diplomu ilə, “Qafqaz Media” İB-nin fəxri fərmanı ilə, “Qalib Sultan”, “Qızıl qələm” mükafatı ilə təltif olunub.

Haqqında söz açdığım insan Qarabağ müharibəsi vətəranı, ehtiyatda olan polis mayoru, Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları İctimai Birliyinin üzvü Sabir Surxay oğlu Məmmədovdur.

BÖYÜYƏN, ABADLAŞAN XOCALI

Sabir Məmmədov qeyd etdi ki, Xocalıda aparılan güclü tikintilər, yaradılan infrastruktur nəticəsində şəhər günbəgün böyüməyə başlayıb:

- Odur ki, o vaxtki respublika hökumətinin verdiyi qərara görə 1990-ci ilin axırlarında Xocalıya rayon və şəhər statusu verildi. Bundan sonra Xocalıya güclü insan axını başlandı. Tikinti sürətləndikcə nankor və xain ermənilərin terroru, hücumu, tecavüzü, təxribatı da artırdı. Hər gün “Qrad” gurgularından, iri çaplı silahlardan və avtomatlardan Xocalı atəşə tutulurdu. O vaxt Xocalıda 23 nömrəli səyyar tikinti dəstəsinin rəisi, Ağdam sakini Tahir Məhərrəmov elə iş başında ermənilər tərəfindən qətlə yetirildi və o, şəhid oldu.

Prezidentlərin mühafizəsi

S.Məmmədov sözlərinə görə, 1991-ci il sentyabrın 18-də Xocalı şəhər Milis Şöbəsinə məlumat gəlib ki, 20 sentyabr 1991-ci il

tarixdə Azərbaycanın, Rusiyanın və Qazaxıstanın dövlət rəhbərləri DQMV münaqişəsinin həlli ilə bağlı Stenapakertə gələcəklər:

- Mən Xocalı şəhər milis şöbəsinin rəisi kimi dərhal şəxsi heyəti yığaraq tədbirlər planı ilə tanış etdim.

Nəhayət, 21 sentyabr 1991-ci ildə Rusiyanın prezidenti, B.Yeltsin, Qazaxıstan Respublikasının prezidenti N.Nazarbayev, Azərbaycan Respublikasının prezidenti A.Mütəllibov, Azərbaycan Respublikasının DİN M.Əsədov və başqa nümayəndələr hərbi vertolyotla Xocalı hava limanına endilər. Onlar DAMV Dİİ-nin rəis müavini Sadir Məmmədov xidməti maşını ilə Stepanakertə apardı. Onalrdan başqa Azərbaycan kinostudiyasının operatoru Elxan Əliyevi, tele-radio şirkətinin əməkdaşı Nadejda İsmayilovanı, İstanbulda çıxan “Zaman” qəzetinin müxbiri Yılmaz Poladı, jurnalistlər Elmira Axundovanı (hazırda Milli Məclisin deputatı) və Tünzalə Qasımovanı isə xidməti milis maşınımda mən və H.Adilov Stepanakertə apardıq.

Ermənilər mitinq keçirirdilər. Biz ştaba keçməkdə çətinlik çəkdik. Nəhayət, az adam olan yerdən çətinliklə də olsa, keçmək istəyəndə ermənilər bizim azərbaycanlı olduğumuzu bilib, arvadları üstümüzdə saldılar. Yılmaz Poladın üst-başını cırıq-cırıq etdilər. Həmin qarışıqlıqda ermənilər operator Elxan Əliyevi oğurladılar. Onlar bizi girov götürmək istəyirdilər. Hadisədən xəbər tutan B.N.Yeltsin və A.Mütəllibov E.Əliyevin tezliklə azad edilməsini tələb etdilər. Çox keçmədi ki, operator Elxan Əliyevi azad etdilər. Və onu Bakıya xəstəxanaya göndərdilər. Aeroportda türk jurnalist Yılmaz Poladı V.Yeltsinə təqdim edərək, onun ermənilər tərəfindən döyüldüyünü söylədim. B.Yeltsin Y.Poladla təkbətək xeyli söhbət etdi. Sonra üzünü SSRİ daxili işlər naziri Viktor Barannikova tutdu və əlini çiynimə qoyub dedi: “Mən bu gənc mayora bu gündən polkovnik rütbəsi verilməsini əmr edirəm”.

Sovetlər Birliyi dağıldığına görə mənə rütbə verilməsi baş tutmadı. Sonra qonaqlar Xocalı aeroportundan birbaşa Gürcüstana uçdular. Ancaq Qarabağ məsələsində heç bir dəyişiklik olmadı.

1992-ci il fevralın 2-idi. DİN-dən gətirdiyim hərbi sursatla birlikdə 500 kq çörəyi vertolyota yükləyib Xocalıya uçdum. Çörəyi könnüllülər dəstəsinin komandiri mərhum, sonra Milli Qəhrəman adına layiq görülmüş Aqil Quliyevə verdim. O, mənə təşəkkürünü bildirdi. O vaxt Xocalıda nə un, nə də çörək var idi.

Terror davam edir...

1990-cı il dekabrın 15-də Əsgəran rayonunun Cəmilli və Kosalar kəndləri arasında pusquda duran erməni quldurları Cəmillidən Kosalara gedən içərisi sənişinlə dolu “ZİL”ə basqın edərək, maşını müşayiət edən Fransa müqavimət hərəkatının qəhrəmanı, Fransanın “Şərəf” nişanına layiq görülmüş həmyerlimiz Əhmədiyyə Cəbrayılunun oğlu, Şəki RPŞ-nin sahə müvəkkili, milis baş leytenantı Mikayıl Cəbrayılunu, mühafizə şöbəsinin işçisi A.Əliyevi və Cəmilli sakini A.Cavadovu vəhşicəsinə güllələyirlər. Mərhum M.Cəbrayılunun meyitini Xocalı şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Elman Məmmədovla Xocalı milis şöbəsinin rəisi milis mayoru Sabir Məmmədov Şəkinin Oxut kəndindəki evlərinə aparıblar və dəfnində iştirak ediblər.

Xocalı soyqırımına gedən yol...

Sabir Məmmədov Xocalıda vəziyyətin getdikcə ağırlaşdığını ürək ağrısı ilə danışdı:

- Xocalı 20 erməni kəndinin, iki şəhər və rayonun əhatəsində çökəklikdə yerləşirdi. Bir tərəfdə Stepanakert (Xankəndi), o biri tərəfdə Əsgəran və onun erməni kəndləri. Belə bir şəraitdə yaşamaq xocalılar üçün çox çətin idi...

1992-ci il fevralın 13-də Xocalıya bir ədəd Mİ-26 iki ədəd qoruyucu “krakadil” vertolyotlar gətirildi. “Kradil” vertolyotlarla Xocalı sakini Felmarı və başqa yaralıları, xəstələri Bakıya yola saldıq. Yaralıların üstündə polkovnik Kamil Məmmədov gəldi. Və mən Mİ-26 vertolyotu ilə 300 Xocalı sakinini Gəncəyə gətirə bildim. Mənimlə birgə növbədən çıxmış milis işçilərindən Ə.Ağayev, İ.Hüseynov və Ə.Məmmədov da vardı. Sonra yeddi avtobusla xocalıları Ağdama gətirdim. Bu işdə bizə baş nazir H.Həsənov, Gəncə Dİİ-nin rəisi Eldar Həsənov, Gəncə PK-nin birinci katibi Səbuhi Abdinov kömək etdi.

General-polkovnik Patrikiyev vertolyotların uçuşuna qəti qadağa qoyduğuna görə vertolyot uçuşu dayandırılmışdır. Ona görə də Gəncədə və Ağdamda olan Xocalı sakinlərindən Əli Mustafayev, Pənah Məmmədov, Vaqif Allahyarov, Həsən Baxşəliyev, Qara Mustafayev, Qədir Aslanov, Əlaslan Sadıqov, Bəxtiyar Aslanov, Sabir Nağıyev, Sabir Usubov, A.Ataşiyev, Eldəniz Allahverdiyev, Yavər Əzimov və başqaları Xocalıya qayıda bilmirdilər.

...1992-ci il fevral 25-dən 26- 'na keçən gecə Xocalı erməni qəsbkarları, daşnaqları və erməni hərbi birləşmələri Xankəndində dislokasiya olunmuş SSRİ-nin 366-cı motto-atıcı alayının köməkliyi ilə yerlə-yeksan etdi. Bu, əsil genosid idi.

Xocalı milisi ağdamın mühafizəsində

Sabir Məmmədovun sözlərinə görə, Xocalı erməni qəsbkarları tərəfindən işğal olunduqdan sonra DİN-in əmri ilə Xocalı milis şöbəsinin 50 nəfərdən jbarət şəxsi heyət Ağdam Dİİ-nin tərkibində olan milis batalyonunda xidmət etmək üçün göndərilib:

- Şəxsi heyət Ağdamın Yeddixırman, Cinli və Fərrux kəndlərinin yüksəkliklərini mühafizə edirdi. Biz o yüksəkliklərdən Əsgəranı və Stepanakerti nəzarətdə saxlayırdıq. Xocalı MŞ-nin əməkdaşlarından İncilab İsmayilov Fərrux kəndi doyuşlərində, Yeddixırman postunda növbədə dayanan Bəhmən Bağirov (Ağdamın Əfətli kəndindən) qəhrəmancasına şəhid oldular. Umumilikdə, Xocalı faciəsi zamanı şəhərin müdafiəsində 28 polis əməkdaşı şəhid oldu. Onlardan 4-ü Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı fəxri adına layiq görüldü. Çox təəssüf ki, 23 iyul 1993-cü ildə Xudu Məmmədov, Famil Mehdi, Şahmar Əkbərzadə, Əlfi Qasimov, Rafiq Əliyev, Cahangir Məmmədli, Bəxtiyar Sadıqov (hazırda MM-in deputatı), Asif Mərzili, Mustafa Cəmənlı, Boran Əziz, Arif Babayev, polkovnik Sadir Məmmədov və digər yüzlərlə məşhurlarımızın doğma yurdu olan Ağdam şəhəri və bir çox kəndləri ermənilər tərəfindən işğal olundu...

Qayğıkeş nazir, yaxud Goranboy təyinatı...

S.Məmmədov söhbətinə davam edir:

- 1994-cü il fevralın 12-də DİN naziri polkovnik Vaqif Novruzovun qəbuluna getdim. O, mənə dərhal qəbul etdi. Görüşdən sonra mənə Goranboy RPŞ-yə qərargah rəisi təyin etdi. Goranboyun Tapqaraqoyunlu, Zeyvə, Şəfəq, Qaraçinar, Ağcakənd (aşağı və yuxarı) kəndlərinə ermənilərin “Qrad”, iriçaplı və avtomat silahlardan açdıqları atəş nəticəsində evlər dağılır, ölənlər və yaralananlar olurdu. Ermənistanın silahlı qüvvələri Tərtərin işğal altında olan Talış kəndindəki mövqelərindən Tapqaraqoyunlu kəndini daim atəş altında saxlayırdı. DİN əmrilə 1994-1996-cı illərdə Goranboyda işlədiyim

vaxt Bakı şəhərindən və ətraf rayonlardan polislərdən ibarət qruplar göndərildilər. Postların təşkili, onlara birbaşa nəzarət mənə həvalə olunduğundan hər gün yerli icra hakimiyyətinə və DİN-ə rəsmi məruzə edirdim. Polis qruplarından əlavə, 157№-li hərbi hissənin hərbiçiləri də postlar təşkil etmişdilər (komandir Milli Qəhrəman Rasim Əkbərov). Polisin fəal və səmərəli mühafizəsinə icra hakimiyyəti və yerli təşkilatlar tərəfindən DİN-nə təbrik teleqramları göndərilirdi.

İşlədiyim müddətdə fərariliyə qarşı mübarizəyə və səfərbərlik planlarının yerinə yetirilməsinə də səlahiyyətim daxilində yardım etməyə çalışdım. Bu hadisə DİN-in orqanı "Mübariz keşikdə" qəzetin də də dərc olunmuşdur.

Avtomatın soyuq lüləsi ilə üzləşdi

Goranboy rayonutüün Xanqərvənd kəndi yaxınlığındakı yanacaq-doldurma məntəqəsində kənd sakini İsrail Adıgözəlovun bir naməlum hərbiçisi tərəfindən avtomat silahla qətlə yetirilməsi ildırım sürəti ilə ətrafa yayılır. Bu barədə RPŞ-yə məlumat daxil olanda qərargah rəisi Sabir Məmmədov əməliyyatçılarla birlikdə hadisə yerinə gəlir.

Araşdırma zamanı S.Məmmədova məlum olur ki, qatil Mihigəçevir şəhərində həyat yoldaşının əmisigildə gizlənilib. S.Məmmədov dərhal Mingəçevirə yollanır. Gecə vaxtı qapının döyüldüyünü eşidən ev yiyəsi gileylənib ki, kimdirsə yad adamdır, yoxsa zəngi basardı.

Bu iki kəlmə o biri otaqda yatan Vüqarın canına üşütmə salır. İnanmaq istəməsə də, ehtiyatlı davranır. Əlini atıb döşəyin altında gizlətdiyi avtomatı götürür. Əmisi ilə danışan adamın onun arxasınca gəldiyini eşidəndə ayağa qalxır...

Qapı açılanda Sabir Məmmədov avtomatın soyuq lüləsi ilə üzləşir. Bir an qatillə üz-üzə dayanan S.Məmmədov fənd işlədərək avtomatı Vüqarın əlindən alır.

Silahlı qatilin yaxalanmasında göstərdiyi şücaətə Səbir Məmmədov Goranboy RPŞ-nin rəisi Akif Səlimovun əmri ilə bir aylıq əməkhaqqı məbləğində mükafata layiq görülür.

«Xocalını susanlar qoruyurdu»

Təəssuf ki, S.Məmmədov təkbaşına sözügedən ölüm işini, həmçinin bir neçə cinayətlərin üstünü isti izlərlə açsa da, DİN bu günə

qədər susur. Bizim bu qısa qeydlərimiz Sabir Məmmədovun üçüncü kitabı olan "Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir" kitabında da öz əksini tapıb. Müəllifin fikrincə, kitabın adı onun məzmunundan doğur:

- Xocalını danışanlar yox, susanlar qoruyurdu. Xocalı uğrunda döyüşən oğlanların da haqqını nə vaxtsa qiymətləndirəcəklər. Göydən od-alov, "Qrad", güllə yağan vaxt işsizlikdən cana doyan cavanları birdən-birə işlə təmin etmək (58-60 nəfər polisi) ancaq əli təmiz, ürəyi vətən həsrəti ilə döyünən insanların işi ola bilərdi. Bəs görəsən, buna rəğmən mənim oğlumun işdən uzaqlaşdırılması kimin gözüne tikan, ürəyinə ox olub batdı?! Ey vətən oğulları, darıxmayın, vaxt gələcək Xocalıda zəhməti olan, haqqı olan insanların haqqını da qaytaran tapılacaq. Bəli, oğluma edilən bu haqsızlığın müəllifləri gec-tez o bir Allahın qəzəbinə gələcək.

Sonda onu da xüsusi vurğulamaq istəyirəm ki, Ali Baş Komandanımın əmrilə vətənin müdafiəsi naminə ehtiyatda olan polis mayoru kimi döyüşə getməyə həmişə hazırım.

Sözümü Rauf İlyasoğlunun bir şeirilə bitirmək istəyirəm:

*Laylay dünyam, Ağdam sənə qovuşar,
Dərdli qəlbim intizardan sovuşar.
Arzularım çiçək açar yovuşar,
Elim, obam Xocahya yol sala,
Bayrağımız Kirs dağında ucala.*

*Vətən qəmin car edəndə cahana,
Xain düşmən kaş alısa, kaş yana,
Rauf, dönə fərəh yaşın ümmana.
Elim, obam Xocahya yol sala,
Bayrağımız Kirs dağında ucala.*

Elbar ŞİRİNOV
"Təzadlar" qəzeti
10.02.2015

POLKOVNİKİN QARABAĞ XATİRƏLƏRİ

Tarixin səhifələri yaddaşlara yazılan hadisələrlə zəngindir. İlk baxışdan adi görünən hər kiçik xatirədə də bir tarix vardır, əgər orada ictimai mahiyyət daşıyan hadisədən söz açılırsa.

“Yazıçı” nəşriyyatında çapdan buraxılan “Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir” sənədli publisistika janrında qələmə alınmış kitab da bu baxımdan olduqca diqqəti çəkəndir. Ona görə ki, kitabın müəllifi və əsərin qəhrəmanı obrazında təqdim olunan Sabir Məmmədov Qarabağ tarixinə qanla yazılan hadisələrin şahidi olub və onları qələmə alıb.

Adıçəkilən toplu oxucu marağını çəkən sadə, publisistik janrda və rəvan dildə yazılıb. Kitabda, əslində, 1990-cı ildə daxili işlər naziri işləmiş Məhəmməd Əsədovun əmri ilə Xocalı milis bölməsinə ilk rəis təyin edilmiş polis (o zamanlar milis adlanırdı) mayoru Sabir Məmmədovun cəbhə xatirələrindən və çalışdığı müddətdə göstərdiyi şücaətlərdən bəhs edilir.

Erməni vandalizminin qurbanlarından olan xocalılıların 21 nəfər kiçikyaşlı balasının - amansızcasına qətlə yetirilənlərin siyahısı ilə açılan kitabın ön səhifəsində müəllifin özünün doğulduğu Ağdamın Kəngərli kəndinin tarixi, məşhur kəngərlilər nəslə barədə verilən məlumatlar da olduqca diqqətçəkəndir.

Maraqlısı həm də odur ki, müəllif bir-birindən fərqli bir neçə peşə və ixtisas sahibidir: musiqi müəllimi, hüquq-mühafizə orqanlarında çalışmış hüquqşünas, nəhayət, yazıçı-publisist. Kitabın oxunaqlılığı da məhz onun müxtəlif sahələrdə qazandığı təcrübədən bəhrələnərək fikir və mülahizələrini eyni məxrəcə gətirə bilmək bacarığındandır. O, kitabda gah musiqi məktəbində müəllim, gah Xocalıda milis (polis) rəisi, gah da əlində qələm cəbhə xatirələrini yazan döyüşçüdür. Bütün bu xatirələrin hər birindən yalnız onun şəxsi həyatının deyil, Qarabağın, o cümlədən Xocalının və xocalıların qana boyanmış dünəni boylanır...

1990-cı ildə Özbəkstandan Xocalıya, xocalılıların müdafiəsinə gələn Sabir Məmmədov bilməzdi ki, zaman keçəcək, onun həyat və fəaliyyətindən də söz açılacaq.

Sabir Məmmədovun Qarabağ xatirələrinə həsr etdiyi kitabda vətənpərvərlik, düşməne qarşı qətiyyətli mübarizə real faktlar əsasında əks etdirilir.

M. NƏRİMANOĞLU,

“Azərbaycan” qəzeti, 09 aprel, 2015-ci il

“TARİXİ SAXTALAŞDIRMAQ OLMAZ”

Azərbaycan tarixi ictimai informasiyaların çərçivəsində baş verən olaylar, tarixi faktlar, mühüm qərarlar əsasında yaranıb. Bu tarix Azərbaycanın dünənini və gələcəyini özündə ehtiva edir. Yazılmış həqiqətləri, baş verən hadisələri saxtalaşdırmaq, ona başqa bir don geyindirmək tarixi saxtalaşdırmaq ən azı vətənə, Azərbaycana xəyanətdir. Azərbaycan tarixini saxtalaşdırmağa, baş verən hadisələri birmənalı işıqlandırmağa «gücü çatmayan» qüvvələr - erməilər gələcəyimiz üçün böyük bir təhlükənin təməlini yaratmağa cəhd etsələr də, buna reallıqlar imkan vermir. Zamanın həqiqətləri hadisələrin içində olan və onları ardıcılıqla müşahidə edən mütəxəssislər, qələm sahibləri, eləcə də, ziyalılar tərəfindən qələmə alınır. Bu günlərdə “Yazıçı» nəşriyyatı tərəfindən çapdan çıxan “Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir” kitabı məhz Azərbaycanın son illərdəki tarixinin reallıqlarını üzə çıxaran bir nümunədir. Kitabın müəllifi Sabir Məmmədov Qarabağ hadisələri zamanı şahidi olduğu hadisələri, birmənalı olaraq, oxuculara təqdim etməyi qərara aldım.

Belə ki, 1990-cı ildə Daxili İşlər nazirinin əmri ilə Xocalı polis bölməsinin ilk və sonuncu rəisi təyin edilmiş milis mayoru Sabir Məmmədov cəbhə xatirələrini, işlədiyi müddətdə rast gəldiyi və mü-

şahidə etdiyi hadisələri oxucuların ixtiyarına verib. Həyat gerçəkliklərinə soykənən kitabda Xocalıda baş verən hadisələr xronoloji şəkildə əksini tapır. Xocalıların başına gətirilən faciə diqqətdən kənardə qalmır. Müəllif Xocalıdan üzü bəri bütün cəbhə boyu Ağdam, Goranboy cəbhələrində gedən döyüşlərində fəal işi-rak etdiyindən, o illərdə ictimai-siyasi hadisələri maraqla izləyib, təfsilatına varıb. Hadisələr zamanı əmlakını çıxarmaq istəyən insanlara “Əvvəl qocalar, qadınlar, uşaqlar və yaralılar çıxacaq, kişilər isə döyüşsünlər” - deyən S.Məmmədov 13 fevral 1992-ci il tarixdə “Mİ-26” vertolyotu ilə Xocalıdan 280-300 nəfər dinc əhalini Gəncəyə, sonra isə avtobusla Ağdamda gətirib. 1990-cı ildən başlayaraq qanlı-qadalı yerlərdə, müharibənin ən qızgın nöqtələrində olan müəllif Qarabağda və Xocalıda, Ağdamda, Goranboyda, vətən torpaqlarının müdafiə və mühafizəsində dayanıb. Kitabda dövlətimizə sadıq olan bir vətəndaşın erməni işğalçıları ilə mübarizəsi, bu mübarizə də onun şücaət və prinsipiallığı əksini tapır.

Kitaba Xocalı faciəsi zamanı erməni qəsbkarlarının təcavüzünə tuş gəlmiş uşaqların siyahısı da daxil edilib. Bu siyahıda, hətta 1986-cı il və 1990-cı il təvəllüdü uşaqların da adına rast gəlmək olur. Erməni xislətinin xarakterini öyrənmək üçün təkcə elə bu tarixləri diqqətə çatdırmaq kifayətdir ki, 2-6 yaşlı körpəyə güllə açan, divan tutan “insanlar”ın humanizmi nəyə xidmət edir.

Xocalıda işlədiyi zaman müəllifin müxtəlif mətbu orqanlara verdiyi müsahibələrdə həqiqətlər diqqəti cəlb edir. Onu da qeyd edim ki, sovet imperiyasında yaşadığımız illərdə S.Məmmədov Özbəkistanda çalışıb. “1990-cı il: Özbəkistandan Azərbaycana - Xocalıya cəbhə xəttinə” başlıqlı məqalədə S.Məmmədovun vətənpərvərlik hissindən irəli gələn amalla tanış olmaq imkanı yaranır. Bura gəlidiyi zaman Xocalı milis (indiki polis) bölməsinin ilk rəisi təyin olunaraq fəaliyyətə başlayır. “Xocalı təhlükədədir», “Raket atəşi ara vermir” və digər yazılarda milis mayorunun verdiyi müsahibələrin əsasında Xocalı ilə bağlı məlumatlar ardıcılıqla ifadə olunub. “Terror davam edir”, “Blokadaya alınmış Xocalı», “Xocalı kömək istəyir” başlıqlı yazılarında isə Xocalıda baş verən hadisələr, mövcud vəziyyət, bu

məkanın nəzarətdən kənarlaşması diqqətdən yayınmır. “Xankəndini sonuncu tərək edən azərbaycanlı polkovnik” oçerkində göstərilir ki, polkovnik Sadir Məmmədovu aradan götürmək üçün erməni faşistləri məkrli planlar işləyib hazırlamış, hətta böyük pul mükafatı da ayırmışdılar. 1991-ci ildə martın 15-i erməni quldurları yeni bir plan hazırlamaqla polkovnikin xidməti maşınını Martuni rayonunun Qara kənd ərazisində qumbara atanlardan atəşə tutublar. Bütün bu cəhdlərə baxmayaraq, onu gözləyən təhlükələr, planlar baş tutmur.

25 fevral 1992-ci il tarixdə Xocalı faciəsi zamanı ümumilikdə isə, şəhərin müdafiəsi uğrunda 28 polis əməkdaşı şəhid olub. Qnların dördünə də Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adı verilib.

Qeyd edim ki, Sabir Məmmədov nümunəvi xidmətinə görə Daxili İşlər Nazirliyinin əmri ilə “Ən yaxşı xidmətə görə”, “Əla milis işçisi” döş nişanı ilə birinci dərəcəli “Məharət” dərəcəsi. “Xocalı yaddaşı” diplomu və digər fəxri fərmanlarla təltif olunub. Xocalıdan olan jurnalist Səriyyə Müslümqızı Sabir Məmmədovun vətənin keşiyində cəsarətlə dayandığını “Təzadlar” qəzetində qeyd edir. Q zamankı hadisələrin işıqlandıraraq Cabbar kimi, Hafiz kimi, Sabir kimi Xocalını müdafiə edənləri dəyərlərini diqqətə çəkir.

Kitabda müəllif Qarabağın tarixini, onun gözəlliyini, zəngin sərəvətinin belə təsvirinə də yer ayırır. Kitabda maraqlı doğuran tərəflərdən bir də Xocalıda gedən proseslərə nəzər salınmasıdır. Şəhərin sürətlə böyüməsi və inkişafı ermənilərin, eləcə də, Moskvada olan siyasi və hərbi qüvvələrin narahatçılığına səbəb idi. Belə bir məkanın erməni vəhşiliyi tərəfindən zəbt edilməsi və tarixi memarlıq abidələrimizin dağıdılması və saxtalaşdırılması cəhdi qəlbində vətən hissi yaşadan hər bir vətəndaşı narahat edir. Müəllif hadisələrin gərgin zamanında bu məkanda erməni qəsbkarlarının törətdiyi cinayətə laqeyd qala bilmir: *“Günahsız insanların qanını tökməkdən doymayan erməni vandalları ertəsi gün - sentyabrın 26-da Əsgəran qalasının 50 metrliyində Xocalı milisinin DAM-ın iki əməkdaşı Natiq Əhmədovu və Əli Vəliyevi səhər sübh çağı Ağdamdan Xocalıya işə gələrkən sonuncunun şəxsi 06 markalı “Jiquli”sində vəhşicəsinə qətlə yetirmişdilər...*

Onların necə qəddarcasına güllələnməsi indi də gözlərimin önündədir və məni dəhşətə gətirir. Rəhmətlik Əlinin dişlərini də güllələyib tökmüşdülər”.

Bu qeyri-insaniliyi, qəddarlığı müəllif xatırlamaqla gələcək nəslin yaddaşına həkk etmiş olur və erməni xalqının kim olması və qadır olduqları əməli faktlar əsasında göstərilir.

“Tarixi saxtalaşdırmaq olmaz” kitabı zamanımız üçün aktual olan bir nümunədir. Belə kitabların - hadisələrin içində olan və məsul vəzifəni öhdəsinə götürən simalar tərəfindən qələmə alınması əhəmiyyət daşıyır.

Zümrüd Bayramova

“Səs” qəzeti

13 iyul 2012-ci il

TARİXİ SAXTALAŞDIRMAQ CİNAYƏTDİR

Bakı, “Yazıçı” nəşəriyyatı – 2012, 360 səh.

Cəsür döyüşçü, Əsgəran Rayon Daxili İşlər Şöbəsinin tərkibində yaradılmış Xocalı Milis Bölməsinin ilk rəisi, milis mayoru Sabir Məmmədovun ötən il «Yazıçı» nəşəriyyatında çapdan çıxmış ‘Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir» adlı kitabı mənfur qonşu erməni təcavüzkarları tərəfindən haqsız-ədalətsiz olaraq Azərbaycanımızın dədə-baba doğma torpaqları olan Dağlıq Qarabağın və ona bitişik ətraf rayonların işğalı, analoqu olmayan Xocalı soyqırımını, ümumən Qarabağ hadisələri ilə bağlı dəhşətləri, həqiqətləri, reallıqları əhatə edən tarixi, sənədli kitab olduğundan geniş oxucu kütləsinin dərin marağını, diqqətini cəlb etmiş, xalqımızın stolüstü kitabına, yaddaş saxlancına çevrilmişdir.

Kitabda 1990-cı ildə Azərbaycanın Daxili İşlər Naziri Məhəmməd Əsədovun əmrilə Xocalı Polis bölməsinin ilk rəisi təyin edilmiş milis (indi polis) mayoru Sabir Məmmədovun cəbhə xatirələrindən və işlədiyi müddətdə göstərdiyi şücaətdən, Xocalıda tüğyan

edən hadisələrdən və Xocalılann başına gətirilmiş müsibətlərdən bəhs edilir. Sabir Məmmədov Xocalıdan başlayaraq bütün cəbhə boyu Ağdam, Goranbov cəbhələrində gedən döyüşlərdə fəal iştirak etmişdir. Bəzi vəzifə sahibləri o vaxtlar öz şəxsi əmlaklarını çıxartmaq istərkən, o, *“Qadınları, yaralıları, uşqları çıxaraq, kişilər isə döyüşsünlər!”*- demişdi.

Rəis Sabir Məmmədov 13 fevral 1992-ci ildə “M-26» vertalyotu ilə Xocalıdan 300 nəfər dinc əhalini Gəncəyə, sonra isə avtobuslarla Ağdama gətirmişdir.

Nümunəvi xidmətinə görə nazir Əsədovun əmri ilə Sabir Məmmədova “Xidmətə görə», «Əla milis işçisi» nişanı ilə, «I dərəcəli məharət dərəcəsi», «Xocalı yaddaşı» diplomu ilə, «Qafqaz Media» İctimai Birliyinin fəxri fərmanı ilə təltif olunmuşdur. Əsərin müəllifi Məmmədov Sabir Surxay oğlu 28 dekabr 1945-ci ildə Ağdam rayonunun Göytəpə Sovetliyinin qədim Kəngərli kəndində anadan olub. Doğma Kəngərli kəndi orta məktəbində oxuyarkən Ağdam Musiqi Məktəbində təhsil almış Sabir Məmmədov Goranboyda (keçmiş Qasım İlsmayılovda) 1966-69-cu də 7 illik musiqi məktəbində müəllim, 1994-1996-cı illərdə isə Rayon Polis şöbəsində rəis müavini işləyib. 1967-ci ildə H.B.Zərdabi adına Gənçə Pedaqoji İnstitutunun qiyabi şöbəsinə daxili olaraq 1972-ci ildə ali təhsilini tamamlayıb. O, 1969-cu ildə Gəncədə musiqi Məktəbində müəllim işləyib, “Bilik» cəmiyyətinin üzvü, «Kirovabad kommunisti» qəzetinin ştatdankənar müxbiri olub.

Nümunəvi xidmətinə görə Sabir Məmmədov 1988-ci ildə Buxara Dİİ-nin göstərişi ilə ikinci təhsil almaq üçün Daşkənd Polis Akademiyasına qəbul olub və müvafiq təhsil alıb.

1990-cı ildə Ozbəkistandan Azərbaycana - Xocalıya cəbhə xəttinə gələn Sabir müəllim Azərbaycanın Daxili İşlər naziri Məhəmməd Əsədovun qəbulunda olub. Nazir onu işə qəbul edərək deyib ki, DQMB Daxili İşlər İdarəsində rəis müavini işləyən qorxmaz, cürətli polkovnik qaradaşın Sadir Məmmədovla əl-ələ verib birlikdə təcavüzkar erməniləri yerində oturdursunuz.

Vətəninə, doğma yurduna qəlbən bağlı, sadıq olan xalqımızın

mərd, mübariz, vətənpərvər oğulları Sadir və Sabir Məmmədov qardaşları Qarabağ hadisələrinin tüğyan etdiyi vaxtlarda erməni-rus hərbi birləşmələrinə qarşı gedən qanlı döyüşlərdə fədakarlıqla vuruşmuş, tabeliklərində olan əsgərləri amansız düşməyə sarsıdıcı zərbələr vurmaqla, ölkəmizin ərazi bütövlüyünün qorunmasına, Dağlıq Qarabağda, Xocalıda və digər ətraf kəndlərdə yaşayan soydaşlarımızın təhlükəli döyüş ərazilərindən salamat çıxarılmasına səfərbər etmişlər, vətəndaşlıq borclarını ləyaqətlə, mərdliklə yerinə yetirmişlər.

«Respublika» qəzetinin xüsusi müxbiri Rauf İlyasoğlunun «Xankəndini sonuncu tərk edən Azərbaycanlı polkovnik» sərəlvhəli oçerkində göstərilir ki, Yuxarı Qarabağda yaşayan əhalinin mühafizəsi üçün xeyli işlər görən polkovnik Sadir Məmmədov 1989-1990-cı illərdə Şuşa Rayon Daxili İşlər Şöbəsinin rəisi, 1990-cı ilin may ayından isə Xankəndi Daxili İşlər İdarəsinin rəis müvavini işləyən S.Məmmədov DQMV bir qurum kimi ləğv edildikdən sonra Respublika Daxili İşlər Nazirliyinin sərəncamında qaldı.

1992-ci ilin iyun ayında Ağdərə Rayon Milis İdarəsinin rəisi təyin edilən Sadir Məmmədov qısa vaxt ərzində əsassız olaraq vəzifəsindən uzaqlaşdırılıb. Həmin ilin oktyabrında Özbəkistana qayıdan Sadir Məmmədov Daşkənd Milis Məktəbində dərs deməyə başlayır. 1993-cü ilin may ayında Özbəkistan DİN-nin Baş Cinayət Axtaş İdarəsinin rəis müavini təyin edilir.

1993-cü ilin iyun hadisələrindən sonra Azərbaycan DİN-nin tələbnaməsi ilə Vətənə qayıdan S.Məmmədov DİN-nin Narkomaniya və Narkotiklərlə mübarizə idarəsində və Nəqliyyatda Baş Polis İdarəsinin şöbə rəisi vəzifəsində işləyir.

Hüquq elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, polkovnik leytenant Sadir Surxay oğlu Məmmədov hazırda Slavyan Universitetinin müəllimidir. Dəyərli kitablar müəllifidir.

Ağdamın qədim Kəngərli kəndinin nüfuzlu ağsaqqalı Surxay Haqverdi oğlu Məmmədovun ailəsində dünyaya göz açıb ədəb-ərkanlı böyümüş, ali təhsil almış, hərbi sirlərə yiyələnmiş bacarıqlı, bilikli mütəxəssislər Sadir və Sabir Məmmədov qardaşları doğma

vətəni qəlbən sevərəkdən xalqımızın ağır günlərində - Qarabağ hadisələrində tarixən vətənimizə qənim kəsilən amansız yağı düşmən olan təcavüzkar erməni quldurlarına qarşı mübarizədə, qanlı döyüşlərdə mərdlik, mübarizlik göstərmiş, ölkəmizin ərazi bütövlüyü uğrunda gedən döyüşlərdə fədakarlıqla vuruşmuş, danılmaz şücaətlərlə tarixə düşmüşlər.

Ürək ağrısı ilə xatırladaq ki, erməni hərbi birləşmələri Xankəndində dislokasiya olunmuş SSRİ-nin 366-cı motoatıcı ağır hərbi texnikasının dəstəyilə Xocalıya hücum keçərək, oranı güclü atəşə tutmuş, Xocalıda insanlığa və bəşəriyyətə qarşı amansız soyqırım həyata keçirmişlər. Bu qəddarlığın nəticəsi olaraq 613 nəfər azərbaycanlı vəhşicəsinə qətlə yetirilib, 63 uşaq, 106 qadın, 70 ahıl olmaqla 8 ailənin bütün üzvləri şəhid edilib. Bundan başqa 487 nəfər, o cümlədən 76 uşaq şikəst olub, 1275 nəfər soydaşımız əsir götürülüb. 150 nəfər isə itkin düşüb.

Sabir Məmmədovun bu dəyərli kitabı tarixi hadisələrlə, faktlarla çox zəngindir. Xalqımızın ən yaralı yeri olan Qarabağımızın salnaməsidir.

Təqdiyəlayiq haldır ki, müəllif Qarabağ hadisələri, erməni amansızlığı, xalqımızın başına gətirilən müsibətlər, haqsızlıqlarla bağlı dövrü mətbuatda dərc olunan publisist yazıları, grçək faktlarla bağlı dəyərli məqalələri bu kitabda cəmləşdirmişdir.

Məsələn, Surxay Əlibəyli, Fəxrəddin Hacıyev, Salman Alioğlu, Rauf İlyasoğlu, Knyaz Əsgərov, Əbülfət Musaoğlu, Elcan Şahmaroğlu, Səttar Cavadov, Arif Abbasov, Faiq Sadıqov, Rəşid İsgəndərov, Ziyəddin Sultanov, Eldar Xəyal, Aydın Quliyev, Əbülfət Məddətoğlu, Qasım Qırxqızlı, Zümrüd Bayramova, Eldar Şirinov, Tapdıq Qurbanlı, Rəfiqə Kamalqızı, Vasif Səmədov, Salar Aslanov, Eyvaz Əliyev, Faiq Sadıqov, Məleykə Göyçəli, Habil Məmmədov, Səriyyə Müslümqızı, Allahyar Xocalı, Əzim Piriyev, Məmməd Alim, kimi yaradıcı ziyalıların Qarabağ hadisələri və Xocalı soyqırımını ilə bağlı ayrı-ayrı qəzətlərdə dərc olunmuş publisist yazları əsərdə özünə yer almışdır.

Kitabda 1992-ci ildə Qarabağda Ağdam rayon polis batalyonu

ilə Xocalı polis batalyonunun döyüşçülərinin birlikdə çəkirdikləri fotolar diqqətimi cəlb etdi.

Sabir müəllim onu da qeyd etdi ki, bu igid döyüşçülərin çoxu Fərrux, Cinli, Naxçıvanik yüksəkliklərinin erməni quldurlarından alınmasında kişi kimi döyüşərək şəhid olmuşlar. Mənim yanımda dayanan pəhləvan cüssəli bu gənc polis isə eloğlumuz şair-publisist Rauf İlyasoğlunun qardaşı Namiq Allahverdiyevdir. O da çox əziyyətlər çəkib, döyüşdə yaralanıb və vətən həsrətinə dözə bilməyib. Allahdan bütün şəhidlərimizə rəhmət diləyirəm.

Kitabda həmçinin qədirdilən Məmmədovlar ailəsinin insanlara səmimiyyətindən, dostluq münasibətlərindən söhbər gedir. Beləki, burada həm də Füzüli elinin müdrik ağsaqqalı, yüksək mənəviyyətli və intellektual səviyyəli tanınmış şəxslər haqqında söhbər açılır. Sabir Məmmədovun onlarla mehriban, etibarlı və hədsiz səmimiyyətli dostluq münasibətləri olub.. bu dostluq indi də onun övladları ilə davam edir.

Mübariz döyüşçü Sabir Məmmədov yazır ki, müqəddəs torpaqlarımız uğrunda gedən qanlı döyüşlərdə məni saxlayan bir o Allahdır və tez-tez evlərində, ocaqlarında olduğum, rəhmətlik Seyid Zərif nənənin, onun oğlu Seyid Səyyadın, Hacı Məhəmmədin, rəhmətlik Fügara Seyidin, Seyid Lazım Ağanın cəddləri olubdur.

Bundan başqa 1969-cu illərdə Kirovabad şəhər Ağsaqqallar və Veteranlar Şuşasının sədri işləyən Teymur Abbas oğlu Hacıyev atamın 40 illik dostu olub. Teymur əmi atam Surxay və əmim Allahverdi dövlət işində bir yerdə çalışmışlar.

Dostluğa layiq olan Fəxrəddinlə səmimi münasibətlərimiz isə ailəvi zəmində mehribanlıqla davam etdirilir. Məlum olduğu kimi tarixən xalqımıza qənim kəsilən təcavüzkar erməni hərbi birləşmələri rus imperiyasının dəstəyi ilə bizim dədə-baba torpaqlarımız olan Dağlıq Qarabağımızı və ona bitişik olan raoyunlarımızı haqsız-ədalətsiz işğal etmiş, nəticədə 1 milyondan çox soydaşımız doğma yurdlarını və bütün varidatını tərk edərək məcburi köçkün, qaçqın düşmüş, 20 ildən çoxdur ki, əzablı məcburi köçkün həyatı yaşayırlar.

Uzun illərdən bəri təcavüzkar erməni əsarətində saxlanan torpaqlarımızın sülh yolu ilə işğaldan azad edilməsi və məcburi qaçqın soydaşlarımız öz doğma yurdlarına qaytarılması üçün dövlətimizin başçısı İlham Əliyev ardıcıl olaraq qətiyyətli tədbirlər həyata keçirir, beynəlxalq aləmdə yorulmadan məqsədyönlü işlər görür.

Ümidvarıq ki, hörmətli prezidentimiz İlham Əliyev cənablarının ölkəmizdə və beynəlxalq aləmdə ardıcıl olaraq həyata keçirdiyi qətiyyətli tədbirlər sayəsində təcavüzkar erməni əsarətində olan müqəddəs torpaqlarımız gec-tez işğaldan azad olunacaq və didərgin soydaşlarımız öz doğma yurdlarına qayıdacaqlar.

Xalqımızın mərd, mübariz döyüşçüsü, polis mayoru Sabir Məmmədov «Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir» sərlövhəli dəyərli tarixi kitabının işıq üzü görməsi münasibətilə səmimi qəlbədən təbrik edir, ona uzun ömür, cansağlığı və yaradıcılıq yollarında həmişə uğurlar arzulayırıq.

Ehtiramla,

Hacı Əli Xankişiyev,

yazıçı-jurnalist, «Qızıl qələm» və

«Xalqın nüfuzlu ziyalısı»

mükafatları laureatı,

“Həkəri” qəzeti

04 noyabr-dekabr 2013

TƏMİZ QƏLBLİ İNSAN

Həkəri” ictimai-siyasi ədəbi qəzetinin ilk sayı 2003-cü il noyabrın 25-də çapdan çıxmış və geniş oxucu kütləsinin, xüsusən yurd həsrətli qaçqın-köçkünlərin dərin rəğbəti və marağına səbəb olmuşdur. Bəli, doğma Azərbaycanımızın dilbər guşələrindən olan Qubadlı torpağının işğalından iyirmi bir il, “Həkəri” qəzetinin ilk sayının çapdan çıxmasından on il ötdü. Bu qəzetin ərsəyə gəlməsi, insanların qəlbini fəth etməsi Qubadlı elinin dəyəri oğlu Hacı Əli Xankişiyevin zəhməti sayəsində olmuşdur. O, özü həm müxbir, həm redaktor, həm də poçtalyon idi. Çapdan çıxan qəzetləri təmənnəsiz adamlara paylaşmaqla özündə təsəlli tapırdı. Onun, üzündə iki halda sevinc hissi duyulduğu birinci qəzet çapdan çıxanda, ikinci qəzeti şəxsən özü paylayanda. O, həmişə deyərdi: Mən bu qəzetlə Qubadlının ab-havasını hiss edirəm, qəzet mənə həm yoldaş, həm sirdaş, həm də həyatdır.

Mərhum Hacı Əli Xankişiyevi mənimlə Rauf İlyasoğlu (Allahverdiyev) tanış etmişdir. İlk tanışlıqda insan üçün mehriban görünən Əli müəllim insanı özünə xoş təbəssümü ilə cəlb edirdi. Çox danışan deyildi, onun sözü əməli ilə vəhdət təşkil edirdi, o, xoşlayırdı ki, kiminsə haqqında ancaq yaxşı, səvviyyəli iş görməklə onu sevindirsin, özü də belə əməli ilə fəxr edirdi. Mən ona “Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir” 2012- ildə çap etdirdiyim kitabımı hədiyyə etmişdim. Əli müəllim kitabı oxuduqdan sonra bir gün mənə dedi: Sabir, müəllim mən çox fəxr edirəm ki, siz qanlı-qadalı Dağlıq Qarabağda, Xocalıda ilk polis rəisi olmaqla, qanınız bahasına işləmişiniz və Xocalı, Ağdam, Goranboy döyüş bölgələrində 1990-a ildən 1998-ci ilə qədər rahatlığınız olmayıbdir. Axı siz general Məhəmməd Əsədovun kadri olmusunuz. Vətən, torpaq uğrunda öz sözünü demisən. Mən, Sizin kimi anasını, vətəninə, torpağın sevən igid oğlanlara fəxr edirəm! Mən, onda gördüm ki, Əli müəllimin sevincdən gözləri yaşardı. Və hətta gözlərini gizləncə sildi. Dərindən köks ötürdü.

2013-cü ilin noyabr ayı idi. O, mənə zəng etdi titrək səslə dedi:

- Sabir müəllim, zəhmət olmasa görüşək.

Mən, Əli müəllimə əziyyət verməmək üçün evinin yerini soruşdum və Əhmədliyəki, mədrəsə deyilən yerin yaxınlığındakı “Anar” marketin yanında görüşdük. Əlində bükülü bir neçə qəzet var idi. “Həkəri” qəzetlərini mənə verib dedi: - İndi mən özümdə sizə qarşı rahatlıq tapdım.

Mən, onun üzündəki, xoş təbəssümü, insanlıq qürurunu və hətta “Həkəri” çayının ürəyindəki pıçıltısını duyurdum.

Əli Xankişiyev dəyərli, dövlət üçün yararlı, vətən üçün səmimi zəhmətkeş insanları “Həkəri” qəzetində işıqlandırmağı xoşlayırdı. Mənə, verdiyi “Həkəri” qəzetlərinin ikinci səhifəsində mənim haqqımda yazdığı məqalə çox savadlı, çox cəlbədici idi. Həmin səhifədə “Elimizin müdrik ağsaqqalı Kamran Hüseynov” haqqındakı məqalə, Füzuli elinin ağır seyidi olan Seyid Səyyad Hüseynov (o, həm də dövlət rəsmisi olub) və İlyas Allahverdiyev (İlyas Qəmgin) kimi şəxslərin həyat və fəaliyyətindən yazdığı məqalələr, Əli Xankişiyevin imzası ilə toplanmış materiallar onun bir daha görkəmli şəxsiyyətlərə, mötəbər insanlara, elinə, obasına, torpağına, vətəninə bağlılığını göstərirdi.

Artıq, Əli Xankişiyev aramızda olmasa da, onun işıqlı xatirəsi qəlbimizdə əbədi yaşayır.

Allah sənə rəhmət eləsin Əli müəllim, yerin behiştlik olsun.

Sabir Məmmədov,

Qarabağ müharibə veteranı, ehtiyatda olan polis mayoru

“Həkəri” qəzeti

02 mart 2014

* * *

Zərifə Quliyeva, “Nicat günü”

Bakı, «Sabah», 2011.

Hörmətli kitabsevərlər, hörmətli oxucular! 15 noyabr 2014-cü ildə C.Cabbarlı adına Respublika Gənclər Kitabxanasında «Nicat günü» Bakı- 2011-ci il, «Tale yazısı» Bakı 2010-cu il. «Behişt Zəvvarı» adlı kitablarının təqdimatı keçirilmişdir.

Zərifə xanım 1969-cu ildə N.Nərimanov adına Tibb İnstitutunun

müalicə profilaktika fakültəsinə qəbul olmuş, 1976-cı ildə təhsilini müvəffəqiyyətlə bitirmişdir.

«Nicat günü» kitabında Zərifə Orxan (Quliyeva) dövlətçiliyə xidmət etməklə ümummilli lider Heydər Əliyev siyasətinin təbliğatçısı kimi müxtəlif qəzet və jurnallarda aktual məqalələri ilə mütəmadi çıxış etdiyi göstərilmişdir. O, dövlət tədbirlərinin fəal iştirakçısıdır.

Kitabda dövlətçiliyimiz, türkçülüymüz, geniş aydın, təbliğ olunur. Prezident ilham Əliyev Ulu öndərimizin təməlini qoyduğu missiyasını uğurla davam etdirir. H.Əliyev Fondunun prezidenti UNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, Milli Məclisin deputatı Mehriban xanım Əliyevanın cəsarətli xidmətlərindən bəhs edən «Nicat günü» kitabı hamı tərəfindən öz layiqli qiymətini almışdır. Atası Quliyev Rzaqulu Hüseyn oğlu 1915-ci ilin sentyabrının 13-də Qərbi Azərbaycanın Sisyan rayonunun Cəmərli kəndində anadan olmuşdur.

1918-ci ildə erməni daşnaklarının hücumu zamanı demək olar ki, ailə hamısı məhv edildi. Valideynlərini itirmiş Rzaqulu Quliyev erkən yaşlarından zəhmətlə, əmək fəaliyyətinə başlamışdır. 1929-cu ilə qədər Naxçıvanın kəndində yaşamışdır. 8 yaş fərqi olan Rzaqulu və Heydər biri-birini yaxın dost kimi qəbul edirdilər.

Bəli, Heydər Əliyev Rzaqulu Quliyevi hörmətlə “dayı” deyər çağırırsa da onu qardaşitək sevirdi.

Rzaqulu Quliyevin axırncı iş yeri Nərimanov DTK-ın şöbə rəisi oldu. Nəhayət 7 aprel 1982-ci ildə bu cəsur insan əbədiyyətə qovuşdu. Bax beləcə onun həyat yolu 1939-cu ildən 1979-cu ilədək Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik orqanında şərəflə işləməsi xalqa çatdırılmışdır.

“Tale yazısı” kitabını ürək ağrısız oxumaq olmur. Zərifə Orxanın (Quliyeva) qələmə aldığı kitablar hamısı - “Ömrün son baharı”, “Sənsiz səninlə”, “Son ümüdim” kitabları qəlbləri göynədir.

Zərifə ana Orxan dərini və Ayxan həsrətini hər an həsrətlə xatırlayır. “Kaş görəydim”, “Sənsiz qalmışam”, “Oyan ki, qoy ölüm xəcalət çəksin”, “Yenə o, bağ olaydı” və s. başlıqlı şeirləri, poemaları oxuyarkən insan göz yaşlarını saxlaya bilmir.

Orxanın Ayxanı sizə yeni həyat bəxş etsin, Zərifə ana! Özünüzü, Ayxanı qoruyun.

1974-2000-2014. Xüsusi buraxılışı olan Hacı Orxan kitabının üz qabığındakı, Həcc ziyarətində olan Hacı Orxanın əlindəki Azərbaycan bayrağı, “Həmrəylik, müstəqillik və türkçülüymüzü əlindən yerə qoymayan Orxan “Bir millət, iki dövlət”, “Bir kərə qəl xan bayraq, bir daha enməz” şüarını bütün dünyaya anladır. Hacı Zərifə Novruzova deyir. “Kaş Orxan yanımda olaydı, “Kaş Orxanım eşidəydi, duyaydı” deyir. Əlbəttə, Orxanın ruhu, Ayxanın isti nəfəsi hər şeyi duyur.

Zərifə xanım, özündə təsəlli tap, bəs sən olmasaydın bu sözləri kim deyərdi, Orxanı kim yad edərdi. Özündə güc tap. Yerini Behiştlik olsun, Orxan! Allah səbr versin Zərifə xanım!

Şairə Məhbubə Salmanovanın “Ana fəryadı” kitabı 2014-cü ildə dərc olunub. Doğrudan da “Ana fəryadı” poemasını faciəvi dram da adlandırmaq olar. Poemada vaxtından tez tək oğlunu itirən Zərifə ananın fəryadı dənizdə coşqunluğu, dağlarda qorxunu, vulkanları, meşələrdəki iniltili səsləri xatırladır.

Şairə Məhbubə xanım kitabının 38-ci səhifəsində mərhum Orxanın adından anası Zərifə xanıma təsəlli olaraq deyir:

*Ağlama, anam ağlama,
Mənim qəlbimi dağlama,
Yalvar Allaha, ay ana!
Yetişsən sən Ayxana.*

Analar heç zaman səhv etməmişlər - deyir şairə.

*Cənnət anaların ayağı altıda,
Deyənlər yəqin ki, səhv etməmişlər,
Bunu unutmayın saxlayın yadda,
Analar heç zaman səhv etməmişlər.*

Məhbubə Salmanova poemasında Dağlıq Qarabağ hadisələrinin, torpaqlarımızın 20 faizinin ermənilər (işğalçı) tərəfindən zəbt olunmasını və Qarabağ torpaqlarındakı Cıdır düzünü, isa bulağını, Qarabağın füsunkar havasını, təbiətin gözəlliyini də xüsusi zövqlə vəsf etmişdir. Ağdamlıların xocalılara, Dağlıq qarabağlılara köməkliyindən, 1988-ci ildə Ağdamın ilk şəhidlərindən Əli və Bəxtiyardan və tökülən qanlardan danışır. Məhbubə xanım ürək dolusu ilə qəhrəmanları yaddan çıxarmır.

Milli qəhrəmanlar Şirin Mirzəyevin, Allahverdi Bağırovun, Yaqub Rzayevin, Asif Məhərrəmovun (Fred Asif), Gültəkin Əsgərovanın və digər şəhidlərimizin igidliklərindən bəhs etmişdir.

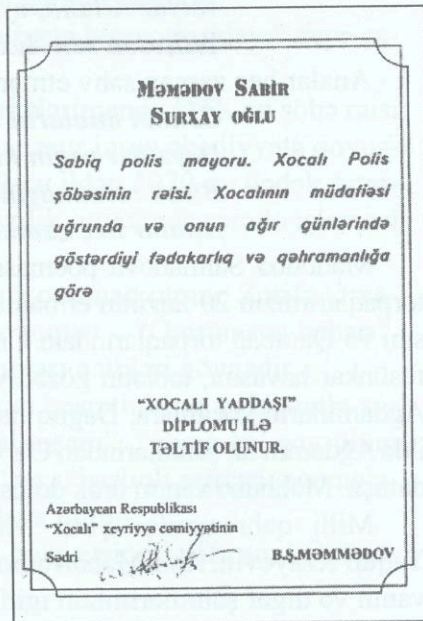
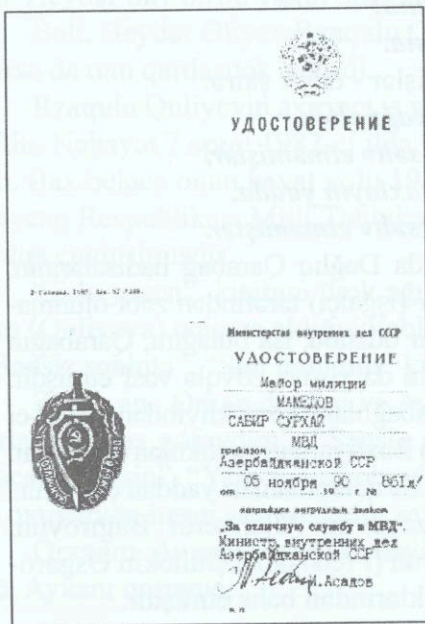
Mən, bir Xocalı məcburi köçkününü kimi və Dağlıq Qarabağ, Ağdam vətəndaşı kimi yadımda olan mərhum Çinli-Boluslu şair Səfərin 18 bənddən ibarət olan Azərbaycan xəritəsi şeirindən iki bəndi də sizə çatdırmaq istəyirəm:

*Gəl sənə şerimlə xəritə verim,
Get Azərbaycanı göz özün danış,
Günəşli ölkəmə gözlərinlə bax,
Sonra ayrılığa döz özün danış.*

*Dağlıq Qarabağdan en Qarabağa,
Ədəblə deyərlər xoş gəldin, qağa,
Astara, Lənkəran, Kür boyu sağa,
Bacarsan Arazda üz, özün danış.*

İnşallah tezliklə torpaqlarımıza sahib olacağıq.

*Sabir Kəngərli Məmmədov ,
Qarabağ müharibə veteranı, "Qızıl qələm" mükafatı laureatı,
ehtiyatda olan polis mayoru,
"Həkəri" qəzeti 08 dekabr 2014*

F.KÖÇƏRLİ ADINA RESPUBLİKA UŞAQ KİTABXANASINDA TƏDBİR

F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında ermənilər tərəfindən törədilmiş 20 noyabr terroru ilə bağlı tədbir keçirilmişdir. 1991-ci ildə DQMV-də işləmiş polis zabitlərinin, şəhid ailələrinin, Nəsimi rayon 35 və 44 nömrəli tam orta məktəbin şagirdlərinin, rayon gənclər və idman idarəsinin, yazıçı, şair və jurnalistlərin iştirakı ilə keçirilmiş tədbiri kitabxananın direktoru, vətənpərvər ziyalı Şəhla Qənbərova açmış və 23 il əvvəl ermənilərin törətdiyi terror nəticəsində Azərbaycanın tanınmış görkəmli xadimləri ilə birlikdə 22 nəfər qətlə yetirilmiş şəhidlərimizin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilmişdir.

1993-cü ildə DQMV-nin Daxili İşlər İdarəsinin rəis müavini işləmiş polis polkovniki, hazırda Slavyan Universitetində elmi-pedaqoji fəaliyyətini davam etdirən hüquq elmləri üzrə fəlsəfə doktoru namizədi Sadir Məmmədov ermənilərin tarix boyu türklərə qarşı törətdikləri terror hadisələrindən, onların məkrli və riyakar hərəkətləri barədə geniş və əhatəli məlumat vermişdir. O demişdir:

- Hələ Pyotrun hakimiyyəti dövründən ermənilər türk torpaqlarında yerləşdirilməyə başlanmış və onlar 1905-1907-ci illərdə,

eləcə də 1918, 1948-53-cü illərdə, nəhayət 1988-1993-cü illərdə Azərbaycan torpaqlarında etnik təmizləmə siyasəti aparmış, uzun illər ərzində “Qnçaq”, “Daşnaq sütyun”, “Asala” və “Krunq” terror təşkilatları yaratmaqla türklərlə yanaşı, digər xalqlara qarşı terror hadisələri törətmiş, çoxlu sayda günahsız insanlar bu terrorların qurbanı olmuşlar.

Növbəti terror hadisəsi 1991-ci il noyabrın 20-də Martuni rayonunun Qarakənd səmasında Azərbaycanın bir qrup dövlət adamlarının iştirakı ilə hərbi vertolyotun vurulması nəticəsində olmuşdur. Biz həmin gün sürücüm Mehman Hüseynovla birlikdə çətinliklə də olsa, hadisə yerinə gəldik və tanınmaz vəziyyətə düşmüş insanların cəsədini hərbiçilərlə birlikdə Ağdam məscidinə gətirdik. Sadir Məmmədov xüsusilə vurğuladı ki, o illərdə silah-sursat tapmaq çox çətin idi. Hətta M. Qorbaçovun əmri ilə azərbaycanlılardan silahlar yığılmış, əksinə ermənilər hər cür silah-sursat və texnika ilə təchiz edilmişdir.

Tədbirdə şəhid ailəsi, müharibə veteranı Şahmar Tağıyev, əməkdar müəllim, şair Oqtay Rza, Xocalı rayonun ilk və sonuncu polis şöbəsinin sabiq rəisi Sabir Məmmədov, Nəsimi rayon Gənclər və İdman idarəsinin rəis müavini Şahmar Tağıyev, jurnalist Rauf İlyasoğlu, həkim-şair Zakir Ağdamlı və başqaları vətənpərvərlik mövzusunda çıxış etmişlər.

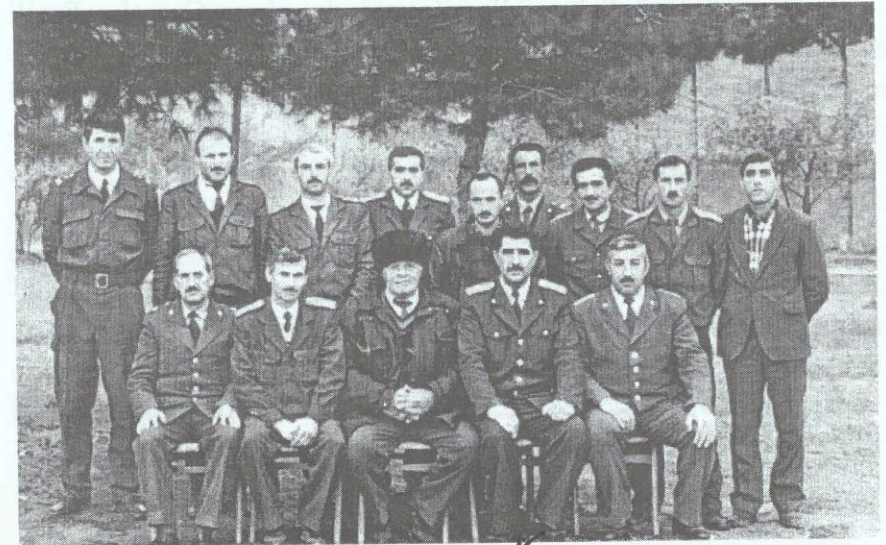
Sonda kitabxananın direktoru Şəhla Qənbərova tədbir iştirakçılarına təşəkkürünü bildirmiş və Qarabağ veteranlarının iştirakı ilə keçirilmiş bu cür tədbirlərin gənclərin vətənpərvər ruhda böyüməsində əhəmiyyətindən danışıbmışdır.

*Rauf İLYASOĞLU,
“Respublika” qəzeti,
23 noyabr, 2014*

VAXTINDAN ƏVVƏL, QƏFLƏTƏN VƏ XƏBƏRSİZ TƏQAÜDƏ

1998-ci ildə DİN naziri Ramil Usubovun əmrilə məni təqaüdə göndərdilər. Mən mühafizə idarəsinin rəisi polkovnik Asəf Həsənovun qəbulunda oldum, vaxtından əvvəl və qəflətən, xəbərsiz təqaüdə göndərilməyimin səbəbini soruşdum. O, mənə anladı ki, sənin təqaüdə getməyin bizim idarəlik deyil. Sən DİN-nin kadri kimi nazirin əmrinə görə təqaüdə göndərilmişən. Həqiqətən də araşdırmadan sonra məlum oldu ki, 04 dekabr 1998-ci il tarixdə 1655 nömrəli əmrlə şəxsən nazir R.İ.Usubovun imzası ilə 210 000 manatla təqaüdə göndərilmişəm.

Mən nazirin qəbuluna düşmək üçün dəfələrlə, saysız-hesabsız teleqramlar vursam da hamısı cavabsız qaldı. Dəfələrlə qəbula yazılsam da Məhərrəm məni qəbula yazmırdı və deyirdi ki, məsləhətləşim, sonra sənə məlumat verərəm və yaxud da deyir di özün bilirsən ki, mən burada heç kiməm. Qəbul etsə zəng edib deyərəm. Dedi.

*Dəvəçi (Şabran) mühafizə şöbəsinin polis işçiləri və rəisi
Sabir Məmmədov*

1999-cu ilin fevral ayının 26-sı idi. Şəhidlər Xiyabanına ziyarətə gəlmişdim. Mənimlə Xocalıda işçim olan DAM əməkdaşı Milli Qəhrəman Natiq Əhmədovun qardaşı Möhübbət Əhmədovla birlikdə şəhidləri ziyarət etdik. Xocalılar, DİN-nin əməkdaşları və nazir R.Usubov da burada idi. Biz şəhid qəbirlərinin üzərinə gül dəstələri qoyurduq. Orada R.Usubov şəxsən məni gördü və onun köməkçisinə əvvəlcə yazdığım məktubu verdim. Hər ehtimala görə məktubun birini də Möhübbət Əhmədova vermişdim, çünki, o deyirdi ki, R.Usubov şəhid ailələrini qəbul edəndə ərizələrin arasında ona verəcəyəm. Lakin bütün bunlardan sonra da heç bir cavab gəlmədi. 11.01.1999-cu il və 16.01.1999-ci il tarixlərdə də nazirin qəbuluna yazıldım, özü də Məhərrəm özü yazdı, mənə dedi ki, sən qəbula düşməyini gərək mənə deyələr. 2001-ci il yanvarın 8-də qəbula yazılmaq üçün yenə DİN-ə getdim. Məhərrəm məni qəbula yazmaqdan imtina etdi və dedi: - "Telefon nömrəmi götür, imkan olsa deyəcəyəm".

Mən o vaxt orada qəbula gələnlər Allahyar Xocalını, Zəkəriyyənin qardaşını, Surxay kişini, Süleymanın arvadı Gülşən Hacıyevanı, dəvəçili (indi Şabran) Şamilovu, işçim olmuş Camalov Fazili gördüm.

Fazillə söhbət zamanı aydın oldu ki, vaxtilə Xocalı PB-də vzwod komandiri işləmiş milis leytenantı Şükürov Məhəmmədtusi Müzəffər oğluna məxsus AC-8406 nömrəli «Makarov» markalı tabel silahı 1993-cü ildə DQMV prokurorluğunun müstəntiqi Fərahim Hüseyinov tərəfindən alınıb DİN-ə göndərilmişdir. Silahın M.Şiikürovdan olması məlumatını və özü ilə silahı Bakı şəhərinə gətirməsini öyrəndim. Camalov Fazilin dediyinə görə prokurorluğunun müstəntiqinə M.Şükürovun tabel silahını təhvil verməməsi və özü ilə silahı yaşadığı Bakı şəhərinə aparmasına görə 18 dekabr 1991 və 18 yanvar 1992-ci illərdə izahat yazıbdır.

Hörmətli redaksiya!

1993-cü ildə mənə belə bir məlumat çatdı ki, əslən Xocalıdan olan Səriyyə Müslümqızı adlı jurnalist özünün "Qar üstünə qan yağdı" adlı kitabında ((1993-cü il buraxılışı, səh.13) mənim haqqımda əsassız tənqidi yazı vermişdir. Mən Səriyyə xanımla görüşmək qərarına gəldim. Düzü, mən onu nə görməmişdim, nə də tanıyırdım. Bir nəfər dostumla 15 iyun, 1993-cü il tarixdə soraqlaşaraq onu "Azərbaycan" nəşriyyatında tapdım. Salam verdim. Salamımı qəbul etdi. Soruşdum:

- Səriyyə xanım, məni tanıdınız mı?

O mənə çox diqqətlə baxandan sonra - «Siz İmran Məsimoğlu deyilsiz?» - deyər soruşdu.

"Xeyr" -, dedim. "Əgər İmran deyilsinizsə, düzü tanımadım" deyər, S.Müslümqızı etiraf etdi.

Dedim: - "Bəs necə oldu ki, tanımadığınız bir şəxs haqqında öz kitabınızda yazdınız, özü də əleyhinə".

O, yenə də məni tanımadı. Nəəlac qalıb özümü təqdim etdim.

- A, bağışlayın, tanımadım.

O, çox peşiman halda dedi ki, bu, mənim təcrübəsizliyimdən və cavanlığımdan irəli gəlib. Sizin haqqınızda mənə çox pis bir adam kimi danışmışdılar. Gərək mən həm sizinlə, həm də Fərahim Hiiseynovla görüşəydim.

Mən S.Müslümqızına dedim ki, onda siz qəzet vasitəsi ilə səhvini düzəldin. O mənimlə razılaşdı. Bundan sonra mən 16 iyul 1993-cü il tarixdə nəşriyyatda yenidən onunla görüşdüm. Yenə də mənə söz verdi. Dedim ki, sənədləri siz F.Hüseynovdan və ya DİN-dən götürə bilərsiniz. Lakin bu günə qədər üç aydır gözləyirəm, heç bir cavab yoxdur.

Ədalətsizliklə, haqqımda yazılan qərəzli, böhtan xarakterli itihamlarla heç cür barışa bilmədiyimdən, 16 sentyabr 1993-cü il tarixdə «Mühakimə» qəzetinə müraciət edərək öz mövqeyimi və əsil həqiqəti oxuculara çatdırmaq qərarına gəldim. Müraciətimdə deyilirdi:

Hörmətli redaksiya! Qoy S.Müslümünüzü desin, görək, tanımadığı, üzünü görmədiyi bir şəxs haqqında kitabda yazmaq olarmı? Özü də xalqın adından.

Səriyyə xanım, bilmək istəyirdim, sizi mənim haqqımda yazdığınız böhtançılığa nə məcbur etmişdir? Siz məgər Xocalıda olarkən görmürdünüzmü Xocalı milis bölməsi Əsgəran milis şöbəsinin tabeliyində olmasına baxmayaraq, necə fəaliyyət göstərirdi? Bölmə necə çətinliklə təşkil edildi? Yaxşı olardı ki, siz bu çətinliklərdən yazaydınız. Onda daha yaxşı olardı.

«Mühakimə» qəzeti

Səh.8, №, 16 sentyabr 1993-cii il

P.S. Nəhayət, 23.02.2012-ci ildə, 20 ildən sonra “Təzadlar” (eləcə də “Avropanın səsi” (09-16 may, 2012-ci il) və “Bizim Dövr” (24.02.2012) qəzetlərinin səhifələrində bu söhbətə yenidən qayıdan hörmətli Səriyyə xanım özü məni istəməyən mənbələrdən əldə etdiyi qeyri-səhih məlumatlara söykəndiyini başa düşərək, bu mövzuya yenidən qayıtdı və həqiqəti oxuculara catdırmağı vicdanlı bir jurnalist kimi özünə borc bildi.

Və beləliklə də, Səriyyə xanım “Xocalı soyqırımı: cəfasını çəkənlər, səfasını görənlər, və ya soyqırımdan sonrakı Xocalının gerçək üzü” adlı məqaləsində əsil həqiqət üzə çıxarmış oldu.

Məmmədov Sabir Surxayoğlu (Kəngərli)

Xocalı milis bölməsinin sabiq rəisi,

03.09.93 «Mühakimə» qəzeti,

Səh.8, №, 16 sentyabr 1993-cii il

XOCALI SOYQIRIMI - CƏFASINI ÇƏKƏNLƏR VƏ SƏFASINI ÇÜRƏNLƏR

Soyqırımdan sonrakı Xocalının sonrakı gerçək üzü

Bayırda qar yağır. Qar dənələri özünü ora-bura çırpır. Elə bu vaxt telefon zəng çalır. Dəstəkdən Azərbaycandan çox uzaqlarda yaşamağa məhkum olan Cabbarın kədərli və boğuş səsi gəlir. Səsi də heç dəyişməyib. Elə o çovğunlu gecədəki səsi kimi idi. Anma nə yazıq ki, çox səslər də dəyişdi, çox üzlər də. Cabbar məndən soruşurdu:

- Televiziyada çıxış edənlər öz-lərini lap qəhrəman kimi göstərirlər. Onlara baxanda az qalır ürəyim partlasın. Biz qəhrəman idiksə, niyə bu qədər qız-gəlinimiz erməniyə əsir getdi? Xocalını danışanlar yox, danışmayanlar qoruyub, onun uğrunda döyüşüb. Döyüşən oğulların haqqları tapdalandı, əlinə silah ahb döyüşən bu oğulların haqqını kim qaytaracaq? Biz ora Vətəni qorumağa getmişdik. Heç kimdən də hesab istəmirik. Amma kimsə özünü qəhrəman hesab edəndə o bizə çox ağır gəlir. Nə qədər haqsızlıq olar, yanağından qan daman Milli Qəhrəman da olarmı?”

... Daha nələr, nələr... O, məndən xahiş etdi ki, bütün xocalılara baş sağlığı verim. Onlar başlarını qoy dik tutsunlar, çünki çoxları Vətən üçün həm canlarını fəda ediblər, həm də yaxınlarını itiriblər.

Qəribədir, Xocalı Polis Bölməsinin sabiq rəisi Sabir Məmmədov da Cabbarın söylədiklərinin bənzərini deyir. O da məndən soruşur: “Mənim adıma qara yaxdılar. Bəs oğlumun nə günahı vardır? Rza Hacıyev kimiləri onu işdə çıxartdı”.

Bitib tükənməyən suallar, suallar...

Bu dəfəki yazımı orda döyüşən, əməyi olan insanlara həsr edirəm. Gəlin, əvvəlcə sabiq rəisdən başlayaq. Əvvəlcə Xocalı haqqında bir neçə kəlmə demək istəyirəm.

Xocalının əhalisinin sayı 7 min nəfərə yaxın idi. Əhalisi maldarlıq və əkinçilik ilə məşğul idi. Hərənin bir evi bir, dolanışığı vardı. Amma Qarabağ müharibəsi hər şeyi alt-üst etdi. Xocalı böyüməyə başladı. Dərdləri də özü ilə böyüdü. Qarabağ müharibəsi başladı. Hər tərəfdən erməni yaşayış məntəqələri ilə əhatə olunmuş Xocalı rahatlığını itirdi. Əvvəlcə daşatma dövrü başladı. Sonradan isə kəndimiz hər gecə top, raket atəşinə tutuldu. Yollarda adamlarımız girov götürüldü. Xocalını “böyüklerimiz” sürətlə böyütməyə başladılar, tikib-qurdular. Vaqonlarda yerləşən Xocalı Milis bölməsinə ikimərtəbəli yara şıqlı 52 otaqdan ibarət bina da inşa edildi.

Bölməyə isə ilk rəis Sabir Məmmədovu təyin etdilər. Camaatımızın “omonlara” və milis işçilərinə rəğbəti artdı. 60 nəfər xocalılı polisə götürüldü. Artıq adamlar gecələr evlərində rahat yata bilirdilər. Onlar asayişin keşiyində dayanırdılar. Ermənilərə göz verib, işıq vermirdilər. İllər ötüb keçirdi. Amma bu münəqişə bitmirdi, bitmirdi. Xocalı günü-gündən böyüyürdü. Xankəndinə isə 366-cı alay yerləşdirilirdi. Amma nədənsə Xocalının tikintisi dayandırıldı. Tikinti işləri aparıcılar şələ-külələrini yığıb oranı tərk etdilər. Sonuncular da, hətta çadırlarını belə vertafyota qoyub Bakıya getdilər. Xocalı az bir qüvvə ilə təkbəşinə qaldı.

Xocalıya heç yerdən kömək gəlmədi. Yalnız Bakıdan gələn köüllülərdən ibarət olan Aqil Quliyevin 21 döyüşçüsündən başqa. Oranı qoruyanlar isə Xocalı milis bölməsi, özünü müdafiə batalyonunu və bir də Xocalı aeroportu əməkdaşları idi. Sabir Məmmədov Daşkənd Milis Akademiyasını bitirib. 1990-1992-ci illərdə Xocalıda, 1992-1994-cü illərdə Ağdamda Polis Batalionunda, 1994-1996-cı illərdə Goranboy rayonunda - Polis Şöbəsinə qərargah rəisi, bir il sonra isə şəxsi heyətin iş üzrə rəis müavini kimi çalışmışdır. Xocalı faciəsi baş verəndə oranı tərk edən vəzifəli şəxslərdən biri də sabiq rəis olmuşdur. Kimisi rəis qaçıb, kimisi də Xocalıya sonuncu vertalyot gələndə, hətta, qadınları belə itələyib özünü vertalyota atıb deyirdilər. Xocalı soyqırımının qan süzülən yaraları hələ qurumamışdı.

Sabir Məmmədovun rəhbərlik etdiyi bölmənin texniki hissə üzrə rota komandirinin müavini Məhəmmədtusi Şükürov bildirmişdir ki, rəis avtomatını və makarov tapançamı götürüb xidmətdən yayınmaq ilə məni ittiham edir. Hətta Respublika Prokurorluğunun mühüm işlər üzrə müstəntiqi Fərim Hüseynov da evimdə axtarış aparıb. Mən rəisi ittiham edərək əgər Sabir Məmmədov yerində olsaydı fərari ilə fədayi arasındakı fərqi görərək tənqid etmişdim. Rəis isə bunlara dözməyib məni geninə-boluna “Mühakimə” qəzetinin 16 sentyabr tarixində tənqid etmişdi. Yaxşı yadımdadı Məhəmmədtusi Şükürov rəhmətlik Yamən Həsənovgildə ayağından yaralandığı üçün qalırdı. Dekabrın 16-da onu Xocalı aeroportundan Bakıya göndərdilər. Camaat deyirdi ki, Məhəmmədtusi Şükürov bir əməliyyat zamanı yaralanıb. Rəis isə onun hansısa əməliyyatda yaralanmağından belə xəbərsizdi. Sən demə, rəislə rota komandirinin müavini arasında tez-tez mübahisələr olurdu. Rəisin dediyinə görə Məhəmmədtusi Şükürov öz işinin öhtəsindən gəlmir, yalan danışır, dəfələrlə deyildiyinə baxmayaraq, tabel silahını özü ilə icazəsiz Bakıya aparır və i.a. Bu məqalənin hətta “Qar üstünə qan yağdı” kitabımın 13-cü səhifəsində də yerləşdirmişdim. Bütün bunlara baxmayaraq, aradan iyirmi il ötsə də, vicdanım bir an da olsun mənə rahatlıq vermədi. Amma bu məsələyə təcrübəmə əsaslanaraq fikrimi aydınlaşdırmaq istədim. Və bu mövzuya yenidən qayıtdım. Əgər Sabir Məmmədov vəzifə sahibi olsaydı hərə buna bir don geydirərdi. Amma nə Sabir Məmmədovun vəzifəsi var, üstəlik oğlu da polis orqanlarından azad edildi. Amma Sabir Məmmədov o vaxt Məhəmmədtusi haqqında verdiyi töhmətin, təqdimatın surətini təqdim etdi.

Deməli, 1991-ci il 2 noyabr tarixində Xocalı Milis bölməsinin rəisi Sabir Məmmədov tərəfindən texniki hissə üzrə rota komandirinin müavini M.Şükürov öz xidməti silahını icazəsiz özü ilə yaşadığı Bakı şəhərinə və digər yerlərə götürdüyünə görə ona töhmət verilmişdi, bir nüsxəsi Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin daxili işlər idarəsinə göndərilmişdi. 01 aprel 1992-ci il tarixdə isə Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər naziri general-mayor Tahir Əliyevə təqdimat da yazmışdı. Təqdimatda M.Şükürovun hansı əməliyyat zamanı yaralandığını bilmirik deyərək, AC - 8406 nömrəli “makarov” silahının özündə olmasını boynuna almadığı bölmənin məsul növbətçisi

F.Camalovun verdiyi raportda da göstərilib. Məhəmmədtusi Şükürov qeyd olunan silahı özü ilə yaşadığı Bakı şəhərinə aparmışdır. Onun barəsində müvafiq tədbirin görülməsi qeyd edilmişdi (Qoşma: 10 vərəq).

Biz yenə də qarşı tərəfi, yəni Məmmədtusi Sükürovu dinləməyə hazırıq. Amma sözlərlə yox, atributlarla, dəlillərlə.

İndi isə Sabir Məmmədovun Xocalını ağır vaxtında niyə tərk etdiyini özündən soruşaq.:

- Xocalının işğal olunması labüdü idi. Belə ki, Malıbəylinin, Quşuların, Meşəlinin, Cəmillinin ermənilər tərəfindən zəbt olunması Xocalının gələcəyindən xəbər verirdi. 1991-ci ilin noyabrın 1-də Əsgəran qalası tərəfdə betonla hörüldüyündən onun quru ilə əlaqəsi kəsildi. 28 yanvar 1992-ci ildə Ağdam-Şuşa marşrutu ilə uçan vertalyot vurduğundan hava nəqliyyatı iisə də əlaqəsi kəsildi. Mülkə əhalini çıxarmaq üçün qüvvələri birləşdirmək lazım idi. Onsuz da şəhərdə qüvvə çox az idi. Xocalının mühasirəsi isə günü-gündən daralırdı. Xocalı Stepanakert, Əsgəran və onun kəndlərinin mühasirəsində qalırdı.

- Heç bir yerdən kömək yox idi. Yalnız vədlər verilirdi. Xocalının sabiq icra başçısı Elman Məmmədovla bir gecə postları gəzirdik. Vəziyyəti müzakirə edirdik. Ona dedim ki, sən Bakıya get, Respublika rəhbərliyi ilə, konkret Həsən Həsənovla danış, qadınları, uşaqları çıxarmaq üçün vertolyot almağa çalış. Nəhayət, fevralın 9-da Xocalıya təsadüfən bir vertolyot gəldi. Elman Məmmədov Bakıya uçdu. 13-də qayıtdı. Müavinin Hafiz Ədilov da məzuniyyətinin qurtarmasını belə gözləməyib bir həftə əvvəl Xocalıya qayıdib gəlmişdi.

Sabir müəllimin söhbətinə yenidən qayıdacağam. Amma burada bir haşiyə çıxmaq istəyirəm. Qeyd edirəm ki, Xocalı şəhərinə uçan Mİ-26 markalı nəqliyyat vertalyotu 300 nəfərdən çox sakini çıxartmışdı. Bu vertalyot MDB qoşunlarının Gəncədə yerləşən eskadrilyasında Qarabağ zonası üzrə prezident müvəkilliyinin ayırdığı 100 min manat hesabına olmuşdur. Sonralar da vertolyot eskadrilyasının komandiri Zolotuxin və pilotlar Zaqafqaziya hərbi dairəsinin qadağasına istinad edərək Xocalı şəhərinə vertalyot göndərməsindən imtina etmişlər. Yüksək rütbəli zabitlər Zaqafqaziya qoşunları hərbi da-

irəsinin komandasının müavini Qrekov Azərbaycanın MDB-yə daxil olmasının lazım olduğuna işarə etmişlər (S.M.). Xocalı istintaq qrupu. "Ölümdən oyandakı Xocalı" kitabında. Səhifə 30). qeyd edirəm ki, vertalyotla yerə enər-enməz camaat ora doğru axışdılar. **Növbə mənim olduğu üçün mən və bölmənin əməkdaşları Ə.Abayev, İ.Hüseynov, Əfqan Məmmədov Gəncəyə uçduq.** Gəncədə bizi Daxili İşlər İdarəsinin rəisi polis polkovniki Eldar Həsənov, Ramiz Cahangirov və Ağdam RPŞ-nin sahə müvəkkili A.Hüseynov qarşıladı. Onların köməyi ilə xocalıları avtobusla Ağdama gətirdik.

Sabir Məmmədov daha sonra qeyd edir ki, Atakişi ilə yenedən Gəncəyə qayıtdım. Gəncədə Daxili İşlər İdarəsinin rəisi Eldar Həsənovla görüşdüm. O, Kəpəz rayon milis şöbəsinin rəisi Ziyad Quliyevlə birlikdə məni vertalyotların uçuşuna rəhbərlik edən Zolotuxinin evinə göndərdi. O, bizi sərxoş halda qapısının kənarında qarşılayıb, "Ya niçəqo ne moqu. Ya otdıxayu." deyib qapını üzümüzə ördü.

Ağdamda isə çoxlu yaddaqalan insan qırğını ilə Qaradağ işğal olundu. Ağdam şəhərinin mərkəzi meydanlarında isə mitinqlər ara vermirdi. Qaçqınlar əhalinin təhlükəsizliyinə təminat edilməməsi tələbi ilə Qarabağ zonası üzrə Daxili işlər idarəsinin binasına basqın edib, pəncərə-şüşələrini sındıraraq, telefon xətlərini isə qırırdılar. Daxili işlər Nazirliyinin 18.01.92-ci il əmri ilə Ağdam DİŞ-nin rəisi İslah Paşayev vəzifəsindən azad edilib 25.02.92-ci il tarixdə Rəşid Məmmədov bu vəzifəni icra etməyə başlamışdır. O, yenicə vəzifə kürsüsünə əyləşmişdi ki, Xocalı soyqırımını baş verdi. Xocalını azad etmək üçün Ağdamdakı "başsındıran" insanlar hərəsi bir tərəfə çəkildi. Xocalılar düşmənlə təkbəşinə qaldılar. Onlara yalnız Ağdamın qeyrətli oğulları kömək etdilər.

Cabbar Sabir Məmmədov haqqında öz fikrinə bildirdi. Dedi ki, 1991-ci ilin dekabrında biz 3 ədəd BRDM zirehli texnikasını ələ keçirtmişdik. Ratsiya ilə Şuşada olan Dadaş Rzayevə zəng etdik. Dadaş Rzayev əmr etdi ki, göstəriş var. Silahlar qaytarılmalıdır. Xocalıya gələn general Popov da tələb etdi ki, silahları geri verək. Biz naəlac qalıb silahları geri verməyə məcbur olduq. Bax, onda Sabir Məmmədov da bizimlə idi. Cabbar soruşur. Bu qədər zəhməti, əməyi olan insanları itirmək olmaz. Necə olur ki, elə oğullara bir şəkildə kə-

qədər də dəyər verilmədi. Elə oğullara bir operator kimi də dəyər verilmədi. Seyidağa Mövsümlü kimi neçə-neçə operatorun, telejurnalistin əziyyəti olub. Amma onu bu qədər də şişirtmək olmaz. Sivil dövlətlərdə ən qaynar nöqtələrdən materiallar hazırlayıb, dünyaya çatdıran əməkdaşlar, sadəcə, vəzifə borcumu yerinə yetirdim, deyirlər. Bizdə isə az qalırlar bunları milli qəhrəman səviyyəsinə çıxarırlar. Məgər Milli Qəhrəmanlarımız azdır?! Onsuz da torpağının 20 faizi işğal olan Azərbaycanın 209 nəfərə yaxın Milli Qəhrəmanı var.

Xəyal məni çox uzaqlara aparmışdı. Heç Xocalıya aidiyyəti olmayan, özünü bu soyqırımın şahidi hesab ,edənlərin sayı-hesabı oldumu? Keçmiş millət vəkili H.Məmmədova kimiləri Amerikadan vurub, İngiltərədən çıxdılar. Sakitcə təbəssümlə, bəzən də gülümsəyə-gülümsəyə özünü Xocalının canlı şahidi qismində təqdim edir.

Bir vaxtlar erməni qonşularında ağız dolusu danışdırlar. Onda Cabbar kimi, Sabir kimi, Hafiz kimilərin haqqını kim qaytara caq? Haqqın dərgahında necə cavab verəcəklər?

Burda rəhmətlik nənəm yadıma düşdü. Yaxşı yadımdadır. Uşaqılıqda kəndimizdə motoskilet tırlıtısını tez-tez eşidərdik. Bu səs eşidilər-eşidilməz uşaqlar məhləyə qaçar, ayağının birini çəkən, axsaya-axsaya yeriən tosqun işçisinə heyərlə baxardıq. Onun gəlişi böyükklərin üzünə kədər-qəm çökdürərdi. Sən demə, o, kəndimizin uçaskovusu - erməni Rafiq imiş. O, kəndə girər-girməz qarı-bacanı gəzər, taxta-şalban, tikinti materialları tapanda onları sənədləşdirib, cinayət işi açdırdı. Bir balaca şuluqluq edənlərin də “qulağım” yaxşıca kəsərdi. Nənəm isə onu görəndə “vay, qırmızı papaqlılar yenə gəldi” - deyərək, həyəcan keçirərdi. O vaxtlar Xocalının yalnız bircə müvəkkili varmış. Xocalının, nənəmin qorxdığı qırmızıpapaqlılar qorudular, döyüşdülər, canlarını qurban verdilər. Onlar cəfasını çəkдилər, başqaları isə səfasını gördülər.

Ey, Vətən oğulları, darıxmayın, vaxt gələcək Xocalıda zəhməti olan, haqqı olan insanların haqqını da qaytaran olacaq. Tarix şahidləri sevmədiyimi kimi, izi olanların da izinə düşmür.

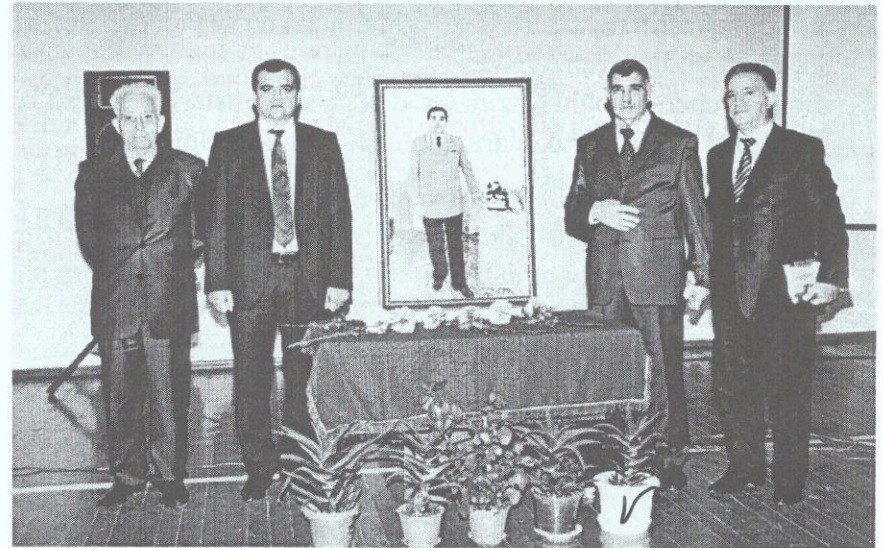
*Səriyyə Müslümqızı,
“Təzadlar” qəzeti,
23.02.2012*

ÖLÜM SEVİNMƏSİN QOY

Bu günlərdə M.Əsədov adına Xətai rayon 29 sayılı tam orta məktəbdə görkəmli dövlət xadimi Məhəmməd Əsədovun anım gününə həsr edilmiş “Ölüm sevinməsin qoy” adlı tədbir keçirilmişdir. 20 noyabr 1990-cı ildə Qarakənd səmasında erməni quldurları tərəfindən vertolyotun vurulması nəticəsində həlak olmuş Azərbaycanın igid övladlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilmişdir.

Tədbir iştirakçıları əvvəlcə M.Əsədovun məktəbin həyətində ucaldılmış əzəmətli büstü qarşısına tərə çiçək dəstələri düzmuşlər. Məktəbin akt zalında Zəngilan rayon 4 nömrəli tam orta məktəbin və Xətai rayon 29 sayılı tam orta məktəbin şagirdləri vətənpərvər mövzulu şeirlər söyləmişlər.

General M.Əsədov adına Xətai rayon 29 sayılı tam orta məktəbin direktoru Ələddin Əliyev vətənin igid oğlu, vətənpərvər ziyalı Məhəmməd Əsədovun qısa, lakin mənalı ömür yolundan ürək yangısı ilə danışmışdır. “General Məhəmməd Əsədov” kitabının müəllifi, professor, yazıçı Elçin Mehrəliyev kitabın işıq üzünü görməsində yardım etmiş Nazim Əsədova təşəkkürünü bil-

dirmişdir. Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin nümayəndəsi Fəttah Quliyev vətənimizin azadlığı, ərazi bütövlüyünün qorunmasında yorulmadan mübarizə aparmış M.Əsədovun fədakarlığından, cəsurluğundan söhbət açmışdır.

Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin Daxili İşlər İdarəsi polis rəisinin müavini işləmiş, ehtiyatda olan polkovnik, Bakı Slavyan Universitetinin baş müəllimi Sadir Məmmədov general Məhəmməd Əsədovun rəhbərliyi ilə gördükləri işlərdən danışmışdır.

O, xüsusi polis dəstələrinin yaradılmasında M.Əsədovun xidmətlərindən söz açmış, bu tədbirin təşkilatçılarna təşəkkürünü bildirmişdir.

Şair Oqtay Zəngilanlı vətənin qeyrətli oğlu Məhəmməd Əsədovə həsr etdiyi “Ağlayır ana Zəngilan” şeirini ürək ağrısı ilə oxumuşdur və Bakı Şəhəri üzrə Təhsil idarəsinin Xətai-Suraxanı bölməsinin müdiri, şair Əliş Əhmədov, Qarabağ müharibəsi veteranı, döyüşçü Elşən Rəhimov Məhəmməd Əsədovun yüksək təşkilatçılıq qabiliyyətindən, insani keyfiyyətlərindən danışmışlar.

Çıxış edənlər “Zəngəzurun səsi” qəzetində general-mayor Məhəmməd Əsədovun dövlətçiliyimizin möhkəmləndirilməsində gördüyü xidmətlər barədə son dərəcə maraqlı silsilə yazılar dərc etdiyinə görə qəzetin redaktoru Rəziyə İmranqızı na və yaradıcı heyətə təşəkkürünü bildirmişlər.

Sonda generalın oğlu Nazim Əsədov atasına göstərilən diqqət və qayğıya görə tədbir iştirakçılarna minnətdarlığını bildirmişdir.

Yavər NURİYEV

“Respublika” qəzeti, 1 may, 2013

ADININ “AZƏRBAYCANIN MİLLİ QƏHRƏMANI” OLANLARIN SIRASINDA OLMASINI ARZULADIĞIMIZ GENERALIMIZ

*Və ya həyatını məkrli düşməyə qarşı mübarizəyə həsr etmiş
şahid general-mayor Məhəmməd Əsədov*

Müəllimlik fəaliyyətimin ilk ili idi. Yay fəslə olmasına baxmayaraq soyuqlamışdım. Kəskin ağrılarım var idi. Bir neçə gün evdə qaldıqdan sonra xəstəxanaya getmək məcburiyyətində qaldım. Yaşadığım Muğanlı kəndində telefon yox idi. kəndimizdə bir hədsə olanda yaxınlıqda yerləşən sərhəd zastavasından çox çətinliklə rayon mərkəzinə - xəstəxanaya və başqa lazım olan müəssisələrə zəng vururduq. Bəzi hallarda həmin zastavada xidmət edən ruslar bizi eşitmişdi. Zəng vurmağa icazə vermirdilər. Elə vaxtlar da olurdu ki, Hadrutdan icazə vermirlər, qadağan ediblər deyib, kənd adamlarının xahişini eşitməzliklərdi. «Telefonlarımız sərhəddə xidmət edənlər üçündür» - kobudcasına da cavab verirdilər.

Əmim Arif mənim xəstələnməyimi eşidib mənə baş çəkməyə gəlmişdi. O, Həkəri stansiyasında stansiya növbətçisi işləyirdi. Əmim mənim vəziyyətimin yaxşı olmadığını bildi və mənim xəstəxanaya getməyimi təşkil etmək üçün geri - Həkəri stansiyasına qayıtdı.

O vaxtlar dəmir yolu xəstəxanalarına yalnız dəmir yolu təsərrüfatında çalışanlar və onların ailə üzvləri qəbul edilirdilər. Əmim Mincivan dəmir yol xəstəxanasından təcili yardım çağırmışdı. Əmimə görə məni Mincivan qəsəbəsində yerləşən (köhnə binada yerləşən) xəstəxanaya qəbul etdilər. Həkimlər bir neçə gün mənim müalicəmlə məşğul oldular. Birmərtəbəli binanın həyətinə oturub-dincəlmək üçün ağacların kölgəsində tikilmiş «besetkalar» vardı. Vəziyyətləri yüngülləşən xəstələr orada əyləşib söhbətləşirdilər. Xəstələrin görüşünə gələn yaxınları da həmin «besetkalar» da əyləşib, xəstələrindən hal-əhval tuturdular. Mən də artıq özümü yaxşı hiss etdiyimdən orada xəstələrlə əyləşirdim. Çoxunu da tanıyırdım...

Hamısı yaşlı dəmir yol işçiləri idi. Onlar mənim adımla soruşma-dılır.

Bildilər ki, müəllim işləyirəm. Mənə hörmətlə yanaşırdılar. Elə şirin, dadlı müəllim deyirdilər ki, özümündə özümdən müəllim peşəsini seçdiyim üçün xoşum gəlirdi. Müəllimə o vaxtlarda dərin hörmət bəslənirdi.

Yaşlı xəstələrdən birinin adı Nəbi idi. Hamı ona Nəbi kişi deyə müraciət edirdi.

Mən orada olan yaşlı xəstələrin əksəriyyətinə müraciət etdiyim kimi Nəbi kişiye də Nəbi əmi deyə müraciət edirdim. O, da söhbətçil insandı. Maraqlı söhbətlər edirdi. Özünün də xəstələrinin də günlərimiz darıxdırıcı olmuşdu.

Bir gün səhər palatada müalicələrimi qəbul etdikdən sonra xəstəxananın həyətinə çıxdım. Gördüm ki, oturduğumuz «besetka»-da Nəbi kişini bir neçə insan dövrəyə alıblar. Xəstə yoldaşlarımdan biri mənə söylədi ki, Nəbi kişinin sağ və sol tərəfində oturanlar onun oğlanları Əmir və Məhəmməddir. Səliqəli geyinən xanımlar onun gəlinləri, digərləri isə kəndçiləridir. Məhəmməd atasının xəstələn-

diyini eşidib şəhərdən gəlib. Onlarda Məhəmmədin başına toplaşib Nəbi kişiye baş çəkməyə gəlirlər. Nəbi kişinin ailəsini yaxşı tanıyanlardan biri dedi ki, Məhəmməd indi Bakı da deyil. SSRİ-nin hansısa şəhərlərində «böyük» məktəbdə oxuyur.

Biz xəstələrə Məhəmmədə, Əmirdə çox ehtiramla salam verdilər. Ondan sonra biz irəli yeriyib Nəbi kişinin oğlanları ilə əl verib görüşdük.

Ağ rəngii köynək geyinmiş səliqəli, yaraşlıq durumu olan insan - Məhəmməd bizim hər birimizin halını soruşdu. Tez sağılacağımızı arzuladı və üzünü mənə tutaraq dedi: «Cavan oğlan, sən niyə xəstələnmisən? Özünü gözlə, sənə xəstələnmə vaxtın deyil».

Nəbi kişi məni ona təqdim etdi: - Müəllimdir, - dedi...

Məhəmməd Əsədov bir neçə dəqiqə məni sorğu-suala tutdu. İxtisasımı, təhsilimi və harada işlədiyimi soruşdu. Sonra «Çox yaxşı» söylədi.

Gülürüz, xoşsifət insan idi. Həmin günü mən heç vaxt yadımdan çıxarmıram. Mənə elə gəlmişdi ki, o qeyri-adi insandır. Böyük ürək sahibidir, mehribandır.

Həmyerlim Məhəmməd Nəbi oğlu Əsədov mənim xatirimdə elə də qaldı. İndi də onun xoş siması mənim gözlərim qarşısındadır.

Mən də bir insan olaraq həyatımda çoxlu insanlarla təmasda oluram, ünsiyyət saxlayıram, mehribançılığım olur. Müxtəlif hadisələrdə şahidi olmuşam. Ancaq gözlərim qarşısında qalmayanlar da çoxdur. Bəlkə heç illərlə yadıma düşmür...

İlk görüşümdən sadəcə insan kimi Məhəmməd Əsədovu gözlərim qarşısından çəkməyə qoymayan, yaddaşıma həkk edən onun ölkəmizin həyatındakı rolu, apardığı quruculuq işlərindəki fəaliyyəti, qazandığı uğurları, xalqımızın övladı, mənim də yerlim kimi formalaşan şəxsiyyət və respublikamızın zaman-zaman tale yükünü qəhrəman kimi çiyinlərinə götürməsi idi.

Qədim tarixə malik yurdumuzun, millətimizin bütün dövrlərdə yaşayan tarixində özünəməxsus qəhrəmanlıq ənənələri olub. igid-

ləri olub. Xalqımızın igid övladları bütün dövrlərdə qəhrəmanlıq nümunələri nümayiş etdiriblər. Öz bacarıqları, yurduna, yuvasına, üzərində gəzdiyi torpağına, Vətəninə layiqincə xidmət ediblər. Qədim keçmişlərdə yaradılmış, inkişaf etdirilərək, zənginləşdirilə-zənginləşdirilə bizim zəmanəmizə də gəlib çatmışdır. Xalqımızın milli mənəvi dövrlərinə sadıq olan şəxsiyyətlər dünyaya göz açıb. Xalqını sevib, özünü də xalqına sevdib. Belə insanlar əbədi-yaşar, xalqın qəhrəmanı adını qazanan insanlar çoxdur. Çoxdur, elə indiki zamanda, düşər olduğumuz, haqsız yerə erməninin yaratdığı bələlərin içərisində yaşadığımız zamanda da çoxdur.

İlk görüşdən xoşsifət, güləruz insan kimi tanıdığım və 1991-ci il 20 noyabr Xocəvənd (keçmiş Martuni) rayonunun Qarakənd kəndi yaxınlığında «vertalyot qəzası» adlı erməni terrorunun igər dövlət xadimləri ilə birlikdə qurbanı olmuş general-mayor Məhəmməd Əsədovda torpağını göz bəbəyi kimi qorumağı bacaran, Vətəninə hədsiz sevən həmin tarixi qəhrəmanlar sırasında olan igid eloğludur. Həmin qəhrəmanlardan biri - birincilərindəndir. Bəlkədə elə birincidir. Çünki, vətənsəverliyi ölçən, onun dərəcəsinə müəyyən edən cihaz məncə yoxdur. Amma onun vətənə xidmət fəaliyyətinin görünüşü elə birincilərdən birincisi olduğunu deməyə imkan verir.

Ömürlüyü: *Məhəmməd Nəbi oğlu Əsədov 1941-ci ilin 5 dekabrında Zəngilan rayonunun Baharlı kəndində anadan olmuşdur. İlk təhsilini doğma kəndlərindəki ibtidai məktəbdə almışdır. Orta təhsilini kəndlərinə yaxın olmayan Mincivan qəsəbə orta məktəbində almışdır. Hərtərəfli, mükəmməl, xalqına xidmət etməyə lazım olan ali təhsil sahibi olmuşdur. Sonra onun səsi-sorağı çox-çox uzaqlardan eşidildi.*

İcraiyyə Komitəsinin sədri, Respublikamızın üç rayonunda birinci katib, MTN-də (keçmiş DTK) məsul işçi, MK-nın inzibati orqanlar şöbəsinin müdiri, müstəqil respublikanın ilk Daxili İşlər Naziri, Dövlət müşaviri.

...1991-ci il 20 noyabr Xocəvənd (keçmiş Martuni) rayonun Qarakənd kəndində xalqının dar günündə xidmət vaxtı erməni terroru-

nun qurbanı - qəhrəman insan Dövlət xadimi Məhəmməd Əsədov.

Respublikamızın bir neçə şəhər və rayonlarında çoxlu sayda küçə, məktəb və müəssisələrə Məhəmməd Əsədovun adı verilmişdir. Haqqında çoxsaylı yazılar mətbuat səhifələrində çap olunmuşdur. M.Rəsulovun «Əmək hüquqlarının əsasları» adlı monoqrafiyası Məhəmməd Əsədovun əziz xatirəsinə həsr edilmişdir. T.Mehdixanlı və Əsədov qardaşlarının tərtib etdikləri «Yolunu gözləyirik» adlı toplusunda generalın mənəli həyat fəaliyyətinin ayrı-ayrı parçalarını əks etdirən maraqlı xatirələr toplanıb. Xocalı səhərinə DİN-ri Məhəmməd Əsədovun əmri ilə ilk polis rəisi təyin olunmuş sabiq rəis Sabir Məmmədov «Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir» kitabında Məhəmməd Əsədovun insanlığından, polis işçilərinə atalıq qayğısı göstərməsindən, tabeliyində olan işçilərin bütün ehtiyacları ilə maraqlanması, onlara normal iş şəraitinin yaradılması, erməni qəsbkarlarına qarşı aparılan döyüşlərdə rəhbərliyindən, polis əməkdaşlarında yüksək ruh yüksəkliyinin artırılması sahəsində bacarığından çoxlu və maraqlı xatirələr yazmışdır.

Yazıçı-publisist E.Mehrəliyevin «Tale döyüşü» sənədli romanında da müstəqil respublikamızın çətin günlərdə ilk Daxili İşlər Naziri isləmiş, doğulub boya-basa çatdığı gözəlliklət məskəni olan Zəngilan rayonunun ilk generalı olmuş Məhəmməd Nəbi oğlu Əsədovun ömür tarixindən xalqımızın yaddaşlarından silinməyən parlaq həyat və fəaliyyətindən bəhs olunur.

...Öz taleyində xalqının taleyini yaşayan bütün fədakarlar kimi, onun da ayağı torpaqda - od içində, xəyalı uzaqlarda bahar üzlü bəxtəverlik sabahında idi və o uzaqlığın boyu, bəlkə də, keçmişin bilinməyən başlanğıcı və gələcəyin görünməyən sonu arasındakı məsafə qədərdir. Coşqun hiss, düşüncə, əməl köhləni həmin hüdudsuzluqda o yan-bu yana cövlan etsə də, nə o başa, nə də bu başa gedib yetməsi mümkündür. Dünyanı tamam-kamal dərk etmək, fələyin istəklərindən büsbütün baş açmaq, elini-yurdunu əbədi xoşbəxtliyə çıxarmaq hələ heç kəsə nəsb olmamışdı. Ümid hər şeydən sürətli, hər şeydən güclü ilahi duyumun, fəhmin qüdrətinə qalırdı. Duya bildikləri dərk edə bil- mədiklərindən xəbər tutmaq üçün bir vasitə

idi və onun duyaraq hadisələri qabaqlamaq məharətinə hamı qibtə edirdi. Amma...

«Yazıçı dostum E.Mehrəliyevin bu üç nöqtə ilə başlayıb, üç nöqtə ilə qurtaran maraqlı, dərin mənalı yazısı ilə başlayan irihəcmli «Tale döyüşü» sənədli romanının hər səhifəsi, ermənilərin torpaq iddiası ilə kəndlərimizə hücum edəndə, sorğu-sualsız insanlarımızı qətlə yetirəndə fədakarlığı ilə xalqımızın yaxşı tanıdığı böyük sərkərdə olan Məhəmməd Əsədovu daha uca yüksəkliklərə qaldırır.

E. Mehrəliyev düşmənə qarşı generalın – özündə qorxu bilməyən, torpağını, xalqını canından qat-qət əziz tutan, çox istəyən qəhrəmanlığından «danışa-danışa» əsər boyu müəllif özündə təkrar-təkrar oxuyur sonra oxucularına tələsmədən oxutdurur. Elə təkcə bu deyil E. Mehrəliyevin qələminin gücü! Onun yazıçı kimi sənəkarlığı bir də ondan ibarətdir ki, Məhəmməd Əsədovu xalqımızın çətin vaxtlarında tanıtdırdığı kimi, qəhrəman kimi, onun şəxsiyyətinə heç nə «yapışdırmadan» və ya heç nəyi ondan əskiltmədən elə Məhəmməd Əsədov kimi kitabın hər səhifəsində vaxtı ilə düşməndən qoruduğu soydaşları ilə görüşdürüb, mehribancasına söhbətləşdirməsidir.

Məhəmməd Əsədov Daxili İşlər Naziri olanda artıq əzəli azərbaycanlıların ata-baba yurdu olan, sonradan Ermənistan ərazisi hesab edilən torpaqlardan iki yüz mindən çox insan qovulmuşdu. Bununla kifayətlənməyən erməni quldurları sərhədlərimizi pozur, kəndlərimizə silahlı basqınlar edir, günahsız insanları qətlə yetirir, qondarma Dağlıq Qarabağ iddiası ilə soyqırımlar törədilirdi. Ölkəmizdə ordu yaradılmamışdı. Vahid komandanlıq yox idi. Düşməne qarşı yalnız milli özünümüdafie dəstələri dağımıq şəkildə mübarizə aparırdı.

Belə ağır şəraitdə Azərbaycan Respublikasına Daxili İşlər Naziri təyin olunan general-mayor Məhəmməd Əsədovun çətin günləri başlamışdı. O, ictimai asayişin qorunması ilə yanaşı, əhalinin təhlükəsizliyini də təmin etmək kimi çətin vəzifəni həyata keçirirdi.

Məhəmməd Əsədov müdrik və inadlı mübarizələri nəticəsində qarşıya çıxan çətinlikləri həll edirdi. Respublikamın digər şəhər və rayon milis bölmələri qüvvələrini sərhəd bölgələrinin mühafizəsi işinə səfərbər etdi. Xüsusi döyüş qabiliyyəti olan döyüşçülərdən Xü-

susi Təyinatlı Milis Dəstələri yaratdı. Onların şöhrəti getdikcə yüksəldi, «Azərbaycanın OMON»-u kimi hər tərəfə səs saldı.

OMON-un yaradılması əleyhinə çıxanlara əhəmiyyət vermədi. Respublika əhalisinin təhlükəsizliyi naminə və günü-gündən quduzlaşan erməni yaraqlılarının törətdikləri hadisələrin qarşısını almaq xatirinə edilən yüksək çinli məmurların təpkilərinə baxmadan təşkilatçılığı, bacarığı, savadı dairəsində, vicdanının səsi ilə lazımlı qərarlar qəbul edirdi. Torpaqlarımıza qarşı edilən hücumların qarşısını almaq üçün törədilən qırğınlara qanunların müəyyən etdiyi qaydalarla son qoymağa çalışırdı. Sərhəd bölgələrində «pasport rejiminin yoxlanılması»nı tətbiq etdi. Əməliyyatlar hazırlayıb həyata keçirirdi. Çaykənd əməliyyatı və onun uğurlu nəticələri hər kəsin yadındadır. Bu əməliyyatın ardınca Dağlıq Qarabağda başlanan «Üzük» əməliyyatının da müəllifi və icraçısı idi. Bu əməliyyat da çoxlarına xoş gəlməmişdi. Hakimiyyət hərislərinin, respublikada təxribatlar törətmək, pozuculuq aparmaqla, Qarabağ «kartını» «əldə bayraq etməklə vəzifə» qazanmaq və vəzifədə olanlardan çoxunun vəzifələrini itirmək istəməmələri Məhəmməd Əsədovun başladığı «Üzük» əməliyyatını dayandırmaq üçün dəridən qabıqdan çıxırdılar. Çünki bu əməliyyat da uğurlu başlanmışdı. Qarabağ və onun ətrafındakı bütün qeyri-qanuni məsələləri yoluna qoya bilərdi bu əməliyyat.

Elə bu ərzədə hələ də məlum olmayan səbəbdən Məhəmməd Əsədov tutduğu vəzifədən -DİN-i vəzifəsindən kənarlaşdırıldı.

Onun rəhbərliyi və yaxından iştirakı ilə aparılan əməliyyatlar yarımçıq qaldı. Yeni vəzifəyə təyin olundu. Dövlət müşaviri.

Bu təyinatdan bir neçə gün sonra - vertalyot hadisəsi oldu. 20 noyabr 1991-ci il erməni silahlı dəstələrinin respublika ərazisindən təmizlənməsi işində böyük qəhrəmanlıq göstərən, igidliyindən, qorxmazlığından vahiməyə düşən quldurların idarə etdiyi Ermənistanda başına küllü miqdarda pul qoyulan sərkərdə Əsədovun erməni terroru ilə məhv edilməsindən sonra respublikamızda vəziyyət gərginləşdi. Torpaqlarımıza hücumlar başlandı. M. Əsədovun «OMON»çü dəstəsinin şücaətindən başlarını itirmiş ermənilərin «gözləri» açıldı özlərinə dayaqlar tapdılar.

Vertalyot hadisəsindən sonra işğallar başladı. M. Əsədovun ölümündən üç ay vaxt keçəndən sonra bəşəriyyətin ən böyük fəciəsi - Xocalı soyqırımını törədildi. Onun ardınca Azərbaycan torpaqlarının qaşu, gözəl hissəsi, müsiqi-muğam beşiyi Şuşa işğal edildi. Qısa müddət ərzində saysız-hesabsız qətlər törədildi. İnsanlarımız qanına qəltan edildi, torpaqlarımızın bir hissəsi işğal edildi. Hadisələrin baş verməsi, günü-gündən fəciələrlə nəticələnməsi və ən əsası Məhəmməd Əsədovun DİN işlədiyi vaxtla, ondan sonrakı vaxtın hadisələrin müqayisəsi açıq-aydın nəticə çıxarmağa və söyləməyə əsas verir ki, deyəsən ki, M. Əsədov ağılı, zəkası, qəhrəmancasına torpaqlarımızı qoruyurdu. Təhlükəsizliyimizi təmin edirdi: Erməni quldurları onun qarşısında duruş gətirməyib qaçırdılar. M. Əsədovun bandası adlandırdıkları «OMON» adını eşidəndə erməni yaraqlıları silahlarına da əl atmağa cəsarəti çatmırdı. Bir sıra sərhəd kəndlərimizdə erməni quldur dəstələrinin yaratdıqları cəbhəxanalar darmadağın edilmişdi. 50-yə yaxın kənd erməni quldurlarından azad olmuşdu.

Haqq, ədalət tərəfdarıydı. Yüksək insani keyfiyyətləri vardı. Vətənsəvər idi. Yüksək təşkilatçılığı vardı. Uzaqgörənliyi vardı. Nadir və lazımı şəxsiyyət idi. Bütün həyatını vətəninə, xalqına həsr etmişdi.

Məhəmməd Əsədovun böyüklüyü bir də onda idi ki, rəhbər vəzifədə çalışdıqda respublikada vəzifə «davası» getdiyi halda heç nəyə əhəmiyyət vermədən, heç kimə yarınmadan yalnız xalqını düşünürdü. Vətəninə erməni bəlasından qurtarmağa əmək sərf edirdi. Elmini, biliyini, gücünü, gecə-gündüz işləyib, istirahət nə olduğunu düşünmədən düşməyə qarşı mübarizəyə sərf edirdi. Onun həyatı, fəaliyyəti, yaşam tarixi qəhrəmanlıq səlnaməsidir.

Məsul vəzifələrdə şəərəflə işləyən, çoxlu sayda insanlığa xas olan nəcib keyfiyyətlər və həyatına, xalqına xidmətə həsr edib qəhrəmanlıq səlnaməsi sahibi olmaq hər adama qismət olmur. Belə yaşam tərzi keçirən insanlar başqalarından seçilib fərqlənməlidirlər.

Heç kim razı olmaz ki, xalqı üçün bu qədər əzab-əziyyət çəkən, sinəsini düşməyə sipər edən, qorxmayan, həyatının son anına kimi torpağı uçun vuruşan insanın adı adi adam kimi çəkilsin.

Məhəmməd Əsədov haqqında yazılmış irihəcmli kitablarda haqqında yazılan məqalələrdə insanların onun barəsindəki çıxışlarında həmişə arzulanır ki, onun adı Azərbaycanın Milli Qəhrəmanları sırasında olsun. General Məhəmməd Əsədov bu yüksək ada layoq görülsün.

Ziyalı və yazar kimi mən də oxuduğum əsərlərdə, rast olduğum mətbuat yazılarında və aralarına olduğum insanların arzularına, istəklərinə şərik çıxıram. Həyatın ölkəmizdə əmin-amanlığa, asayişin qorunmasına, əhalinin təhlükəsizliyinin təmin olunmasını, sərhədlərimizə qəddarcasına soxulan düşməyə qarşı qəhrəmancasına mübarizə aparan və şəhidlik zirvəsinə yüksələn sərkərdə Məhəmməd Nəbi oğlu Əsədovun «Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı» adına görülməsini təklif edirəm.

Günü-gündən gözəlləşən ölkəmizdə bütün təkliflərin reallığına həmişə inam var. Çünki, ölkəmizin hörmətli prezidenti İlham Əliyev hər bir insana, xüsusi ilə də əməlləri ilə vətənimizin adına şərafət gətirən hər kəsə qayğısı və diqqəti var.

Bunu Ramil Səfərova qarşı gördüyü işlər, onun əfv etməklə Azərbaycana gətirilməsində bütün xalqımıza sevinc bəxş etməsi ölkəmizin hər bir vətəndaşına göstərdiyi yüksək qayğı və diqqətin nümunəsidir.

Tarverdi Abbasov,

Azərbaycan Yazıçıları Birliyinin üzvü,

«Qızıl Qələm» fəxri media mükafatı laureatı,

“Ömür yolu” qəzeti 04-10 oktyabr 2012

**GENERAL TACƏDDİN MEHDİYEV:
“MƏN GÜNAHKARAMMI?..”**

Nəhayət Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Xocalı faciəsini təhqiq edən komissiyası öz işini yekunlaşdırdı. 8 nəfər günahkar müəyyənləşdirildi. Onlardan biri də sabiq müdafiə naziri Tacəddin Mehdiyevdir. Bir neçə gün bundan əvvəl redaksiyamıza gəlmiş və müsahibə vermək istədiyini bildirmişdir. Əməkdaşımızın onunla söhbətini dərc edirik.

M. : - Tacəddin bəy...

T.M. – Mənə bəy deməyin, bəyin namusu tapdanmaz, nə vaxt ki, Qarabağı qaytararıq, onda mən bu sözü qəbul edərdəm.

- *Sizinlə razıyam, komissiya nəyə görə sizi Xocalı faciəsinin əsas təqsirkarlarından biri hesab etmişdir?*

- Şahin Musayevə görə “Azərbaycan” qəzetinin bu ilin 10 aprel tarixli nömrəsində mən onun necə nazirliyə gəlib çıxdığı barədə məlumat vermişəm. Çox təəssüf ki, Milli Məclis komissiyasının işini dinləyərkən birinci gün dəvət olunmamışam. Mənim verdiyim ifadələr və bideokasetlər təhrif olunmuş şəkildə çatdırıldı. İndi hamı bilir ki, Şahin Musayevin işi Azərbaycanda oilmayıb Mən şifahi təqdim etmişdim. Lakin Prezident Apararının müvafiq şöbəsinin işçisinə bildirmişdim ki, o işi yox, işdən çıxarışı bizə gətirib, xahiş edirəm baxın və mənə bildirin Ş. Musayev isə prezident aparatından əmrlə - prezidentin əmriylə qayıtdı. Bu barədə mənim təqdimatım yoxdur. Bu gün də mənim üçün qaranlıq qalır ki, nə üçün belə bir məsul vəzifəyə bu adam bir gündə əmrlə təyin olundu. Bu barədə dövlət müşaviri K.Rüstəmov və başqalarına da danışmışam.

- *Xocalını sizcə xilas etmək mümkün idimi?*

- Bəli. Əvvəla Xocalının xilas planını biz Dadaş Rzayevlə birlikdə fikirləşmiş və o əməliyyat planını hazırlamışdı. Bu planı müdafiə şurasına təqdim etdik. Prezident də bəyəndi Lakin Baş Qərərgahın rəisi Şahin Musayev bu planla tamamilə razı olmadığını bildirdi və özünün hazırladığı planı verdi. Bu plan reallıqdan çox uzaq idi. Ona görə də mən və general Pzayeb bu planın əleyhinə çıx-

dıq. Belə olduqda Şahin Musayev kobud şəkildə bildirdi ki, onda o istefa verir, çünki, onun planına görə Xocalını xilas etmək mümkün deyildi. Gərgin vəziyyət yarandı. Pdezident orta güzəştli qərar qəbul etdi. Heş bir plan qəbul olunmadı. General Dadş Rzayevi Goranboya, mən isə bir neçə gündən sonra fevral ayının 9-da Minsk şəhərinə MDB-nin növbəti iclasına getdim. Məqsəd bu idi ki, respublikadakı bütün hərbi hissələr yubanmadan bizim sərəncamımıza keçsin. Prezident isə elə bu vaxt fevralın 11-də mənim bütün səlahiyyətlərimi sərəncamla Şahin Musayevə verdi. Minskə də o bunu məndən gizlətməmişdi.

- *Sizcə Xocalını xilas etmək üçün hansı tədbirlər görmək olardı?*

- Bütün cəbhə biyü hücum əməliyyatı aparmaq və əsas zərbəni Əsgərana vurmaq lazım idi. Bu zaman Əsgəranda cəmi 150 boyevik var idi. Xocalı və Ağdam batalyonları həlledici rol oynaya bilərdilər: orduda olan 8 ədəd hərbi vertolyot ilə görüşən qüvvələri müşaiyət etmək, düşmənin hərbi texnikasını (3 hərbi vertolyotla 40 tankı və PDM və BTR-ləri məhv etmək mümkündür) məhv etmək, eyni zamanda əhalini çıxaran hərbi nəqliyyat vertolyotlarını mühafizə etmək mümkün idi.

Şuşada olan “Qrad” qurğuları ilə düşməne sarsıdıcı zərbələr vurulmalı idi.

Düşmənin hücumu keçdiyi vaxtı öyrənmək, onu qabaqlamaq əməliyyatlarını pozaraq qazanılan vaxtda əhalini çıxarmaq olardı. Xocalıdan Ağdamda iki yol planlaşdırılmalı və güclü müdafiə qüvvələri ilə dəhliz yaratmaq mümkün idi:

- hücumqabağı aeroportun partladılması planı hazırlanmalı və partlayış vaxtı müəyyənləşdirilməli idi:

- baş qərərgahın rəisi bütün aparatı ilə birlikdə Ağdamda olmalı idi və özü şəxsən əməliyyata başçılıq etməli idi.

Axı necə olur ki, prezident Şuşada heş bir qorxulu təhlükə olmadığı halda müdafiə nazirini 200 nəfərlə oraya göndərə bilir, amma Xocalı mühasirəyə düşdüyü halda oraya qüvvə göndərmir?

Daxili işlər naziri, Dövlət Təhlükəsizlik naziri, başda prezident və baş nazir olmaqla orada olsa idilər, indi günahkarı tapmaq o qə-

dər də çətin olmazdı. Ancaq bunun əvəzində hərbi səriştəsi olmayan Fəhmin Hacıyevi baş qərərgahın rəisi Şahin Musayevin sərəncamı ilə və böyük səlahiyyətlərlə Ağdama göndərilirlər ki, əslində baş verəcək hadisələrin günahını onun boynuna qoysunlar.

- 366-ci polkun iştirakı barədə nə deyə bilərsiniz?

- Bəsdir, 366-ci polkun imkanını şişirdilər?! Bu, əslində bizim uğursuzluqlarımız ört-badır etmək üçündür. Bir alay da 7 milyonluq xalqa meydan oxuya bilməz! Bizdə olan hərbi vertolyotların beşi və ya altısı ilə onların bütün zirehli texnikasını məhv edə bilərdik.

- Siz Xocalı faciəsi ilə Daşaltı xəyanəti arasında bir əlaqə görürsünüzmü?

- Daşaltı əməliyyatını mətbuatda düzgün işıqlandırmırlar. Siz tarixə diqqət edin. Məni Prezident yanvar ayının 18-də Şuşaya göndərdi. Belə bir plan qurmuşdum. Mən Daşaltını alıb Şuşikənd, Malıbəyli tərəfə, Ağdamdan isə Şahin Musayev üzü Əsgərana tərəf hücumla keçməli idik. Bu əməliyyat baş tutsaydı Dağlıq Qarabağ iki yerə bölünəcəkdik. Belə olduqda biz asanlıqla “boyevikləri” məhv edə bilərdik. Lakin... Şuşada bizə yerli “bələdçiləri” verdilər...

- Deyirlər ki, o zaman ermənilər Şuşada postda duranların adlarını belə bilir, hətta nə yediklərini belə çağıraraq deyirmişlər...

- Bəli, biz bu satqınlığın qurbanı olduq. Bizim bələdçilərdən satqınlar çıxdı. Onlar 6 qrupdan üçünü aparıb pusquya saldılar. Lakin mən bu əməliyyatı heç də uğursuz saymıram, çünki bu bizim ermənilərin üzərinə ilk hücumumuz idi. O döyüşdə bizim 49 nəfərimiz şəhid oldu., ermənilər isə 150 nəfərədək itirdilər.

Şuşaya gələndə yerlilər dedi ki, buraya niyə gəlmisiniz, şəhər çoxdan satılıb. Birdə ki, Şuşada xəyanət doğrudan da baş alıb gedirdi. Şəhərdə 70-dən çox arvadı erməni olanı var idi. Daşaltıda onların çoxunun qohumları yaşayırdı. Şuşada mənə 3 dəfə qəsd etdilər “Daşaltı” satqınlığı çox ciddi hazırlanmışdı. Fikir verin, əməliyyat baş tutmayan kimi mətbuatda çox böyük hay-küy qaldırılır. Bu hay-küy əslində Azərbaycan ordusunun rəhbərliyində, onun komandanlığında qorxu hissi yaratmaq üçün idi. Çünki, məsuliyyəti boynuna götürmək məsələsi var idi. Mühəribə şəraitini yaradıldığı üçün xalq da narahat

olurdu. Bundan da istifadə edən qüvvələr var idi. Bu, nəyə gətirib çıxardı? Goranboy əməliyyatı başlayan ərəfədə döyüş əməliyyatının məqsədinə qol çəkmək üçün 20 dəqiqə sərf etmək əvəzinə 7 saat sərf edilmişdi. Bu həmin Daşaltı əməliyyatının həddən artıq şişirdilməsi və sərkərdələrimizin gözünlü odunun alınmasının nəticəsi idi.

- Ermənilər bizim hərbi əməliyyatlar arasında nə kimi fərqlər görürsünüz?

- Onlar hərbi incəsənətlə hərəkət edirlər. Hərtərəfli əməliyyat aparır, lakin mühüm bir məntəqəni alırlar. Bizdə isə hər batalyon özü ayrıca plan hazırlayır, təsdiq elətdirir. Bu isə parakəndəliyə gətirib çıxarır. Əslində isə qüvvələri parçalayır, xərçəng, balıq, ördək kimi hərə bir tərəfə dartır.

- Orduda vahid komandanlığın yaradılması barədə nə deyə bilərsiniz?

- Məncə, ən gözəl müdafiə hücumdur. Hücumu ordu hazırlayır. Vahid komandanlığı olmayan ordu isə ordu deyil və məğlubiyyətə uğraması labüddür. Nə qədər çalışsam da nə Daxili İşlər naziri Tofig Kərimova, nə Milli Təhlükəsizlik naziri İlhəyev Hüseynov, nə də mənim müavinim – baş qərərgahın rəisi Şahin Musayev vahid komandanlıq yaratmağa imkan vermədilər. Prezidentin isə onların fikrini rədd etməyə qətiyyəti çatdırdı.

- Hərbi əməliyyat planı baş qərərgahda hazırlanmalı və həyata keçirilməlidir. Başqa-başqa hissələrin, batalyonların, sərbəst hazırlanıqları əməliyyatlar isə xırda əməliyyatlardır. Ümumi müvəffəqiyyətə az xeyir gətirir.

- Əhali arasında belə şayiə yayılır ki, kontraktla hərbi qulluq daha yaramır. Belə ki, bəzi adamlar müharibənin uzanmasında maraqlı olurlar.

- Şaiyə barədə bir söz deyə bilmərəm, lakin əgər bir kəndin alınmasında xeyli mükafat verilsə, maaş da on minlərlə ölçülürsə, demək şaiyəyə əsas var və hərbi nazir Rəhim Qazıyevin dediyi Şuşaya, Laçına bayraq taxmağa gedənləri arxadan vuran və vurduran da elə bəlkə onlardır. Şəxsən mən kontrakt üsulunu ancaq xüsusi təyinatlı hərbi hissələrə aid edərdim. Məncə, əsasən

fəaliyyətdə olan nizami ordu yaradılmalıdır və onlara peşəkar zabitlər başçılıq etməlidir.

- Hərbi kadrlarımız barədə nə deyə bilərsiniz?

- Azərbaycan ordusunda səriştəli kadrlar çox azdır., baş verən uğursuzluqların da bir qismi məhz elə bununla bağlıdır. Səriştəsizlik hərbi texnikanın tezliklə sıradan çıxmasına, əməliyyatların uğursuzluğuna gətirib çıxarır. Nəzərə alaq ki, sovet ordusu dünyada ən güclü ordulardan biri idi. Bu orduda bir polkovnik 18, general isə 20-25 ilə yetişirdi. Akademiyanı bitirmək şərti ilə. Yaxşı deyiblər ki, general mundiri geyinmək, hələ general olmaq demək deyil...

- Tacəddin müəllim, bəs indi harda işləyirsiniz?

- 9 aydır ki, heç yerdə işləmirəm. 5 dəfə Rəhim bəylə görüşüm olub. Ona ordumuzun yaradılmasında, erməni işğalçılarına qarşı döyüşlərdə öz qulluğumu təklif etmişəm. Bu baş görüş iki ay yarım müddətdə olub. Hər dəfə də o mənə bildirib ki, sizin əmriniz hazırlanacaq və Qarabağda döyüşməyə gedəcəksiniz. Nəhayət, 20-25 gün öncə bilmişəm ki, mən may ayının 19-da nazır R. Qazıyevin və baş qərargah rəisi Şahin Musayevin hazırladıqları əmrlə ordudan tərxis olunmuşam!

9 aydır mən nə maaş alıram, nə də mənə düşən təqaüdü və ya başqa müvafəti. 30 il hərbi qulluq göstərmiş bir zabiti ikillik bir əsgər kimi tərxis ediblər.

Yəqin ki, bu cür ədalətsiz əmr və qərarların nəticəsidir ki, MDB qoşunlarında olan 5 min zabit Azərbaycana gəlmək istəmir.

Bu yaxınlarda mən prezident Əbülfəz Elçibəylə görüşməliyəm. Mən əsl ordu yaratmaq və Qarabağı xilas etmək barədə konsepsiyamı ona təqdim edəcəyəm. Əgər bu dəfə də ədalət yerini tapmasa, onda Azərbaycanda əsil hüquqi dövlət qurulması barədə inamımı birdəfəlik itirmiş olacam....

- Müsahibəyə görə sağ olun və sizə ədalətli qərar arzulayram.

Müsahibəni apardı -

*Ataş Cəbraylov,
"Acıq söz" qəzeti,
04 dekabr, 1992-ci il*

**İLHAM MƏMMƏDOV: -
"ƏMİNƏM Kİ, DİNC AZƏRBAYCAN
VƏTƏNDAŞLARINA QARŞI CİNAYƏT
TÖRƏTMİŞ HƏR KƏS CİNAYƏT MƏSULİYYƏTİNƏ
CƏLB OLUNACAQ".**

*Azərbaycan Respublikası hərbi prokurorunun birinci müavini
İlham Məmmədovla müsahibə*

- Qarabağ müharibəsində ermənilərin Azərbaycan vətəndaşlarına qarşı törətdiyi cinayət əməlləri bəşəriyyətə qarşı beynəlxalq cinayətlər sırasına daxil edilməyi?

Şübhəsiz. «Beynəlxalq aləmə və beynəlxalq təhlükəsizliyə qarşı cinayət» anlayışına daxil olan hərəkətlərin tam siyahısını müəyyən edən çoxlu sənəd, eləcə də beynəlxalq-hüquqi alətlər var, bu faktların araşdırılması ilə bağlı dövlətlərin vəzifəsi nəzərdə tutulur, ədalətli mühakimə hüququnun təmin olunmasına zəmanət verilir, belə cinayətlərə zamanın ötməsi və cinayət törədilərkən qüvvədə olan qanunun tətbiq edilməməsi təsbit edilir.

Harada və nə zaman törədilməsindən asılı olmayaraq, hərbi cinayətlər və bəşəriyyətə qarşı cinayətlər araşdırılmalı, bu cür cinayətlərin törədilməsi ilə bağlı barələrində sübutların olduğu şəxslər axtarıla və verilməli, həbs olunmalı, məhkəmə məsuliyyətinə cəlb edilməli, müqəssir olduqları təsdiqləndikdə isə cəzalandırılmalıdırlar. Dövlətlərə belə şəxslərin təhvil verilməsi məsələlərində, onların məhkəmə məsuliyyətinə cəlb olunmasına kömək edən informasiya və təhqiqat materiallarının toplanması işində, bu cür informasiya mübadiləsində yardım etmək, bu cinayətlərin onun törətdiyini düşünməyə ciddi əsaslar verən heç bir şəxsə sığınacaq verməmək vəzifəsi tapşırıla. Bundan başqa dövlətlər bu cinayətlərdə təqsirli olan şəxslərin aşkar edilməsi, həbsi, təhvil verilməsi və cəzalandırılması ilə bağlı götürdükləri beynəlxalq öhdəliklərə ziyan vura biləcək heç bir qanunvericilik və digər tədbirlər görməməlidir.

Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü zamanı çox ciddi beynəlxalq cinayətlərin törədilməsini təsdiqləyən faktların olmasına

baxmayaraq, fiziki şəxslərin cinayət məsuliyyəti prinsipi pozulub. Müvafiq olaraq, bu cinayətlərin törədilməsinə görə heç kim cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmayıb, əməllər isə beynəlxalq cinayət kimi qiymətləndirilməyib.

Hərbi cinayətlərin və bəşəriyyətə qarşı cinayətlərin törədilməsində müqəssir olan şəxslərin təqib edilməsinə görə məhz cinayət ədliyyəsinin milli orqanları məsuliyyət daşdığı üçün 2003-cü ilin dekabrında birgə istintaq- əməliyyat qrupu yaradılıb. Bu qrupa əvvəllər Azərbaycan SSR-nin, daha sonra isə Azərbaycan Respublikasının səlahiyyətli istintaq orqanları tərəfindən ümumi cinayətlər formatında araşdırılmış və ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəlində dayanandırılmış 800-dən çox cinayət işi göndərilib.

- 2004-cü ilin mart ayında İnterpol ilk dəfə soyqırım, hərbi cinayətlər və bəşəriyyətə qarşı cinayətlərlə bağlı problemlərə həsr olunmuş beynəlxalq konfrans təşkil edib və beynəlxalq tribunallar, qeyri-hökumət təşkilatları, nüfuzlu institutlar və iştirakçı ölkələrin nümayəndələrini bu tədbirə dəvət edib. Sonralar İnterpol bu mövzuda daha iki konfrans keçirib, eləcə də xüsusi işçi ekspert qrupu yaradıb. Azərbaycan bu tədbirlərdə fəal iştirak edib, respublikanın işğal olunmuş ərazilərində beynəlxalq cinayətlərin törədildiyini sübut edən materiallar təqdim edib, o cümlədən bu cür cinayətlərin araşdırılmasında İnterpolun əlaqələndirici rolu barədə təşəbbüslə çıxış edib.

2005-ci ilin may ayında birgə istintaq-əməliyyat qrupuna rəhbərlik Azərbaycanın Hərbi Prokurorluğuna tapşırılıb. Orupun rəhbəri mənəm.

2006-cı il mayın 12-də hərbi cinayətlər, bəşəriyyətə qarşı cinayətlər və soyqırımla bağlı Konstitusiya qanunu qəbul edilib. Nəticədə ölkənin cinayət qanunvericiliyi beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılıb.

- Rəhbərlik etdiyiniz qrup tərəfindən istintaq əsasən hansı istiqamətlərdə aparılır?

Hazırda beynəlxalq cinayətlərin törədilməsində günahkar olan şəxslərin cəzalandırılması və bununla bağlı təhqiqat üzrə üç əsas

istiqamət məlumdur: İxtisaslaşdırılmış tribunallar (Ruanda, keçmiş Yuqoslaviya, Syerra- Leon üzrə) həmin cinayətlərin törədilməsində günahkar olan şəxslərin təqib olunması ilə bağlı cinayət ədliyyəsi milli orqanlarının üzərinə məsuliyyət qoyan ^Roma qanunu qüvvəyə mindikdən sonra törədilən cinayətlər barəsində yurisdiksiyaya malik olan Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsi; beynəlxalq cinayətlərin törədilməsində şübhəli bilinən şəxslərin məhkəmə qaydasında təqib olunması və ya onların verilməsi məqsədiylə tədbirlərin həyata keçirilməsini dövlətə həvalə edən universal yurisdiksiya prinsipi.

Birgə istintaq-əməliyyat qrupu tərəfindən təhqiq edilən işin spesifikasi, törədilən cinayət faktlarının sayının çox olması, təcrübənin və ixtisaslaşdırılmış kadrların olmaması nəzərə alınmaqla, istintaq beynəlxalq tribunalların mümkün materiallarını öyrənərək aşağıdakı əsas istiqamətlər üzrə qruplaşıb: Xocalıda, Qaradağlıda soyqırım, əsirlərə qarşı cinayətlər, qətlər, dinc əhəlinin deportasiyası və terror.

- Erməni təcavüzünün qurbanları və bu cinayətdə əli olan şəxslərin axtarışı haqda son məlumatlar necədir?

Biz münaqişə zamanı itkin düşmüş 4407 nəfər Azərbaycan vətəndaşı haqda tam anket məlumatlarını toplamışıq. Onların arasında uşaqlar, qadınlar, yaşlı adamlar var. 1392 adam erməni əsirliyindən azad edilib. Onlara qarşı tətbiq edilən fiziki və psixi zorakılıq azad edildikdən sonra 137 nəfərin ölümünə səbəb olub. Əsirlikdən azad edilən şəxslərin 248 nəfəri Ermənistanda, qalanları Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində saxlanılıb. Şahidlərin ifadələrinə görə, hərbi əsirlərin əksəriyyəti məhkəməsiz və istintaqsız edam edilib, digərləri işgəncə altında və ya aclıqdan ölüblər. İstintaq beynəlxalq humanitar hüququn pozulması ilə bağlı 851 fakt aşkar edib. Bu pozuntuların törədilməsində 628 adam şübhəli bilinir. 73 terror aktının törədildiyi müəyyən edilib. Sözügedən cinayətlərin törədilməsilə bağlı 29 şəxsə qarşı ittiham irəli sürülüb. Birgə istintaq-əməliyyat qrupu tərəfindən 279 adam cinayət məsuliyyətinə cəlb edilib.

- Bu gün Azərbaycan Xocalı soyqırımının növbəti ildönümünü qeyd edir. Bu işlə bağlı aparılan istintaqın son nəticələri haqqında danışa bilərsinizmi?

Beynəlxalq hüquqa əsasən, Xocalı şəhərində kütləvi qətlərin törədilməsi ilə bağlı əvəllər qaldırılan və 1994-cü ildə istintaqı dayandırılan cinayət işi soyqırım cinayətinin törədilməsi ittihamı ilə bərpa olunub.

Bu yöndə araşdırmalar aparan istintaq Xocalı şəhərinin qadın, uşaq və qocalar da daxil olmaqla dinc əhalisinin kütləvi qətlində bilavasitə iştirak etmiş 38 şəxsə, o cümlədən keçmiş Sovet Ordusunun 366-cı alayının hərbcilərinə qarşı ittiham irəli sürmək üçün əsas verən sübutlar toplaya bilib. Onların hamısı cinayət məsuliyyətinə cəlb olunublar, materiallar isə İnterpolə göndərilib. Bundan əlavə, adı çəkilən və soyqırım törətməkdə şübhəli bilinənlərin şəxsiyyətlərini tanıdan sənədlər də toplanılıb.

İnterpol irəli sürülmüş ittihamlarla razılışıb və beynəlxalq cinayətlər törətmiş şəxslərin saxlanması məqsədilə Azərbaycan Respublikasının təqdim etdiyi sənədləri qəbul edərək onları dünyanın 184 ölkəsinə göndərib. Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzü beynəlxalq humanitar hüququn çoxsaylı, sistemli və planlı şəkildə pozulması ilə də müşayiət olunub.

Cinsindən, yaşından, səhhətindən asılı olmayaraq demək olar hər bir hərbi əsir etik normalara sığmayan forma və metodlarla fiziki və psixoloji zorakılığa məruz qalıb. Bütün bu işgəncələr foto və video texnikası vasitəsilə çəkilib. Daha sonra isə Ermənistanın xüsusi orqanları ilə əməkdaşlığa cəlb edilmələri məqsədilə hərbi əsirlərə kompromat şəklində təqdim olunub. Erməni tərəfində hərbi əsirlərin olması əksər hallarda gizlədilirdi. Onlar milis bölmələrinin, təhlükəsizlik orqanlarının müvəqəti saxlanma təcridxanalarında, həmçinin fiziki şəxslərin tövlə və tərəvəz anbarlarında gizlədililərək həm Ermənistan, həm də işğal edilmiş ərazilərdə saxlanılıblar.

Azərbaycan dövləti ermənilərin ölkəmizin ərazisində törətdikləri cinayətlərin üstünün açılması üçün bütün zəruri tədbirləri həyata keçirir. Əminəm ki, bu cinayətlərə aidiyyəti olan şəxslər müəyyən olunduqdan sonra onların hamısı cinayət məsuliyyətinə cəlb olunacaqlar.

26-27.02.2009

ИНТЕРВЬЮ

Ильхам Мамедов:

«Мы не имеем права оставлять без внимания уничтожение на нашей территории мирных жителей»

Эксклюзивное интервью Inews.az с первым заместителем военного прокурора Азербайджана, руководителем совместной следственно-оперативной группы по расследованию преступлений, совершенных в ходе агрессии Армении против Азербайджана, Ильхамом Мамедовым.

- Не могли бы вы привести последние сведения о деятельности руководимой вами следственно-оперативной группы, в том числе по трагическим событиям в Ходжалы, 17-я годовщина которых исполняется в эти дни?

- На сегодняшний день следственно-оперативной группе удалось установить 279 лиц, которым предъявлено официальное обвинение в совершении преступлений в ходе агрессии на территории Азербайджана. Из них 38 лицам предъявлено обвинение за совершение геноцида и депортацию населения непосредственно в Ходжалы. Это как военнослужащие печально известного 366-го полка, так и лица, которые непосредственно участвовали в убийствах детей, женщин, стариков. Это те лица, которых опознали случайно оставшиеся в живых потерпевшие по данному делу.

Следствие продолжается. Прделан первый и, как мне кажется, один из основных этапов в ходе расследования, то есть, установлены исполнители этих преступлений.

Помимо указанных выше 38 лиц, нами установлено около 200 лиц, подозреваемых в совершении данных преступлений. В отношении установления их личности проводятся следственно-оперативные мероприятия. Надеюсь, что эти лица тоже будут установлены, и они будут привлечены к уголовной ответ-

ственности.

Что касается 38 лиц, которые обвиняются непосредственно по делу Ходжалы, все они в рамках действующих конвенций и уголовно-процессуального законодательства объявлены в международный розыск. Причем по некоторым из них у нас уже есть информация об их местонахождении и и.

- Будет ли Азербайджан в этой связи добиваться их экстрадиции?

- Да, мы собираемся поднять вопрос их выдачи судебным органам Азербайджана. Это требования как международного права (оговорено в резолюции Генеральной Ассамблеи о принципах международного сотрудничества в отношении обнаружения, ареста, выдачи и наказания лиц, виновных в военных преступлениях и преступлениях против человечества), так и законодательства нашей страны. Надеюсь, что после привлечения этих лиц к уголовной ответственности за те злодеяния, которые они совершили, их допроса круг привлекаемых к уголовной ответственности по данным преступлениям лиц значительно расширится. Естественно, что эти люди не сами по себе участвовали в этой бойне, поэтому перед следствием стоит еще очень много кропотливой работы. Но на сегодняшний день мы с большим оптимизмом смотрим в будущее этого следственного дела. Этот оптимизм нам внушают как действующие конвенции, так и объективные факторы.

Кстати, о необходимости эффективного сотрудничества государств свидетельствует факт депортации в 2005 году из США по приговору суда Сан-Диего гражданина Армении

В.Патагьяна за совершение преступлений на оккупированных территориях Азербайджана.

- Много ли сегодня мир знает о совершенных армянами преступлениях против азербайджанских граждан или здесь все еще есть дефицит информации?

- Действительно, сегодня международные организации подтверждают факты совершения в ходе агрессии на территории

Азербайджанской Республики международных преступлений. Мировое сообщество действительно уделяет большое внимание преследованию такого характера преступлений, привлечению к ответственности физических лиц за совершенные ими злодеяния против человечества.

При зарождении конфликта мир не знал нас так хорошо, как знает сейчас. Сегодня Азербайджан - это независимое государство, мы вовлечены во все международные структуры. Сегодня и у нас в стране по этим преступлениям знают больше, чем когда-либо. Этому, с одной стороны, способствует и активное содействие населения, правозащитных организаций, с другой стороны - принятые документы законодательного характера. В соответствии с международными конвенциями 27 мая 2007 года принята концепция национальной безопасности Азербайджана, где четко установлены вопросы привлечения к уголовной ответственности лиц, совершивших на азербайджанской территории международные преступления.

- Есть ли надежды на то, что виновные в этих преступлениях рано или поздно получат по заслугам?

- Я надеюсь. Все эти факторы дают нам надежду на то, что и в Азербайджане, как это произошло в бывшей Югославии, Руанде, в других частях света, совершившие тяжкие преступления лица, жертвами которых стали дети, старики, женщины, будут наказаны в рамках закона.

Более того, уверенность мне придают и объективные обстоятельства, результат дальнейшей интеграции Азербайджана в европейское правовое пространство, в европейские структуры, которые имеют возможности и определенные рычаги воздействия на расследование преступлений такого характера.

- Я так понимаю, несмотря на международный характер совершенных против азербайджанских граждан преступлений, судить виновных планируется именно в Азербайджане?

- Безусловно, на сегодняшний день нам удалось применить в Азербайджане требования международного права и соответ-

ствующих конвенций, которые обязывают государство пресекать и расследовать преступления такого характера. В 90-х годах прошлого столетия по всем фактам совершения массовых убийств, и т.д. возбуждались и расследовались уголовные дела, квалифицируемые как государственные преступления, преступления против личности, общественной безопасности и общественного порядка. Поскольку в Уголовном кодексе Азербайджанской ССР, принятом в 1960 году и действовавшем с некоторыми изменениями до 1 сентября 2000 года, не были введены уголовно-правовые санкции за совершение международных преступлений. Все эти деяния квалифицировались как общеуголовные, а не международные преступления, и естественно за совершение этих преступлений никто не был привлечен к уголовной ответственности. Был нарушен принцип уголовной ответственности физических лиц.

Все эти уголовные дела были направлены в следственно-оперативную группу Генеральной прокуратуры, МВД и МНБ по расследованию преступлений, совершенных в ходе агрессии Аомении против Азербайджана. В ходе следствия многие из этих ранее приостановленных

В.Пататьяна за совершение преступлений на оккупированных территориях Азербайджана.

- Много ли сегодня мир знает о совершенных армянами преступлениях против азербайджанских граждан или здесь все еще есть дефицит информации?

- Действительно, сегодня международные организации подтверждают факты совершения в ходе агрессии на территории Азербайджанской Республики международных преступлений. Мировое сообщество действительно уделяет большое внимание преследованию такого характера преступлений, привлечению к ответственности физических лиц за совершенные ими злодеяния против человечества.

При зарождении конфликта мир не знал нас так хорошо, как знает сейчас. Сегодня Азербайджан - это независимое государ-

ство, мы вовлечены во все международные структуры. Сегодня и у нас в стране по этим преступлениям знают больше, чем как когда-либо. Этому, с одной стороны, способствует и активное содействие населения, правозащитных организаций, с другой стороны - принятые документы законодательного характера. В соответствии с международными конвенциями 27 мая 2007 года принята концепция национальной безопасности Азербайджана, где четко установлены вопросы привлечения к уголовной ответственности лиц, совершивших на азербайджанской территории международные преступления.

- Есть ли надежды на то, что виновные в этих преступлениях рано или поздно получат по заслугам?

- Я надеюсь. Все эти факторы дают нам надежду на то, что и в Азербайджане, как это произошло в бывшей Югославии, Руанде, в других частях света, совершившие тяжкие преступления лица, жертвами которых стали дети, старики, женщины, будут наказаны в рамках закона.

Более того, уверенность мне придают и объективные обстоятельства, результат дальнейшей интеграции Азербайджана в европейское правовое пространство, в европейские структуры, которые имеют возможности и определенные рычаги воздействия на расследование преступлений такого характера.

- Я так понимаю, несмотря на международный характер совершенных против азербайджанских граждан преступлений, судить виновных планируется именно в Азербайджане?

- Безусловно, на сегодняшний день нам удалось применить в Азербайджане требования международного права и соответствующих конвенций, которые обязывают государство пресекать и расследовать преступления такого характера. В 90-х годах прошлого столетия по всем фактам совершения массовых убийств, и т.д. возбуждались и расследовались уголовные дела, квалифицируемые как государственные преступления, преступления против личности, общественной безопасности и общественного порядка. Поскольку в Уголовном кодексе Азер-

байджанской ССР, принятом в 1960 году и действовавшем с некоторыми изменениями до 1 сентября 2000 года, не были введены уголовно-правовые санкции за совершение международных преступлений. Все эти деяния квалифицировались как общеуголовные, а не международные преступления, и естественно за совершение этих преступлений никто не был привлечен к уголовной ответственности. Был нарушен принцип уголовной ответственности физических лиц.

Все эти уголовные дела были направлены в следственно-оперативную группу Генеральной прокуратуры, МВД и МНБ по расследованию преступлений, совершенных в ходе агрессии Аомении против Азербайджана. В ходе следствия многие из этих ранее приостановленных уголовных дел, в том числе и по Ходжалы, были возобновлены и переквалифицированы как международные преступления.

Были установлены лица, которые совершили эти преступления. Им было предъявлено официальное обвинение, и материалы в их отношении поданы в международный розыск.

На сегодняшний день в соответствии с международными договорами мы сотрудничаем с такой авторитетной структурой, как Интерпол, который принял наши установки о поимке этих преступников. Именно Интерпол, несмотря на известные положения своего Устава, придает расследованию фактов международных преступлений особое значение. Интерпол провел по этой проблеме 3 международных конференций, принял специальные резолюции в отношении помощи национальным структурам в вопросах расследования и поимки лиц, совершивших международные преступления.

Сегодня в мире существует три основных направления уголовного преследования виновных в совершении международных преступлений: специализированные трибуналы создаваемые Советом Безопасности ООН, Международный уголовный суд, обладающий юрисдикцией только в отношении преступлений, совершенных после вступления в силу Римского статута,

который также возлагает преследование лиц, виновных в совершении этих преступлений, на национальные органы уголовной юстиции, и, наконец, в рамках универсальной юрисдикции, которые обязывают именно национальные органы в вопросах расследования, выявления и пресечения такого характера преступлений.

Да, мы надеемся, что на сегодняшний день такого рода преступлениям юридическую оценку будут давать именно наши, легитимные азербайджанские суды, созданные и действующие на основании Конституции республики. Но поскольку мы являемся членами европейского сообщества, и при вхождении в Совет Европы взяли на себя определенные обязательства, мы попадаем под юрисдикцию Европейского суда. Это возлагает ответственность и на наши следственные и судебные органы. То есть любое их решение теоретически подлежит рассмотрению и обжалованию в Европейском суде, решение которого обязательно.

То есть, говоря об изменении объективной реальности, я имею в виду, что прежде при зарождении конфликтов таких рычагов не было, мир в то время вообще был мало осведомлен о существующих на Кавказе проблемах. Сегодня этот путь пройден, сегодня мы - уважаемое на международной арене независимое государство, которое четко выбрало демократические принципы развития, интеграцию в европейское правовое пространство, и мы не имеем права оставлять без внимания уничтожение на нашей территории мирных жителей под какими бы то ни было лозунгами. Требование права нации на самоопределение не является гарантией ухода от ответственности за такого рода преступления. И ни один политик не имеет права амнистировать лиц, совершивших преступления, именуемые как международные. Эта право предусматривает демократические, цивилизованные методы поведения, а не уничтожение детей, стариков и женщин, что сегодня считается международным преступлением, и любое уважающее себя цивилизованное государство эти нормы ввело в свое уголовное законодательство,

как и санкции за совершение такого рода преступления.

- Между тем, армяне в ответ на обращение Азербайджана в Интерпол направили свое обращение в эту организацию, заявляя о преступлениях азербайджанцев в ходе войны. Насколько правомочна их эта деятельность и может ли это обращение рассматриваться всерьез?

- Мы все должны уважать право и букву закона. Я как-то столкнулся с высказыванием одного российского политолога: «Международное право - это всего лишь закрепление военных решений». Такое отношение к международному праву, на мой взгляд, очень опасно. Своевольная трактовка права как военного инструмента, возможно, несет людям даже больше горя, чем мы это предполагаем.

Если исходить из буквы закона, то на международно признанной территории Республики Армения не было совершено лицами азербайджанской национальности ни одного террористического акта, ни одного факта геноцида, ни одного факта тех деяний, которые международное право трактует как преступление против международной безопасности, против мира. Вместе с тем такие преступления совершались на признанной всеми субъектами международного права территории Азербайджанской Республики. В этой связи говорить о преступлениях, которые не были пресечены, и виновные в совершении которых не были наказаны, может только азербайджанская сторона.

Действительно, армянская сторона обратилась в Интерпол по поводу преступлений, совершенных лицами азербайджанской национальности на территории собственно Армении, но это были преступления общеуголовного характера. То есть кто-то кого-то убил на бытовой почве, кто-то угнал чей-то скот, кто-то где-то хулиганил. Но к этим людям применяются принципы уголовного судопроизводства, то есть срок давности. Особенностью же международных преступлений как раз и является то, что к этим преступлениям срок давности не применяется. При этом за геноцид в Ходжалы или Гарадаглы ни один человек не

наказан, за террористические акты, которые были совершены на территории Азербайджанской Республики мало кто осужден.

А главное заключается в том, что совершение международных преступлений на территории Нагорного Карабаха, как и депортация сотен тысяч азербайджанских граждан, с нарушением при этом принципов международного гуманитарного права - все это факт.

И здесь есть возможность привлечения к уголовной ответственности этих лиц в рамках либо международных трибуналов (у нас есть достаточно доказательств для предъявления в международный трибунал), либо в рамках действующих судов в Азербайджане, что также в полной мере легитимно и отвечает принципам и духу международных конвенций, к которым, кстати, присоединилась и сама Армения.

26-27.02.2009

TƏƏSSURAT...

23 iyul 1993-cü il Azərbaycanın və Qarabağın gözəl guşələrindən olan 6000 şəhid vermiş Ağdamın işğal olduğu gündü.

23 iyil 2015-ci il Azərbaycan televiziyasında “Speys” kanalı ilə nümayiş etdirilən, tanınmış jurnalist, “Azərbaycan” qəzetinin redaktoru, Milli Məclisin deputatı hörmətli Bəxtiyar Sadıqovun “Ruhlar şəhərinin sakinləri” adlı filminə baxdıqdan sonra məndə neçə vaxtdan bəri qəlbimdə yuva salmış istək və hisslərimi növbəti kitabımda işıqlandırmağı qərqra aldım və hörmətli Bəxtiyar müəllimə öz minnətdarlığımı bildirirəm ki, onun ssenari müəllifi olduğu “Ruhlar şəhərinin sakinləri” adlı bu film hamı kimi məni də duyğulandırdı və ötənləri bir daha xatırlamaqla, o vaxt baş verənlərin pərdə arxasında qalan həqiqətlərini bir daha vurğuladı.

Bəli, biz hamımız çıxdıq, lakin ruhlar doğma yurdu tərk etmədilər, qaldılar. Görəsən onlar bizləri qəbul edəcəklərmi? Onlar bizi orada gözləyirlər axı...

Hörmətli oxucular!

Əvvəla onu deyim ki, kəndimizin sovetliyində vaxtilə yaşamış və hazırda haqq dünyasında olan ağsaqqallar, ağbirçəklər, gənclər, və uşaqlar kəndlərimizin qəbristanlığında – dünyay göz açıb böyüdükləri, yaşa dolduqları doğma yurdda çox rahat uyumaqdadırlar və həm qəmgin, həm də bəxtəvərdilər. “Bəxrəvərdilər, ona görə ki, hazırda Qarabağın başına gətirilən müsibətləri və təcavüzü görmədilər. Qəmginirlər ona görə ki, onların qəbirləri ata, anaları və övladları tərəfindən ziyarət olunmur, oluna bilmir. O qəmginlik və nigaranlıq öz dədə-baba torpaqlarından didərgin düşmüş, hər gecə, hər an yuxularımıza girən bizləri çox dərin fikirlərə qərql olmağa vadar edibdir. Nankor, qaniçən, xain və paxıl ermənilər torpaqlarımızın işğal edilməsinin, evlərimizin dağılmasının, qəbirlərimizin və mədəniyyət abidələrimizin alt-üst edilməsinin səbəbkarlarıdır. Əlbəttə,

gec-tec biz Ali Baş Komandan, hörmətli prezidentimiz İlham Heydər oğlu Əliyevin əmri altında halal torpağımızı azad edəcəyik. Bəli, üçrəngli bayrağımız işğal altında olan şəhər, rayon və kəndlərimizdə uçalacaqdır. Və elimizin-obamızın, kəndimizin camaatı sevinərlər ki, yaddan çıxmayan el adamlarını bir daha yad etmək, unutmamaq və onların, sevimli ata-babalarımız tərəfindən qoyulmuş şirin, dadlı adlarını rəsmiyyətə almaqla bir daha yad edə bilsinlər.. Buna görə bəlkədə məni qınayanlar da, qınamayanlar da ola bilər. Ancaq əminəm ki, hamı mənə haqq qazandırmaqla “Çox sağ ol!” deyəcəkdir. Böyük şairimiz, mərhum Məmməd Araz demişkən:

...Vətən mənə oğul desə - nə dərdim?!

Mamır olub qayasında bitərdim!

Gözəl şairimizin bu kəlamına görə onu deyə bilərəm ki, Vətən o vaxt xalqımızın oğlanlarına “Oğul!” deyə biləcək ki, işğal olunmuş torpaqlarımız geri alınsın. Və mən soruşmaq istəyirəm ki, əsarətdə olan yurd-yuvamız, əsirlikdə qalan qoca, cavan, qız-gəlinlərimiz olan yerdə hansı milli qəhrəmandan danışmaq olar? (Söhbət şəhid Milli Qəhrəmanlarımızdan getmir). Şəhidlərə və şəhid olmuş Milli Qəhrəmanlara “Allah rəhmət eləsin!” deyirəm...

Hazırda Azərbaycanlı olaraq onu deyə bilərəm ki, bu arzudayam ki, biz hamımız möhtərəm, Ali Baş Komandan, gənc prezidentimizin ətrafında bir yumruq kimi birləşərək işğalda olan girovlarımızı və torpaqlarımızı geri qaytarmalıyıq. Bax, budur qəhrəmanlıq, bax budur qələbə, bax budur dünya dövlətlərinə bəlli olan Azərbaycan xalqı və dövləti!

Bizim Qarabağın dinc əhalisi bildiyiniz kimi torpaqlarımızın işğalından sonra respublikamızın 60 rayonuna səpələnmişdir. Nəinki rayonumuzun, kəndimizin belə insanların arayıb-axtarmaq çox çətinidir. Bizim Göytəpə sovetliyi və Göytəpə kəndinin sayılıb-seçilən ağbirçək və ağsaqqallarını yad etməklə biz təsəlli tapırıq.

Xocalının bəxtəvər vaxtlarında, sürətlə inkişaf etdiyi zamanda tikdirdiyim 52 otaqdan ibarət polis şöbəsinin binası vaqondan baş-

layaraq hazır yaraşıqlı binada tamamlanmışdı. Hamı bizə kömək etmək əzmində idi.

Xocalıda polis binasının olmaması məni çox pərt edirdi. Nəhayət ki, DQ Dİİ-nin rəis müavini polkovnik Sadir Məmmədovun, daxili işlər nazirinin müavini H.Talıbovun və mərhum nazir M.Əsədovun göstərişi və köməkliyi sayəsində bina tikildi və 5 iyun 1991-ci ildə binanın istifadəyə verilməsinin birinci ilini təntənə ilə qeyd etdik. Və tezliklə bölmə xocalılardan ibarət 58 nəfər şəxsi heyət toplaya bildi. Bu məsələyə dost-tanış, bir sözlə hamı sevinirdi. Mən isə fəxr edirdim.

O vaxt binanın qarşısında vurulmuş ad lövhəsini mənim kəndçim, Ağdam rayon Göytəpə kənd sakini 1941-45-ci il Böyük Vətən müharibəsi iştirakçısı, Əliyev İbad kişinin oğlu Famil Əliyev yazdırmış, hədiyyə edərək Xocalıya göndərmişdi. İndi gec də olsa, ona öz minnətdarlığımı bildirirəm, "Çox sağ ol!" deyirəm.

Elə hərdən Ağdamdan söhbət düşəndə rayonumuzun, kəndimizin veteranlarından, ağsaqqallarından, belə deyək də, dizi bərk hörmətli kişilərindən söhbət açıq və heyfsilənirik. Ona görə ki, onlar sağ olsaydılar torpaqlarımız əlimizdən getməzdi.

Onlar - Seyid Fuğara, Seyid Lazım Ağa, Çullu- Qəmbər Əliyev, Surxay Məmmədov-Kəngərli, Yunis Məhərrəmov, Vəlyəddin Əfəndiyev, Mənaf Quliyev, Əvəz Namazov, Mamed Əliyev, Muxtar Əliyev, Ziyəddin Göyüşov, Rəşid Göyüşov, Xudu Məmmədov, Zeynal Məmmədov, Famil Mehdi, Qoca Gözəlov, Əlfi Qasımov, Bəbir həkim, Sürəyya Kərimova, Tamaşa Əliyeva, Xuraman Abbasova, Turab Məmmədov, Rizvan Eyvazov, İsrail Quliyev, Surxay Cəbiyev, İldırım Cəfərov, Rizvan Əliyev, Surxay Qurbanov, Əli Eyvazov, Hacı Hacıadə, Karrar Mikayılov, Məmməd Məmmədov, Şahmar Kərimov, Kamal Məhərrəmov, Həsən Axundov, Süleyman Zeynalov, Əhməd Xudatzadə, Allahverdi Allahverdiyev, İsmayıl İsmayılov, Fazil Nağıyev, Soltan Bayramov, Cahangir Gözəlov, Yelmar Qarayev, İsa Bəylərov, İxtiyar Bəxtiyarov, Qulu Qasımov, Fikrət Hacıyev, Şəmil Ağayev, Əbülfət Əliyev, Qədir Rüstəmov, Qurban

Pirimov, Şahmar Əkbərzadə, Mikayıl Gözəlov, Eldar Bağırov, Həmzə Sadıqov, Əşrəf Əliyev, İdris Şirinov, Çingiz Qarayev, Bəylər Fərzəliyev, Əli Cəfərov, İsmayıl Ağamirov, Həsən Dadaşov, Qaçay Bəhrəmov, Səfər Səfərov, Hüseyn Hüseynov, Məmməd Mikayılov, Əhməd Şəfiyev, Məcnun Musayev, Yaqub Əhmədov, Səyyaf Zeynalov, Əli Abbasov, Kərəm Axundov, Sabir Əliyev, Əli Hüseynov, Sahib Əliyev, Anıahverdi Məmmədov, Pənah Qasımov, Şəmsəddin Quliyev, Vəli Məmmədov, Qəmər Xələfova, Natiq Ağamirov, Çərkəz Süleymanov, Mərqufə Ağamirova, Murtuz Quliyev, Alagöz Süleymanova, Heydər Şəmsizadə, Dilruba Mustafayeva, Məleykə Quliyeva, Aydın Quliyev, Zülfüqar Səfərəliyev, Kamal Namazov, Əliyev Mürşüd Mikayıl oğlu kimi mərd, sanballı, müdrik, dəyanətli şəxsiyyətli insanlar, sözü bütöv kişiləri idi.

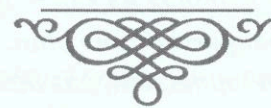
Allah hamsına rəhmət eləsin! Nur icində uyusunlar!

Qəbirləri nurla dolsun!

Yadımdan çıxan Ağdam kişilərindən məni üzürlü hesab etmələrini xahiş edirəm.

Sabir Surxay oğlu Məmmədov (Kəngərli)

2015-ci il, Bakı şəhəri

ŞAIR SƏFƏRİ XATIRLAYARAQ...

Mən, 1966-ci ildə Goranboyda müəllim işlədiyim vaxt Mədəniyyət Şöbəsinin xətti ilə Aşıq Hüseyn Cavan, şair Məzahir Daşqın və mənim şəxsən vurğunu olduğum şair Səfər Həsənovla həmişə dövlət tədbirlərində kolxoz, sovxoz fəhlə və ziyalları qarşısında konsertlər verir, poeziya axşamları təşkil edirdik.

Həmin dövrdə şair Səfərin “Azərbaycan xəritəsi” çox məşhur idi, necə deyərlər onun qələmindən çıxmış bir çox gözəl şeirlər kimi xalq arasında dillər əzbəri olmuşdu. “Azərbaycan xəritəsi” şeiri məni çox təsirələndirdiyi və bütünlüklə Azərbaycan ərazisinin özünə məxsusluğunu işıqlandırdığı üçün mən xətrini çox istədiyim şairin xatirəsinə hörmət olaraq onun yaddaşıma yazılmış bu şeirinə kitabımda yer verməyi özümə borc bildim.

AZƏRBAYCAN XƏRİTƏSİ

*Gəl sənə şeirimlə xəritə verim,
Get Azərbaycanı gəz özün danış.
Günəşli ölkəmə gözlərinlə bax,
Sonra ayrılığa döz, özün danış*

*Xram körpüsünü elə ki, keçdin,
Olmasın qəlbində nə kədər, nə kin,
Çox qonaqpərvərlik, nə utan, çəkin,
Axtarsan tapmazsan, yüz özün danış.*

*Atını yavaş sür Qazağa qədər,
Şairlər yurduna yaxşı sal nəzər,
Hər şeyə qiymət ver, dolanma hədər,
Baxmaqla doymazsan, gəz, özün danış.*

*Ağstafa, Zəyəm, Tovuzda dayan,
Gələr görüşünə aşıqlarından
Sevgidən, dostluğun etibarından
Gör nə dillər tökür saz, özün danış.*

*Şəmkirdə çaxır iç, çıx Daşkəsənə,
Nə istəsən verər o mədən sənə,
Hər qarış torpağı gövhər, dürdanə,
İnanmursan, götür qaz, özün danış.*

*Dəstəfur, Gədəbəy, bir yanı Xanlar,
Hər daşın, bulağın öz tarixi var,
Göygölü görəndə eyləmə iqrar.
Edir asimana naz, özün danış.*

*Keçəndə az dayan Dağkəsəməndə;
Bir ahu gözüylə salam de məndən.
Ötəndə üzüm dər bağ dərəsindən,
Salxımı əlinlə üz, özün danış.*

*Dolan Kəlbəcəri, ötüş Laçına,
Gözün qaralmasa, gəl məni qına,
Könlünü bağlasan dağlar qızına,
Zülfünə gül-çiçək düz, özün danış.*

*Dilican dərəsini ziyarət eylə,
Vaqifdən şeir de, Vurğundan söylə,
Göyazən dağını tut şirin dilə,
Məxmər çəmənliyi gəz, özün danış.*

*Qırxbulaq, Qazan çay, Gorusada bax,
Nəbidən, Həcərdən tutarsan xəbər.
Bir gecə Şuşada qalarsan qonaq,
Qızartsın kababı köz, özün danış.*

*Yaxşı nəzər yetir Milə, Muğana,
Şöhrəti sığmayır ulu cahana,
Əlibayramlıdan əyil Salyana,
Qoy o səhralarda iz, özün danış.*

*Kürdəmir, Şamaxı, Lahıc elləri,
Hürküt Babadağda vəhşi kəlləri,
Qutqaşen, Vartaşen sıx meşələri,
Şəkiddə bir toyda süz, özün danış.*

*Zaqatala, Eldar, Samuxdan Kürə,
Qayıqla birbaşə Mingəçevirə,
Ağdaş, Göyçay, Yevlax, çıx Mirbəşirə,
Əmin ol deyirəm, düz özün danış.*

*Dağlıq Qarabağdan en Qarabağa,
Ədəblə deyərlər xoş gəldin, qağa,
Astara, Lənkəran, Kürboyu sağa
Bacarsan Arazda üz, özün danış.*

*Bakı, Sumqayıtı gəz qayıdanda
Xudat, Xaçmaz, Dərbənd yolunda
Badamlıda su iç, ol Naxçıvanda
Götür yemək üçün duz, özün danış.*

*Goranboy, Ağcakənd əhədi bahar,
Şairli, şeirli, cananlı diyar,
Gəncədə başına yığılar dostlar,
Qoş orda yadigar söz, özün danış.*

*Qaranlıq düşməmiş gəl Naftalana
Ora şafa verir milyon insana,
Cinli - Bolusluda mehman ol mənə.
Gör nə mehribanlıq biz, özün danış.*

*Məclisdə Səfəri unutma barı,
Yetir qəlbindəki xoş arzuları,
Vətəndə gördüyün neməti, varı
Mübarək əlinlə yaz, özün danış.*

Son

Azərbaycan Respublikası
Əmək və Əhalinin Sosial
Müdafiəsi Nazirliyi yanında
Dövlət Sosial Təminat Xidməti

Müharibə və Əmək Əlilləri
üçün Pansionat

Bakı şəhəri Bilgəh qəsəbəsi H.Hacıağa küçəsi 24

Tel: 455 59 68

№ 42

21.04.2014-cü il

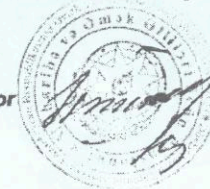
Bakı şəhəri Bakıxanov qəsəbəsi
Sülh küçəsi ev 1v mənzil 116 ünvanında
yaşayan cənab Məmmədov Elşən Sabir oğluna

Hörmətli Elşən bəy!

Müharibə və Əmək Əlilləri üçün pansionatın rəhbərliyi sizin mütəmadi olaraq pansionatda yaşayan əlil və tənha vətəndaşlarımıza müxtəlif maddi yardımlar göstərdiyinizə görə onların adından sizə uzun ömr, cəsaətligi, işlərinizdə uğurlar dileyirik. Bu xeyirxah əməliniz başqa imkanlı vətəndaşlarımız üçün də örnək olmalıdır. Ulu öndər Heydər Əliyevin dediyi kimi "sosial xidmətə ehtiyacı olan hər bir şəxs həm dövlətin, həm də imkanlı insanların həmişə diqqətində olmalıdır". Maddi və mənəvi köməklik ehtiyacı olan hər kəsə görkəmli məsənət Hacı Zeynalabdin Tağıyevdən irs qalmışdır.

Hörmətlə:

Direktor

Qətibə xanım Əsədova

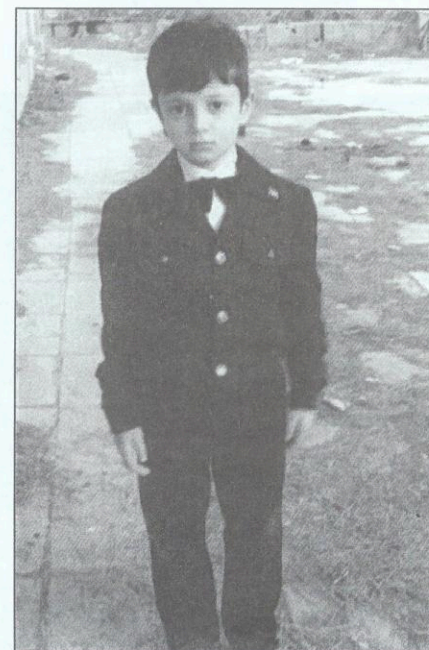
Buxara şəhərində

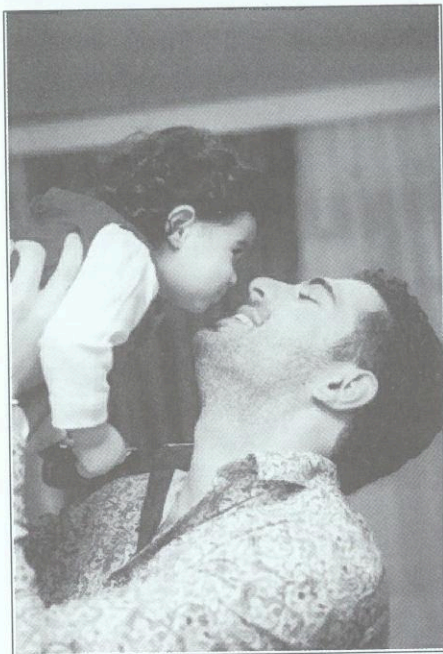
*Bu sudan içən hər kəs yenə içmək istəyir.
1991-ci il, İsa bulağı. Təbirdən sonra*

*E.Məmmədov: -
Hara getsəm Vətən byrağı
mənimlə olur.
(Qatar)*

*Vətənin gələcək əsgəri
Səid*

*Dünyanın hər yerində
körpələrin üzü gülsün*

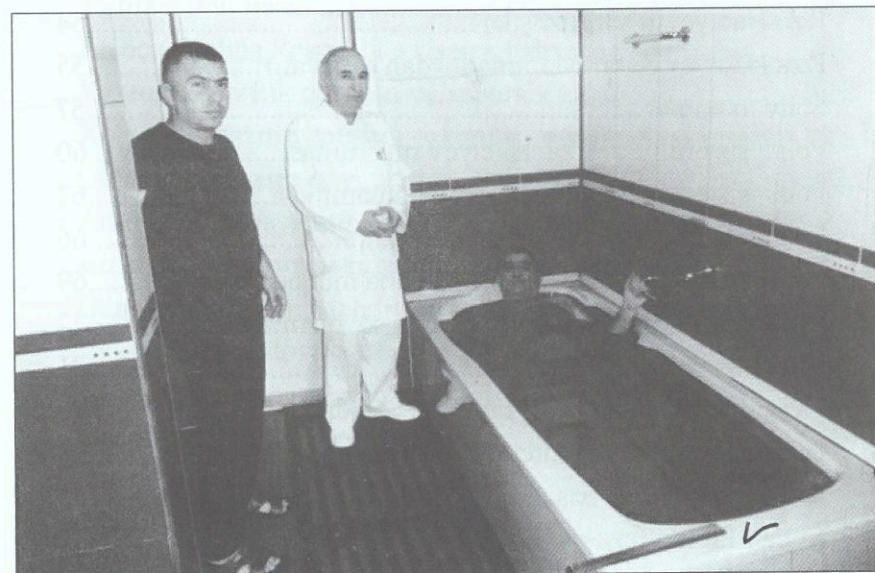
*Velosipedi ilə Qarabağa getməyə
hazırlaşan Elşən böyüyəndə
mütləq o yerlərin sahibi olmaq
arzusundadır
Axı mən Qarabağlıyam!*

*Allaha xoş gedən əməl...
Öğlum Elşən Məmmədov
Sabuncuda yaşayan I dərəcəli
əlil Əhəd Nüsrət oğlu Əli-
zadəyə tez-tez baş çəkməklə
onun ağrı-acısını az da olsa
yüngülləşdirməyə çalışır. İndi
Əhəd daha doğmaların quca-
şında yox, Elşənin ona hədiyyə
etdiyi əlil arabası ilə rahatca
cölə-bayıra çıxıb bilir.*

Xanlar, Cəlaləddinlə Naftalanda. 2014

*Naftalanda, 2015. Müalicə həkimi Səyyaf Abdullayev,
nəzarətçi Kamil Eminov müalicə zamanı xəstəni diqqətsiz qoymurlar*

Mündəricat

Qədim türk tayfası kəngərlilər	5
Leyla Əlyeva hər kəsi “Xocalıya ədalət!” kampaniyasına qosulmağa çağırırdı	10
Xocalı	13
“Şuşasız, ağdamsız, ümumiyyətlə, Qarabağsız Azərbaycan yoxdur!”	15
Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir... ..	21
“Həyatımız – tariximiz, tariximiz varlığımızdır”	36
İmza toplanışı	39
Jurnalistlər Xocalıda.....	42
“Məni yertolyotdan Məhəmməd Əsədov düşürtdü...”	46
Xocalı soyqırımını parlamentin sessiyasında	53
Rza Hacıyevin sərgüzəştləri.....	54
Rza Hacıyev Sabir Məmmədovdan qisas alır.....	55
Səhv məlumat	57
Polis sistemində Rza Hacıyev müəmması.....	60
Polis sistemində Rza Hacıyevin müəmması.....	62
Baş redaktor Novruz İdrisoğluna	66
Duyğuların, xatirələrin işığında ana müqəddəsliyi	69
Bəşəriyyətə qarşı cinayət – Xocalı soyqırımını.....	72
Xocalıda son gecə.....	91
“Xocalı qan içində” adlı tədbir keçirildi.....	96
Bakı Slavyan Universitetində Xocalı soyqırım anıldı	98
Xocalı soyqırımını bəşəriyyət əleyhinə cinayətdir	103
Xocalı faciəsi bəşəriyyət və insanlığa qarşı soyqırımdır..	110
Xocalı faciəsi bəşəriyyətə və insanlığa qarşı soyqırımıdır	117
«Xocalı hadisəsi bənzəri olmayan genosiddir”	132

Xocalıdakı erməni vandalizminə hüquqi qiymət verilməlidir	138
“Xocalı soyqırımını tanıdaq!”	144
Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir.....	150
Tarixi saxtalaşdırmaq cinayətdir.....	154
Bakı Slavyan Universitetində Xocalı faciəsi yad edilib	164
Xocalı soyqırımının törədilməsi ilə bəşəriyyətin tarixinə qara ləkə vurublar	166
Unudulmayacaq qan yaddaşı.....	173
“Xocalınlı danışanlar yox, susanlar qoruyurdu”	175
Təhsil illəri.....	177
Böyüyən, abadlaşan Xocalı	180
Polkovnikin Qarabağ xatirələri	186
“Tarixi saxtalaşdırmaq olmaz”	187
Tarixi saxtalaşdırmaq olmaz	190
Təmiz qəlblə insan	196
F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında tədbir	201
Vaxtından əvvəl, qəflətən və xəbərsiz təqaüdə.....	203
Xocalı soyqırımı: cəfasını çəkənlər və səfasını sürənlər ...	207
Ölüm sevinməsin qoy	213
Adının “Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı” olanların sırasında olmasını arzuladığımız generalımız	215
General Tacəddin Mehdiyev: “Mən günahkarammı?..”	224
İlham Məmmədov: - “Əminəm ki, dinc Azərbaycan vətəndaşlarına qarşı cinayət törətmiş hər kəs cinayət məsuliyyətinə cəlb olunacaq”.....	229
Интервью.....	233
Təəssurat... ..	242
Şair Səfəri xatırlayaraq.....	246
Azərbaycan xəritəsi (<i>şeir</i>)	246

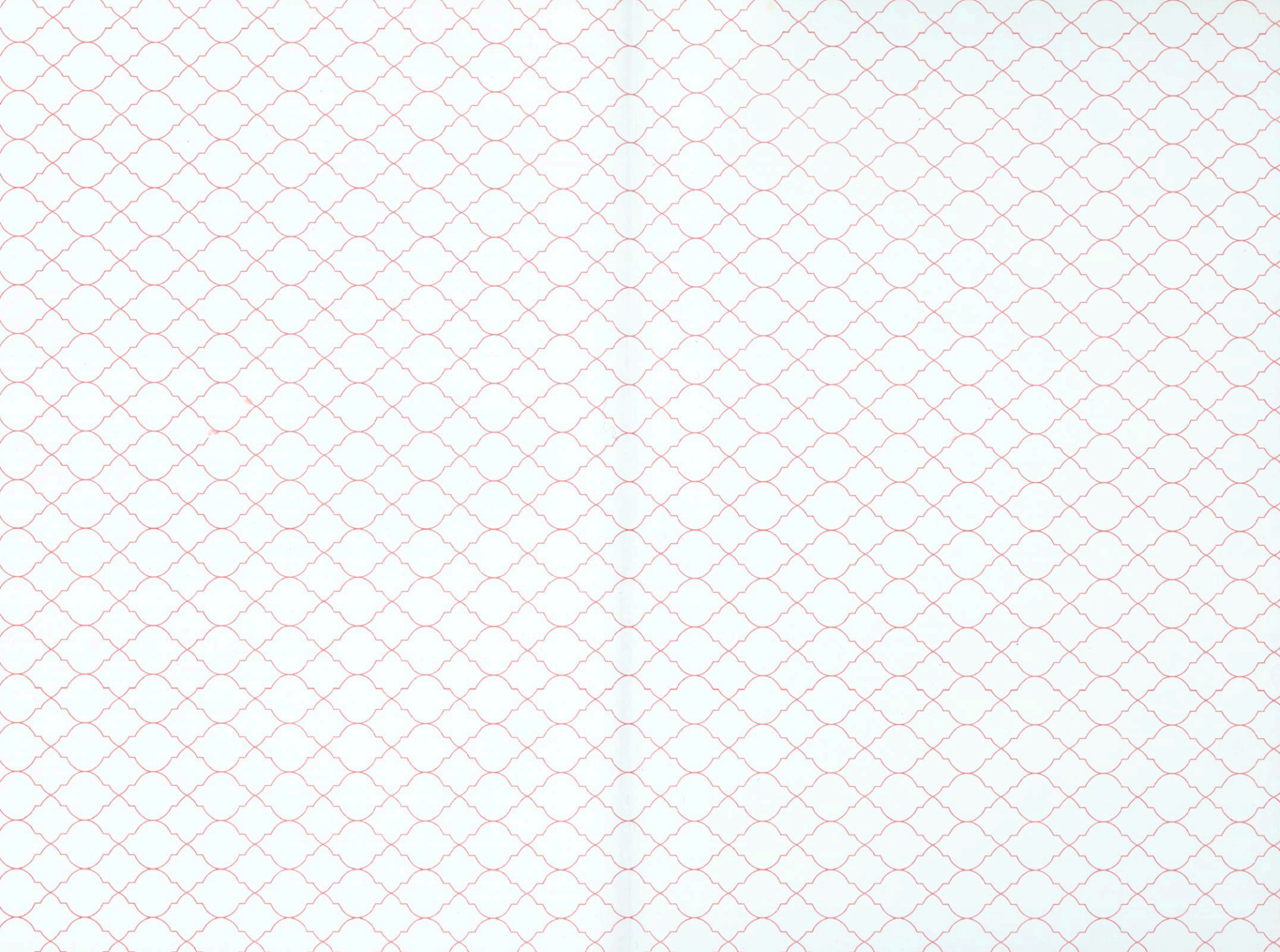
Sabir Məmmədov.

TARİXİ SAXTALAŞDIRMAQ CİNAYƏTDİR
(II hissə)

Korrektor: *Ataş Cəbrayilli*

«Ziya» NPM
Direktor: *Sevda Mikayılqızı*

Format: 60x90 1/16, 16 çap vərəqi
Tiraj: 350
ziyamika@mail.ru
Tel.: 050 315 15 22

Qarabağ -

86708

000000004529

**həm dünənki,
həm bu günkü,
həm də sabahkı
tariximizdir...**

Sabir MƏMMƏDOV